

WÓJT GMINY WILKOŁAZ

ZAŁĄCZNIK NR 1
DO UCHWAŁY NR XXVI/226/2022
RADY GMINY WILKOŁAZ
Z DNIA 16 MARCA 2022 ROKU

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WILKOŁAZ

ZATWIERDZONE UCHWAŁĄ NR XIV/118/99 RADY GMINY WILKOŁAZ

Z DNIA 28 GRUDNIA 1999 r. z późn. zm.

- zapis ujednolicony -

Zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wilkołaz uchwalone uchwałą nr III/22/2011 Rady Gminy Wilkołaz z dnia 24 lutego 2011 r. zostały wyróżnione w niniejszym tekście kursywą.

Zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wilkołaz uchwalone uchwałą nr XXVIII/159/2013 Rady Gminy Wilkołaz z dnia 19 grudnia 2013 roku zostały wyróżnione w niniejszym tekście kursywą i kolorem czerwonym.

Zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wilkołaz uchwalone uchwałą nr XVIII /113/2016 Rady Gminy Wilkołaz z dnia 29 czerwca 2016r. zostały wyróżnione w niniejszym tekście kursywą i kolorem niebieskim.

Zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wilkołaz uchwalone uchwałą nr XXXIII/218/2017 Rady Gminy Wilkołaz z dnia 28 grudnia 2017 r. zostały wyróżnione w niniejszym tekście kursywą i kolorem zielonym.

Zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wilkołaz uchwalone uchwałą nr XIV/116/2020 Rady Gminy Wilkołaz z dnia 19 marca 2020 roku ograniczyły się wyłącznie do Ujednoliconego Rysunku Studium (Załącznik nr 2). W tekście Studium (Załącznik nr 1) Kursywą i kolorem różowym oznaczono niniejszą informację, skład zespołu autorskiego oraz wykaz elementów uchwały.

Zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wilkołaz uchwalone uchwałą nr XXVI/226/2022 Rady Gminy Wilkołaz z dnia 16 marca 2022 roku zostały wyróżnione w niniejszym tekście następująco: wstawienia kursywą i pomarańczową czcionką.

2022

Nazwa opracowania:

*Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego
gminy Wilkołaz*

Zlecniodawca:

Urząd Gminy Wilkołaz

Wykonawca:

Pracownia Urbanistyczno-architektoniczna

„WIDOK” mgr inż. arch. Anna Muzyka

20-072 Lublin, ul. Czechowska 2/21

Tel. (81) 532 42 22, fax. (81) 532 42 22, e-mail: pracowniawidok@wp.pl

Główny projektant:

mgr inż. arch Anna Muzyka

członek Okręgowej Izby Urbanistów

z siedzibą w Warszawie – WA-345

Nazwa opracowania:

*Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania
przestrzennego gminy Wilkołaz*

Zlecniodawca:

Urząd Gminy Wilkołaz

Wykonawca:

*Pracownia Urbanistyczno-architektoniczna
„WIDOK” mgr inż. arch. Anna Muzyka
20-072 Lublin, ul. Czechowska 2/21
Tel. (81) 532 42 22, fax. (81) 532 42 22, e-mail: pracowniawidok@wp.pl*

Główny projektant:

*mgr inż. arch Anna Muzyka
członek Stowarzyszenia Polska Izba Urbanistów
SPIU – 052/2015*

Nazwa opracowania:

*Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania
przestrzennego gminy Wilkołaz*

Zlecniodawca:

Urząd Gminy Wilkołaz

Wykonawca:

Pracownia Urbanistyczno-architektoniczna

„WIDOK” mgr inż. arch. Anna Muzyka

20-072 Lublin, ul. Czechowska 2/21

Tel. (81) 532 42 22, fax. (81) 532 42 22, e-mail: pracowniawidok@wp.pl

Główny projektant:

mgr inż. arch Anna Muzyka

członek Stowarzyszenia Polska Izba Urbanistów

SPIU – 052/2015

Nazwa opracowania:

*Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania
przestrzennego gminy Wilkołaz*

Zlecniodawca:

Urząd Gminy Wilkołaz

Wykonawca:

*PLANAR Pracownia Projektowania Przestrzeni Jacek Rostek
Pl. Konsulatu Polskiego 5/21, 10-532 Olsztyn
Biuro: ul. Kołobrzaska 13 lok. 311, 10-444 Olsztyn
NIP 739-351-39-92
tel. 608-588-393
mail: rostek@urbanista.pro*

Główny projektant:

mgr inż. Jacek Rostek

Asystenci głównego projektanta:

mgr inż. Paulina Lubińska-Bożomańska

mgr inż. Marlena Król

mgr inż. Mariola Sarna

Nazwa opracowania:

*Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania
przestrzennego gminy Wilkołaz*

Zlecniodawca:

Urząd Gminy Wilkołaz

Wykonawca:

*PLANAR Pracownia Projektowania Przestrzeni Jacek Rostek
Pl. Konsulatu Polskiego 5/21, 10-532 Olsztyn
Biuro: ul. Kołobrzaska 13 lok. 311, 10-444 Olsztyn
NIP 739-351-39-92
tel. 608-588-393
mail: rostek@urbanista.pro*

Główny projektant:

mgr inż. Paulina Lubińska-Bożomańska

Asystenci głównego projektanta:

*mgr inż. Jacek Rostek
mgr inż. Marlena Król
mgr inż. Marta Felczak
mgr inż. Mariola Sarna*

Elementy opracowania stanowiące załączniki

do uchwały Nr XXVIII/159/2013

Rady Gminy Wilkołaz

z dnia 19 grudnia 2013 roku.

*Załącznik nr 1 – ujednolicony tekst ustaleń STUDIUM UWARUNKOWAŃ I
KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WILKOŁAZ*

*Załącznik nr 2 – ujednolicony rysunek STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WILKOŁAZ*

Elementy opracowania stanowiące załączniki

do uchwały Nr XVIII /113 /2016

Rady Gminy Wilkołaz

z dnia 29 czerwca 2016 roku.

*Załącznik nr 1 – ujednolicony tekst ustaleń STUDIUM UWARUNKOWAŃ I
KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WILKOŁAZ*

*Załącznik nr 2 – ujednolicony rysunek STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WILKOŁAZ*

Elementy opracowania stanowiące załączniki

do uchwały Nr XXXIII/218/2017

Rady Gminy Wilkołaz

z dnia 28 grudnia 2017 roku

*Załącznik nr 1 – ujednolicony tekst ustaleń STUDIUM UWARUNKOWAŃ I
KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WILKOŁAZ*

*Załącznik nr 2 – ujednolicony rysunek STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WILKOŁAZ*

Załącznik nr 3 – rozstrzygnięcie o sposobie rozpatrzenia uwag

Elementy opracowania stanowiące załączniki

do uchwały Nr XIV/116/2020

Rady Gminy Wilkołaz

z dnia 19 marca 2020 roku

*Załącznik nr 1 – tekst ustaleń STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WILKOŁAZ*

*Załącznik nr 2 – ujednolicony rysunek STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WILKOŁAZ*

Załącznik nr 3 – rozstrzygnięcie o sposobie rozpatrzenia uwag

Elementy opracowania stanowiące załączniki

do uchwały Nr XXVI/226/2022

Rady Gminy Wilkołaz

z dnia 16 marca 2022 roku

Załącznik nr 1 – ujednolicony tekst ustaleń STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WILKOŁAZ

Załącznik nr 2 – ujednolicony rysunek STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WILKOŁAZ

Załącznik nr 3 – rozstrzygnięcie w sprawie rozpatrzenia uwag złożonych do wyłożonego do publicznego wglądu projektu zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wilkołaz

Załącznik nr 4 – dane przestrzenne.

Spis treści:

<u>I. PODSTAWA, ZAKRES I CEL OPRACOWANIA ZMIANY STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WIKOŁĄŻ</u>	15
<u>II. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z KONCEPCJI POLITYKI PRZESTRZENNEJ O ZNACZENIU PONADLOKALNYM, STRATEGICZNYM</u>	19
<u>II.1. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa jako element polityki przestrzennej państwa na obszarze województwa lubelskiego</u>	19
<u>III. WYBRANE INFORMACJE O GMINIE RZUTUJĄCE NA KSZTAŁTOWANIE JEJ POLITYKI PRZESTRZENNEJ</u>	23
<u>III.1. Usytuowanie w regionie i charakterystyka</u>	23
<u>III.2. Uwarunkowania o znaczeniu regionalnym</u>	23
<u>IV. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DIAGNOZY SFERY SPOŁECZNEJ</u>	24
<u>IV.1. Sytuacja demograficzna</u>	24
<u>IV.2. Warunki życia mieszkańców</u>	26
<u>IV.3. Identyfikacja problemów społecznych na terenie gminy Wilkołaz</u>	31
<u>V. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DIAGNOZY SFERY GOSPODARCZEJ</u>	32
<u>V.1. Sytuacja gospodarcza</u>	32
<u>V.2. Struktura własności gruntów</u>	37
<u>V.3. Identyfikacja problemów gospodarczych gminy Wilkołaz</u>	37
<u>VI. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DIAGNOZY STANU ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO</u>	38
<u>VI.1. Uwarunkowania w zakresie budowy geomorfologicznej i geologicznej oraz surowców mineralnych</u>	38
<u>VI.2. Uwarunkowania w zakresie gleb</u>	39
<u>VI.3. Uwarunkowania w zakresie wód powierzchniowych i podziemnych</u>	40
<u>VI.4. Uwarunkowania w zakresie powietrza atmosferycznego</u>	42
<u>VI.5. Uwarunkowania w zakresie fauny i flory</u>	44
<u>VI.6. Uwarunkowania w zakresie lasów i zadrzewień</u>	45
<u>VI.7. Uwarunkowania w zakresie funkcjonowania ekosystemu</u>	49
<u>VI.8. Uwarunkowania w zakresie ochrony przyrody i krajobrazu</u>	50
<u>VI.9. Uwarunkowania - podsumowanie</u>	56
<u>VII. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DIAGNOZY STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO</u>	58
<u>VII.1. Zasoby wartości kulturowych</u>	58
<u>VII.2. Analiza waloryzacyjna krajobrazu kulturowego</u>	64
<u>VIII. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STRUKTURY PRZESTRZENNEJ GMINY</u>	67
<u>IX. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z UPRZEDNICH ZAŁOŻEŃ PRZEZNACZENIA TERENÓW ORAZ OCENA ISTNIEJĄCEGO ZAINWESTOWANIA</u>	70
<u>Numer uchwały, data podjęcia uchwały, obszar objęty uchwałą</u>	71
<u>X. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGÓW JEGO OCHRONY</u>	72
<u>XI. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DIAGNOZY SYSTEMU KOMUNIKACYJNEGO GMINY</u> ..	73
<u>XI.1. Stan istniejącego systemu komunikacyjnego</u>	73
<u>XI.2. Ocena stanu istniejącego systemu komunikacyjnego</u>	77
<u>XII. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DIAGNOZY SYSTEMÓW INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ</u>	79
<u>XIII. ELEMENTY STRATEGII ROZWOJU GMINY</u>	85
<u>XIV. POLITYKA PRZESTRZENNA JAKO ELEMENT POLITYKI ROZWOJU GMINY</u>	88

<u>XIV.1. Cele</u>	88
<u>XIV.2. Główne kierunki zagospodarowania</u>	90
<u>XV. ZASADY POLITYKI PRZESTRZENNEJ – KIERUNKI ROZWOJU</u>	91
<u>XV.1. Zasady ogólne</u>	91
<u>XV.2. Zasady ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego</u>	92
<u>XV.3. Obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego, zabytków oraz dóbr kultury współczesnej</u>	96
<u>XV.4. Kierunki rozwoju struktury przestrzennej gminy</u>	100
<u>XV.5. Kierunki rozwoju systemów komunikacji</u>	104
<u>XV.6. Kierunki rozwoju systemów infrastruktury technicznej</u>	109
<u>XV.7. Kierunki rozwoju rolnictwa</u>	114
<u>XVI. ZASADY POLITYKI PRZESTRZENNEJ I KIERUNKI ROZWOJU W UKŁADZIE STREFOWYM</u> ..	118
<u>XVI.1. Strefa I – ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego</u>	118
<u>XVI.1.1. Obszary ochrony zasobów przyrodniczych</u>	120
<u>XVI.1.2. Obszary wzmacniania struktury i odporności środowiska przyrodniczego</u>	124
<u>XVI.1.3. Obszary chronione i wskazane do objęcia prawną ochroną (obowiązująca/projektowana)</u>	127
<u>XVI.1.4. Obszary wskazane do objęcia ochroną planistyczną</u>	130
<u>XVI.2. Strefa II – ochrony zabytkowego krajobrazu kulturowego</u>	134
<u>XVI.2.1. Strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej „A”</u>	134
<u>XVI.2.2. Strefa ochrony konserwatorskiej zabytków figurujących w Gminnej Ewidencji Zabytków (GEZ)</u>	136
<u>XVI.2.3. Projektowana strefa planistycznej ochrony konserwatorskiej krajobrazu kulturowego</u>	137
<u>XVI.3. Strefa III – ochrony zabytkowego krajobrazu kulturowego</u>	138
<u>XVI.3.1. Strefa ochrony krajobrazu otwartego przed zabudową</u>	138
<u>XVI.3.2. Strefa ekspozycji i ochrony przedpoła widoku zespołów zabytkowych i o wartościach architektonicznych</u>	139
<u>XVI.3.3. Punkty widokowe z otwarciami widokowymi, osie widokowe</u>	140
<u>XVI.3.4. Dominanty</u>	140
<u>XVI.3.5. Obszary ochrony i kształtowania zieleni</u>	141
<u>XVI.4. Strefy polityki rozwoju</u>	142
<u>XVI.4.1. Obszary rozwoju rolnictwa</u>	143
<u>XVI.4.2. Obszary rozwoju gospodarki leśnej</u>	147
<u>XVI.4.3. Obszary rozwoju usług i przemysłu</u>	149
<u>XVI.4.4. Obszary rozwoju mieszkalnictwa</u>	153
<u>XVI.4.5. Obszary rozwoju komunikacji</u>	158
<u>XVI.4.6. Obszary rozwoju systemów infrastruktury technicznej</u>	164
<u>XVII. WSKAŹNIKI DOTYCZĄCE ZAGOSPODAROWANIA ORAZ UŻYTKOWANIA TERENÓW</u>	168
<u>XVIII. OBSZARY NARAŻONE NA NIEBEZPIECZEŃSTWO POWODZI I OSUWANIA SIĘ MAS ZIEMNYCH</u>	170
<u>XIX. OBSZARY WYMAGAJĄCE PRZEKSZTAŁCEN, REHABILITACJI, REKULTYWACJI</u>	170
<u>XX. BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE</u>	170
<u>XXI. OBSZARY, NA KTÓRYCH ROZMIESZCZONE BĘDĄ INWESTYCJE CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU LOKALNYM ORAZ O ZNACZENIU PONADLOKALNYM</u>	171
<u>XXI.1. Obszary rozmieszczenia inwestycji celu publicznego o znaczeniu lokalnym</u>	171
<u>XXI.2. Obszary rozmieszczenia inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym</u>	172

<u>XXII. INTERPRETACJA ZAPISU STUDIUM</u>	172
<u>XXIII. TERENY WSKAZANE DO SPORZĄDZENIA MIEJSCOWEGO PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO</u>	173
<u>XXIV. GRANICE TERENÓW ZAMKNIĘTYCH</u>	173
XXV. OBSZARY, NA KTÓRYCH ROZMIESZCZONE BĘDĄ URZĄDZENIA WYTWARZAJĄCE ENERGIĘ Z ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII O MOCY PRZEKRACZAJĄCEJ 100 KW WYKORZYSTUJĄCE ENERGIĘ PROMIENIOWANIA SŁONECZNEGO WRAZ ZE STREFAMI OCHRONNYMI ZWIĄZANYMI Z OGRANICZENIAMI W ZABUDOWIE ORAZ ZAGOSPODAROWANIU I UŻYTKOWANIU TERENU.....	174

I. PODSTAWA, ZAKRES I CEL OPRACOWANIA ZMIANY STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WIKOŁAZ

1. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (*Dz. U. z 2012 r. poz. 647, z późn. zm.*) zastępująca ustawę z 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 1999 r. Nr 15, poz. 139 wraz ze zmianami), dokonane zmiany także i w innych przepisach regulujących politykę przestrzenną – powodują zasadność przystosowania zapisu STUDIUM do aktualnych wymogów formalno-prawnych.

Wymieniona wyżej ustawa z 2003 roku jednoznacznie stwierdza w art. 9 ust. 4

„Ustalenia studium są wiążące dla organów gminy przy sporządzaniu planów miejscowych” a w art. 20 ust. 1 „Plan miejscowy uchwała rada gminy, po stwierdzeniu, że nie narusza on ustaleń studium...”

Nowym elementem ustawy z 2003 roku jest stwierdzenie, że w ramach polityki przestrzennej gminy istnieje wymóg określenia „... lokalnych zasad zagospodarowania przestrzennego ...”. Uzupełnienie to jest bardzo istotne i ma swoje konsekwencje w cyt. art. 9 o wiążącym znaczeniu ustaleń „Studium...” przy sporządzaniu planów miejscowych.

2. Rada Gminy Wilkołaz podjęła Uchwałę Nr XVIII/78/2012 dnia 26 września 2012 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wilkołaz”.

Zgodnie z powyższą uchwałą, Studium ma obejmować teren zawarty w granicach administracyjnych Gminy Wilkołaz. Zmiana dotyczy studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wilkołaz, przyjętego uchwałą Rady Gminy Wilkołaz Nr XIV/118/99 z dnia 28 grudnia 1999 r. ze zmianą uchwaloną Uchwałą Nr III/22/2011 Rady Gminy Wilkołaz z dnia 24 lutego 2011 r.

Tekst zmiany „Studium...” zachowuje wartość merytoryczną w ramach głównych kierunków rozwoju obszaru gminy Wilkołaz zawartych w „Studium...” z 1999 roku. Wprowadzono natomiast szczegółowe zasady i wskaźniki zagospodarowania dla poszczególnych terenów. Zmianie uległa także forma przedstawienia poszczególnych ustaleń w zakresie uwarunkowań i kierunków zagospodarowania terenów gminy Wilkołaz, wprowadzone zostały również zagadnienia wynikające z obowiązujących przepisów odrębnych. Spowodowało to zmianę układu tekstu w tym podziału na rozdziały.

Rysunek zmiany „Studium...” został uzupełniony o nowowyznaczone tereny inwestycyjne wynikające z napływających wniosków osób prywatnych oraz zaobserwowanego zapotrzebowania w poszczególnych miejscowościach na tereny danej funkcji i przeznaczenia a także dostosowany do aktualnego stanu prawnego, na podstawie wniosków instytucji i organów właściwych do uzgadniania i opiniowania projektu studium.

Tereny, które uległy zmianie w zakresie podstawowego przeznaczenia terenu w stosunku do „Studium...” z 1999 roku, zostały wskazane na załączniku graficznym w skali 1 : 10 000 (rysunek studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wilkołaz) jako tereny rozwojowe – wyodrębnione na rysunku studium liniami koloru „biskupiego” i oznaczone symbolami literowymi (w ww. kolorze) odpowiadającymi przeznaczeniu podstawowemu oraz wskazane do przekształceń, ze względu na aktualne uwarunkowania – oznaczone symbolami literowymi z ukośnikiem (koloru czarnego) wg

których symbol przed ukośnikiem oznacza przeznaczenie dotychczasowe, po ukośniku – przeznaczenie docelowe. W odniesieniu do odcinków dróg uwzględnionych w studium, odcinki dróg dla których ustalono nowy przebieg (projektowane) oznaczono symbolami koloru „biskupiego”.

3. Zasadność dokonania zmiany Studium ... wynika z:

a) ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 2003 r. określającej szczegółowe wymagania dotyczące zarówno zapisu problematyki Studium jak i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;

- Obie wymienione w pkt 1 ustawy dotyczące problematyki gospodarki przestrzennej ustalają, że w celu „... określenia polityki przestrzennej gminy ... rada gminy podejmuje uchwałę o przystąpieniu do sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy ...”.*
- Ustawa z 2003 roku wprowadza obowiązek dokonywania oceny aktualności Studium. Wyniki analizy mają być przekazywane radzie gminy po uzyskaniu opinii ... właściwej komisji urbanistyczno-architektonicznej”.*

Jest to nowy wymóg proceduralny wprowadzony ustawą z 2003 roku. Rada Gminy zgodnie z art. 32 ust. 2 podejmuje uchwałę w sprawie aktualności studium i planów miejscowych a w przypadku uznania ich za nieaktualne w całości lub części podejmuje działania, o których mowa w art. 27. Art. 27 z kolei w brzmieniu: „zmiana studium lub planu miejscowego następuje w takim trybie, w jakim są one uchwalane”. Jest to także nowy zapis dotyczący procedury formalnej związanej ze „Studium ...”.

- Ustawa z 2003 roku podtrzymuje zasadę, że Studium nie jest aktem prawa miejscowego, oraz że takim aktem jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. „Studium ...” stanowi akt kierownictwa wewnętrznego, którego ustalenia obowiązują zarówno Radę Gminy, jak i organy i jednostki Radzie podlegające. Decyzje Rady podejmowane w trybie jej uchwał nie mogą być wzajemnie sprzeczne lub niespójne.*
- Przepisy zawarte w obu ustawach podnoszą konieczność uwzględnienia w „Studium ...” polityki przestrzennej o ponadlokalnym charakterze z tym, że bardziej czytelna jest ta kwestia rozstrzygnięta w ustawie z 2003 roku, wymieniającej imiennie: koncepcję przestrzennego zagospodarowania kraju, strategię rozwoju i plan zagospodarowania przestrzennego województwa a nie tylko ogólne sformułowanie o uwarunkowaniach, celach i kierunkach polityki przestrzennej państwa na obszarze województwa.*

Ustawa z 2003 roku mówi o konieczności uwzględnienia w „Studium ...” strategii rozwoju gminy o ile gmina dysponuje takim opracowaniem. Formalnie usankcjonowano więc „Strategię rozwoju gminy”. Do chwili wejścia w życie tej ustawy strategia rozwoju była wymieniana w akcie ustawowym dopiero na szczeblu województwa.

- W sposób bardziej czytelny niż uprzednio nowa ustawa reguluje tryb i zakres opiniowania rozwiązań przyjętych w projekcie „Studium ...”, wprowadzając wymóg uzyskania opinii o projekcie studium od właściwej komisji urbanistyczno-architektonicznej.*
- Obie ustawy określają co należy „w szczególności” uwzględnić w części dotyczącej fazy uwarunkowań polityki przestrzennej i co „Studium” ma „w szczególności” określać (ustalać) w zakresie polityki przestrzennej.*
- Dokonane porównanie wykazuje, że:*

- *wspólnym, najistotniejszym elementem jest to, że w dalszym ciągu ustawowy akt prawny uznaje „studium...” jako formę zapisu polityki przestrzennej gminy uchwalanej przez radę gminy;*
 - *wspólnym obu ustawom jest stwierdzenie, że „studium...” nie jest aktem prawa miejscowego;*
 - *wspólnymi elementami są także ustalenia dotyczące konieczności uwzględniania w „studium...” ustaleń wynikających z polityki państwa odnoszonej do danego województwa z tym, że ustawa z 2003 roku precyzuje szereg dokumentów wyrażających te ustalenia;*
 - *nastąpiło jednak zdecydowane rozszerzenie pola analiz i zakresu „określeń” studium, a głównie odnoszących się do tak istotnych problemów, jak:*
 - *ład przestrzenny (a więc i estetyka) i wymogi jego ochrony,*
 - *dziedzictwo kulturowe, w tym dotyczących dóbr kultury współczesnej,*
 - *zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia,*
 - *potrzeby i możliwości rozwoju gminy,*
 - *cały szereg kwestii związanych z geologią, kopalinami,*
 - *inwestycje celu publicznego o różnym znaczeniu (lokalnym, ponadlokalnym),*
 - *pomniki zagłady i związane z nimi ograniczenia zainwestowania,*
 - *wskaźniki zagospodarowania oraz użytkowania terenów;*
- b) *wprowadzenia Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. Nr 118, poz. 1233);*
- c) *potrzeby posiadania przez Radę Gminy aktualnej wersji STUDIUM, służącej jako podstawa do opracowywania kolejnych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszaru gminy lub jego zmian w sposób nie naruszający ustaleń STUDIUM, o czym mówi cytowana ustawa w art. 20.*

Projekt zmian funkcjonującego dotąd STUDIUM ma za zadanie uwzględnienie powyższych procesów w celu uzyskania zapisu określającego aktualną politykę przestrzenną gminy Wilkołaz obejmującą jej obszar w granicach administracyjnych.

4. *W studium, a w tym również w zmianie studium określa się w szczególności:*
- a) *kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów;*
 - b) *kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w tym tereny wyłączone spod zabudowy;*
 - c) *obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego i uzdrowisk;*
 - d) *obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;*
 - e) *kierunki rozwoju systemów komunikacji i infrastruktury technicznej;*
 - f) *obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym;*
 - g) *obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, zgodnie z ustaleniami planu zagospodarowania przestrzennego województwa i ustaleniami programów o których mowa w art. 48 ust. 1;*

- h) obszary, na których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych, w tym obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości, a także obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 400 m² oraz obszary przestrzeni publicznej;
 - i) obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, w tym obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne;
 - j) kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej;
 - k) obszary *szczególnego zagrożenia powodzią* i obszary osuwania się mas ziemnych;
 - l) *obiekty lub obszary, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny*;
 - m) obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych oraz obowiązujące na nich ograniczenia prowadzenia działalności gospodarczej, zgodnie z przepisami szczególnymi;
 - n) obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji lub rekultywacji;
 - o) granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych;
 - p) *inne obszary problemowe, w zależności od uwarunkowań i potrzeb zagospodarowania występujących w gminie*;
 - q) *jeśli są przewidywane na obszarze gminy – obszary na których rozmieszczone będą urządzenia wytwarzające energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW, a także ich stref ochronnych związanych z ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu.*
5. Rada Gminy Wilkołaz podjęła Uchwałę Nr XII/66/2015 dnia 20 listopada 2015 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wilkołaz”.
- Zgodnie z powyższą uchwałą, zmiana Studium obejmuje korektę ustaleń studium w zakresie gospodarki wodno-ściekowej tj. wyznaczenie lokalizacji gminnej oczyszczalni ścieków w obrębie Ostrów z równoczesną likwidacją lokalizacji oczyszczalni ustalonych w obowiązującym studium oraz wprowadzenie zapisów dotyczących przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, lokalizowanych w sąsiedztwie zabudowy. Zmiana dotyczy studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wilkołaz, przyjętego uchwałą Rady Gminy Wilkołaz Nr XIV/118/99 z dnia 28 grudnia 1999 r. ze zmianami uchwalonymi Uchwałą Nr III/22/2011 Rady Gminy Wilkołaz z dnia 24 lutego 2011 r. i Uchwałą Nr XXVIII/159/2013 Rady Gminy Wilkołaz z dnia 19 grudnia 2013 r.
6. Rada Gminy Wilkołaz podjęła Uchwałę Nr XXVIII/181/2017 dnia 27 czerwca 2017 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wilkołaz” studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wilkołaz, przyjętego uchwałą Rady Gminy Wilkołaz Nr XIV/118/99 z dnia 28 grudnia 1999 r. ze zmianami uchwalonymi Uchwałą Nr III/22/2011 Rady Gminy Wilkołaz z dnia 24 lutego 2011 r. i Uchwałą Nr XXVIII/159/2013 Rady Gminy Wilkołaz z dnia 19 grudnia 2013 r. i Uchwałą Nr XVIII/113/2016 Rady Gminy Wilkołaz z dnia 29 czerwca 2016 r..
- Zgodnie z powyższą uchwałą, zmiana Studium obejmuje korektę ustaleń studium w zakresie wyznaczenia lokalizacji GPZ – stacji WN/SN w obrębie Rudnik Szlachecki, zasilanej z linii 110 kV relacji Bychawa-Budzyń wraz z rezerwacją terenu na dwa odcinki pasa technicznego (trasy linii WN wraz ze strefami ochronnymi), w celu budowy

napowietrznych linii 110 kV, zasilających projektowaną stację. Zmiana obejmuje wyznaczenie obszaru KK, E lokalizacji obiektów infrastruktury technicznej związanych z elektryfikacją linii kolejowej nr 68 (w tym trasy linii zasilającej 110 kV), z planowanego GPZ do granicy z gminą Niedzwica Duża oraz do planowanej Podstacji Trakcyjnej Pułankowice, w obrębie Pułankowice. Pozostałe tereny zamknięte linii kolejowej nr 68 oznaczono jako obszar KK modernizacji ww. linii kolejowej. Wyznaczono ponadto drogę wewnętrzną KDW, włączoną poprzez drogę gminną nr 108340L, do drogi wojewódzkiej nr 842 – jako obsługę planowanego GPZ. Wprowadzono ponadto ustalenia o dopuszczeniu rezerwacji pasów technicznych po obu stronach istniejących i projektowanych dróg, dla potrzeb wyprowadzenia linii kablowych SN od ww. stacji WN/SN na odcinkach określonych w planie miejscowym. Ponadto zmiana dotyczy powiększenia terenów usług publicznych i budowę (rozbudowę) obiektów sportowo-rekreacyjnych w Wilkołazie Poduchownym.

II. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z KONCEPCJI POLITYKI PRZESTRZENNEJ O ZNACZENIU PONADLOKALNYM, STRATEGICZNYM

II.1. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa jako element polityki przestrzennej państwa na obszarze województwa lubelskiego

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego został uchwalony uchwałą NR XI/162/2015 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 30 października 2015 r. (Dz. Urz. Woj. Lubel. z 2015 r. poz. 5441)

„Plan...” nie ma rangi prawa miejscowego, jest jednak wiążący, ponieważ:

- jego ustalenia muszą być uwzględnione w uchwalanych przez organy samorządu terytorialnego studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.*
- W planie zapisane zostają wszystkie zadania rządowe i samorządu województwa służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych ze wskazaniem obszarów, na których przewiduje się realizację tych zadań.*

Struktura przestrzenna

Stosownie do uwarunkowań, zasobów i możliwości w „Planie zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego” zostały wydzielone elementy struktury przestrzennej obszaru województwa, dla których określono funkcje podstawowe i politykę rozwoju w poszczególnych sferach i dziedzinach zagospodarowania przestrzennego. Na strukturę układów funkcjonalno-przestrzennych składają się:

układ pasmowy:

*pasma wzmożonej aktywności gospodarczej;
infrastruktura transportowa – drogi i koleje;
główne magistrale energetyczne;*

układ węzłowy:

*sieć osadnicza;
obiekty infrastruktury transportowej;
złoża surowców;*

układ strefowy:

obszary strukturalne: gospodarki rolnej i działalności pozarolniczych;

*obszar metropolitalny aglomeracji lubelskiej;
obszary cenne przyrodniczo objęte systemem ochrony;*

obszary problemowe:

*wymagające podjęcia działań integracyjnych z regionem;
zagrożone powodzią.*

Gmina Wilkołaz należy do południowego obszaru strukturalnego gospodarki rolnej, podzielonego na trzy rejony produkcyjne. Obszar gminy Wilkołaz leży w obrębie głównego rejonu produkcyjnego.

Południowy obszar rolniczy został w „Planie..” opisany następująco:

„Obszar południowy obejmuje tereny wyżynne województwa (Wyżyna Lubelska, Wyżyna Wołyńska, Roztocze) oraz część Kotliny Sandomierskiej. W obszarze tym występują głównie gleby zaliczone do bardzo dobrych i dobrych. Wyjątek stanowi Kotlina Sandomierska charakteryzująca się słabymi glebami i dużym udziałem lasów w strukturze użytkowania gruntów. Warunki glebowe obszaru południowego, znacznie korzystniejsze niż na północy województwa, dają większe możliwości rozwoju i specjalizacji produkcji rolnej. Obszar ten charakteryzuje się większą koncentracją zakładów przetwarzających surowce rolnicze. Jest to obszar wskazany do intensyfikacji rolnictwa. Dominującymi uprawami są: buraki cukrowe, pszenica, rzepak, warzywa, owoce, ziemniaki, tytoń. W produkcji zwierzęcej dominuje hodowla bydła i trzody chlewnej.”

Uwarunkowania rozwoju

Za istotne uwarunkowania dla rozwoju gminy Wilkołaz, szczególnie dla jej przestrzennego zagospodarowania, uznano:

a) w zakresie położenia i powiązań komunikacyjnych:

- korzystne położenie w systemach transportowych województwa zwiększających rozwój przedsiębiorczości,*
- sąsiedztwo regionalnego ośrodka jakim jest miasto Kraśnik; pełnienie funkcji uzupełniającego ośrodka obsługi miasta Kraśnik,*
- sąsiedztwo ośrodka wojewódzkiego jakim jest miasto Lublin; Lublin został określony jako potencjalny europol – ośrodek krajowy o znaczeniu europejskim – z obszarem megalitarnym, centrum aglomeracji tworzą miasta Lublin i Świdnik – zwane Lubelskim Zespołem Miejskim (LZM) o zakładanej liczbie mieszkańców powyżej 500 tys.; Wilkołaz pełni funkcję uzupełniającego ośrodka obsługi miasta Lublin, szczególnie w zakresie obsługi rynku spożywczego,*
- powiązanie gminy Wilkołaz z układem **komunikacyjnym (drogowym i kolejowym)** - krajowym oraz europejskim;*

b) w zakresie środowiska przyrodniczego i krajobrazowego:

- część gminy znajduje się w obrębie Kraśnickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu – **są to niewielkie kompleksy leśne położone w południowej części gminy;***

c) w zakresie demografii:

- migracja ludności ze wsi do miast;*

d) w sferze gospodarczej:

- bardzo korzystne warunki dla rozwoju rolnictwa*

- rozwijające się miasta, będące rynkiem zbytu dla producentów rolnych jak również są miejscem lokalizacji dużych zakładów przetwórstwa rolno – spożywczego
- walory przyrodniczo – krajobrazowe są korzystne do rozwoju gospodarstw agroturystycznych.

Kierunki rozwoju

Kierunki zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego sprowadzają się w „Planie...” do:

- ochrony środowiska przyrodniczego –
 - ochrony prawnej – Kraśnicki Obszar Chronionego Krajobrazu,
 - ochrony planistycznej obejmującej wyznaczone w „Planie...” elementy struktury ekologicznej, w szczególności:
 - korytarze ekologiczne (północny i południowy) o znaczeniu regionalnym – wymóg zachowania i kształtowania ich drożności ekologiczno - przestrzennej poprzez zakazy składowania odpadów komunalnych, przemysłowych i energetycznych, lokalizacji wylewisk gnojowicy i nieczystości oraz grzebowisk zwierząt; tworzenia nasypów ziemnych, usytuowanych poprzecznie do osi korytarza; lokalizacji zabudowy mieszkaniowej; eksploatacji surowców mineralnych; nakazy likwidacji obiektów destrukcyjnych; poszerzania lub wykonywania przepustów w przecinających korytarze nasypach drogowych; zalecenia kształtowania pasmowych struktur przyrodniczych (łąk, zadrzewień); restytucji użytków zielonych kosztem gruntów ornych; prowadzenia dróg po estakadach,
 - kompleksy leśne, rolnicze tereny otwarte z zachowanym harmonijnym krajobrazem, w południowej części gminy, wskazane do kształtowania „zielonego pierścienia” wokół miasta Kraśnik; „zielony pierścień” pełnić będzie funkcje czynnej ochrony fizjonomii krajobrazu (ochrony struktury ekologicznej i przestrzennej) oraz podmiejskiej strefy rekreacyjnej (wypoczynku świątecznego i codziennego),
- ochrony środowiska kulturowego –
 - dla ośrodka gminnego Wilkołaz „Plan...” wyznacza rangę lokalnego ośrodka kultury,
 - kształtowanie harmonijnego krajobrazu kulturowego gminy w szczególności poprzez kontynuowanie tradycyjnych form osadnictwa oraz utrzymanie regionalno-historycznej skali i struktury jednostek osadniczych,
- rozwoju sieci osadniczej,
- wskazań w zakresie rozwoju na obszarze stref polityki przestrzennej,
- rozwoju infrastruktury transportowej i technicznej,
- polityki przestrzennej w zakresie obronności i bezpieczeństwa państwa,
- zadania ponadlokalne realizujące cele publiczne.

Plan zakłada, że rolnictwo nadal będzie jednym z głównych kierunków rozwoju województwa. Dominującą formą organizacji produkcji rolnej powinny być efektywne

gospodarstwa rodzinne; przewiduje się, że średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego zwiększy się do ok. 15,0 ha (obecnie 7,6 ha) przy zmniejszeniu ich liczby. Zakłada się, że gospodarstwa rolne prowadzone będą wyłącznie przez osoby w wieku produkcyjnym, z co najmniej średnim wykształceniem rolniczym.

Istniejące kierunki produkcji plan adaptuje, zakładając ich rozwój i dalszą specjalizację oraz możliwość rozwoju nowych kierunków zgodnych z potrzebami rynku. Winna nastąpić ścisła korelacja produkcji z przetwórstwem, rozwój specjalistycznej bazy przetwórczej i przechowalniczej (centra logistyczne) powiązanej z rynkiem zbytu. Proponuje się model wsi wielofunkcyjnej, co pozwoli na zagospodarowanie nadwyżek siły roboczej na terenach wiejskich i zatrzymanie procesu migracji do miast.

Plan zakłada, że na obszarze województwa rozwój rolnictwa będzie odbywać się w trzech głównych kierunkach:

- rolnictwo intensywne (konwencjonalne) – na obszarze najlepszych gleb, tj. w Głównym Rejonie Rolniczym w obrębie którego leży gmina Wilkołaz;
- rolnictwo ekologiczne – w I etapie obszary prawnie chronione;
- rolnictwo integrowane (zrównoważone, harmonijne) – na pozostałych terenach. Pod jego rozwój przeznacza się głównie północną i południowo-zachodnią część województwa.

Generalnie plan proponuje przeznaczenie do produkcji rolnej tylko gleb dobrej jakości produkcyjnej (I–IV klasy), natomiast gleby słabe (V–VI klasy) proponuje się przeznaczyć pod rozwój innych funkcji – rekreacyjnej, leśnej lub inne zainwestowanie zgodne z zakładanym rozwojem terenów (lokalizacje działalności gospodarczych, infrastrukturalnych i usługowych).

W południowym obszarze rolniczym „Plan...” projektuje następujące działania dotyczące gminy Wilkołaz:

- przeciwoerozyjne zagospodarowanie gleb,
- zalesienia gleb marginalnych;
- melioracje użytków rolnych;
- powstanie w Wilkołazie centrum aktywności gospodarczej producentów na poziomie lokalnym, tzw. centrum logistycznego, które będzie zajmować się przechowywaniem oraz konfekcjonowaniem produktów (mycie, czyszczenie, sortowanie, pakowanie, etykietowanie oraz zabiegi przedłużające trwałość i okres przydatności do spożycia). Centrum to będzie ściśle powiązane z Lubelską Giełdą Rolno-Ogrodniczą w Elizówce k/Lublina;
- powstanie w Wilkołazie rynku hurtowego produktów rolno-ogrodniczych;
- rozwój stref żywicielskich wokół miast.

Cele publiczne realizowane na terenie gminy Wilkołaz

Do zadań ponadlokalnych na terenie gminy Wilkołaz realizujących cele publiczne wskazane w *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego* przyjętym Uchwałą Nr XI/162/2015 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 30 października 2015 roku, ogłoszonym w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubelskiego z dnia 29 grudnia 2015 r., poz. 5441, należy zaliczyć:

- budowę drogi ekspresowej **S 19** relacji granica województwa – Międzyrzec Podlaski – Lubartów – Lublin – Kraśnik – gr. województwa.
- modernizację linii kolejowej nr 68 na odcinku Lublin – Stalowa Wola – Rozwadów wraz z elektryfikacją.

III. WYBRANE INFORMACJE O GMINIE RZUTUJĄCE NA KSZTAŁTOWANIE JEJ POLITYKI PRZESTRZENNEJ

III.1. Usytuowanie w regionie i charakterystyka

Gmina Wilkołaz jest położona na Wyżynie Lubelskiej w obrębie subregionu Wzniesień Urzędowskich, jedynie północno - wschodni fragment gminy leży w obrębie Wyniosłości Giełczewskiej. W obszarze gminy występuje dział wodny II rzędu zasięgu zlewni rzeki Wyżnicy (dopływu Wisły) oraz rzeki Bystrzycy (dopływu Wieprza). Gmina prawie w całości leży w dorzeczu zlewni Urzędówki stanowiącej zlewnię cząstkową rzeki Wyżnicy. Źródła Urzędówki znajdują się w okolicach wsi Rudnik Szlachecki. W północnej części gminy znajdują się źródła rzeki Sobieszczanki (dopływ Bystrzycy).

Gmina Wilkołaz jest usytuowana w odległości 12-15 km od miasta Kraśnika, w obszarze bezpośrednich wpływów miasta, kształtującego zwłaszcza w obszarach położonych w południowej części gminy - wpływy i powiązania społeczne, ekonomiczne, rekreacyjne i infrastrukturalne.

Gmina leży w południowo-zachodniej części województwa lubelskiego w powiecie kraśnickim, jest usytuowana w odległości ok. 35-38 km na południe od centrum województwa - Lublina. Obszar gminy graniczy z sześcioma gminami tj.: Borzechów, Niedzwica Duża, Urzędów, Zakrzówek, Strzyżewice, Kraśnik. Gmina zajmuje powierzchnię 8186 ha, co stanowi 0,3% powierzchni województwa (w nowych granicach administracyjnych) oraz 8,2 % powierzchni powiatu kraśnickiego. Kraśnik stanowi ośrodek administracyjno-usługowy o randze regionalnej.

Gmina Wilkołaz podzielona jest na 16 obrębów, które mają następujące nazwy:

1. *Marianówka*
2. *Obroki*
3. *Ewunin*
4. *Wilkołaz Dolny*
5. *Wilkołaz Pierwszy*
6. *Wilkołaz Drugi*
7. *Wilkołaz Trzeci*
8. *Wilkołaz Poduchowny*
9. *Wilkołaz Górny*
10. *Zalesie*
11. *Ostrów*
12. *Zdrapy*
13. *Wólka Rudnicka*
14. *Rudnik Szlachecki*
15. *Rudnik Szlachecki Kolonia*
16. *Pułankowice*

III.2. Uwarunkowania o znaczeniu regionalnym

Obszar gminy jest położony w obrębie Głównego Zbiornika Wód Podziemnych (GZWP) nr 406 (Lublin). Zasoby te nie są wystarczająco izolowane od wpływów powierzchniowych. W celu ochrony ilościowej i jakościowej zasobów wodnych, w użytkowaniu terenów położonych w Lubelskim Obszarze Szczególnej Ochrony wód podziemnych, do czasu ustanowienia obszaru ochronnego zbiornika wód podziemnych Niecka Lubelska, należy przyjąć zasady zagospodarowania, zgodnie z propozycjami zawartymi w „Dokumentacji określającej warunki hydrologiczne dla ustanowienia ww. obszaru”. Natomiast cały obszar

gminy znajduje się w zlewniach rzek posiadających status zlewni chronionych: Bystrzycy, *Kreżniczanki, Chodelki, Urzędówki.*

W regionalnym systemie obszarów chronionych gmina zajmuje miejsce peryferyjne. Jedyne niewielka część powierzchni gminy tj. jej południowy fragment (lasy) *znajduje się w* Kraśnickim Obszarze Chronionego Krajobrazu. *Na jego terenie obowiązują przepisy określone Rozporządzeniem Nr 39 Wojewody Lubelskiego z dnia 17 lutego 2006 r. w sprawie Kraśnickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu.* Mimo obrzeżnego położenia gminy w stosunku do obszarów objętych ochroną prawną, znajdują się tu leśne korytarze ekologiczne, spełniające ważne funkcje. Południowy, o randze krajowej, zapewnia powiązanie ekologiczne Kraśnickiego OCK z Chodelskim OCK. Lasy w północnej części gminy stanowią odcinek korytarza ekologicznego środkowo-zachodniej części województwa - o randze regionalnej - łączącego dolinę Bystrzycy z dwoma obszarami chronionego krajobrazu tj. Czerniejowskim i Chodelskim OCK.

Gminę przecina droga Nr 19, stanowiąca jedno z głównych powiązań komunikacyjnych i transportowych wschodniej Polski, o znaczeniu międzynarodowym. Stosownie do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 20 października 2009 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych (Dz. U. z 2009 r. Nr 187, poz. 1446) na kierunku istniejącej drogi krajowej nr 19 planowana jest budowa drogi ekspresowej S 19 relacji: (Grodno) granica państwa – Kuźnica – Sokółka – Korycin – Dobrzyniewo Duże – Choroszcze – Siemiatycze – Lublin – Nisko – Rzeszów – Barwinek – gr. państwa (Preszow). Od południowego wschodu w obszar gminy wchodzi droga wojewódzka Nr 842 relacji Rudnik Szlachecki - Wysokie - Krasnystaw, stanowiąca jednocześnie łącznik drogi S -19 z drogą wojewódzką Nr 835 (Lublin-Wysokie-Biłgoraj) oraz drogą ekspresową S 17, S 12 w miejscowości Piaski.

Przez obszar gminy, częściowo równolegle do drogi krajowej Nr 19 przechodzi drugorzędna linia kolejowa *normalnotorowa nr 68 relacji Lublin-Kraśnik-Przeworsk.*

W obszarze gminy znajdują się magistralne sieci elektroenergetyczne, obejmują: linię WN 110 KV relacji GPZ Budzyń - GPZ Bychawa oraz linie SN 15 kV.

Obszar gminy Wilkołaz cechują wysokie walory rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Wyrażona wg punktacji IUNG wartość ogólnego wskaźnika należy generalnie do jednych z najwyższych w województwie, wynosi 92,1 pkt. Grunty prawnie chronione (I-III) zajmują łącznie 5,7 tys ha tj. 84,2 % powierzchni użytków rolnych. Udział gruntów o niskiej przydatności dla rolnictwa jest marginalny.

Gmina jest *średnio* zasobna w surowce mineralne bilansowane w skali województwa. Obejmują one udokumentowane złoża węglanowe - margla do produkcji wapna nawozowego, *złoża ilów do produkcji cegły i materiałów budowlanych* oraz złoża torfu w dolinie Urzędówki. Obszary te podlegają ochronie przed zagospodarowaniem ograniczającym wykorzystanie zasobów.

IV. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DIAGNOZY SFERY SPOŁECZNEJ

IV.1. Sytuacja demograficzna

Ludność

Gmina Wilkołaz zajmuje powierzchnię ok. 82,0 km². Zameldowanych jest **5 537** mieszkańców (w tym **2754** mężczyzn oraz **2783** kobiet), co stanowi ok. 5% mieszkańców powiatu i 0,25% województwa (*stan na 30.04.2013 r.*).

Gęstość zaludnienia w Gminie Wilkołaz wynosi 67 osób na 1 km² i jest ona niższa niż w powiecie kraśnickim (99 osób) i województwie lubelskim (87 osób), a wyższa niż średni wskaźnik w województwie dla gmin wiejskich (49 osób).

Na przełomie ośmiu lat obserwuje się wahanie liczby mieszkańców Gminy Wilkołaz. Przy czym w ostatnich latach obserwuje się tendencję spadkową.

Liczba mieszkańców gminy w okresie od 2000 roku do **30.04.2013** roku uległa zmniejszeniu z 5585 mieszkańców do **5537** mieszkańców. Spadek zaludnienia wynosi **48 osób** w przeciągu **13 lat**.

Struktura ludności według wieku przedstawia tendencję wzrostową wśród grupy ludności w wieku produkcyjnym oraz poprodukcyjnym oraz spadkiem liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym. W stosunku do 2000 r. liczba osób w wieku produkcyjnym zwiększyła się o **303 osoby**, natomiast w wieku poprodukcyjnym o **130 osoby**. Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym zmniejszyła się o **343 osoby**. Struktura ludności w **2013 roku** przedstawiała się następująco (*stan na 30.04.2013 r.*):

- w wieku przedprodukcyjnym – **1 082 osoby**
- w wieku produkcyjnym – **3 394 osoby**
- w wieku poprodukcyjnym – **1 061 osób**.

Czynnikami wpływającymi na rozwój demograficzny gminy są przyrosty naturalne i migracje.

W latach 2000-2008 liczba urodzeń utrzymywała się na stałym poziomie – ok. 60. Przyrost naturalny cały czas jest ujemny, zauważalna jest tendencja wzrostowa. W 2000 r. przyrost naturalny wynosił - 9, natomiast w 2007 r. - 3. Związane jest to ze spadkiem liczby zgonów w analizowanym okresie.

Saldo migracji w ruchu wewnętrznym było w 2000 r. dodatnie i wynosiło 10 osób, natomiast w 2004 r. było ujemne - 20 osób, a w 2007 r. wyniosło - 44 osoby. Świadczy to o postępującym „wyludnianiu” gminy.

W ogólnej liczbie mieszkańców gminy (**5 537 osób**), kobiety stanowią **50,26%** populacji, natomiast mężczyźni stanowią **49,73%** populacji.

Tabela nr 1. Ludność Gminy Wilkołaz ze względu na płeć zgodna z miejscem zameldowania. Stan na **30.04.2013 r.**

Płeć	1999 r.	2000 r.	2001 r.	2002 r.	2003 r.	2004 r.	2005 r.	2006 r.	2013 r.
Kobiety	2 788	2 795	2 790	2 790	2 794	2 768	2 786	2 777	2 783
Mężczyźni	2 775	2 790	2 789	2 810	2 820	2 807	2 778	2 763	2 754
Ogółem	5 563	5 585	5 579	5 600	5 614	5 575	5 564	5 540	5 537

Źródło: Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz, *dane UG Wilkołaz*

Struktura ludności ze względu na płeć na przełomie **trzynastu** lat pokazuje, że liczba mężczyzn spada szybciej niż liczba kobiet. Szczególnie widoczne jest to na przełomie lat 2003-2006. W 2003 r. liczba kobiet wynosiła 2 794 i była niższa od liczby mężczyzn o 26 osób, w **2013 r.** liczba kobiet wynosiła **2 783** i była wyższa od liczby mężczyzn o **29** osób.

Poziom wykształcenia oraz jakość kapitału ludzkiego

Jednym z najważniejszych wskaźników określających jakość kapitału ludzkiego jest poziom wykształcenia społeczeństwa.

Zdecydowana większość mieszkańców Gminy charakteryzuje się wykształceniem podstawowym lub zawodowym (ponad 78%). Jedynie, co 20 osoba legitymuje się dyplomem wyższej uczelni (5,06%). Jest to zjawisko negatywne, szczególnie widoczne w porównaniu do średniej powiatu (wykształcenie wyższe - 6,68%, wykształcenie podstawowe i zawodowe - 75,84%) i województwa lubelskiego (wykształcenie wyższe - 9,43%, wykształcenie podstawowe i zawodowe - 73,25%).

Dane: Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz na lata 2007 – 2015 - na podstawie „Raportu z wyników spisów powszechnych 2002, Województwo Lubelskie”

Od poziomu wykształcenia mieszkańców zależy dalsze przekształcanie wsi w obszary wielofunkcyjne, a stosunkowo niskie wykształcenie mieszkańców może być podstawową barierą rozwoju w tym kierunku i w procesach integracyjnych w Unii Europejskiej. Istnieje, bowiem ścisła korelacja pomiędzy poziomem wykształcenia a przekształcaniami strukturalnymi (ludzie z wyższym poziomem wykształcenia szybciej tworzą nowe podmioty gospodarcze, są bardziej aktywni i łatwiej przyswajają innowacje techniczne, doksztalcają się i szybciej przyuczają się do innych zawodów).

Gmina powinna stworzyć jasny program rozwoju oświaty i edukacji na wsi, w tym celu kształcenie dorosłych można oprzeć na bazie istniejących szkół podstawowych i gimnazjum.

Niski poziom wykształcenia ludności rolniczej jest aktualnie podstawową barierą restrukturyzacji gospodarczej wsi i rozwoju działalności pozarolniczych.

IV.2. Warunki życia mieszkańców

Na terenie Gminy Wilkołaz nie ma obecnie obiektów o charakterze ponadlokalnym, które świadczyłyby usługi dla ludności.

Znajdują się tu natomiast następujące urządzenia obsługi ludności o zasięgu lokalnym:

1. Samorządowe:

- przedszkole (**97** dzieci)
- 4 szkoły podstawowe **z oddziałami przedszkolnymi**
- gimnazjum (**171** uczniów)
- Gminna Biblioteka Publiczna i 1 filia Gminnej Biblioteki Publicznej

2. Urządzenia w gestii innych jednostek:

- urząd pocztowy
- 2 kościoły rzymsko-katolickie
- 4 cmentarze parafialne (w tym 1 nieczynny)
- apteka

- ośrodek zdrowia

Edukacja

Przedszkola

W Gminie Wilkołaz funkcjonuje jedno przedszkole publiczne (trzy oddziały po 25 dzieci) i cztery oddziały przedszkolne do których uczęszcza łącznie 97 dzieci w wieku od 3 do 6 lat. Tym samym wskaźnik objęcia dzieci w wieku od 3 do 6 lat edukacją przedszkolną wynosi niespełna 28% (przy średniej dla województwa wynoszącej prawie 36%).

Szkoły

Znacząca pozycja Gminy Wilkołaz w powiecie kraśnickim stwarza jej wielkie szanse rozwojowe. Jednakże do osiągnięcia tego celu niezbędna jest odpowiednio wyszkolona kadra.

Zaspokojenie potrzeb edukacyjnych młodych mieszkańców Gminy realizowane jest przez palcówki podległe samorządowi gminnemu w zakresie przedszkola, szkolnictwa podstawowego i gimnazjalnego.

Tabela nr 2. Charakterystyka szkół podstawowych z terenu Gminy. Stan na 15.05.2013 r.

L.p.	Nazwa i adres jednostki	Powierzchnia użytkowa w m ²	Ilość pomieszczeń do nauki	Ilość uczniów + ilość uczniów w oddziale przedszkolnym	Liczba nauczycieli	Powierzchnia sali gimnastycznej w m ²	Kubatura budynku w m ³
1.	Szkoła Podstawowa im. Królowej Jadwigi w Rudniku Szlacheckim (obręb Rudnik Szlachecki Kolonia)	1 500	8	84+17	13	338	6 642
2.	Szkoła Podstawowa w Marianówce (obręb Obroki)	590	6	16+5	7	45	1 800
3.	Szkoła Podstawowa im. Wacława Rafalskiego w Ostrowie	1 056	10	93+50	16	68	3 678
4.	Zespół Szkół w Wilkołazie Pierwszym (obręb Wilkołaz Poduchowny) (Szkoła Podstawowa im. T. Kościuszki + Gimnazjum im. Ks. Kard. S. Wyszyńskiego)	1 800	24	197+25 171	39	230,70	7 009
Razem		4 946	48	658	75	681,70	19 129

Źródło: Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz – uaktualnione dane UG Wilkołaz

Na terenie Gminy nie ma żadnej szkoły ponadgimnazjalnej, zarówno ogólnokształcącej jak i zawodowej. Młodzież do szkoły średniej dojeżdża do Kraśnika, Urzędowa, Zakrzówka i Lublina.

Kultura

Na terenie Gminy Wilkołaz nie ma Gminnego Ośrodka Kultury. Rozwój i upowszechnianie kultury opiera się o instytucje kultury - Gminną Bibliotekę Publiczną oraz obiekty placówek oświatowych, tj. szkoły i remizy ochotniczych straży pożarnych.

Sport

Na terenie Gminy Wilkołaz działają dwa Kluby Sportowe: KS „Unia Wilkołaz” i LKS „Perła Rudnik”. „Unia Wilkołaz” wznowiła swoją działalność w 1987 r. od współzawodnictwa w klasie „B”, aktualnie po dwukrotnym awansie z powodzeniem uczestniczy w rozgrywkach lubelskiej klasy okręgowej. „Perła Rudnik” działa od 2005 r. Występuje w lubelskiej klasie B grupa II i zrzesza 23 seniorów.

*Gmina **wzbogaciła wyposażenie** w infrastrukturę sportową, na którą **składały się dotychczas** 4 ziemne boiska szkolne, zlokalizowane w Wilkołazie Pierwszym (obręb Wilkołaz Poduchowny), Marianówce (obręb Obroki), Ostrowie i Rudniku Szlacheckim (obręb Rudnik Szlachecki Kolonia), jedna sala gimnastyczna w Zespole Szkół w Wilkołazie **Poduchownym** wraz z towarzyszącym zapleczem oraz sala pingpongowa w Rudniku Szlacheckim. **Obecnie obejmuje ona zrealizowany w ośrodku gminnym w obrębie Wilkołaz Poduchowny, w powiązaniu z odbudowanym zbiornikiem wodnym i rekonstrukcją układu wodnego rzeki Urzędówki, zespół boisk do piłki nożnej i do gier zespołowych oraz halę sportową przy Zespole Szkół w Wilkołazie Poduchownym. Usytuowane w centrum miejscowości, w pobliżu zespołu szkół stanowią obecnie główny obiekt sportu i rekreacji na terenie gminy.***

Ochrona zdrowia

Na terenie Gminy Wilkołaz opiekę zdrowotną sprawuje Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej, który posiada umowę z Narodowym Funduszem Zdrowia na udzielanie świadczeń zdrowotnych w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej. Pod opieką Niepublicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej znajduje się 4 000 mieszkańców. Świadczenia udzielane są w zakresie lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej, pielęgniarzy środowiskowo – rodzinnej, położnej podstawowej opieki zdrowotnej, pielęgniarzy szkolnej oraz fizykoterapii. W budynku Ośrodka Zdrowia znajduje się apteka i gabinet stomatologiczny prowadzony przez NZOZ „Denmed”.

Opieka społeczna

W Gminie Wilkołaz działa Ośrodek Pomocy Społecznej, z usług którego korzysta około 9,65% mieszkańców. Pomoc udzielana jest głównie w formie zasiłków pieniężnych, pomocy rzeczowej, poradnictwa specjalistycznego oraz posiłków dla dzieci.

Głównymi powodami przyznania pomocy społecznej przez OPS w Wilkołazie w 2006 r. były:

- ubóstwo (7,03%),*
- bezrobocie (4,51%),*
- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa*
- domowego (1,35%),*

- długotrwała choroba (5,91%),
- alkoholizm (0,31%),
- niepełnosprawność (3,09%).

Liczba osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej w Gminie Wilkołaz od 2005 r. wzrasta. Zwiększa się liczba dzieci korzystających z dożywiania w szkołach oraz osób otrzymujących renty socjalne.

Bezrobocie i jego struktura

Na koniec I kwartału 2007 r. w Gminie Wilkołaz było zarejestrowanych 269 osób bezrobotnych, stanowiąc 4,09% liczny osób bezrobotnych w powiecie kraśnickim. Liczba osób bezrobotnych w gminie wykazuje od czterech lat tendencję spadkową. W stosunku do grudnia 2001 r. liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w PUP w Kraśniku uległa spadkowi z 310 osób w 2001 r. do 270 w 2006 r. Spadek bezrobocia wynika nie tylko z coraz lepszej koniunktury gospodarczej w kraju, ale w dużej mierze związany jest z emigracją zarobkową młodych ludzi za granicę.

Tabela nr 3. *Struktura bezrobocia w Gminie Wilkołaz w latach 2001-2006*

Wyszczególnienie	31.XII 2001 r.	31.XII 2002 r.	31.XII 2003 r.	31.XII 2004 r.	31.XII 2005 r.	31.XII 2006 r.
Ilość bezrobotnych ogółem	310	319	284	285	267	270
w tym kobiety	132	139	129	133	121	123
Bezrobotni wg wykształcenia						
Wyższe	14	22	14	20	23	30
Policealne i średnie zawodowe	89	93	93	94	91	79
Średnie ogólnokształcące	27	23	20	18	22	25
Zasadnicze zawodowe	125	124	107	88	79	81
Gimnazjalne i poniżej	55	57	50	65	52	55
Bezrobotni wg wieku						
18-24	176	164	138	118	112	105
25-34	77	92	81	93	93	99
35-44	42	34	27	26	20	24
45-54	12	25	34	40	36	32
55-59	3	3	3	7	6	10
60-64	-	1	1	1	-	-
Bezrobotni wg czasu pozostawania bez pracy						
Do 1 miesiąca	27	17	20	17	16	18
1-3 miesiące	42	57	40	34	47	35
3-6 miesięcy	47	40	27	38	37	30
6-12 miesięcy	44	56	29	43	34	44
12-24 miesiące	66	60	72	40	37	52
Powyżej 24 miesięcy	84	88	96	113	96	91

Źródło: Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz.

Z analizy danych zawartych w tabeli wynika, iż poziom wykształcenia jest istotnym czynnikiem wpływającym na status osób bezrobotnych. Bezrobocie dotyczy w niewielkim stopniu osób o wysokich kwalifikacjach zawodowych. Największe problemy z podjęciem pracy, mają osoby o niskim poziomie wykształcenia i bez kwalifikacji pożądaných na rynku pracy.

Z analizy struktury bezrobocia według wykształcenia wynika, iż rośnie systematycznie liczba bezrobotnych z wykształceniem wyższym i średnim ogólnokształcącym przy szybko malejącej liczbie osób bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym.

W końcu grudnia 2006 r. w rejestrach Powiatowego Urzędu Pracy w Kraśniku wśród bezrobotnych szczególnie liczna była grupa osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym i policealnym i średnim zawodowym (stanowiąc prawie 60% ogółu).

Najmniejszy odsetek stanowiły osoby z wykształceniem wyższym (stanowiąc 11,11% ogółu) oraz ze średnim ogólnokształcącym (9,26% ogółu zarejestrowanych).

Na dzień 31 grudnia 2006 r. w Gminie zarejestrowanych pozostawało 270 osób bezrobotnych. Wśród bezrobotnych przeważają mężczyźni w liczbie 147 bezrobotnych, stanowiąc 54,44% ogółu zarejestrowanych w PUP w Kraśniku (Strategia Rozwoju lokalnego Gminy Wilkołaz).

Najbardziej charakterystycznymi cechami bezrobocia w Gminie Wilkołaz są wg danych Powiatowego Urzędu Pracy w Kraśniku na 31 grudnia 2006 r.:

- duży udział osób długotrwale bezrobotnych – pozostających bez pracy powyżej 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat w liczbie 150 osób stanowiąc ponad 55% ogółu zarejestrowanych w PUP w Kraśniku,*
- duży udział osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym – w liczbie 81 osób stanowiąc 30% ogółu zarejestrowanych w PUP w Kraśniku,*
- bardzo duży udział osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym – 81 osób, policealnym i średnim zawodowym – 79 osób w ogólnej liczbie bezrobotnych – razem 160 osób, stanowiąc 59,26% ogółu zarejestrowanych,*
- bardzo duży udział osób młodych w wieku 18 – 34 lata w ogólnej liczbie bezrobotnych – w liczbie 204 osób, stanowiąc ponad 75% ogółu zarejestrowanych,*
- niewielki udział osób starszych w wieku 55-64 lata – w liczbie 10 osób stanowiąc 3,70% ogółu zarejestrowanych w PUP w Kraśniku.*

Powyższe dane wskazują na strukturalny charakter bezrobocia w Gminie Wilkołaz i jego ograniczenie będzie zależało nie tylko od poprawy koniunktury gospodarczej w Gminie, ale również od przekwalifikowania się wielu osób i znalezienia pracy w innym zawodzie.

W Strategii Rozwoju lokalnego gminy Wilkołaz określa się następujące prognozowane zmiany w zatrudnieniu:

1. Spadek zatrudnienia w rolnictwie w wyniku restrukturyzacji i modernizacji rolnictwa.

Należy się spodziewać wzrostu dwuzawodowości, tj. pracujących w swoim gospodarstwie i poza gospodarstwem oraz poszerzania działalności gospodarstw rolnych o działalność pozarolniczą: usługową, produkcyjną i agroturystykę.

2. Stały wzrost zatrudnienia w produkcji i usługach rynkowych. Tworzenie warunków przestrzennych, ekonomicznych i podejmowanie wszelkich działań na rzecz rozwoju tych działalności powinno stanowić priorytet w działaniach samorządu gminy. Znaczny przyrost dodatkowych miejsc pracy - konieczny jest dla pokrycia istniejącego deficytu miejsc pracy, zrekomensowania ubytków miejsc pracy spowodowanych restrukturyzacją rolnictwa i innych dziedzin społeczno-gospodarczych i przyrostu zasobów pracy.

Mieszkalnictwo i osadnictwo

Gęstość zaludnienia wynosi 67 osób na km². Sieć osadniczą gminy Wilkołaz tworzy 13 sołectw. Sołectwa gminy charakteryzują się dużym zróżnicowaniem pod względem wielkości wsi, liczby mieszkańców, zajmowanej powierzchni i występujących zasobów naturalnych. Są

rozrzucone na obszarze całej Gminy tworząc skupiska zabudowy lub występując w postaci zabudowy rozproszonej, w szczególności w peryferyjnych częściach Gminy. Układ sieci osadniczej oparty jest na historycznych i przyrodniczych uwarunkowaniach sieci drożnej. Najstarsze wsie powstały wzdłuż krakowskiego traktu (Wilkołaz i Wola Wilkoławska obecnie Wilkołaz Drugi) oraz wzdłuż jego odgałęzienia relacji Wilkołaz - Urzędów (wieś Ostrów). Przy trakcie lokalnym do Zakrzówka usytuowała się osada Rudnik Szlachecki.

W gminie Wilkołaz obecnie istnieje 1511 mieszkań. W porównaniu do roku 2000 liczba ta zmniejszyła się o 77 mieszkań. W 2007 r. w zasobie znajdowało się 16 mieszkań należących do gminy i 7 należących do zakładów pracy.

Ponad 98% zasobu mieszkań należy do osób fizycznych. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania wynosi 97,8 m² (26,9 m² na jedną osobę). Mieszkania wyposażone w wodociąg stanowią 73,1% ogółu mieszkań, łazienkę posiada 68,7% mieszkań, a centralne ogrzewanie 70,9%. Ponad 34% mieszkań wyposażonych jest w gaz sieciowy.

IV.3. Identyfikacja problemów społecznych na terenie gminy Wilkołaz

Strategia Rozwoju lokalnego Gminy Wilkołaz identyfikuje następujące główne problemy sfery społecznej:

1. Niski poziom wykształcenia mieszkańców.

2. Braki w infrastrukturze edukacyjnej.

- od kilku lat stopniowo zmniejsza się liczba dzieci i młodzieży w Gminie,
- wpływa to na politykę oświatową prowadzoną przez samorząd, a także (w dłuższym okresie czasu) spowoduje stopniowe starzenie się społeczeństwa.

3. Duży odsetek ludności korzystającej z pomocy społecznej.

- niekorzystnym zjawiskiem społecznym, powstałym między innymi w wyniku utrzymującego się bezrobocia, jest wysoki poziom zubożenia mieszkańców gminy,
- ubóstwo mieszkańców gminy oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego były głównymi powodami przyznania pomocy społecznej przez Ośrodek Pomocy Społecznej; pomoc przyznawana jest również z powodów takich jak: sieroctwo, bezdomność, potrzeba ochrony macierzyństwa, bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała choroba.

4. Brak miejsc pracy dla ludzi młodych i wykształconych.

- dotychczasowy rozwój działalności pozarolniczej (produkcji, usług rynkowych) nie zaspakajał wzrastającego zapotrzebowania na miejsca pracy,
- skutkiem utrzymującego się deficytu miejsc pracy jest wysokie bezrobocie o charakterze długotrwałym,
- migracje wykwalifikowanych i wykształconych kadr do miast regionu,
- ożywienie lokalnej przedsiębiorczości poprzez rozwój rozmaitych rodzajów usług rynkowych, małych firm, stanowi potencjalne źródło nowych miejsc pracy,

V. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DIAGNOZY SFERY GOSPODARCZEJ

ze strategii rozwoju gminy

V.1. Sytuacja gospodarcza

Gmina Wilkołaz położona jest pomiędzy ważnymi w regionie ośrodkami miejskimi: Kraśnik i Lublin. Gmina jest z nimi dobrze skomunikowana. Przez Gminę Wilkołaz przebiega ważny ciąg komunikacyjny - droga krajowa nr 19. Gmina usytuowana jest więc w bardzo dobrym miejscu, do rozwoju działalności gospodarczej. O ile dla nowo powstających firm lokalizacja nie jest kluczowym elementem rozwoju to dla firm już istniejących, rozważających nowe lokalizacje, jest to niezwykle ważny punkt odniesienia. Ze względu na korzystne zasoby przyrodnicze i krajobrazowe Gmina jest też dobrym miejscem do rozwoju turystyki przejazdowej, szczególnie rekreacji i agroturystyki.

Jednym ze wskaźników oceny przedsiębiorczości na danym terenie jest wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców. W rejestrze prowadzonym przez Urząd Gminy na dzień 31.12.2006 r. zarejestrowanych było 218 podmiotów prowadzących działalność gospodarczą. Na 1000 mieszkańców gminy przypada więc 21 podmiotów gospodarczych, co klasyfikuje Gminę Wilkołaz w środku stawki gmin wiejskich województwa lubelskiego, ale z pewnością nie jest to wartość pozwalająca na wysoką ocenę aktywności gospodarczej.

Tabela nr 4. Wskaźnik przedsiębiorczości w Gminie Wilkołaz w latach 1995-2006

Rok	Liczba podmiotów gospodarczych	Wskaźnik przedsiębiorczości
1995	112	11,20
1996	126	12,60
1997	151	15,10
1998	173	17,30
1999	169	16,90
2000	184	18,40
2001	197	19,70
2002	218	21,80
2003	234	23,40
2004	211	21,10
2005	202	20,20
2006	218	21,80

Źródło: Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz.

Gmina nie posiada, poza nielicznymi wyjątkami większych zakładów przemysłowych. Na terenie gminy szczególna rola przypada firmom małym. Rozwój tych firm napotyka jednak na bariery biurokratyczne oraz na trudną do przezwyciężenia - barierę kapitałową. Niewielkie środki własne oraz drogi i trudny do uzyskania kredyt ukierunkowują te zakłady na produkcję prostą, nie wymagającą dużych nakładów, a więc mało konkurencyjną. Coraz więcej zakładów jest zadłużonych, ogranicza to ich finansową zdolność do inwestowania.

Barierą wejścia nowych podmiotów jest także brak odpowiedniej infrastruktury na terenie gminy, w tym także teleinformatycznej. Hamuje to rozwój poprzez niemożność wykorzystania

przewagi konkurencyjności. Konieczna jest w tym zakresie budowa nowej infrastruktury i modernizacja istniejącej.

Według danych statystycznych na dzień 31 grudnia 2005 r. w Gminie Wilkołaz w gospodarce narodowej, biorąc pod uwagę faktyczne miejsce pracy, bez osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą i spółek cywilnych, w których liczba pracujących nie przekracza 9 osób ogółem pracowało 217 osób. Najwięcej osób znalazło zatrudnienie w sektorze usług nierynkowych 114 osób (w 2003 r.).

Na terenie Gminy Wilkołaz w latach 1999-2006 struktura podmiotów gospodarki narodowej według sektorów i wybranych form prawno – organizacyjnych przedstawiała się następująco:

Tabela nr 5. Podmioty gospodarki narodowej w Gminie Wilkołaz wg sektorów i wybranych form prawnych. Stan na 31.12.2006 r.

Rok	Ogółem	Sektor		Ogółem				
				przedsiębiorstwa państwowe	spółki prawa handlowego		osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	spółdzielnie
		publiczny	prywatny		razem	w tym z udziałem kapitału zagranicznego		
1999	169	8	161	3	0	0	-	4
2000	184	13	171	8	0	0	-	3
2001	197	11	186	9	-	-	164	3
2002	218	11	207	9	-	-	180	3
2003	234	12	222	10	-	-	195	3
2004	211	12	199	10	-	-	172	3
2005	202	12	190	10	-	-	163	3
2006	218	12	206	10	-	-	171	3

Źródło: Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz.

Najwięcej osób zatrudnionych jest w handlu – w 2008 roku liczba zatrudnionych wynosiła 63 osoby, natomiast zdecydowanie najmniejsze zatrudnienie występowało w dziale informacja i komunikacja.

Gospodarka rolna

Jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Obszar gminy Wilkołaz cechują wysokie walory rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Wyrażona wg punktacji IUNG wartość ogólnego wskaźnika należy generalnie do jednych z najwyższych w województwie, wynosi 92,1.

Z danych porównawczych wynika, że gmina Wilkołaz większość elementów decydujących o przydatności rolniczej przestrzeni do produkcji rolnej ma wyższe od przeciętnych. Nieco gorsze są tylko warunki dotyczące dostępności do pól tj. rzeźba terenu oraz warunki wodne. Pozostałe czynniki, w istotny sposób warunkujące produkcję rolniczą są bardzo korzystne. W najwyższym stopniu o wysokiej wartości wskaźnika decydują gleby, zarówno bonitacja jak i przydatność rolnicza gruntów ornych i trwałych użytków zielonych. Występują tu gleby

wykształcone z utworów lessopodobnych brunatne właściwe i wylugowane. Największą powierzchnię zajmują gleby w kompleksie 2-gim (pszennym dobrym).

Z oceny wynika, że najwyraźniej na jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej rzutują - położenie gminy oraz ukształtowanie terenu charakterystyczne dla Wyżyny Lubelskiej. Najlepsze warunki glebowe mają wsie: Ostrów Kolonia, Wilkołaz Pierwszy, Drugi i Trzeci oraz Zalesie. Powierzchnia użytków rolnych wynosi 6761 ha, z czego poszczególne klasy gleb zajmują:

- I klasa nie występuje;
- II klasa 229 ha -3,4 %
- III klasa 5460 ha -80,8 %
- IV klasa 976 ha -14,4 %
- V klasa 88 ha -1,3 %
- VI klasa 8 ha -0,1 %

Grunty prawnie chronione (I-III klasy) zajmują łącznie 5 689 ha tj. 84,2 % powierzchni użytków rolnych. Udział gruntów o niskiej przydatności dla rolnictwa jest marginalny. Łąki i pastwiska praktycznie ograniczają się do wąskiej doliny rzeki Urzędówki i stanowią niespełna 2,9 % powierzchni użytków rolnych.

Użytkowanie gruntów

Udział użytków rolnych w powierzchni gminy wynosi prawie 83 % (średnio w gminach wiejskich ok. 70 %). Zasoby rolniczej przestrzeni obejmują 6 741 ha, z czego grunty orne 6248 ha (92,7 %), łąki i pastwiska 252 ha (3,7 %), sady 241 ha (3,6 %). Prawie 98 % gruntów (6 640 ha) jest we władaniu indywidualnych gospodarstw chłopskich. W gminie Wilkołaz liczba indywidualnych gospodarstw liczy 1096 - średnia powierzchnia wynosi 6,0 ha. W ostatnim dziesięcioleciu nastąpiło zmniejszenie ilości gospodarstw prawie o 23 % i zwiększyła się średnia ich powierzchnia, ale jednocześnie wzrosło rozwarstwienie wielkości gospodarstw. Pozytywną tendencją jest większy udział gospodarstw powyżej 10 ha (obecnie ich stan wynosi ok. 160 gospodarstw tj. prawie 14,4 % ogółu). W dalszym ciągu ponad połowa to gospodarstwa drobne o powierzchni do 5,0 ha (w gminie najwyższy jest udział gospodarstw o powierzchni 2-5 ha -36 %).

Gmina tradycyjnie należy do obszarów o najwyższej kulturze gospodarki rolnej, znajduje to wyraz zarówno w wysokiej towarowości gospodarstw, w wydajności jak też strukturze upraw i hodowli. Wysoki udział ma produkcja roślinna, która dominuje w ok. 43 % gospodarstw rolnych, gmina wyróżnia się znaczącym udziałem upraw roślin przemysłowych. Gospodarstwa prowadzące produkcję mieszaną stanowią ok. 47 %. Produkcja zwierzęca ma niższe wskaźniki niż średnie w województwie. W produkcji zwierzęcej specjalizuje się zaledwie 8,5 % gospodarstw rolnych. Prawie 65 % gospodarstw prowadzi produkcję rolną głównie lub wyłącznie na sprzedaż (przy średniej wojewódzkiej ok. 50 %). Mimo pozytywnej oceny poziomu rozwoju gospodarki rolnej, występują również niekorzystne tendencje.

Wg spisu rolnego ok. 60 % gospodarstw utrzymuje się wyłącznie lub głównie z pracy we własnym gospodarstwie a jedynie 10 % ocenia je jako rozwojowe. W skład gospodarstwa rolnego wchodzi średnio 3,4 działek o średniej powierzchni 1,2 ha. Stosunkowo duża jest też odległość do działki. Z oceny spisu rolnego wynika, że w obszarze gminy Wilkołaz gospodarstwa rolne są stosunkowo dobrze wyposażone w środki techniczne i sprzęt rolniczy.

Na terenie gminy funkcjonuje ok. 1300 gospodarstw rolnych. Struktura wielkości gospodarstw rolnych na terenie Gminy Wilkołaz jest niekorzystna. Gospodarstwa o powierzchni od 1 do 5 hektarów stanowią ponad 44% ich całkowitej liczby. Jest to więcej niż przeciętnie w województwie (40%). Na podobnym poziomie pozostaje ilość gospodarstw

rolnych o powierzchni w przedziale od 5 do 10 ha (województwo 21%), w przedziale od 10 do 15 ha i w przedziale 15 ha i więcej (województwo odpowiednio: 7% i 5%).

Prawie 98% gruntów jest we władaniu indywidualnym.

W Gminie Wilkołaz największą powierzchnię zasiewów głównych ziemiopłodów stanowią zboża. Ich uprawy zajmują 85,31% zasiewów w gospodarstwach rolnych. Zaledwie 1,96% zasiewów stanowią pozostałe uprawy z warzywami i 0,52% okopowe pastewne. Większą powierzchnię zajmuje uprawa roślin przemysłowych 7,51% zasiewów oraz ziemniaków 4,67%.

Analiza danych (stan na 31.12.2002 r.) o powierzchni zasiewów zbóż podstawowych wskazuje na nierównomierne rozłożenie ich udziałów w powierzchni całkowitej. Największy areal stanowi pszenica ponad 37% i mieszanki zbożowe ponad 34%, natomiast najmniejszy żyto 1,36%, pszenżyto 2,25% i owies 3,62%. Jęczmień występuje na ponad 19% powierzchni zasiewów zbóż podstawowych (Strategia Rozwoju Lokalnego).

W Gminie Wilkołaz wśród zwierząt gospodarskich dominuje hodowla trzody chlewnej (8 574 szt.) i drobiu (151 379 szt.) (Stan na 31.12.2002 r. Strategia Rozwoju Lokalnego).

Ocena zagrożeń i możliwości rozwoju

Jak podkreślono rolnictwo w gminie charakteryzuje się wysoką kulturą rolną i intensywnym wykorzystaniem gruntów, zarówno ze względów na tradycje jak i warunki glebowe. Z uwagi na korzystne na ogół naturalne uwarunkowania, zagrożenia rolniczej przestrzeni występują tu w mniejszym stopniu niż w innych obszarach województwa.

Do niewątpliwie najważniejszych czynników obniżających jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej można zaliczyć:

- niedobór wody (okresowe przesuszenie gleb),
- zagrożenie gleb erozją (średnią i słabą),
- niedobory składników odżywczych w glebie, szczególnie magnezu przyswajalnego,
- wysokie wylesienie terenu i rozdrobnienie gruntów.

Gleby w dobrym stopniu kultury nie występują pospolicie. W skali województwa jest ich ok. 2 %. Do grupy tej nie zalicza się gleb o wadliwych stosunkach wilgotnościowych, a więc zarówno podmokłych jak również nadmiernie suchych. Jednym z podstawowych warunków zaliczania gleb do dobrego stopnia kultury jest rolniczo korzystny układ stosunków powietrzno-wodnych, a ten jest dla części obszaru gminy niekorzystny. Z danych statystycznych wynika, że powierzchnia zmeliorowanych użytków rolnych wynosi na terenie gminy 648 ha tj. 9,6 % ogólnej powierzchni UR a znaczna część powierzchni użytków rolnych wymaga jeszcze uregulowania stosunków wodnych. Odczyn należy do najważniejszych właściwości fizyczno-chemicznych środowiska glebowego, albowiem często decyduje o wykorzystaniu składników pokarmowych przez rośliny.

Gmina Wilkołaz w tej sprawie ma niewiele lepsze warunki niż inne obszary wiejskie. Wg IUNG tylko 42 % gleb wykazuje tu odczyn bardzo kwaśny i kwaśny, 40 % lekko kwaśny oraz 18 % obojętny i zasadowy. Wzrastającym problemem jest zagrożenie erozją wodną, a szczególnie powietrzną ze względu na wylesienie terenu, podatność skały lessowej i lessopodobnej na wymywanie i miejscami duże spadki terenu. Poziom zagrożenia należy do jednych z najwyższych w województwie. Silną erozją jest zagrożonych ok. 60 % powierzchni gminy.

Wyjątkowe znaczenie próchnicy w glebie jest niezmiernie ważne, decyduje bowiem o właściwościach fizycznych i biologicznych gleby. Stąd też zawartość próchnicy w glebach (z

wyjątkiem gleb bagiennych i podmokłych) jest na ogół wskaźnikiem ich zdolności produkcyjnej. Korzystne właściwości próchnicy zależą w dużym stopniu od odczynu gleby i stopnia wysycenia jej jonami o charakterze zasadowym. Obecnie coraz w większym stopniu czynnik ten nabiera znaczenia m.in. ze względu na poziom produkcji zwierzęcej. Wzrastająca liczba gospodarstw rolnych bez produkcji zwierzęcej powoduje, że zawartość próchnicy w glebie nie może być systematycznie uzupełniana i podnoszona. Podobnie przedstawia się sprawa z nawożeniem mineralnym. Wiele czynników, w tym także ekonomicznych decyduje o tym, że odczuwane są niedobory składników mineralnych. Wg danych statystycznych aż 73% użytków rolnych w gminie charakteryzuje się niską bardzo niską (niewystarczającą) zawartością magnezu.

Strategia rozwoju rolnictwa wiąże się ściśle ze strategią rozwoju całej gospodarki. U progu przemian restrukturyzacyjnych w rolnictwie gmina Wilkołaz dysponuje:

1. wysoką jakością i produktywnością gleb
2. zaawansowaną strukturą specjalizacji gospodarstw rolnych
3. znacznymi zasobami siły roboczej
4. stosunkowo dobrym wyposażeniem w środki techniczne
5. ogólnie dobrym stanem budynków gospodarczych i siedlisk
6. rozległymi przestrzennie kompleksami rolnymi - zasobami rolniczej przestrzeni produkcyjnej z dużymi predyspozycjami rozwoju:
 - specjalistycznych gospodarstw produkcyjnych w produkcji roślinnej, roślin przemysłowych, zieleni, chmielarstwa, ogrodnictwa i sadownictwa,
 - gospodarki zwierzęcej, zwłaszcza bydła mlecznego.

Działania strategiczne należy skupić na następujących priorytetach:

1. procesach koncentracji ziemi i restrukturyzacji własnościowej gospodarstw rodzinnych,
2. działań przeciwozyjnych przez przeprowadzenie na szeroką skalę zabiegów fitomelioracji wodochronnych, glebochronnych i przeciwwietrznych,
3. rozwoju specjalizacji rolniczej wykorzystujących walory agroklimatyczne i glebowe gminy,
4. stymulowania zrzeszeń producentów rolnych celem stworzenia silniejszej bazy produkcyjnej i inwestycyjnej,
5. organizowaniu wspólnej z innymi gminami giełd towarowych i terenów urządzonych dla obsługi rolnictwa w tym przetwórstwa surowców rolnych.

Gospodarka leśna

Gmina Wilkołaz nie jest zasobna w grunty leśne. Lasy znajdują się jedynie na obrzeżach południowych i północnych gminy. Środkowa część gminy jest bezleśna oraz intensywnie wykorzystywana rolniczo. Na terenie Gminy Wilkołaz lasy zajmują powierzchnię ok. 899 ha. Gmina Wilkołaz z lesistością wynoszącą 11,1% jest jedną z czterech najmniej lasistych gmin powiatu kraśnickiego i charakteryzuje się dużo mniejszą lesistością niż powiat kraśnicki (20,5%) i województwo lubelskie (22,4%). Pod względem typologicznym siedliska lasów to przede wszystkim las mieszany świeży (ok. 70% powierzchni), resztę stanowi bór mieszany świeży i ols.

V.2. Struktura własności gruntów

Tabela nr 6. Struktura własności gruntu na terenie gminy Wilkołaz

<i>Własność</i>	<i>Powierzchnia ogólna [ha]</i>
<i>Grunty wchodzące w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa</i>	<i>1</i>
<i>Grunty w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy państwowe</i>	<i>169</i>
<i>Grunty w trwałym zarządzie państw. jedn. organizacyjnych z wyłączeniem PGL</i>	<i>36</i>
<i>Grunty wchodzące w skład zasobu nieruchomości Skarbu Państwa z wyłączeniem gruntów przekazanych w trwały zarząd</i>	<i>0</i>
<i>Grunty Skarbu Państwa przekazane do zagosp. Agencji Mienia Wojskowego lub Agencji Mienia Mieszkaniowego</i>	<i>0</i>
<i>Pozostałe grunty SP</i>	<i>96</i>
<i>Grunty SP z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie wieczyste</i>	<i>302</i>
<i>Grunty SP przekazane w użytkowanie wieczyste</i>	<i>34</i>
<i>Grunty wchodzące w skład gminnego zasobu nieruchomości</i>	<i>62</i>
<i>Grunty gmin i związków międzygminnych przekazane w trwały zarząd gminnych jedn. organ.</i>	<i>5</i>
<i>Grunty gmin i związków międzygminnych z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie</i>	<i>69</i>
<i>Grunty gmin i związków międzygminnych przekazane w użytkowanie wieczyste</i>	<i>2</i>
<i>Grunty osób fizycznych wchodzące w skład gospodarstw rolnych</i>	<i>6983</i>
<i>Grunty osób fizycznych nie wchodzące w skład gospodarstw rolnych</i>	<i>732</i>
<i>Grunty spółdzielni</i>	<i>3</i>
<i>Grunty powiatów z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie</i>	<i>1</i>
<i>Grunty powiatów przekazane w użytkowanie wieczyste</i>	<i>0</i>
<i>Grunty województw</i>	<i>0</i>
<i>Pozostałe</i>	<i>6</i>

Źródło: Dane z Urzędu Gminy Wilkołaz (stan na czerwiec 2009)

V.3. Identyfikacja problemów gospodarczych gminy Wilkołaz

Strategia Rozwoju lokalnego Gminy Wilkołaz identyfikuje następujące główne problemy sfery gospodarczej:

- 1. Dominacja małych firm w ogólnej liczbie podmiotów.*
- 2. Niedostatecznie wykształcony sektor usług, przede wszystkim dla rolnictwa i mieszkańców wsi.*
- 3. Brak dobrego dostępu do kredytów dla małych firm.*

4. Rozdrobnienie gospodarstw rolnych.
5. Brak uzasadnionych ekonomicznie alternatyw w aktywizacji zawodowej ludności wiejskiej poza rolnictwem.

VI. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DIAGNOZY STANU ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

VI.1. Uwarunkowania w zakresie budowy geomorfologicznej i geologicznej oraz surowców mineralnych

Gmina Wilkołaz wg podziału fizyczno-geograficznego J. Kondrackiego (1998 r.) położona jest w obrębie Wyżyny lubelskiej, w południowo-zachodniej jej części - na Wzniesieniach Urzędowskich. Niewielki północno-wschodni fragment znajduje się w obrębie Wyniosłości Giełczewskiej. Rysem charakterystycznym Wzniesień Urzędowskich jest kontrast wysokich poziomów Wierzchowinowych i niskich den dolinnych. Deniwelacje terenu na obszarze gminy wynoszą ok. 70 m, najniżej położony teren znajduje się w zachodniej części gminy w dolinie rzeki Urzędówki, w okolicy wsi Zadworze (195 m npm), a najwyższej położony teren znajduje się we wschodniej części gminy w okolicach wsi Borkowizna (263 m npm) – w sąsiedztwie z gminą Strzyżewice.

Pod względem budowy geologicznej teren budują utwory trzeciorzędowe (piaskowce i wapienie). Na utworach trzeciorzędowych zalegają utwory czwartorzędowe reprezentowane przez piaski morenowe i fluwioglacjalne oraz lessy. W dolinie rzeki Urzędówki występują mady i piaski rzeczne oraz torfy.

Gmina leży na pofałdowanej, słabo zalesionej wierzchowinie lessowej, rozciętej doliną rzeki Urzędówki. Niemal na całej powierzchni gminy zalegają akumulacyjne pokłady lessu - materiału pochodzenia eolicznego z okresu zlodowacenia środkowopolskiego - o zróżnicowanej miąższości. Obszar gminy pod względem geomorfologicznym jest fragmentem plioceńskiego poziomu denudacyjnego z pokrywą akumulacyjną w postaci lessów. Pod utworami lessowymi zalegają silnie zniszczone utwory trzeciorzędowe w postaci piasków, rzadziej żwirów o różnej miąższości. Utwory trzeciorzędowe zalegają na utworach skały wapiennej, której górna część występuje w postaci gliniastej zwietrzeliny. Bardzo podatna na erozyjne działanie wód powierzchniowych warstwa lessu sprzyjała wytworzeniu się na całym obszarze płytkich wąwozów. Najwięcej wykształciło się w zachodniej części gminy, gdzie pokrywa lessowa jest najgrubsza. Na południu gminy w okolicach wsi Pułankowice oraz w lokalnych obniżeniach, w sąsiedztwie cieków wodnych występują niewielkie powierzchniowo osady fluwioglacjalne i aluwialne, wykształcone głównie w postaci utworów pyłowych. W dolinie rzeki Urzędówki występują na powierzchni osady holoceniskie w postaci pyłów zwykłych i ilastych oraz torfów zamulonych materiałem mineralnym. Najbardziej zróżnicowana rzeźba terenu występuje w zachodniej części gminy, w obrębach Ewunin, Wilkołaz Dolny, częściowo Zalesie i Ostrów oraz w sąsiedztwie doliny rzeki Urzędówki.

Na obszarze gminy wyróżnia się trzy typy rzeźby: wierzchowiny kredowe pokryte lessem położone na wysokości ok. 230-250 m npm, powierzchnie denudacyjne położone na wysokości 200-230 m npm, terasy zalewowe rzeki Urzędówki i jej bezimiennych dopływów.

Surowce mineralne występujące na terenie gminy związane są z utworami wieku kredowego i czwartorzędowego. Występują one na powierzchni lub pod niewielkim nadkładem. Przeprowadzone prace badawcze geologiczno-poszukiwawcze doprowadziły do udokumentowania następujących utworów:

Tabela nr 7. Złoże surowców mineralnych na terenie gminy Wilkołaz. *Stan na 30.04.2013 r.*

<i>Lp.</i>	<i>Nazwa złoża</i>	<i>Charakterystyka złoża</i>
1.	<i>złoże surowców ilastych „Wilkołaz Dolny”</i>	<i>dla złoża wyznaczono obszar i teren górniczy o pow. 14 900 m²; złożo eksploatawane na podstawie koncesji, wydanej przez Starostwo Powiatowe w Kraśniku 23.08.2000 r., na okres 15 lat; surowce mogą być stosowane do produkcji cegły i jako klinkier drogowy (na potrzeby istniejącego obok złoża zakładu)</i>
2.	<i>złoże torfu „Wilkołaz”</i>	<i>zasoby złoża – 59 324 m³; powierzchnia całkowita złoża – 31 900 m²; średnia miąższość złoża – ok. 3,0 m; dla złoża torfu wyznaczono obszar i teren górniczy o pow. 33 700 m²; złożo eksploatawane na podstawie koncesji wydanej przez Marszałka Województwa Lubelskiego z dnia 9 listopada 2011 r.; proponowany kierunek rekultywacji – rolny (staw rybny)</i>
3.	<i>złoże margli „Wilkołaz II”</i>	<i>zasoby złoża – 905 089,52 t; średnia miąższość złoża – 8,89 m; złożo udokumentowane w kat. C1 w 1989 r. na powierzchni 7,17 ha, nie eksploatawane (brak koncesji); surowce mogą być stosowane do produkcji wapna nawozowego węglanowego; po całkowitym wyeksploatowaniu złoża i po przeprowadzeniu rekultywacji teren poeksploatacyjny można przywrócić do użytkowania rolniczego lub zalesić</i>

Na rysunku studium uwzględniono ponadto złożo torfu spełniające kryteria potencjalnej bazy surowcowej (wg opracowania z 1996 r. Instytutu Melioracji i Użytków Zielonych – Raszyn pt. „Zlokalizowanie i charakterystyka złóż torfowych w Polsce, spełniających kryteria bazy zasobowej, z ustaleniem i uwzględnieniem wymogów związanych z ochroną i kształtowaniem środowiska”). Ustalona powierzchnia złoża (uwzględniająca również udokumentowane w 2011 r. złożo torfu „Wilkołaz”) – 22,5 ha; zasoby torfu – 650 000 m³; średnia miąższość – 3,25 m.

Złoża kopaliny podlegają ochronie polegającej na racjonalnym gospodarowaniu ich zasobami oraz kompleksowym wykorzystaniu kopaliny. Eksploatację kopaliny prowadzić należy w sposób gospodarczo uzasadniony oraz przy zastosowaniu środków ograniczających szkody w środowisku przyrodniczym i przy zapewnieniu racjonalnego wydobycia i zagospodarowania kopaliny. Osoby podejmujące eksploatację złóż kopaliny lub prowadzące eksploatację są obowiązane przedsięwziąć środki niezbędne do ochrony zasobów złoża jak również do ochrony powierzchni ziemi oraz wód powierzchniowych i podziemnych, sukcesywnie prowadzić rekultywację terenów poeksploatacyjnych oraz przywracać do właściwego stanu inne elementy przyrodnicze środowiska.

VI.2. Uwarunkowania w zakresie gleb

Na obszarze gminy występują gleby lessowe i lessopodobne całkowite i niecałkowite podścielone średnio głęboko i głęboko piaskiem lub gliniastą zwietrzeliną. Pod względem

typologicznym dominują gleby pseudobielicowe i brunatne pochodzenia lessowego, w dolinie rzeki Urzędówki występują niewielkimi płatami mady, czarne ziemie oraz gleby glejowe.

Gmina położona jest w lubelsko-bychawskim regionie glebowym. Na terenie gminy przeważa kompleks glebowo-rolniczy pszenno-dobry (45,7).

Zjawiskiem obniżającym potencjalną i efektywną żyzność gleby jest erozja gleb - widoczna szczególnie we wschodniej części gminy. W gminie Wilkołaz erozją wodną powierzchniową w stopniu silnym zagrożonych jest ok. 3700 ha, tj. ok. 47 % powierzchni gminy. Najbardziej podatne na erozję są gleby utworzone z utworów lessowatych. Podatność tych gleb na erozję jest szczególnie widoczna w okresie roztopów wiosennych i po opadach letnich. Również falista krajobraz lessowy obszarów wąwozowych sprzyja erozji. Najbardziej narażone na procesy erozji powierzchniowej są obszary położone we wschodniej części gminy - na wschód od drogi Lublin Kraśnik. Obszary te charakteryzują się intensywnym rozwojem rolnictwa, na co niewątpliwie największy wpływ mają bardzo dobre warunki glebowe. Ponadto są to obszary o zróżnicowanej konfiguracji terenu. Na obszarach położonych na północ od rzeki Urzędówki, na terenach wąwozów wytwarzać się może - szczególnie niebezpieczna - erozja liniowo-wąwozowa. Tego rodzaju erozji sprzyja spływ okresowych - skoncentrowanych na tych terenach wód powierzchniowych.

Układ własności terenów na obszarze gminy posiada historycznie uwarunkowania stosunków własnościowych dostosowanych do morfologii terenu. Pola uprawne rozciągały się wzdłuż spadku wzniesień i ten układ zachował się do dzisiaj. Zdecydowała o tym pozorna łatwość uprawy prowadzonej zgodnie ze spadkiem terenu, a ten właśnie układ pól znacznie przyspiesza procesy erozyjne. W celu ochrony znacznych obszarów gminy przed erozją wymagane jest stosowanie zabiegów fitomelioracyjnych polegających na: zadrzewianiu, zadarnianiu i zalesianiu. Problem ten obejmuje znaczne powierzchnie gminy. W przypadku zabiegów przeciwoerozyjnych w obrębie wąwozów i ich zboczy, dna powinny być zadarniane, natomiast stoki zadrzewiane i zalesiane.

VI.3. Uwarunkowania w zakresie wód powierzchniowych i podziemnych

Teren gminy znajduje się w zasięgu zlewni rzeki Urzędówki, dopływu Wyżnicy - oraz jej bezimiennego prawego dopływu. W okolicach wsi Rudnik Szlachecki (**obręb Rudnik Szlachecki Kolonia**) znajdują się źródła rzeki Urzędówki. Niewielki fragment gminy, wysunięty najbardziej na wschód w okolicach Wilkołaza Górnego znajduje się w zasięgu zlewni rzeki **Krężniczanki (zlewni częściowej rzeki Bystrzycy)**. **Fragment północno-zachodniej części gminy znajduje się w zasięgu zlewni rzeki Chodelki.**

Stan czystości wód powierzchniowych oceniono na podstawie danych WIOŚ w Lublinie (Raport o stanie środowiska 2007 r.).

Klasyfikacja rzek przeprowadzona jest na podstawie metody stężeń charakterystycznych, Klasyfikacja wód w rzekach do 2003 r. podawana jest w skali trójstopniowej, a od 2003 r. w skali pięciostopniowej.

Punkt pomiarowy na rzece Urzędówka zlokalizowany jest w Bęczynie. Jakość wód w roku 2007 odpowiadała klasie III, ze względu na wskaźniki takie jak fosforany, wapń, liczba bakterii coli ogólna i bakterii typu kałowego.

Wody podziemne w obrębie gminy związane są z utworami czwartorzędu i kredy.

Na terenie gminy znajdują się obszary ochrony wód podziemnych.

Obszar zbiornika wód podziemnych Nr 406 „Niecka Lubelska” stanowi źródło zaopatrzenia w wodę kształtującą się aglomeracji lubelskiej, zarówno obecnie jak i w przyszłości. Jest to zatem obszar, który powinien być szczególnie chroniony i zabezpieczony przed postępującą degradacją wód podziemnych oraz bardzo dużym nagromadzeniem źródeł zanieczyszczeń.

Ochrona zasobów wód

Obszary źródłiskowe

W celu ochrony zasobów wód powierzchniowych proponuje się objęcie ochroną źródłiskową części zlewni Urzędówki (dopływu Wyżnicy) oznaczonej na „rysunku studium”. Ochroną obejmuje się obszar zlewni rzeki Urzędówki w okolicach wsi Rudnik Szlachecki.

Obszary źródłiskowe odznaczają się brakiem odporności środowiska wodnego na zanieczyszczenia m.in. ze wzgl. na minimalne przepływy.

*Na czystość wód w zlewni wpływa struktura krajobrazu bezpośrednio otaczająca ciek wodny. Dlatego tak ważne jest kształtowanie **zadrzewień** w obszarze źródłiskowym, które pełnić będą rolę barier biogeochemicznych ograniczających spływ zanieczyszczeń z otoczenia.*

Dla obszaru źródłiskowego oznaczonego „rysunku studium” proponuje się przyjąć następujące ustalenia:

- *zakaz zmiany stosunków wodnych prowadzącej do osuszania terenu*
- *zakaz bezpośredniego dostępu do źródeł*
- *szczególna ochrona niszy źródłiskowych przed jakimikolwiek zanieczyszczeniami*
- *zakaz lokalizacji obiektów przemysłowych i uciążliwych dla środowiska oraz mogących pogorszyć stan środowiska przyrodniczego*
- *zakaz eksploatacji surowców mineralnych*
- *zakaz składowania odpadów i gromadzenia ścieków*
- *zakaz dokonywania wierceń i badań geologicznych mogących naruszyć strukturę gleby oraz wpływających ujemnie na wody podziemne*
- *zakaz wprowadzania ścieków do wód powierzchniowych i podziemnych*
- *zakaz lokalizacji cmentarzy*
- *zakaz realizacji obiektów wywołujących promieniowanie elektromagnetyczne (wieża telefonii komórkowej)*
- *zakaz lokalizacji stacji paliw*
- *wprowadza się obowiązek zadrzewienia i zalesienia obszaru źródłiskowego, w celu zwiększenia retencyjności*
- *obowiązuje ochrona istniejącego drzewostanu.*

Zlewnie chronione

*Zlewnie chronione to tereny zasobowe obecnych i przyszłych ujęć wód komunalnych i przemysłowych. Na terenie gminy Wilkołaz znajdują się tereny objęte statusem zlewni chronionych (nie posiadają one jednak statusu prawnego). Są to zlewnie rzek: - zlewnia górnej i środkowej części rzeki Urzędówki, - zlewnia górnej części rzeki Chodelki, - zlewnia górnej i środkowej części rzeki Bystrzycy, - **zlewnia rzeki Krężniczanki**. Wody podziemne są podatne na degradację z powodu przepuszczalności podłoża i niedostatecznej retencji wód powierzchniowych. Jako najważniejsze działanie na rzecz wzmocnienia odporności środowiska na obszarze zlewni chronionych uważa się wprowadzanie zadrzewień i zalesień. Dla obszarów zlewni chronionych ustala się:*

-zakaz lokalizacji zakładów wodochłonnych -zakaz lokalizowania punktów przeładunkowych i dystrybucyjnych punktów ropopochodnych -zakaz wprowadzania ścieków nieoczyszczonych

do wód podziemnych -zakaz lokalizowania inwestycji *mogących oddziaływać negatywnie na stan wód podziemnych.*

Mała retencja

Program małej retencji to program proekologiczny podnoszący odporność środowiska przyrodniczego wzbogacający środowisko. Mała retencja na rzece Urzędówce miałaby znaczenie stabilizujące stosunki wodne w dolinie samej rzeki oraz jej obszarze przydolinny (okolice Wilkołaza Pierwszego, Wilkołaza Drugiego, Zalesie). W ramach tego programu odtworzenia wymaga staw w miejscowości Zalesie. Drugim proponowanym akwenem byłby obszar po wydobywaniu torfu, dla którego powinien zostać wybrany *rolny* kierunek rekultywacji (*staw rybny*), *lub wodny z przeznaczeniem na zbiornik rekreacyjny.*

Dla istniejących stawów położonych w miejscowościach:

- Wilkołaz Dolny zakłada się pogłębienie dna, oczyszczenie roślin, wyrównanie skarp oraz wykonanie ogroblowania,
- Wilkołaz Pierwszy zakłada się pogłębienie dna, oczyszczenie roślin, wyrównanie czaszy i skarpy.

Stawy te zarówno istniejące jak i proponowane pełniłyby funkcje ekologiczne, przeciwpowodziowe oraz jako stawy rybne.

VI.4. Uwarunkowania w zakresie powietrza atmosferycznego

Na terenie gminy głównymi źródłami zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego są przede wszystkim zanieczyszczenia komunikacyjne - liniowe oraz pochodzące ze źródeł niskiej emisji, a w mniejszym stopniu przemysłowe - głównie z dala czynne.

Do najbardziej uciążliwych dróg należą:

1) Droga krajowa

- droga Nr 19 relacji: *granica państwa – Kuźnica – Białystok – Lublin – Nisko – Rzeszów – Barwinek – granica państwa*

2) Droga wojewódzka

- droga nr 842 relacji: Wysokie - Żółkiewka - Krasnystaw

3) Drogi powiatowe

Drogi ustanowione jako powiatowe należą do najistotniejszych w obsłudze gminy. Tworzą podstawową sieć obsługi wewnątrz i międzygminnej.

Do dróg powiatowych zalicza się:

- Nr 2247 Chodel - Borzechów -Wilkołaz
- Nr 2251 Kłodnica - Białowola -Zalesie
- Nr 2724 Ostrów Rudnik
- Nr 2701 Wilkołaz - Urzędów – Dzierzkowice - Annopol
- Nr 2723 Dabrowa Bór - Ostrów – Mazurów, granica środek drogi
- Nr 2292 Wilkołaz - Kielczewice
- Nr 2726 Wilkołaz -Zakrzówek
- Nr 2725 Zdrapy - Pułankowice
- Nr 2728 Rudki - Kolonia Góry

Uzupełnienie układu powiązań zewnętrznych gminy są niektóre drogi gminne, dochodzące do granic administracyjnych. Będą to:

- 108346 L - w kierunku gminy Niedrzwica Duża;
- 108335 L - w kierunku gminy Borzechów;

- 108319 L - w kierunku gminy Urzędów;
- 108342 L - w kierunku gminy Zakrzówek.

Większość budynków w gminie ogrzewana jest z indywidualnych źródeł ciepła. Ze względu na wysoki stopień zgazyfikowania gminy gaz może być głównym paliwem stosowanym do celów ciepłowniczych. Jest to sytuacja korzystna ze względu na fakt iż gaz jest czystszy źródłem energii niż paliwa takie jak węgiel i olej, niestety droższym.

HAŁAS I PROMIENIOWANIE ELEKTROMAGNETYCZNE

Podstawowym wskaźnikiem klimatu akustycznego jest sumaryczny poziom hałasu danego obszaru. W decydującym stopniu zależy on od jego urbanizacji oraz rodzaju emitowanego hałasu, tj.:

- hałasu komunikacyjnego od dróg i szyn, który rozprzestrzenia się na odległe obszary ze względu na rozległość źródeł,
- hałasu przemysłowego obejmującego swym zasięgiem najbliższe otoczenie.

Głównymi czynnikami mającymi wpływ na poziom hałasu komunikacyjnego są: natężenie ruchu i udział transportu ciężkiego w strumieniu wszystkich pojazdów, stan techniczny pojazdów, rodzaj nawierzchni dróg oraz organizacja ruchu drogowego.

Na obszarze gminy największe i główne zagrożenie hałasem komunikacyjnym występuje wzdłuż największych szlaków drogowych tj. drogi krajowej nr 19 i drogi wojewódzkiej nr 842.

Dopuszczalne poziomy hałasu w dB od dróg lub linii kolejowych zawarte w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. z 2007 r. Nr 120, poz. 826, z późn. zm.), w zależności od rodzaju terenu, wynoszą od 50 dB do 68 dB – dla przedziału czasu odniesienia równego 16 godzinom oraz od 45 dB do 60 dB – dla przedziału czasu odniesienia równego 8 godzinom.

W przypadku hałasu powodowanego przez linie elektroenergetyczne dopuszczalne poziomy wynoszą od 45 dB do 50 dB – dla przedziału czasu odniesienia równego 16 godzinom oraz od 40 dB do 45 dB – dla przedziału czasu odniesienia równego 8 godzinom.

Na terenie Gminy Wilkołaz nie ma głównego punktu zasilającego (tj. stacji transformatorowej 110/SN). Gmina zasilana jest w energię elektryczną z GPZ – Budzyń, GPZ – Bychawa, GPZ Bełżyce i GPZ Abramowice, poprzez układ sieci średniego napięcia.

Przez teren Gminy przebiega linia energetyczna wysokiego napięcia WN – 110 kV relacji GPZ Budzyń - GPZ Bychawa.

Sieć energetyczna średniego napięcia zrealizowana jest w wykonaniu napowietrznym. Pracuje na napięciu 15 kV. Linie napowietrzne tworzą układ powiązań pomiędzy ww. GPZ-ami.

Sieć energetyczna niskiego napięcia na terenie Gminy zasilająca i oświetleniowa istnieje głównie w wykonaniu napowietrznym.

W/w linie energetyczne są również źródłem uciążliwości związanej z promieniowaniem elektromagnetycznym.

Zagadnienia ochrony ludzi i środowiska przed jonizującym promieniowaniem elektromagnetycznym są regulowane przepisami bezpieczeństwa i higieny pracy, prawa

budowlanego, prawa ochrony środowiska, zagospodarowania przestrzennego i przepisami sanitarnymi.

*Tylko główne linie zasilające (w tym **napowietrzne linie WN - 110 kV**) mogą wytwarzać na tyle silne pole elektromagnetyczne, by miało ono wpływ na środowisko przyrodnicze (w tym i na człowieka) w bezpośrednim sąsiedztwie tej linii. Wzdłuż tras przebiegu linii napowietrznej 110 kV niezbędne jest zachowanie strefy ochronnej **o szerokości ok. 20,0 m od osi linii.***

Zmiany w atmosferze powodowane są znaczną antropogenezą środowiska polegającą na emisji zanieczyszczeń gazowych i pyłowych oraz hałasu i promieniowania elektromagnetycznego do atmosfery w warunkach zmniejszonej samooczyszczania się powietrza na skutek przekształcenia na większości obszaru gminy naturalnych zbiorowisk roślinnych o dużej aktywności ekologicznej w kultury rolnicze i tereny budowlane. Doprowadza to do znacznego zróżnicowania warunków klimatycznych w zależności od topografii i pokrycia terenu.

Pod względem aerasanitarnym najkorzystniejsze dla człowieka są topoklimaty, obszarów położonych wyżej, zwłaszcza w sąsiedztwie dużych powierzchniowo ekosystemów leśnych, najmniej korzystne są topoklimaty dolin rzecznych, ze względu na zjawisko inwersji termicznej i stagnowanie chłodnych mas powietrza.

W gminie Wilkołaz podatność powietrza na degradację jest znaczna. Na degradującą emisję lokalną nakładają się skutki ponadlokalne /krajowe, a nawet europejskie/. Zanieczyszczenia, wraz z prądami powietrza wynoszone są na znaczne odległości.

*Zdolność do regeneracji w dużym stopniu uzależniona jest od aktywności biologicznej siedlisk roślinnych. W procesie fotosyntezy zużywany jest dwutlenek węgla, wydalany natomiast tlen. Roślinność stanowi naturalny filtr oczyszczający powietrze. Największą efektywność wykazują lasy i zadrzewienia. Powierzchnia lasów w Gminie Wilkołaz wynosi około **899 ha**, co oznacza iż procesy oczyszczania się i regeneracji powietrza w obszarze gminy zachodzą z małą intensywnością.*

VI.5. Uwarunkowania w zakresie fauny i flory

Fauna

Gmina Wilkołaz należy do tych regionów województwa lubelskiego, które nie odznaczają się specjalnie atrakcyjnymi terenami dla fauny. Do obszarów atrakcyjnych pod względem faunistycznym w gminie należy zaliczyć:

- *dolinę rzeki Urzędówki*
- *kompleksy leśne północnej i południowej części gminy.*

Do najcenniejszych gatunków ptaków należą: pójdzka, trzmiełojad, jastrząb, kruk, przepiórka. Na obszarze gminy znajdują się gatunki zagrożone wyginięciem: bocian biały i ortolan.

Flora

Na terenie gminy Wilkołaz stwierdzono występowanie 24 rzadkich i chronionych gatunków roślin, w tym:

- 7 gatunków objętych ścisłą ochroną gatunkową
- 6 gatunków objętych ochroną częściową
- 11 gatunków, których występowanie na obszarze Wyżyny lubelskiej jest rzadkie.

Do gatunków objętych ścisłą ochroną należą: barwinek pospolity, lilia złotogłów, listera jajowata, orlik pospolity, parzydło leśne, podkolan biały, wawrzynek wilczelyko.

Do gatunków objętych ochroną częściową należy: kalina koralowa, konwalia majowa, kopytnik pospolity, kruszyna pospolita, pierwiosnek lekarski, przytulia wonna.

Do gatunków rzadkich należą: bez koralowy, jemiola pospolita, korzeniówka pospolita, narecznica mocna, pieprzyca gęstokwiatowa, rzęsa garbata, wgłębka wodna, sierpik barwierski, starzec Fuchsa, stokłosa żytnia, szczaw brodaty, tymotka Bohemera, żabieniec lancetowaty.

VI.6. Uwarunkowania w zakresie lasów i zadrzewień

Lasy

Lasy zajmują ok. 11 % powierzchni gminy i występują w postaci kilkunastu niewielkich lub małych obszarów leśnych, rozmieszczonych nierównomiernie w obrębach:

- *w północnej części gminy:*
 - *Obroki*
 - *Marianówka*
 - *Wilkołaz Dolny*
- *w południowej części gminy:*
 - *Rudnik Szlachecki*
 - *Pułankowice*
 - *Rudnik Szlachecki Kolonia*
 - *Ostrów*

Przez środek gminy przechodzi pas całkowicie bezleśny, intensywnie wykorzystywany rolniczo.

Istniejąca granica polno-leśna jest niezbyt długa z powodu małej ilości obszarów leśnych. Obszary te są zwarte, brak jest enklaw i półenklaw polnych. Wyjątek stanowią okolice Kol. Obroki w północnej części gminy. Mała długość strefy ekotonalnej ma raczej niekorzystne oddziaływanie na procesy ekologiczne w krajobrazie, nie stanowi jednak utrudnienia w gospodarce rolnej.

Pod względem typologii leśnej siedliska leśne gminy Wilkołaz to przede wszystkim las mieszany świeży (LMśw - zajmuje ok. 70 % powierzchni), znacznie mniej jest siedlisk lasu świeżego (Lśw - ok. 20 % powierzchni). Pozostałe powierzchnie leśne to bór mieszany świeży (Bmśw) i ols (Ol).

Pod względem fitytosocjologicznym na obszarze gminy występują następujące typy lasów (lasy te stanowią roślinność potencjalną):

- *światlista dąbrowa typu wyżynnego*
- *grądy subkontynentalne w odmianie małopolskiej*
- *łągi olszowe siedlisk wodnogruntowych*

Roślinność jaka obecnie występuje na terenie gminy (roślinność rzeczywista) powstała na skutek różnorodnej działalności człowieka, istniejące obecnie fragmenty lasów przekształcone przez gospodarkę leśną, siedliska świetlistych dąbrów i grądów są w większości zajęte pod uprawę, a siedliska łągow zajmują obecnie łąki kośne.

Las mieszany świeży odpowiada pod względem fitytosocjologicznym świetlistej dąbrowie typu wyżynnego. Porasta on rędziny wytworzone z margli i wapieni. Na terenie gminy występuje na północ od Wilkołaza Dolnego, na południe od Marianówki, w okolicach wsi Obroki oraz

Lipna, Rudnika Szlacheckiego, Pułankowic i Kolonii Ostrów. Świetlista dąbrowa jest bogatym florystycznie lasem z drzewostanem dębowo-sosnowym z domieszką grabu. W typowo wykształconym runie leśnym występują gatunki wapniolubne, światło-i ciepłolubne, mezotroficzne i słabo acidofilne (siedlisk kwaśnych).

Las świeży odpowiada pod względem fitosocjologicznym grądowi subkontynentalnemu. Występuje w północnej części gminy w lesie Żurawieniec (przy drodze Lublin-Krasnik oraz wzdłuż torów kolejowych) oraz w południowej w okolicy wsi Pułankowice i Rudnik-Kol. Typ drzewostanu składa się z grabu, lipy i dębów z domieszką klonów.

Bór mieszany świeży odpowiada pod względem fitosocjologicznym borowi mieszanemu, występuje na niewielkiej powierzchni przy drodze Wilkołaz -Kłodnica Dolna (w gminie Borzechów). Typ drzewostanu składa się z sosny z domieszką dębów.

W dolinie rzeki Urzędówki w okolicy wsi Wólka Rudnicka znajduje się niewielki fragment łągu olchowego. Drzewostan składa się z olszy czamej.

Funkcje lasów

Lasy są ekosystemami o najbardziej skomplikowanej strukturze ekologicznej, największej biomasy i najwyższej różnorodności biologicznej. Dlatego lasy odgrywają ważną rolę w funkcjonowaniu przyrody.

Lasy modyfikują klimat lokalny, mają wpływ na skład powietrza poprzez procesy fotosyntezy, zatrzymują gazy i pyły przemysłowe oraz spalinowe. Lasy przyczyniają się do oczyszczania atmosfery z pyłów. Las jest bardzo ważnym regulatorem stosunków wodnych.

Jego stabilizująca rola jest ważna zwłaszcza w obszarze źródliskowym, na wododziałach i łąkach oraz na brzegach rzek i zbiorników wodnych. Zdolność retencyjna i filtracyjna lasów dyktuje potrzebę zachowania zalesień lub ich wprowadzanie na tereny o zagrożonym bilansie wodnym. Powierzchnie leśne zmniejszają tempo spływu wód powierzchniowych.

Ważna jest glebochronna rola lasów polegająca na przeciwdziałaniu erozji gleb oraz funkcja wiatrochronna, ponieważ lasy stanowią naturalną zaporę dla wiatrów. Wzrasta również znaczenie lasu jako źródła regeneracji sił ludzkich, decyduje o tym swoisty klimat leśny, spokój, naturalne piękno krajobrazu leśnego, kontakt z gatunkami roślin i zwierząt

Lasy mimo wielu cech sztuczności, widocznych zwłaszcza w warstwie drzewostanu, należą do najcenniejszych ekosystemów na obszarze gminy Wilkołaz. Największą różnorodnością biologiczną na obszarze gminy charakteryzują się zbiorowiska leśne. Wynika to z intensywności zachodzących w nich procesów ekologicznych, a także ze stabilizującego oddziaływania na ekosystemy sąsiednie.

Zagwarantowanie optymalnych warunków siedliskowych, zwłaszcza wilgotnościowych, biocenozom leśnym wymaga działań ochronnych nie tylko w granicach terenów zalesionych. W strefie przylegającej do lasów o wysokim poziomie wód gruntowych nie powinno prowadzić się melioracji zmieniających radykalnie stosunki wodne (szkodliwe jest zarówno obniżenie jak i znaczne podwyższenie poziomu wód gruntowych). Wpływ na lasy powinien być każdorazowo uwzględniany przy próbie lokalizacji inwestycji przemysłowych, a także wierceń i głębokich wykopów, mogących powodować powstanie leja depresyjnego.

Ze względu na konieczność ochrony strefy ekotonalnej należy unikać wszelkiego rodzaju zainwestowania na obszarach bezpośrednio sąsiadujących z lasem.

Dla celów rekreacyjnych szczególnie przydatne są kompleksy leśne duże, o conajmniej średniej wielkości. Istotny jest udział drzewostanów starszych, o umiarkowanym zwarcie i niezbyt bujnym podszyciu. Ze względów ochronnych, z wykorzystywania rekreacyjnego

wykluczone powinny być siedliska najsuchsze. Nieprzydatne są również lasy trwale podmokłe. Jako nadające się do funkcji wypoczynkowej w gminie Wilkołaz wydają się być obszary leśne położone w południowej części gminy. Jest to przy tym teren niezbyt odległy od ośrodka gminnego w Wilkołazie i od miasta Kraśnika oraz łatwo dostępny komunikacyjnie dla mieszkańców ww. miejscowości. Tereny leśne południowej części gminy wchodzi w skład rejonu III kategorii atrakcyjności.

Lasy ochronne

Na obszarze gminy wyróżniono kategorie lasów ochronnych: glebochronne i wodochronne, oraz lasy wokół miast.

Lasy glebochronne mają chronić siedliska najsłabsze, narażone na erozję wietrzną i inne formy dewastacji.

Lasy wodochronne zabezpieczać mają siedliska wilgotne i związane z nimi biocenozy leśne. Ochrona tych siedlisk ważna jest również dla utrzymania retencji wodnej i poprawy bilansu wodnego w skali zlewni. Powierzchnia projektowanych lasów ochronnych w gminie Wilkołaz jest stosunkowo niewielka.

Za lasy wodochronne winny być uznane następujące fragmenty lasów:

- las o charakterze łągu olchowego w dolinie rzeki Urzędówki we wsi Wólka Rudnicka
- las o charakterze łągu olchowego i częściowo olsu w Obrokach wzdłuż rzeki Sobieszczanki

Za lasy glebochronne winny być uznane następujące fragmenty lasów:

- las dębowo-grabowy o charakterze świetlistej dąbrowy na północ od Wilkołaza Dolnego porasta rędziny wytworzone z margli, występują tu bardzo liczne lejki krasowe
- las i zarośla grabowe porastające zbocza i wąwozy nad drogą do Ewunina
- las Krzywda koło Osin dębowo-grabowy o charakterze świetlistej dąbrowy
- las Dębina koło Rudnika Szlacheckiego, dębowo-grabowy o charakterze świetlistej dąbrowy

Do cennych lasów wokół miast (do 10 km) należą:

- lasy wzdłuż drogi Lublin-Kraśnik na południe od Rudnika Kol.
- lasy w pobliżu Pułankowic
- las koło Kol. Ostrów

Do zalesień przewidziano enklawy w kompleksie leśnym Żurawieniec i Obroki, oraz tereny rolne w obrębach Obroki, Wilkołaz Drugi, Wilkołaz Trzeci, Wilkołaz Dolny, Zalesie, **Ostrów, Pułankowice, Rudnik Szlachecki** i Ewunin. Zalesiania terenów rolnych dokonuje się w celu ograniczenia spływu powierzchniowego wód okresowych oraz zwiększenia wsiąkania wody w podłoże zwłaszcza w obszarach wododziałowych.

Antropogeniczne przekształcenia lasów

W gminie Wilkołaz obserwuje się antropogeniczne przekształcenia lasów w kategoriach:

- przekształcenia struktury przestrzennej
- nierównomierne rozmieszczenie powierzchni leśnych
- rozdrobienie powierzchni leśnej w południowo-wschodniej części gminy (w skali gminy)
- bardzo mały udział lasów porastających doliny rzeczne
- bezeleśna centralna część gminy
- przekształcenie struktury fitocenoz -monotypizacja -juwenalizacja -frucetyzacja
- przekształcenie składu gatunkowego

Zadrzewienia

Zadrzewienia śródpolne i przydrożne

W gminie Wilkołaz drogi są zadrzewione w różnym stopniu. Stosunkowo dobrze zadrzewione są drogi główne i najstarsze:

- Lublin - Kraśnik*
- Zakrzówek - Wilkołaz*

Propozycje nasadzeń skoncentrowane zostały na terenach związanych z komunikacją oraz na terenach powiązań w ramach systemu ekologicznego gminy.

Najslabiej zadrzewione są drogi w najbardziej wylesionej (centralnej) części gminy. Zadrzewienia, zwłaszcza rzędowe zadrzewienia przydrożne, nie mogą oczywiście zastąpić ekosystemów leśnych. Mogą jednak jako, zachowujące ciągłość przestrzenną przyrodniczych elementów krajobrazu, wzmocnić powiązania ekologiczne między kompleksami leśnymi oraz dnem doliny rzeki Urzędówki. Mają przy tym duże znaczenie dla poprawy agroklimatu i podwyższenia walorów estetycznych i krajobrazowych.

Proponuje się zarówno nasadzenia uzupełniające przy drogach częściowo zadrzewionych jak i wprowadzenie całkowicie nowych ciągów zadrzewień przydrożnych.

Szczególne znaczenie ma wprowadzenie zadrzewień wzdłuż drogi z Ostrowa przez Ostrów Kol., Mazurów do miejscowości Rudnik Szlachecki. Projektowane zadrzewienia na obszarach objętych erozją tworzyć będą system fitomelioracyjny, bardzo istotny dla poprawy agroklimatu gminy oraz krajobrazu.

Istniejące zadrzewienia śródpolne mają charakter pojedynczych drzew na miedzach oraz niewielkich remiz. Mimo utrudnień, jakie te zadrzewienia mogą stwarzać w pracach polowych, powinny one podlegać ochronie ze względu na ich znaczenie fitocenotyczne oraz krajobrazowe.

*Zadrzewienia, **zakrzewienia** nadwodne*

Istnieje konieczność ochrony ekosystemów wodnych wraz ze strefami ekotonalnymi. Ten typ zadrzewień podlegać powinien szczególnej trosce.

Zadrzewienia nadwodne w gminie towarzyszą rzece Urzędówce. Tworzą tu one mozaikowy układ zadrzewień z lasami należącymi do typu siedliskowego olsów (Wólka Rudnicka). Ze względu na niewielką powierzchnię trudno precyzyjnie rozdzielić zielen nadwodną na lasy i zadrzewienia. Z punktu widzenia funkcji ekologicznych nie jest to jednak istotne.

Zadrzewienia i zakrzewienia zapewniają niezbędne schronienie, miejsca rozrodu i żerowania dla ptaków i innych drobnych zwierząt związanych z ekosystemami wodnymi i strefami ekotonalnymi.

Z powyższych względów powinny podlegać ochronie przed zmianą sposobu użytkowania. Nie dotyczy to przypadków związanych z ochroną przeciwpowodziową w których dopuszcza się wycinkę drzew i krzewów, usuwania pni utrudniających swobodny przepływ wody w rzece Urzędówce. Obowiązuje ponadto zakaz zalesiania i zakrzewiania, sadzenia drzew i krzewów w odległości mniejszej niż 1,5 m od linii brzegowej cieków.

VI.7. Uwarunkowania w zakresie funkcjonowania ekosystemu

Korytarze ekologiczne

Przez teren gminy Wilkołaz przebiega jeden lokalny korytarz ekologiczny, związany z doliną rzeki Urzędówki. Umożliwia on wymianę informacji genetycznej między dwoma ważnymi obszarami leśnymi, pełniącymi funkcję regionalnych korytarzy ekologicznych łączących ze sobą obszary chronionego krajobrazu. Poprzez dolinę Urzędówki w kierunku zachodnim obszar gminy ma ekologiczne powiązania z krajowym korytarzem ekologicznym rzeki Wisły poprzez dolinę rzeki Wyżnicy.

*Lokalny korytarz ekologiczny przebiegający wzdłuż doliny Urzędówki powinien mieć zapewnioną ochronę gwarantującą jego drożność. Istniejące w obrębie korytarza bariery (związane z głównie z drogami) nie stanowią poważnego zagrożenia dla pełnionych przez niego funkcji. Dolina Urzędówki nie została zablokowana obszarem zurbanizowanym ani przemysłowym o charakterze bloku antropogenicznego. Nie wydaje się aby również w przyszłości istniało niebezpieczeństwo powstania takiego bloku. Pamiętać jednak należy o unikaniu tworzenia nowych, poprzecznych barier ekologicznych. Zaleca się utrzymanie koryta rzeki w formie naturalnej na jak najdłuższym odcinku oraz dolesienia, ochronę i wprowadzanie nowych zadrzewień, **w zakresie nie utrudniającym ochrony przeciwpowodziowej i z zachowaniem określonych wyżej warunków dla zadrzewień i zakrzewień nadwodnych.***

Węzły ekologiczne

W granicach gminy znajdują się miejsca, które mogą pełnić funkcję węzłów ekologicznych. W rejonie wsi Zdrapy i Wólka Rudnicka znajduje się węzeł wodno-łąkowo-zadrzewieniowy, którego oddziaływanie jest lokalne - w skali gminy.

Ochrona tego obszaru węzłowego polegać powinna na zmianie dotychczasowego sposobu użytkowania, polegającego na wprowadzeniu na tym terenie ochrony obszaru źródłiskowego, a w związku z tym zadrzewień.

Bardziej naturalny charakter mają węzły leśne znajdujące się w południowej i północnej części gminy, będące ostoją dla różnorodności biologicznej.

Wewnętrzne i zewnętrzne powiązania ekologiczne

Poza obszarami przewidzianymi do ochrony prawnej oraz wskazanymi do ochrony planistycznej, podstawowymi elementami struktury ekologicznej w gminie są tereny charakteryzujące się większą niż przeciętną naturalnością oraz aktywnością ekologiczną. Przebiegają tędy wewnętrzne powiązania ekologiczne. Obszary te łączą się z podobnymi w sąsiednich gminach, umożliwiając funkcjonowanie powiązań o charakterze zewnętrznym. Powstaje w ten sposób, w skali lokalnej, system zbliżony pod względem funkcjonalnym do Ekologicznego Systemu Obszarów Chronionych województwa lubelskiego (choć bez usankcjonowania prawnego).

Lokalny system powiązań obejmuje w gminie Wilkołaz obszary zalesione, zadrzewione, doliny rzeczne i suche doliny erozyjno-denudacyjne. Omiija natomiast tereny silnie zurbanizowane w skali gminy, zainwestowane i zdewastowane.

Planowanie kierunków zagospodarowania przestrzennego powinno uwzględniać sieć lokalnych powiązań ekologicznych. Należy dążyć do ich wzmacniania (zalesienia, zadrzewienia, prace rekultywacyjne, zwiększenie retencji wodnej itp.) W miarę możliwości powinno unikać się tworzenia nowych barier ekologicznych ograniczających drożność powiązań.

Barier ekologiczne

Barier ekologiczne powstają przede wszystkim tam, gdzie korytarze i strefy głównych powiązań ekologicznych są przegrodzone obiektami infrastruktury komunikacyjnej, liniowymi układami urbanistycznymi lub przemysłowymi. Szczególnym przypadkiem bariery jest blok antropogeniczny (na ogół duża miejscowość lub zakład przemysłowy) czopujący cały korytarz ekologiczny na znacznej długości. Funkcję bariery ekologicznej pełnią również ruchliwe drogi i linie komunikacyjne przecinające duże kompleksy leśne. Utrudniają one poruszanie się zwierząt w granicach naturalnych rewirów i przemieszczanie się gatunków o wędrownym trybie życia. Podobnie negatywnie oddziałują szlaki komunikacyjne przebiegające w strefie ekotonowej oddzielającej ekosystemy leśne od polnych. Wiele gatunków zwierząt wykorzystuje, często w cyklu dobowym, oba te środowiska. Droga stanowi dla nich niebezpieczną przeszkodę. Dla niektórych gatunków drobnych zwierząt droga jest zaporą nie do pokonania. Szczególnie szkodliwy jest wpływ barier w pierwszym okresie po ich powstaniu. Po pewnym czasie drogi migracji przynajmniej niektórych zwierząt dostosowują się do nowych warunków, co w pewnym stopniu łagodzi negatywne oddziaływanie bariery.

Na obszarze gminy Wilkołaz wskazano bariery ekologiczne główne i drugorzędne oraz węzeł antropogeniczny. Jako kryterium różnicowania przyjęto przyrodniczą rangę przegradzanego powiązania ekologicznego lub ekosystemu oraz parametry samej bariery. Jako "główne" potraktowano bariery w obrębie dużych kompleksów leśnych oraz obszarów przewidzianych do ochrony. Jako główne bariery ekologiczne uznano:

-linia kolejowa przecinająca tereny leśne (Obroki, Pułankowice)

-droga (wojewódzka nr 842) przecinająca obszary źródliskowe rzeki Urzędówki.

VI.8. Uwarunkowania w zakresie ochrony przyrody i krajobrazu

Zasoby przyrody dzielą się na zasoby przyrody żywej i nieożywionej.

Zasobem przyrody żywej jest biosfera /fitosfera, zoosfera/, natomiast zasoby przyrody nieożywionej to litosfera, hydrosfera i atmosfera.

Biosfera jest chroniona na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody, ustawy o lasach, ustawy Prawo łowieckie. Podstawy ochrony litosfery, hydrosfery i atmosfery zawiera ustawa Prawo ochrony środowiska, ustawa Prawo wodne, ustawa Prawo geologiczne i górnicze, ustawa o odpadach.

Ochrona biosfery polega na poddaniu określonego obszaru lub obiektu przyrodniczego pod ochronę w formie parku narodowego, rezerwatu przyrody, parku krajobrazowego, obszaru chronionego krajobrazu, pomnika przyrody, stanowiska dokumentacyjnego, użytku ekologicznego, zespołu przyrodniczo-krajobrazowego, wprowadzeniu ochrony gatunkowej roślin i zwierząt lub ochrony łowieckiej zwierząt. Ochronie podlegają wszystkie ekosystemy leśne. Lasy o szczególnej roli ekologicznej uznawane są za lasy ochronne /glebochronne, wodochronne, ostoje zwierząt itp./.

- Ochrona litosfery, hydrosfery i atmosfery realizowana jest poprzez:*
- *określenie standardów jakości środowiska oraz kontrolę ich osiągania, w tym dla obszarów szczególnie chronionych, a także podejmowanie działań służących ich nie przekraczaniu lub przywracaniu,*
 - *limitowaniu korzystania z poszczególnych zasobów /pozwolenia na emisję zanieczyszczeń do atmosfery, na pobór wód i odprowadzanie ścieków, wytwarzanie i składowanie odpadów, przeznaczanie gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne/,*
 - *stosowaniu systemu opłat i kar za korzystanie ze środowiska.*

Zakres obowiązującej ochrony prawnej i planistycznej zasobów środowiska.

W obszarze gminy Wilkołaz szczególnej ochronie prawnej podlegają następujące zasoby przyrody żywej i nieożywionej:

a) Obszary chronionego krajobrazu:

Obszar gminy znajduje się w Ekologicznym Systemie Obszarów Chronionych województwa lubelskiego i objęty jest wieloprzestrzennymi i indywidualnymi formami ochrony przyrody i krajobrazu. Część północna gminy znajduje się w zasięgu leśnego korytarza ekologicznego o znaczeniu regionalnym, zapewniającego łączność Czemiejowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu na wschodzie z Chodelskim Obszarem Chronionego Krajobrazu na zachodzie. Niewielka zalesiona południowa część gminy znajduje się w zasięgu Kraśnickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu oraz leśnego korytarza ekologicznego o znaczeniu krajowym łączącego Kraśnicki Obszar Chronionego Krajobrazu z Chodelskim Obszarem Chronionego Krajobrazu.

Podstawowy układ ekologiczny gminy stanowi dolina rzeki Urzędówki, którą można utożsamiać z lokalnym korytarzem ekologicznym łączącym w/w obszary chronionego krajobrazu. Dolinę rzeki Urzędówki można uznać jako potencjalny ciąg do uwzględnienia w powiązaniach z ESOCh. Dolina ta łączy korytarze ekologiczne położone w północnej i południowej części gminy tworząc sieć ekologiczną Województwa.

Użytkowanie terenu w/w obszarze chronionego krajobrazu powinno odbywać się na zasadach racjonalnego wykorzystywania zasobów przyrodniczych i krajobrazowych polegających na:

- *utrzymaniu procesów ekologicznych i stabilności ekosystemów,*
- *zachowaniu różnorodności gatunkowej,*
- *zapewnieniu ciągłości istnienia gatunków i ekosystemów,*
- *kształtowaniu właściwych postaw człowieka wobec przyrody.*

Na obszarze „Kraśnickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu” obowiązują warunki czynnej ochrony ekosystemów oraz zakazy dotyczące sposobu użytkowania i zagospodarowania, określone w rozporządzeniu Nr 39 Wojewody Lubelskiego z dnia 17 lutego 2006 r. (Dz. U. Woj. Lub. z 2006 r. Nr 65, poz. 1224).

Ustalenia dotyczące czynnej ochrony ekosystemów Obszaru:

- 1) *zachowanie oraz poprawa stosunków wodnych poprzez ograniczanie nadmiernego odpływu wód, gospodarowanie zasobami wodnymi w sposób uwzględniający potrzeby ekosystemów wodnych i wodno-błotnych, zachowanie naturalnego charakteru rzek, cieków wodnych, zbiorników wodnych i starorzeczy, ochronę funkcji obszarów źródłiskowych o dużych zdolnościach retencyjnych, zachowanie lub przywracanie dobrego stanu ekologicznego wód;*

- 2) zachowanie lub odtwarzanie różnorodności biologicznej właściwej dla danego typu ekosystemu, głównie poprzez zachowanie lub przywracanie właściwego stanu siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk roślin, zwierząt lub grzybów;
- 3) uwzględnianie potrzeb ochrony przyrody w gospodarce człowieka, w tym w gospodarce rolnej, leśnej, wodnej, rybackiej i turystyce;
- 4) ochrona i kształtowanie zadrzewień, ze szczególnym uwzględnieniem zadrzewień nadwodnych i śródpolnych;
- 5) ochrona specyficznych cech krajobrazu, w tym dolin rzecznych, starorzeczy, naturalnych form rzeźby terenu (wydmy, doliny denudacyjne, wąwozy lessowe, kotły i studzienki erozyjne);
- 6) tworzenie i ochrona korytarzy ekologicznych, umożliwiających migrację gatunków;
- 7) kształtowanie zagospodarowania przestrzennego w sposób umożliwiający zachowanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych oraz wartości kulturowych, w szczególności przez: ochronę otwartej przestrzeni przed nadmierną zabudową, zachowanie ciągłości korytarzy ekologicznych, kształtowanie zalesień w sposób optymalny dla ochrony różnorodności biologicznej i walorów krajobrazowych, ochronę punktów, osi i przedpoli widokowych, usuwanie lub przesłanianie antropogenicznych elementów dysharmonijnych w krajobrazie;
- 8) dążenie do odtworzenia starych odmian drzew owocowych i ras zwierząt hodowlanych;
- 9) dążenie do rewitalizacji zespołów zabudowy, w tym układów zabytkowych, propagowanie tradycyjnych cech architektury;
- 10) eliminowanie lub ograniczanie źródeł zagrożeń, w szczególności zanieczyszczenia powietrza, wód i gleb, poprzez usuwanie zanieczyszczeń antropogenicznych, kształtowanie prawidłowej gospodarki wodnościekowej, promowania sposobów gospodarowania gruntami, ograniczających erozję gleb.

Na obszarze zakazuje się:

- 1) zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor i legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk, złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką;
- 2) realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r. poz. 1235); nie dotyczy realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, dla których ocena oddziaływania na środowisko wykazała brak znaczącego negatywnego wpływu na ochronę przyrody Obszaru;
- 3) likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych; nie dotyczy prac wykonywanych na potrzeby ochrony przyrody;
- 4) wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu; nie dotyczy terenów, dla których udzielono koncesji na wydobywanie kopalin przed dniem wejścia w życie niniejszego rozporządzenia;
- 5) wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztorowym, przeciwpowodziowym lub przeciwsuwiskowym lub utrzymaniem, budową, odbudową, naprawą lub remontem urządzeń wodnych;

- 6) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna gospodarka wodna lub rybacka;
- 7) likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno-błotnych;
- 8) lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej; nie dotyczy obiektów lokalizowanych w obszarach wyznaczonych w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin lub w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego lub w ciągach istniejącej zabudowy.

Zakazy wymienione w pkt 2 nie dotyczą lokalizacji inwestycji celu publicznego, uwzględnionych w studium i realizowanych zgodnie z przepisami odrębnymi z zakresu ochrony środowiska.

b) Pomniki przyrody:

Na obszarze gminy Wilkołaz znajdują się pomniki przyrody (6 szt.) w następujących miejscowościach:

- *Wilkołaz Pierwszy*
 - *lipa drobnolistna o obwodzie 410 cm - w gospodarstwie rolnym,*
 - *lipa drobnolistna o obwodzie 456 cm - w gospodarstwie rolnym, w miejscu spalonego kościoła,*
- *Wilkołaz Poduchowny*
 - *kasztanowiec zwyczajny o obwodzie 380 cm - na terenie parafii,*
 - *lipa drobnolistna o obwodzie 390 cm przy cmentarzu,*
 - *dąb szypułkowy o obwodzie pnia ok. 333 cm przy plebanii,*
- *Wilkołaz Trzeci*
 - *wiąz szypułkowy o obwodzie 360 cm w pobliżu wiaduktu kolejowego.*

Na obszarze gminy proponuje się utworzenie kilku nowych pomników. Są wśród nich zarówno stare drzewa jak i głązy narzutowe:

- *lipa drobnolistna w Wilkołazie Trzecim w pobliżu wiaduktu kolejowego o obwodzie 340 cm,*
- *grupa drzew: 2 kasztanowce zwyczajne i lipa drobnolistna w Wilkołazie Poduchownym przy kościele o obwodzie: 340-460 cm,*
- *głąz narzutowy w Ostrowie i Wilkołazie Dolnym.*

Dla ochrony pomników przyrody przewiduje się wprowadzenie zakazów przewidzianych przepisami ustawy o ochronie przyrody. W szczególności dotyczą one:

- 1) pozyskiwania, niszczenia lub uszkodzania przedmiotów poddanych ochronie,*
- 2) dokonywania wszelkich istotnych zmian tych przedmiotów,*
- 3) niszczenia gleby, palenia ognisk, stosowania środków chemicznych w otoczeniu pomników przyrody,*

4) umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków nie związanych z ochroną,

5) wysypywania, zakopywania i wylewania odpadów lub innych nieczystości w otoczeniu pomników przyrody,

6) budowy, rozbudowy obiektów budowlanych, linii komunikacyjnych, urządzeń lub instalacji w otoczeniu pomników przyrody.

c) Gleby chronione przed zmianą użytkowania na nierolnicze i nieleśne, zaliczone do II i III klasy bonitacyjnej.

d) Gleby organiczne chronione przed zanieczyszczeniem.

e) Lokalny układ powiązań ekologicznych oparty na dolinach rzecznych, suchych dolinach i wąwozach, ułatwiających migracje oraz ostojach faunistycznych (lasy, zarośla i zadrzewienia śródpolne, bagna, mokradła, trzcinowiska), zapewniających schronienie i pożywienie różnym gatunkom fauny.

f) Zasoby wód – *ochrona ilościowa i jakościowa.*

Ochrona krajobrazu

Odpowiednie kształtowanie struktury krajobrazu tak aby funkcjonował on w sposób harmonijny, umożliwiał użytkowanie gospodarcze, a przy tym spełniał dobrze rolę środowiska życia roślin i zwierząt, jest ukoronowaniem wszystkich działań wchodzących w skład ochrony środowiska przyrodniczego. Zapewnienie harmonijnego funkcjonowania krajobrazu może zostać osiągnięte poprzez zabezpieczenie miejsc o znaczeniu kluczowym dla zachodzących w fizjocenoze procesów ekologicznych. Formami zabezpieczania miejsc ważnych dla funkcjonowania krajobrazu są: użytek ekologiczny (staw Bagno), węzły ekologiczne, pomniki przyrody, lasy ochronne.

Aby te miejsca zostały chronione samorząd gminny powinien podjąć stosowne działania w ramach własnych kompetencji. W ramach kształtowania i ochrony krajobrazu ważne jest:

– kształtowanie korzystnej przyrodniczo struktury użytkowania ziemi

Na obszarze bezleśnym centralnej części gminy za najwłaściwszą uznaje się fitomelioracje, które jednocześnie wzmacniają odporność środowiska przyrodniczego. Należy stosować zakrzewienia i zadrzewienia w strefie stromych zboczy i krawędzi, natomiast dna suchych dolin i wąwozów powinny zostać zadarnione w celu ich stabilizacji

- zachowanie miejsc pełniących rolę "biocentrów", ostoj różnorodności biologicznej
- zachowanie drożności dna doliny rzeki Urzędówki
- zachowanie miejsc służących retencjonowaniu wody w krajobrazie - zbiorników wodnych, oczek wodnych
- obudowa biologiczna źródeł niekorzystnych oddziaływań na środowisko przyrodnicze - linii komunikacyjnych czy obiektów przemysłowo-składowych (w ośrodku gminnym).

Zagrożeniem dla krajobrazu jest intensywna zabudowa mieszkaniowa na eksponowanych zboczach doliny rzeki Urzędówki w Wilkołazie Drugim. Obszar ten wymaga udroźnienia np. poprzez ograniczenie rozwoju zabudowy mieszkaniowej poprzez pozostawienie terenów

wolnych (korytarzy) od zabudowy. Przez południową część gminy o kierunku równoleżnikowym przebiega linia energetyczna 110 kV, która stanowi niestety element destrukcyjny krajobrazu tej części gminy.

Punkty widokowe

Ważnymi dla ochrony krajobrazu są miejsca i punkty widokowe znajdujące się w centralnej części gminy Wilkołaz Drugi, Zdrapy, Wilkołaz Pierwszy. Miejsca takie zasługują na specjalną uwagę, należy poddać je ochronie specjalnego typu i zabezpieczyć przed utratą dostępności, ograniczeniom lub całkowitym zasłonięciem roztaczającego się stamtąd widoku, oraz uniemożliwić powstawanie obiektów obniżających walory krajobrazowe.

Dolina rzeki Urzędówki

Najważniejszą, bo tworzącą podstawowy szkielet ekologiczny gminy jest dolina rzeki Urzędówki. Dolinie należy zapewnić wysoką wartość przyrodniczą ze względu na zachowanie ciągłości funkcjonowania układu ekologicznego.

Zbiorowiska łąkowe w dnie doliny zaliczane są do zbiorowisk ginących, a mających kluczowe znaczenie dla funkcjonowania krajobrazu i zachowania różnorodności biologicznej. Wobec tego jakiejkolwiek ich przekształcenia polegające na osuszaniu lub zmianie reżimu wodnego rzeki Urzędówki są zjawiskami niekorzystnymi z punktu widzenia ochrony przyrody. Istniejące zadrzewienia i zalesienia w dnie doliny pełnią rolę barier biogeochemicznych ograniczających bezpośredni spływ zanieczyszczeń z otaczających pól i terenów zabudowy mieszkaniowej. W dnie doliny Urzędówki występuje kilka stref roślinności o różnym stopniu naturalności:

- roślinność półnaturalna i naturalna na obszarach łąkowych
- roślinność ruderalna w bezpośrednim sąsiedztwie doliny z zabudową mieszkaniową.

Dno doliny dzięki swoim naturalnym predyspozycjom powinno stanowić element struktury terenów otwartych. Włączone w system tych terenów powinno być tak zagospodarowane i użytkowane, aby mogło właściwie spełniać rolę ekologiczną, klimatyczną a także hydrologiczną. Pomiedzy terenami aktywnymi biologicznie należy zachować ciągłość przestrzenną. Ważnym elementem obszarów aktywnych biologicznie są wody powierzchniowe -rzeka Urzędówka -istotnie wzbogacające środowisko przyrodnicze.

Ważnym jest przywrócenie dawnych zbiorników wodnych. W dnie doliny należy unikać zwartej zieleni wysokiej. Powinny to być zbiorowiska łąkowe z lokalnymi zadrzewieniami i zakrzewieniami. Pobrzeże wód stanowi specyficzne środowisko o bardzo bogatej faunie i florze. Strefa brzegowa rzeki Urzędówki powinna zostać otwarta. W dnie doliny należy zapewnić następujące warunki kształtowania i ochrony:

- dbałość o zachowanie drożności dna doliny – *eliminacja barier ekologicznych; dopuszcza się prowadzenie robót konserwacyjnych, modernizacyjnych na urządzeniach melioracji podstawowych (rzeka Urzędówka) tj. odmulanie, pogłębianie koryt, wycinka krzewów i drzew, karczowanie pni utrudniających swobodny przepływ wody, remont budowli hydrotechnicznych itp.,*
- wzmocnienie obrzeża dna doliny ciągiem zadrzewień i zakrzewień; *dopuszcza się regulację i skanalizowanie odcinka rzeki Urzędówki i innych cieków naturalnych, umożliwiającą ochronę przeciwpowodziową,*
- ochronę istniejącego zadrzewienia i zakrzewienia *(z zastrzeżeniem ww. działań przeciwpowodziowych),*

- zakaz składowania odpadów,
- zakaz wprowadzania nieoczyszczonych ścieków do rzeki,
- ochrona istniejących nisz źródłiskowych,
- ochrona istniejących wnętrz krajobrazowych,
- zakaz grodzenia i tworzenia nasypów poprzecznie w stosunku do osi doliny oraz grodzenia w odległości mniejszej niż 1,5 m od linii brzegowej cieków,
- zakaz lokalizacji nowej zabudowy,
- zapewnienie powiązań dna doliny z suchymi dolinkami erozyjno-denudacyjnymi,
- odtworzenie zbiorników wodnych w dolinie rzeki; dopuszczenie budowy obiektów małej retencji i budowli hydrotechnicznych,
- po eksploatacji złóż torfu obowiązuje rekultywacja o kierunku wodnym lub rolnym (stawy rybne, zbiornik rekreacyjny, retencyjny).

Dolinki erozyjno-denudacyjne

Dolinki erozyjno-denudacyjne łączą się bezpośrednio z dnem doliny głównej, jaką jest na terenie gminy dno doliny Urzędówki. Są to suche doliny odgrywające rolę w lokalnym układzie przyrodniczym. Zapewniają łączność z dnem doliny, tedy mogą spływać okresowe wody powierzchniowe, doliny te pełnią też rolę klimatyczną. W celu ochrony krajobrazu otwartego obowiązuje:

- zakaz lokalizacji nowej zabudowy,
- zakaz składowania odpadów i odprowadzania ścieków,
- zakaz dokonywania wierceń i badań geologicznych mogących naruszyć strukturę gleby,
- wprowadzenie fitomelioracji w celu ochrony zboczy i stabilizacji dna doliny; dno doliny powinno zostać zadarnione, natomiast zbocza zadrzewione, zakrzewione,
- sukcesywne odgospodarowywanie zabudowy istniejącej na kierunku spływu wód okresowych (w strefie włączenia suchych dolin do doliny Urzędówki – w ich dnach), nowa zabudowa winna być sytuowana na wyznaczonych dla odtworzenia siedlisk terenach rozwojowych poza suchymi dolinami.

VI.9. Uwarunkowania - podsumowanie

1. Struktura przyrodnicza gminy jest zdeterminowana dwoma podstawowymi czynnikami: rolnictwem bazującym na bardzo dobrych glebach i osadnictwem. Stadia przekształceń krajobrazu gminy są typowe dla gmin wyżyny lessowej w regionie lubelskim, polegały na:

- wylesianiu terenu na rzecz pól uprawnych,
- przejmowaniu terenów rolnych (rzadziej leśnych) na cele osadnictwa wiejskiego,
- likwidacji zadrzewień i zakrzewień śródpolnych wraz z postępującą mechanizacją produkcji rolnej.

Efektom tych procesów są:

- na ogół słabo zróżnicowana struktura ekologiczna terenów wierzchwinowych, z przytłaczającą przewagą agrocenoz;
- charakterystyczny układ sieci osadniczej z przewagą łańcuchówek i ulicówek w środkowym i wschodnim obszarze gminy oraz z zabudową kolonijną w zachodniej jej części;
- bezleśność przeważającego obszaru gminy, koncentrująca się w strefie środkowej.

Dzisiejszy krajobraz gminy w głównych zarysach ukształtował się na początku XIX w., kiedy dokonywało się wylesienie gminy i kiedy zakończył się proces kształtowania rdzenia układu osadniczego. Ustalony wówczas przebieg granicy polno-leśnej wskazuje do obecnego czasu

duże oznaki trwałości. Obecnie użytki rolne zajmują 83 % powierzchni gminy a lasy *ok. 11%*. Poza kompleksami leśnymi naturalne zbiorowiska roślinne zachowały się szczątkowo, a zbiorowiska zbliżone do naturalnych występują miejscami w dolinie Urzędówki oraz na podmokłym terenie w rejonie Rudnika Szlacheckiego i Wólki Rudnickiej. Trudniejsze do prześledzenia są zmiany w zasięgu łągów i olsów w dolinie Urzędówki. Wydaje się bardzo prawdopodobne, że ubytek drzewostanu na rzecz łąk i pastwisk oraz gruntów ornych nastąpił głównie w wieku XVIII i XIX.

Natomiast zmiany w hydrografii są już współczesne, obejmują stopniowe skracanie długości cieków wodnych oraz obniżanie się poziomu wód gruntowych.

W gminie powierzchniowo dominują ekosystemy najbardziej przekształcone tj. agroekosystemy. Bardzo małą powierzchnię zajmują ekosystemy wodne i przywodne. Ich występowanie ograniczone jest do koryta rzeki Urzędówki i jej dopływu, torfianek i stawów. Mają charakter eutroficzny.

W warunkach dominacji upraw polowych, nierzadko monokulturowych, ubóstwa naturalnej szaty roślinnej i wód powierzchniowych, a także dużej podatności utworów lessowych i lessopodobnych na erozję wodną, odporność środowiska przyrodniczego na zakłócenia zewnętrzne i wewnętrzne jest niska - natomiast cechuje go duża podatność na degradację, a tym samym na destabilizację ekologiczną. W związku z tym niezwykle ważne jest ukształtowanie w obszarze gminy bardziej zrównoważonej (bardziej różnorodnej) struktury przyrodniczo – funkcjonalnej.

2. Do najbardziej charakterystycznych cech środowiska należą:

- na ogół sprzyjające budownictwu warunki fizjograficzne,
- ekspozycyjność stoków wierzchowinowych,
- duże powierzchnie zrównań denudacyjnych, co z wielokrotnia przyrodnicze i krajobrazowe znaczenie doliny Urzędówki; która w krajobrazie jest jedyną wyrazistą formą geomorfologiczną jak również posiada kluczowe znaczenie dla kształtowania związków ekologicznych,
- ubóstwo wód powierzchniowych poza doliną Urzędówki,
- duża zasobność i wysoka jakość kredowego poziomu wodonośnego,
- wysokie walory agroekologiczne rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- zasobność surowców mineralnych, realne przesłanki geologiczne do jej powiększenia.

3. Pod względem przyrodniczym i krajobrazowym walory gminy nie przekraczają znaczenia regionalnego. Dominuje rolniczy krajobraz zrównań wierzchowinowych, urozmaicony ciągami dolinnymi (doliną Urzędówki oraz suchymi dolinkami). Największe walory krajobrazowe - dolina, wąwozy, wzgórza - występują w zachodniej części gminy w rejonie miejscowości Zalesie – Ostrów. W wyniku dokonanej waloryzacji przyrodniczej i krajobrazowej rangę regionalną przypisano jedynie kompleksom leśnym. Lasy w rejonie wsi Marianówka oraz miejscowości Obroki znajdują się w zasięgu korytarza ekologicznego, zapewniającego łączność Czarniejowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (na wschodzie) z Chodelskim Obszarem Chronionego Krajobrazu (na zachodzie). Zalesiona południowa część gminy znajduje się w granicach Kraśnickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu oraz stanowi fragment korytarza ekologicznego o podobnym znaczeniu jak w północnej części gminy. Na wizualne walory krajobrazu gminy pozytywnie rzutuje dość harmonijny krajobraz kulturowy, z wyłączeniem tych jej części na których postępuje rozpraszanie zabudowy, bądź zdecydowanie przeważają tereny pod zabudową. Z perspektywy dokonywanej oceny – gmina jawi się jako obszar typowo rolniczy, ale nie zdegradowany. Krajobraz w części kumuluje objawy degradacji poszczególnych elementów środowiska, mają one jednak częściowo charakter ukryty (gleby) lub nie są nadmiernie ekspozowane w krajobrazie (degradacja rzeźby przez wyrobiska poeksploatacyjne). W istocie jednak, głównie z uwagi na wylesienie

gminy i radykalne obniżenie zdolności retencyjnych procesy degradacji mają charakter postępujący i zahamowanie niekorzystnych zjawisk będzie trudne.

4. Pomimo niewielkich transformacji zanieczyszczeń z bliższych i dalszych źródeł degradacji - stan środowiska nie jest zadowalający, zwłaszcza w odniesieniu do wód powierzchniowych i gleb. Wskutek braku kanalizacji sanitarnej Urzędówka prowadzi wody nie odpowiadające normom. Na niską odporność środowiska zdecydowanie wpływają:

- wysoka podatność utworów powierzchniowych (głównie lessu) na erozję wodną i wietrzną;
- brak trwałej szaty roślinnej na przeważającej powierzchni gminy;
- układ rozłogów pól aktywizujących erozję wietrzną;
- brak zdolności Urzędówki do samooczyszczania z uwagi na niewielkie przepływy;
- rosnące zanieczyszczenie komunikacyjne stref przyległych do drogi *krajowej nr 19 klasy GP*, na najdłuższej osi gminy, ze względu na obciążenie drogi i udział transportu ciężkiego.

Do głównych elementów destabilizujących w gminie funkcjonowanie systemu ekologicznego należą:

- liniowe bariery ekologiczne typu komunikacyjnego; prowadzące do fragmentacji środowiska (nasypy drogowe przecinające dolinę rzeki Urzędówki)
- pojedyncze obiekty destrukcyjne (np. wyrobiska poeksploatacyjne, punkty zrzutu ścieków do rzeki).

5. Funkcjonowanie środowiska gminy (rozumiane jako zespół wszystkich procesów powodujących wymianę i transformację materii, energii i informacji biologicznej) opiera się w decydującej mierze na dolinach, którymi odbywa się odpływ wody (powierzchniowej i w głównym stopniu również podziemny), przemieszczanie organizmów żywych i migracje elementów chemicznych. Rdzeń systemu ekologicznego gminy stanowi dolina Urzędówki głównie jako jednostka tranzytowa, ale również jako miejsce akumulacji i depozycji materii. Jest ciągiem ekologicznym o charakterze pasmowym. Wskutek obudowy ciągami osadniczymi oraz z uwagi na niską retencyjność dolina słabo oddziałuje ekologicznie na tereny przydolinne i wierzchowinowe. Również pozostałe ogniwa systemu ekologicznego, które tworzą węzły leśne oraz wodno-łąkowy w rejonie wsi Zdrapy i Wólka Rudnicka mają ograniczone oddziaływanie na strukturę przyrodniczą głównie ze względu na ich izolację, brak lokalnych korytarzy i sięgaczy ekologicznych a także mały udział w powierzchni biologicznie czynnej gminy terenów pod wodą.

VII. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DIAGNOZY STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

VII.1. Zasoby wartości kulturowych

Podziały administracyjne

a) świeckie¹

Tereny, jakie obejmuje dzisiejsza gmina Wilkołaz, w początku XIV w., znajdowały się w granicach województwa sandomierskiego, kasztelani lubelskiej i powiatu urzędowskiego.

¹ W. Ćwik, J. Reder, *Lubelszczyzna, dzieje rozwoju terytorialnego, podziałów administracyjnych i ustroju władz. Lublin 1977*

Po utworzeniu województwa lubelskiego, co miało miejsce w 1474 r., tereny wokół Wilkołaza znalazły się w granicach nowego województwa, nadal będąc w granicach powiatu urzędowskiego. Powyższy stan przetrwał do 1795 r.

Po III rozbiorze Lubelszczyzna, a wraz z nią powiat urzędowski, na krótko znalazły się w zaborze austriackim. Interesujące nas ziemie włączono do Galicji Zachodniej, cyrkułu józefowskiego, a po 1803 r. do cyrkułu lubelskiego.

W okresie Księstwa Warszawskiego (1809-1816) Wilkołaz wraz z okolicami wszedł do departamentu i powiatu lubelskiego.

Po upadku Księstwa i Kongresie Wiedeńskim, m.in. departament lubelski włączono do Królestwa Polskiego, wchodzącego w skład zaboru rosyjskiego. W podziale na jednostki administracyjne do 1830 r. tereny gminy należały do województwa lubelskiego, powiatu lubelskiego i obwodu lubelskiego; w latach 1837-1863 – guberni lubelskiej, powiatu lubelskiego; w latach 1864 -1914 guberni lubelskiej, powiatu lubelskiego.

Po odzyskaniu niepodległości, w okresie międzywojennym, gmina znajdowała się w województwie lubelskim i powiecie janowskim.

W latach 1944 -1975 tereny wokół Wilkołaz utrzymały się w wyżej wspomnianych granicach administracyjnych. Po reformie administracyjnej w 1975 r. obszar gminy włączono do województwa lubelskiego.

Po kolejnej reformie w 1999 r. gmina nadal znajduje się w województwie lubelskim oraz w powiecie kraśnickim.

b) kościelne²

Miejscowości należące obecnie do gminy Wilkołaz od początku swego istnienia niemal w całości należały do jednej parafii tj. w Wilkołazie. Wyjątkami były Pułankowice wchodzące w skład parafii Kraśnik, Rudnik związany z Zakrzówkiem oraz Ewunin i Ostrów należące do parafii Popkowice. Do 1790 r. wszystkie te parafie wchodziły w skład diecezji krakowskiej. Krótkimi epizodami było umiejscowienie wymienionych parafii w diecezji chełmsko - lubelskiej (1790-1805) oraz w kieleckiej (1806-1818).

Od 1818 r. weszły w skład diecezji lubelskiej, zamienionej w 1998 r. na archidiecezję.

Topografia, sieć drożna i osadnicza

Gmina Wilkołaz znajduje się w obrębie tzw. wielkiej prowincji - Wyżynie Polskiej, w całości należąc do jednej z jej podprowincji (makroregionu) tj. Wyżynie Lubelskiej. W podziale na mniejsze jednostki wchodzi w skład mezoregionu Wyniesienie Urzędowskie, będącego brzeżną częścią kredowej niecki lubelskiej wspartej na antyklinie rachowskim, z wapieniami górnopaleozoicznymi w jądrze. Trzon budowy geologicznej tej części wyniesienia stanowią młodsze piętra kredy z resztkami osadów morza miocenowego w postaci piaskowców i wapieni. Wyniesienia pokryte są lessami o bardzo zróżnicowanej miąższości, natomiast obniżenia wypełniają czwartorzędowe piaski. Deniwelacje terenu osiągają wysokość od 200 do 270 m n.p.m. Środkową część gminy przecina rzeka Urzędówka i jej bezimienny dopływ.

Pierwotnie okolice Wilkołaza pokryte były niemal w całości wielkimi obszarami leśnymi, stąd nazwa Wielkołas, z czasem przekształcona na Wilkołaz. Obecnie niemal całkowicie brak jest większych skupisk leśnych.

² M. Zahajkiewicz, *Diecezja Lubelska. Informator historyczny i administracyjny*. Lublin 1974

Obszar obecnej gminy Wilkołaz położony był we wczesnym średniowieczu na królewskim gościńcu prowadzącym z Lublina przez Konopnicę, Niedrzwicę, Wilkołaz, Kraśnik i Zawichost -do Krakowa. Dlatego też odnotowuje się tu własności królewskie, gdyż należało to do strategicznej polityki kolejnych władców.

Wspomniana polityka odbiła się na rozwoju Wilkołaza. Mianowicie w roku 1405 nastąpiła sprzedaż królewskiego dotąd Kraśnika w ręce Tęczyńskich. Aby powetować uszczerbek w dochodach z opłat postojowych, targowych, wyszynku i in., przywilejem królewskim podniesiono do wyższej rangi Urzędów, położony na tymże trakcie krakowskim. A jednocześnie nastąpiło skierowanie całego traktu z Lublina nieco krótszą drogą przez Konopnicę i Bełżyce do Urzędowa. Wówczas zasadniczy trakt krakowski omijał Wilkołaz, co jak się wydaje nie odbiło się negatywnie na rozwoju wsi, gdyż o ile Wilkołaz omijali kupcy jadący na Kraków, to nadal jechały tędy wozy na Podgórze tj. Węgry, po wino.

Na dalszym przebiegu traktu przez gminę występowały duże kompleksy leśne (patrz mapa Pertheesa z 1786 r.).

Tutaj jednak trzeba zauważyć, że dostępna kartografia sięga XVIII wieku to jest okresu, kiedy po trzebieżach lasów nastąpiły kolejne zmiany konfiguracji gościńców.

Z pozostałych połączeń drożnych w gminie staropolską metrykę mają:

- droga z Wilkołaza do Urzędowa przez Popkowice,*
- droga z Wilkołaza do Borzechowa przez Kłodnicę Dolną i Górną,*
- droga z Wilkołaza do Zakrzówka.*

Rozwój sieci osadniczej na terenie gminy nierozzerwalnie wiąże się z siecią traktów. Najwcześniej powstawały wsie wzdłuż najstarszych dróg tj. Lublin - Kraków (Wilkołaz i Wola Wilkołaska = Wilkołaz Drugi), a następnie ich odgałęzień Wilkołaz - Urzędów (Ostrów) i Wilkołaz -Zakrzówek (Rudnik Szlachecki). Kolejnym czynnikiem osadotwórczym był rozwój dużej i średniej własności ziemskiej.

Tu odnotować należy przynależność znacznych obszarów gminy do ordynacji Zamoyskich, w ramach której stworzono folwarki gospodarcze, będące następnie załóżkami przyszłych wsi (vide Obroki, Pułankowice oraz Wilkołaz Dolny i Górny).

Podobnie sytuacja wyglądała w przypadku średniej własności ziemskiej, kiedy to folwarki w Ewuninie, Marianówce i Ostrowie przekształcono pod koniec XIX w. we wsie.

Architektura obronna, rezydencjonalna i folwarczna

W miejscowości Zalesie występuje obiekt mający własną formę krajobrazową, traktowany do niedawna w literaturze jako wczesnośredniowieczne grodzisko. Przeprowadzone w 1996 r. badania sondażowe udowodniły bezpodstawność w/w tezy, natomiast wzgórze zinterpretowano jako XVII-wieczny zespół folwarczy, usytuowanego na naturalnie obronnym wzgórzu. Należy tu jednak zaznaczyć, że brak jest potwierdzenia w archiwalnych materiałach źródłowych i kartograficznych istnienia na tym terenie dworu lub folwarku.

Architektura rezydencjonalna reprezentowana jest na terenie gminy bardzo skromnie. W XIX w. odnotowano trzy zespoły dworsko - parkowe w Ostrowie, Pułankowicach i Wilkołazie. Z nich jedynie w Wilkołazie Dolnym (wyodrębnionym z Wilkołaza) zachowały się dawne budynki folwarczne tj. młyn i ruina obory. Zachowane plany archiwalne w połączeniu z istniejącymi budynkami pozwalają na lokalizację wcześniejszej zabudowy.

Zapewne z początku XX w. pochodzi dwór w Obrokach, powstały na bazie folwarku ordynacji Zamoyskich, na zachód od którego rozciągał się niewielki park. Obecnie park nie istnieje, podobnie jak zabudowa folwarczna, z której zachował się jedynie gruntownie przebudowany spichlerz.

Na obszarze gminy znajdowało się pięć folwarków w: Ewuninie, Marianówce, Pułankowicach, Rudniku i Wilkołazie Górnym. Jedynie folwark w ostatniej miejscowości należał do ordynacji Zamoyskich, natomiast pozostałe były własnością średniej szlachty. Z wymienionych folwarków tylko w Wilkołazie Górnym zachowały się pozostałości w postaci wysokiej zieleni i gruntownie przebudowanego budynku gospodarczego. W pozostałych miejscowościach folwarki nie istnieją, a ich lokalizacja jest możliwa jedynie dzięki historycznej kartografii.

Architektura sakralna

Z zabytków architektury sakralnej na uwagę zasługuje przede wszystkim kościół w Wilkołazie. Pierwsze wzmianki o znajdującej się tu parafii pochodzą z 1325 r. Pierwszy, drewniany kościół, p.w. św. Jana Chrzciciela, fundacji królewskiej, istniał do połowy XVII w., po czym ze względu na zły stan został rozebrany. Obecna, murowana świątynię wybudowano w latach 1648 -1653, z fundacji Jana Zamoyskiego. Założona na planie krzyża, jednonawowa, z półkoliście zakończonym prezbiterium, wielokrotnie niszczona (w czasie I i II wojny św.), przebudowywana, straciła cechy stylowe. Kościół otoczony jest murowanym ogrodzeniem z przełomu XVII/XVIII w., w które wbudowana jest współczesna, ażurowa, murowana dzwonnica.

Z obiektów sakralnych do odnotowania zasługuje współczesny kościół filialny w Rudniku Kolonii, na rzucie prostokąta, z wieżą-dzwonnica w fasadzie, z pseudosobotami obiegającymi nawę i ostro łamiącymi się połączeniami dachowymi.

Wśród kapliczek na uwagę zasługują: XIX-wieczna, murowana kapliczka w Wilkołazie Dolnym, z rzeźbą przedstawiającą św. Jana Nepomucena oraz również murowana kapliczka w Wilkołazie Pierwszym z figurą św. Katarzyny (XIX w.)

Architektura przemysłowa i użyteczności publicznej

Wśród architektury przemysłowej wyróżnić należy murowany młyn z 1881 r., przebudowany w 1927 r. i 1938 r., pierwotnie należący do ordynacji Zamoyskich, a od 1937 r. w rękach prywatnych.

Ponadto w Pułankowicach znajduje się drewniany młyn z lat 30-tych XX w., pozbawiony już wyposażenia, obecnie wykorzystywany jako magazyn.

Architekturę użyteczności publicznej reprezentuje jeden z ciekawszych obiektów na terenie gminy tj. murowany dworzec kolejowy stacji Wilkołaz, znajdujący się w Zdrapach. Budynek dworcowy wybudowany w 1926 r., zwraca uwagę detalem oraz rozwiązaniami architektonicznymi, nawiązującymi do secesji. W pobliżu usytuowany jest niewielki budynek obsługi o analogicznym czasie powstania i zdobieniu.

Równie interesujący jest murowany, parterowy budynek Urzędu Gminy w Wilkołazie, pochodzący z ok. 1910 r., z bogatą dekoracją architektoniczną elewacji.

Skromniej prezentuje się murowana szkoła w Ewuninie wybudowana w latach 30 XX w., w zasadzie pozbawiona detalu.

Przykładem najprostszej architektury użyteczności publicznej jest drewniana wieża strażacka w Pułankowicach, powstała również w latach 30 tych XX w.

Ruralistyka, rozłogi pól, układ wsi, siedliska i budownictwo wiejskie

Rozłogi pól - stanowią niezwykle ważny element krajobrazu kulturowego. W naszym regionie obowiązywał, zgodnie z prawem magdeburskim, system rozmierzenia łąnowego, datujący się od XIV wieku. Dlatego też pojawia się przede wszystkim w średniowiecznych wsiach królewskich (najszybciej wprowadzających nowinki gospodarcze). Nieco później występuje również we wsiach (ale nie dobrach szlacheckich), w formie nieco uproszczonej, tj. łąny są tam krótsze o połowę (tzw. półłanki).

Na terenie gminy mamy do czynienia z dwoma wsiami królewskimi Wilkołazem i Wolą Wilkołaską, które dopiero z czasem stały się własnością szlachecką i tam też są najlepiej czytelne.

Rozmierzenia łąnowe charakteryzują wąskie pasma pól, biegnące prostopadle do rzeki, zawierające po kolei: dostęp do rzeki, łąkę, ogród, siedlisko i rolę opartą zazwyczaj o zarośla lub las -przeznaczone do wykarczowania, dzięki czemu zasięg rozłogu pól posuwał się, ale na ogół linia tego zasięgu w całej wsi była wyrównana.

Układ wsi - układ wsi znajdujących się w gminie, jakkolwiek podlegał różnorodnym przekształceniom, jest mało urozmaicony (wyjątkiem jest gwiaździsty układ Wilkołaza szerzej omówiony poniżej). Podstawowym układem był jednodrożnicowy, z jednostronną lub obustronną, rozluźnioną zabudową, wpisaną niekiedy w łagodny stok doliny rzeki lub wzgórza.

Typ siedlisk - niemal na całym obszarze gminy obowiązuje typ siedlisk bezokólnikowych, to jest z zabudową wolnostojącą wokół podwórza określonego z reguły w prostokąt, zwrócony szczytem do drogi przez wieś, niezależnie czy ustawienie domu mieszkalnego jest kalenicowe czy szczytowe. Oba bowiem rozwiązania występują w gminie, z przewagą ustawienia kalenicowego i z przysunięciem domu mieszkalnego do drogi.

Domy mieszkalne mają zróżnicowane gabaryty. Na tyłach działek znajduje się zabudowa inwentarska, na którą składa się kilka oddzielnych budynków gospodarskich ustawionych w czworobok wokół podwórza, najczęściej ze stodołą na tylnym krótszym boku działki. Innym rozwiązaniem jest szeregową zabudowa gospodarczą, ustawiona jeden budynek za drugim na wąskiej działce.

Bardzo charakterystyczne jest także wznoszenie przy skromnych drewnianych domach okazałych, nowszych, murowanych stodoł, usytuowanych na tyłach siedlisk, tworząc w ten sposób charakterystyczną "uliczkę stodołną" (Wilkołaz Pierwszy).

Siedliska otaczane są zazwyczaj płotami sztachetowymi, które coraz częściej wypierane są przez metalowe.

Budownictwo wiejskie - na obszarze gminy coraz mniej charakterystycznego budownictwa wiejskiego, które jeszcze do niedawna dominowało na omawianym terenie. Ostatnie dziesięciolecie przyniosło wyparcie drewnianej zabudowy, na rzecz murowanych, bezstylowych, zwartych kubaturowo domów. Nieliczne starsze, zróżnicowane gabarytowo obiekty, niemal już nie tworzą większych skupisk. Największe nasycenie budownictwem ludowym występuje w Wilkołazie Drugim. Zachowane tamże obiekty nie stanowią jednak jednorodnej grupy zarówno pod względem powstania, najstarsze pochodzą z początku XIX w., jak i budulca, gdyż wśród najciekawszych są drewniane i murowane.

Pierwotnie chaty były kryte czterospadowymi strzechami, zastępowanymi w XIX w. naczółkowymi dachami, które z kolei w XX w. wyparły najprostsze dachy dwuspadowe, z pionowym szalunkiem szczytów. W ścianach dłuższych budynki mają po trzy osie, a niekiedy nawet tylko po dwie. Układy wnętrza są półtoratraktowe lub dwutraktowe. Wejście główne częstokroć opatrzone jest skromnym ganeczkiem lub oszkloną werandką. Sporadycznie na domach pojawia się detal, ograniczony do zacięcia piętek krokwi i płycinowych okiennic; charakterystycznym elementem wyróżniającym są występujące w najstarszych obiektach profilowane w piętki ostatki belek stropowych. Obiekty z okresu międzywojennego wyróżniają się małymi, prostokątnymi okienkami strychowymi w ozdobnej wycinanej opasce, umieszczonymi w półszczytach dachów naczółkowych.

W pozostałych miejscowościach nasycenie budownictwem ludowym jest wyjątkowo skromne, wręcz znajduje się wsię w których obecnie brak jest obiektów pochodzących sprzed II wojny światowej. Należy tu jednak zaznaczyć, że na terenie gminy zachowało się stosunkowo dużo drewnianych domów, jednak już o powojennej proveniencji, ale nawiązujących bryłą do wcześniej istniejących.

Archeologia

Na terenie gminy w miejscowości Zalesie znajduje się wpisane do rejestru zabytków (nr C/8) grodzisko zwane przez okoliczną ludność "Okopek". Do niedawna było traktowane jako jeden z wczesnośredniowiecznych punktów osadniczych Lubelszczyzny. Dopiero badania weryfikacyjno - sondażowe przeprowadzone w lipcu 1996 r. przez dr I. Kutylowską wykazały, że wzgórze stanowiło najprawdopodobniej obronną część większego zespołu mieszkalno - gospodarczego typu folwark datowanego na XVII w.³ Wnioskiem z powyższych badań był postulat wykluczenia obiektu z mapy wczesnośredniowiecznych grodzisk Lubelszczyzny.

Znacznie więcej informacji archeologicznych możemy wysnuć na podstawie Archeologicznego Zdjęcia Polski, którymi to badaniami objęta została cała gmina. Powyższe badania o charakterze powierzchniowym, pozwoliły na zlokalizowanie terenów o dużym nasyceniu znaleziskami osadniczymi oraz pochówkowymi, a następnie ustaleniu ich chronologii i charakteru.

Podczas tych badań natrafiono na pozostałości osadnictwa wczesnośredniowiecznego i pradziejowego, zlokalizowanego wzdłuż rzeki Urzędówki, szczególnie w okolicach Wilkołaza. Mają one charakter punktów, w których znaleziono większą ilość zabytków ruchomych typu ceramika, narzędzia krzemienne i metalowe lub śladów po dawnych obiektach mieszkalnych, jak półziemianki i paleniska. Należy tu podkreślić, że większość z tych znalezisk należy do typowych odkryć archeologicznych. Za najcenniejsze z nich uważa się pozostałości wczesnośredniowiecznych osad w Wilkołazie i Rudniku Szlacheckim. Tak skromna ilość i jakość odkryć archeologicznych tłumaczona jest przede wszystkim znacznym pierwotnym zalesieniem oraz słabym nawodnieniem. Ponadto miejsca badań powierzchniowych, które dałyby najwięcej efektów, czyli dolina Urzędówki, obecnie jest pokryta gęstą siecią osadniczą, co uniemożliwia penetrację archeologiczną.

Podczas wzmiankowanych badań natrafiono na ślady osadnictwa pradziejowego i wczesnośredniowiecznego przede wszystkim w części północnej i wschodniej gminy. Skupione są one głównie w najdogodniejszych warunkach osadniczych tj. na stokach i krawędziach wpadających do nich cieków. Chronologia znajdujących się tam stanowisk (pozostałości osad i cmentarzysk) wskazuje na zasiedlenie omawianego terenu już od okresu neolitu po wczesne średniowiecze.

³ I. Kutylowska, *Badania weryfikacyjno - sondażowe grodziska "Okopek" w zalesiu gm. Wilkołaz, Lublin 1996, mps. SOZ Lublin.*

Miejsca pamięci

W Wilkołazie przy skrzyżowaniu drogi Lublin - Kraśnik z drogą Wilkołaz - Zakrzówek znajduje się najstarszy cmentarz grzebalny zwany "dawnym", istniejący zapewne od początku XIX w. Pochówków zaprzestano na nim w 1843 r. Obecnie na jego terenie brak jest nagrobków, w jego centrum znajduje się rzeźba przedstawiająca Chrystusa Błogosławiącego, po bokach którego trzy kamienne filarki z napisami poświęconymi żołnierzom AK poległym w czasie II wojny światowej.

Po północnej stronie drogi do Zakrzówka, znajduje się drugi cmentarz tzw. "stary", który funkcjonował do 1926 r., z murowaną kaplicą Guzowskich z 1886 r. Trzeci cmentarz "nowy" założony w 1926 r., położony jest naprzeciw "starego".

W Kolonii Rudnik, po lewej stronie drogi prowadzącej do Zakrzówka rosną cztery lipy, według miejscowej tradycji otaczające mogiłę powstańców styczniowych.

*Na terenie Wólki Rudnickiej w tzw. Lesie Krzywda, znajduje się cmentarz z I wojny światowej, na którym pochowani są żołnierze armii austro - węgierskiej (188 w tym 9 oficerów) i rosyjskiej (282). **Cmentarz jest częściowo wyodrębniony** a jeszcze na początku lat 90-tych czytelny był w terenie jedynie dzięki starym, drewnianym krzyżom. Dopiero w ostatnich latach zostały one zastąpione potrójnym granitowym krzyżem z tablicą kommemoratywną, **oraz jego teren wygrodzono z dwóch stron.***

W Ostrowie po prawej stronie drogi prowadzącej do Ewunina znajduje się pojedyncza mogiła z I wojny św.

VII.2. Analiza waloryzacyjna krajobrazu kulturowego

Gmina wilkołaska należy do rzędu małych gmin, skromnie wyposażonych w wartości kulturowe. Skupiają się one głównie w największej miejscowości i siedzibie gminy tj. w Wilkołazie, który wraz ze wszystkimi swoimi jednostkami historycznymi, topograficznymi i administracyjnymi zajmuje obszar niemal 1/3 powierzchni gminy, co stanowi wyjątkowo duży procent w porównaniu z innymi gminami naszego województwa.

Wilkołaz nie posiada przy tym statusu miejskiego, ale od początku swego istnienia związany z traktem krakowskim, pełnił na nim funkcję ponadlokalną i w swoim układzie, wzbogaconym przez wieki ze względów komunikacyjnych posiada załączki zurbanizowania.

Z innych grup zasobów wartości kulturowych w gminie notuje się zaledwie po jednym przykładzie: zabytkowego kościoła (Wilkołaz - dawniej w stylu renesansu lubelskiego, przekształcony w XIX i XX w.); skromnego zespołu podworskiego, bez parku (Obroki); pozostałości zespołu folwarcznego (Wilkołaz Dolny - zachowany w całości młyn i obora w ruinie). Gmina posiada też dość skromne zasoby wartości budownictwa drewnianego, głównie z pierwszej trzecji XX w. (z pojedynczymi przykładami obiektów pochodzących z XIX w. Wilkołaz Drugi), bez lokalnych cech charakterystycznych do odnotowania).

Natomiast położenie przy traktie Lublin-Kraśnik i związane z tym przemarsze strategiczne wojsk wpłynęły na ilość miejsc pamięci. Oprócz trzech (!) cmentarzy grzebalnych w Wilkołazie należy tu cmentarz wojenny w Wólce Rudnickiej z 1914 r. i mogiła z tego okresu w Ostrowie.

Do dość rzadkich w województwie zabytków należy murowany budynek urzędu gminnego w Wilkołazie z pocz. XX w. oraz budynek dworca kolejowego w Zdrapach z 1926 r. o zaskakująco dobrej architekturze secesyjno - dworkowej z epoki.

Do zabytków archeologicznych o własnej formie krajobrazowej zaliczany jest tzw. "Okopek" w Zalesiu, wpisany do rejestru zabytków C/8 jako grodzisko wczesnośredniowieczne, który jednak po przeprowadzeniu badań okazał się być staropolskim fortalitium.

Do rzędu wartości kulturowych nie podlegających ewidencji SOZ należą rozłogi pól z rozmierzenia magdeburskiego, czytelnie zachowane w: Wilkołazie Pierwszym, Drugim i Trzecim oraz Pułankowicach.

Na ubóstwo zabytków w gminie miało wpływ długotrwałe utrzymywanie się dużych kompleksów leśnych, dziś występujących w północnej części gminy (Żurawieniec) oraz w południowej, graniczącej z lasami ordynackimi zwanymi Dąbrowa-Bór.

Oba kompleksy należały do tzw. "urządzonych", to jest podzielonych na kwartały, w których prowadzono gospodarkę leśną.

Na tej bazie prowadzi się ją także współcześnie. Lasy "urządzone" należą więc tyleż do krajobrazu naturalnego co i kulturowego. Sama nazwa głównej miejscowości jest symptomatyczna dla dawnego pokrycia gminy lasami, gdyż pierwotnie brzmiała Wielkolas.

Kulturotwórczym elementem były niegdyś przede wszystkim trakty dalekiego zasięgu. Jak przedstawiono w punkcie "Zasoby wartości kulturowych" przez całą długość gminy płn. - pld. przebiegał od najdawniejszych czasów trakt z Lublina do Krakowa przez Konopnicę, Niedrzwicę, Wilkołaz i Kraśnik. W każdej z w/w miejscowości istniały karczmy postojowe i kościoły o metryce sięgającej XIV w.

Po odstąpieniu przez króla miasta Kraśnika w ręce Tęczyńskich, zmieniono przebieg traktu krakowskiego prowadząc go przez Bełżyce i Urzędów. Tym niemniej wykorzystywano też starą drogę z Lublina do Kraśnika na Podgórze (skąd sprowadzano węgierskie wina). W Wilkołazie, można było także skręcić wzdłuż prawego brzegu Urzędówki, jadąc przez Zalesie, Ostrów i Popkowice do Urzędowa, czyli nowszą trasą traktu krakowskiego. To rozwidlenie traktów zaowocowało zwiększeniem miejsc postojowych czyli karczem w Wilkołazie, których lustracja województwa lubelskiego z 1565 r. wymienia tu aż 8.

W tym okresie Wilkołaz będący dużą wsią królewską wyraźnie miał prerogatywy uzyskania statusu miejskiego. Jednakże królowie w XVI w. bardzo oszczędnie udzielali nowych lokacji miejskich, po czym wieś przeszła w ręce prywatne i nigdy nie osiągnęła rangi miasta.

Natomiast po utworzeniu lokalnej drogi Bełżyce - Borzechów - Kłodnica - Wilkołaz - Zakrzówek wzbogacił się węzeł dróg w Wilkołazie. Tym bardziej, że równolegle do już istniejącej drogi Lublin - Kraśnik poprowadzono w latach 30 XIX w. uregulowaną szosę (pozostawiającą na uboczu Wilkołaz Drugi i Zalesie) .

Doszła do tego linia kolejowa Lublin - Kraśnik - Rozwadow, zbudowana w pocz. XX w., ze stacją kolejową "Wilkołaz", usytuowaną jednak de facto w Zdrapach, które dzięki temu rozwinęły się, uzyskując lokalne dodatkowe połączenie z centrum Wilkołaza.

Tak więc rozwój tej największej osady w gminie uwarunkowany był względami komunikacyjnymi na linii Lublin - Kraków, następnie Lublin - Kraśnik. Poza rozwojem samego Wilkołaza z XIV - wieczną parafią nie rzutowało to jednak na pozostałe miejscowości w gminie.

Znaczące było natomiast przejście Wilkołaza w ręce Tęczyńskich a następnie do ordynacji zamojskiej.

Mianowicie w miejsce uprzednich drewnianych "folwarków" starościńskich powstały dwa dobrze postawione ordynackie folwarki gospodarcze: w Wilkołazie Dolnym i Górnym oraz mniejsze w Pułankowicach i Obrokach, a także leśniczówka w Żurawieńcu - wszystkie z murowanymi budynkami gospodarczymi i rządówkami założone w prostokąt wokół regularnych dziedzińców gospodarczych. Znamy je z historycznej kartografii, natomiast po

dwukrotnej parcelacji: z lat 90 - tych z ramienia Banku Rolnego i w 1945-6 w ramach Reformy Rolnej - materialnie zespoły te przestały istnieć; oprócz rządcówki i spichlerza w Obrokach, młyna przy majdanie gospodarczym w Wilkołazie Dolnym.

Podobnie nie zachowały się średnioszlacheckie zespoły dworskie w Ostrowie, Zalesiu i Rudniku Szlacheckim. Cała warstwa podworskiej spuścizny kulturowej w gminie, wraz z zielenią komponowaną przestała istnieć. Szczególnie należy tu żałować folwarków poordynackich.

Ordynacja zamojska znana była bowiem z wysoko postawionych folwarków gospodarczych i przemysłu spożywczego, młynów oraz systemu dróg łączących pomiędzy sobą poszczególne folwarki w kluczach dóbr.

Wprawdzie dobra w gminie wilkołaskiej stanowiły najdalej wysuniętą ku północy własność ordynacką, gdzie dbałość o folwarki gospodarcze mogła być mniejsza niż w kluczach położonych w pobliżu siedziby właścicieli - tym niemniej tak duże nasycenie murowanymi zespołami folwarcznymi, stwarzało w XIX w. w 1 tercji XX w. zupełnie inny krajobraz kulturowy w obszarze gminy niż obecnie.

Powiązania funkcjonalno - przestrzenne

Powyższe dotyczy również powiązań funkcjonalno - przestrzennych, jakie jedynie śladowo zachowały się pomiędzy dawnymi folwarkami poordynackimi. W chwili obecnej za pozostałość takiego powiązania można przyjąć dukt leśny pomiędzy Obrokami a Żurawieńcem w dawnych "urządzonych" lasach ordynackich.

Nie zachowały się połączenia widokowe i aleje pomiędzy dawnymi folwarkami w Wilkołazie Dolnym i Górnym.

Natomiast widoczne są pozostałości alei lipowej prowadzącej z kościoła w Wilkołazie Drugim do folwarku Dolnego. Nieczytelne są też powiązania pomiędzy dawnym ośrodkiem dóbr w Ostrowie, a jego nieistniejącymi folwarkami w Ewuninie i Mazurowie.

Dominanty architektoniczne i strefy ekspozycji

Zabytkowy kościół w Wilkołazie Pierwszym (dawniej Wola Wilkołaska) eksponuje się jedynie od płd. - wsch., od strony placu u skrzyżowania dróg. Natomiast z dalszej perspektywy jako zespół zieleni wysokiej widoczny jest z łąk po przeciwnej stronie Urzędówki z Wilkołaza Trzeciego.

Wobec zaniku budowli podworskich trudno jest też w gminie o zabytkowe dominanty architektury świeckiej. Jedyne zachowany dworek w Obrokach, parterowy, z facjatką nie stanowi dominanty w krajobrazie.

Murowany trójkondygnacyjny młyn podworski w Wilkołazie Dolnym eksponuje się z dawnego dojazdu do zespołu folwarcznego i z rozległego majdanu otoczonego dawniej budynkami gospodarczymi.

Jako ostatni omówiony tu zostaje piętrowy budynek dworca kolejowego w Zdrapach, który wprawdzie nie stanowi dominanty w krajobrazie, natomiast znakomicie eksponuje się z placu poprzedzającego dworzec od zachodu i wyprowadzonej z jego osi ulicy prowadzącej ku szosie lubelskiej.

Strefowanie konserwatorskie

Strefa nasycona wartościami kulturowymi koncentruje się wokół Wilkołaza. W obręb tej strefy wchodzi obszary objęte ścisłą ochroną konserwatorską na podstawie wpisu do rejestru zabytków - tj. kościół parafialny w Wilkołazie Poduchownym wraz z otoczeniem w granicach ogrodzenia - nr A/431, poza tym w gminie do rejestru zabytków wpisane jest wczesnośredniowieczne grodzisko "Okopek" w Zalesiu - nr C/8 oraz cmentarz z I wojny światowej w Wólce Rudnickiej - nr A/1043.

Ochroną konserwatorską objęte są ponadto zespoły i obiekty ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków. Należą tu: Urząd Gminy, kapliczka i trzy cmentarze w Wilkołazie Pierwszym, kapliczka i d. młyn podworski w Wilkołazie Dolnym, i mogiła z I wojny światowej w Ostrowie.

W Gminnej Ewidencji Zabytków ujęto również wyspecyfikowane na podstawie AZP obszary nasycone znaleziskami archeologicznymi i wymagające wzmożonej obserwacji archeologicznej.

W sumie obszary podległe ochronie konserwatorskiej, plus strefa ekspozycji obiektów zabytkowych, składają się na wyspecyfikowaną w gminie strefę ochrony planistycznej krajobrazu kulturowego, zachowującego swoją tożsamość.

Kolizje planistyczne

Analizując dotychczasowe przesądzenia planistyczne nie stwierdza się kolizji.

VIII. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STRUKTURY PRZESTRZENNEJ GMINY

Układ przestrzenny gminy Wilkołaz ukształtowany w procesie historycznego rozwoju tylko w najstarszej części jest uzależniony od warunków środowiska przyrodniczego. Aż do XVIII w. znaczną część gminy pokrywały wielkie obszary leśne (stąd też wywodzi się dawna nazwa gminy Wielkołas, później przekształcona na Wilkołaz). Obszary te przecinały dolina rzeki Urzędówki i jej bezimiennego dopływu, stanowiąc południkową, i w centralnej części równoleżnikową oś przyrodniczą gminy.

Dostępność wód oraz mało zróżnicowany topograficznie teren zboczy dolin na granicy lasów i łąk określiły dogodne warunki dla powstawania najwcześniejszego osadnictwa i trasowania sieci drożnej, również dalekiego zasięgu.

Trzebież lasów prowadzona w ostatnich stuleciach przyczyniły się do powstania polnego krajobrazu kulturowego. Rozwojowi rolnictwa na tych terenach sprzyjały żyzne gleby lessowe oraz stosunkowo mało zróżnicowana rzeźba terenu, lekko pofalowanego z kulminacjami w formie ostańców (Ostrów, Zdrapy, Wilkołaz Pierwszy) tylko w północno-zachodniej części bardziej urozmaiconego. Te położone na północ od doliny rzeki Urzędówki tereny Ewunin, Wilkołaz Dolny i Wilkołaz Pierwszy, przecięte są wąwozami, w niewielkiej części zadrzewionymi i odchodzącymi w układzie poprzecznym od doliny rzecznej. Obecnie krajobraz gminy jest niemal bezleśny. Jedynie wzdłuż północnej granicy gminy rozciąga się pasmo lasów w obszarze wsi Wilkołaz Pierwszy, Drugi i Obroki.

Obecnie jedynie dolina Urzędówki rozległa w centralnej części (między wsiami Wilkołaz Pierwszy i Drugi) przewężająca się w rejonie Zalesia i zadrzewiona w rejonie wsi Wilkołaz Pierwszy wyodrębnia się w krajobrazie gminy jako ciąg krajobrazów łąkowo - łęgowych. Łąki w rejonie Urzędówki, na odcinku zabudowy wsi Zdrapy niemal zanikły przekształcone w pola

uprawne. Tylko w obszarze wsi Wólka Rudnicka dno doliny rzeki pokrywa rozległy kompleks olsów.

Pojedyncze niewielkie kompleksy leśne występują również w południowej części gminy w rejonie wsi Ostrów Kolonia, Wólka Rudnicka, Rudnik Szlachecki oraz we wsi Pułankowice w sąsiedztwie dużego kompleksu leśnego w gminie Kraśnik.

Sieć drożna stanowiąca oś rozwoju osadniczego powstała w nawiązaniu do układu wodnego, równolegle do dolin rzecznych. Istniejący układ drożny gminy w swych zasadniczych elementach został ukształtowany w średniowieczu. Położenie gminy na kierunku powiązań Lublin - Kraśnik przyczyniło się do powstania królewskiego traktu dalekiego zasięgu przez Kraśnik, który pierwotnie przebiegał wzdłuż wschodniego brzegu Urzędówki i jej dopływu, z odgałęzieniem wzdłuż północnego brzegu w kierunku Urzędowa. Jego przebieg pokrywa się obecnie w znacznej części z układem dróg lokalnych (gminnych) zaś na odcinku od wsi Rudnik do Pułankowic jest nieczytelny. Na początku XIX wieku nastąpiła regulacja tego traktu i wytrasowanie drogi równoległej do niego, przecinającej ukośnie gminę w układzie północny - wschód - południowy - zachód z ominięciem zwartej zabudowy wsi. Obecnie jest to droga krajowa (nr 19), *klasy GP* agregująca tranzytowy ruch komunikacyjny w obszarze regionu. Pozostałe drogi układu podstawowego, wiążące ośrodek gminy z ośrodkami sąsiednich gmin o randze dróg powiatowych mają również metrykę staropolską. Należą do nich wychodzące w układzie gwiazdowym z centrum Wilkołaza drogi:

- do Urzędowa przez Popkowice,
- do Borzechowa przez Kłodnicę Dolną i Górną,
- do Zakrzówka.

Uzupełnienie podstawowego układu komunikacyjnego w południowej części gminy stanowią drogi - poprzeczne odgałęzienia od drogi nr 19 - wojewódzka relacji Rudnik Szlachecki - Zakrzówek oraz powiatowa relacji Rudnik Szlachecki - Ostrów (łącząca się z drogą powiatową do Urzędowa).

Historyczne i przyrodnicze uwarunkowania rozwoju sieci drożnej powstają w ścisłym związku z rozwojem i kształtowaniem układu sieci osadniczej. Najstarsze wsie powstały wzdłuż krakowskiego traktu (Wilkołaz i Wola Wilkołaska obecnie Wilkołaz Drugi) oraz wzdłuż jego odgałęzienia relacji Wilkołaz - Urzędów (wieś Ostrów). Przy trakcie lokalnym do Zakrzówka usytuowała się osada Rudnik Szlachecki.

Wsie te w większości prezentują typ wydłużonej łańcuchówki jednodrożnicowej o dość zwartej zabudowie obustronnie obudowującej dawne gościńce lub jak to ma miejsce w przypadku Ostrowa zbliżonej do rzeki. Wyjątkiem jest tutaj ośrodek Wilkołaz ulokowany na skrzyżowaniu najważniejszych dróg. Jego zabudowa skoncentrowana wzdłuż traktów komunikacyjnych tworzy układ gwiazdowy. Historyczna ranga ośrodka jako wsi królewskiej usytuowanej strategicznie na rozwidleniu głównych traktów przyczyniła się do jego rozwoju do skali ponadlokalnej. Choć nie zyskał prerogatyw miejskich i po regulacji traktu krakowskiego stracił nieco na znaczeniu to wykształcił załączki układu urbanistycznego (zwarła zabudowa centrum, koncentracja usług). Rangę ośrodka podkreśla również jego centralne położenie w obszarze gminy oraz wielkość - wieś wraz z rozłogami pól - reliktyami średniowiecznego rozmierzenia łanowego obejmuje ok. 1/3 powierzchni gminy, co jest dość rzadkie w skali województwa. Jednak zabudowa wsi Wilkołaz Poduchowny, Pierwszy, Drugi i Trzeci mimo znacznej koncentracji jest typowo wiejska.

W układzie urbanistycznym gminy wyraźnie wyodrębniają się obszary pierwotnie wchodzące w skład wielkiej i średniej własności ziemskiej. Cechuje ją większe rozluźnienie zabudowy (zabudowa kolonijna) lub wręcz jej rozproszenie, brak hierarchicznego układu sieci drożnej oraz dość przypadkowe pod względem funkcjonalno-przestrzennym sytuowanie usług, przeważnie na bazie terenów zabudowy dawnych folwarków. I tak znaczne obszary gminy przynależały do Ordynacji Zamoyskich - utworzone w jej ramach folwarki gospodarcze stały

się załączkami przyszłych wsi Obroki, Pułankowice, Wilkołaz Dolny i Górny. Grunty folwarczne rozparcelowano, co zdecydowało o dalszym rozproszeniu zabudowy a zabudowa folwarczna popadła w ruinę. Z wymienionych istnieje tylko częściowo zabudowa folwarku Wilkołaz Dolny oraz relikt (cz. zabudowy) w Wilkołazie Górnym.

Na bazie folwarku ordynackiego powstał dwór w Obrokach, folwark zachowany jest reliktowo (przekształcona zabudowa).

Na obszarze gminy dominuje zabudowa zagrodowa z siedliskami bezokólnikowymi (z wolnostojącą zabudową wokół podwórza). Domy mieszkalne sytuowane są w zależności od szerokości parcel budowlanych szczytowo lub kalenicowo, z przewagą ustawienia kalenicowego. Budynki mieszkalne są zbliżone do dróg i sytuowane w dość ujednoliconej linii zabudowy. Bryła i gabaryty budynków są zróżnicowane.

Podobnie jak ma to miejsce w innych gminach, tradycyjne drewniane budownictwo wiejskie jest wypierane przez nową murowaną, bezstylową zabudowę. Mimo tych niekorzystnych dla krajobrazu kulturowego zmian, na jej obszarze zachowała się stosunkowo duża liczba obiektów budownictwa ludowego z k. XIX i pocz. XX w. Największe nasycenie takimi obiektami występuje we wsi Wilkołaz Drugi.

Liczna jest w strukturze osadnictwa wiejskiego grupa powojennych drewnianych domów, nawiązujących w skali i proporcjach do zabytkowych obiektów budownictwa ludowego. W niektórych wsiach, szczególnie z zabudową kolonijną istnieje jednak wyłącznie zabudowa współczesna w różnym stopniu nawiązująca do tradycyjnych wzorców.

Coraz większy udział w zabudowie wsi, głównie ośrodka gminnego, ale także w rejonach Wilkołaz – Stacja Kolejowa - Zdrapy i podkraśnickim (wsie Pułankowice, Rudnik Szlachecki-Kolonia) ma zabudowa jednorodzinna, rozproszona w ciągach zabudowy. Tylko w Pułankowicach grupuje się ona w zespole zabudowy przy drodze nr 19. Na obszarze gminy nie występuje niemal zabudowa wielorodzinna poza dwoma kolejowymi budynkami zakładowymi w Obrokach i Wilkołazie Pierwszym. Nowym zjawiskiem jest natomiast powstanie zabudowy letniskowej jako przekształconych siedlisk lub w enklawach zabudowy wsi, m.in. w śródleśnych obszarach wsi Obroki.

Główne usługi publiczne i komercyjne koncentrują się w ośrodku gminnym w obszarze wsi Wilkołaz Poduchowny, wydzielonym linią kolejową Lublin - Rozwadów, drogą nr 19 Lublin - Kraśnik oraz drogą powiatową do Borzechowa, a także na terenach przyległych do ww. dróg. W rejonie tym są usytuowane obiekty związane z obsługą mieszkańców gminy, w zakresie administracji, łączności, zdrowia, kultury, sportu, oświaty i bezpieczeństwa publicznego (wielofunkcyjny budynek urzędu gminy, poczty), *zespół szkół (gimnazjum i szkoła podstawowa)* z boiskiem i przedszkole, ośrodek zdrowia, remiza strażyacka oraz zabytkowy zespół kościelny i plebański, *nowozrealizowany zespół sportowo-rekreacyjny przy zbiorniku wodnym*.

W zabudowie ośrodka gminnego zlokalizowano stosunkowo licznie zakłady rzemieślnicze (fryzjerski, optyczny, kamieniarski, stolarski, ślusarskie) oraz funkcje handlowe, najczęściej jako uzupełniające funkcje siedlisk rolnych i wbudowane w budynki mieszkalne. Również we wsi Rudnik Szlachecki wyodrębnia się nowy obszar koncentracji usług publicznych poprzez budowę nowego zespołu kościelno - plebańskiego w rejonie istniejącej szkoły podstawowej. W pozostałych wsiach zarówno usługi publiczne (szkoły, biblioteki, świetlice wiejskie, strażnice) i liczne dość usługi komercyjne (zakłady rzemieślnicze i sklepy) nie są zgrupowane w centrach a sytuowane w zabudowie wsi w rozproszeniu. W części wsi (Zalesie, Ostrów, Wilkołaz Trzeci, Wilkołaz Dolny, Wilkołaz Górny) na funkcje usługowe, mechanizacji rolnictwa, skupu w ramach działalności *dawnych* SKR i RSP, przeznaczono tereny i obiekty d. folwarków. Obiekty te w większości przestały istnieć lub podlegają reorganizacji, tym samym

tereny te winny podlegać restrukturyzacji w dostosowaniu do nowych potrzeb gminy i programów inwestorskich właścicieli gruntów.

W gminie nie występują duże zakłady produkcyjne. Nieliczne występujące *dotychczas* związane głównie z produkcją dla ludności gminy *są nieczynne* - tj. piekarnia w Wilkołazie Pierwszym, tartak w Wilkołazie Drugim, młyn w Wilkołazie Dolnym. *Pozostałe funkcjonujące to* młyn w Rudniku Szlacheckim Kolonia, stolarnia w Pułankowicach i *firmy prowadzące sprzedaż maszyn i sprzętu rolniczego*. Jedynymi obiektami produkcyjnymi bazującymi na lokalnych surowcach mineralnych jest cegielnia w Wilkołazie Dolnym i *zakład wydobywczy torfu w Wilkołazie Drugim*.

Funkcje baz i składów grupują się w rejonie stacji kolejowej Wilkołaz - Zdrapy, między drogą *krajową* nr 19 Lublin - Kraśnik a linią kolejową Lublin – Rozwadów ze względu na jego węzłowe położenie w strukturze przestrzennej gminy.

W strefie bezpośrednio przyległej do drogi powiatowej i linii kolejowej zlokalizowane są tereny i obiekty bazy GS, piekarni, magazyny, składy opału, punkty skupu owoców i warzyw, hurtownia. Obszar ten koncentruje również obiekty związane z obsługą komunikacji kolejowej (dworzec, nastawnia) oraz samochodowej (stacja paliw z obiektami towarzyszącymi, motel z restauracją w Pułankowicach).

Na obszarze gminy istnieją 3 cmentarze grzebalne, powstałe w kolejnych okresach historycznych, w obrębie wsi Wilkołaz Poduchowny. Najstarszy z nich istniejący prawdopodobnie od początku XIX w. położony jest przy skrzyżowaniu drogi Lublin - Kraśnik z drogą Lublin - Zakrzówek. Obecnie na jego terenie brak jest nagrobków. Symbolika miejsca jest czytelna w krajobrazie poprzez zagospodarowanie zielenią oraz usytuowanie rzeźby Chrystusa Błogosławionego, z tablicą upamiętniającą żołnierzy AK poległych w czasie II wojny światowej. W ostatnich latach powstał czwarty cmentarz grzebalny w miejscowości Rudnik Szlachecki.

Po północnej stronie drogi znajduje się drugi cmentarz tzw. "stary", który funkcjonował do 1926 r. z murowaną kaplicą Guzowskich. Trzeci cmentarz tzw. "nowy" założony w 1926 r. jest położony naprzeciw "starego". Poza wymienionymi miejscami pamięci w miejscowej tradycji są utrwalone mogiły wojenne - w Rudniku Szlacheckim Kolonia - mogiła powstańców styczniowych okolona czterema lipami, w Ostrowie po prawej stronie prowadzącej do Ewunina pojedyncza mogiła z I wojny światowej, a także cmentarz z I wojny światowej na terenie Wólki Rudnickiej w tzw. Lesie Krzywda. Dopiero w ostatnich czasach cmentarz ten uczyniono w krajobrazie poprzez wystawienie potrójnego granitowego krzyża z tablicą kommemoratywną.

W krajobrazie całej gminy, zieleń wysoka odgrywa ważną rolę. Poza obiektami cmentarnymi, publicznymi (zespół sakralny) występuje ona jako przydrożna i w otoczeniu zabudowy wsi.

Gmina jest dość uboga w obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej, obecnie nie funkcjonuje zbiorczy system odprowadzania ścieków, dokończenia wymaga system zaopatrzenia w wodę, usuwanie nieczystości odbywa się poza obszar gminy.

IX. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z UPRZEDNICH ZAŁOŻEŃ PRZEZNACZENIA TERENÓW ORAZ OCENA ISTNIEJĄCEGO ZAINWESTOWANIA

Strategiczną politykę przestrzenną gminy, kierunki zmian w zagospodarowaniu przestrzeni określa „Studium ...”.

*Z kolei przeznaczenie terenów na różne formy użytkowania i zagospodarowania określają miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego z zachowaniem wymogu **nienaruszania przyjętej w „Studium...” przez samorząd gminy polityki przestrzennej.***

Stąd istnieje potrzeba:

- *dostosowania „Studium ...” do aktualnych poglądów na uwarunkowania rozwoju i kierunku rozwoju gminy oraz jego uchwalenie;*
- *zakończenia rozpoczętych i podjęcia nowych opracowań miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zgodnie z ustaleniami aktualnego „Studium ...”.*

„Studium...”, z 1999 r. przewidywało w syntetycznym ujęciu następujące strefy polityki przestrzennej:

I. STREFA OCHRONY I KSZTAŁTOWANIA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

- I.1 Obszar ochrony zasobów przyrodniczych
- I.2 Obszary wzmacniania struktury i odporności środowiska przyrodniczego
- I.3 Obszary chronione i wskazane do objęcia ochroną prawną
- I.4 Obszary wskazane do objęcia ochroną planistyczną

II. STREFA OCHRONY ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

- II.1 Strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej "A"
- II.2 Strefa pośredniej ochrony konserwatorskiej "B"
- II.3 Projektowana strefa planistycznej ochrony konserwatorskiej krajobrazu kulturowego

III. STREFA OCHRONY I KSZTAŁTOWANIA FIZJONOMII KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

- III.1 Strefa ochrony krajobrazu otwartego przed zabudową
- III.2 Strefa ekspozycji i ochrony przedpola widoku zespołów zabytkowych
- III.3 Strefa rehabilitacji
- III.4 Punkty widokowe z otwarciami widokowymi, osie widokowe
- III.5 Dominanty
- III.6 Obszary ochrony i kształtowania zieleni

IV. STREFY POLITYKI ROZWOJU

- IV.1 Obszary rozwoju rolnictwa
- IV.2 Obszary rozwoju gospodarki leśnej
- IV.3 Obszary rozwoju usług i przedsiębiorczości
- IV.4 Obszary rozwoju mieszkalnictwa
- IV.5 Obszary rozwoju komunikacji
- IV.6 Obszary rozwoju systemów infrastruktury technicznej

Niniejsza zmiana studium zachowuje przyjęty przez „Studium ... z 1999 r.” podział na poszczególne strefy polityki przestrzennej.

Po 1 stycznia 2004 r. moc obowiązującą zachowują dokonane zmiany planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Wilkołaz oraz uproszczonego planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego terenu budownictwa jednorodzinnego „Pułankowice”, wprowadzone po dniu 1 stycznia 1995 r. następującymi uchwałami:

<i>Lp.</i>	<i>Numer uchwały, data podjęcia uchwały, obszar objęty uchwałą</i>
<i>1.</i>	<i>Nr XXXV/254/2002 z dn. 06.03.2002r.</i>

	<i>Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Wilkołaz, zatwierdzonego uchwałą Nr XXX/107/88 Gminnej Rady Narodowej w Wilkołazie z dnia 20 maja 1988 r.</i>
2.	<i>Nr XXXV/253/2002 z dn.06.03.2002r. Zmiana uproszczonego planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego terenu budownictwa jednorodzinnego „Pułankowice”, zatwierdzonego uchwałą Nr XXX/138/93 Rady Gminy w Wilkołazie z dnia 28 stycznia 1993 r.</i>

*Wnioski z analizy dotychczasowego przeznaczenia i zagospodarowania terenów **ustalonego w ww. planach miejscowych i ich zmianach:***

Na terenie gminy Wilkołaz występują następujące funkcje zabudowy:

- *mieszkaniowa jednorodzinna,*
- *zagrodowa,*
- *obsługi rolnictwa,*
- *usługi publiczne,*
- ***obsługa komunikacji,***
- *usługi komercyjne,*
- *przemysłowa,*
- ***produkcji rolnej,***
- ***produkcji i składów.***

*Zainwestowanie terenów **produkcyjno-składowych, obsługi rolnictwa i produkcji rolnej, usług publicznych** jest w procesie intensywnych przemian i z pewnością nie zostanie szybko zakończone. Wskazane jest zatem adaptowanie dawnych terenów poprzemysłowych pod nowe inwestycje z wykorzystaniem istniejącego wyposażenia w infrastrukturę techniczną.*

*Istotnych **zmian** wymaga zainwestowanie w zakresie elementów infrastruktury komunalnej a szczególnie **urządzeń i obiektów infrastruktury kanalizacyjnej i wodociągowej oraz drogowej (drogi gminne oraz ogólnodostępne drogi wewnętrzne).** Jednak najistotniejszą zmianę dotychczasowego przeznaczenia i zagospodarowania powodować będzie budowa drogi ekspresowej S 19.*

Przeprowadzona analiza uwarunkowań wynikających z dotychczasowego przeznaczenia terenów wskazuje, że generalne kierunki mają swoje uzasadnienie i powinny być podtrzymane.

X. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGÓW JEGO OCHRONY

Zgodnie z obowiązującą ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, w planie miejscowym „określa się obowiązkowo zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego”.

*W związku z tym, że plan miejscowy **nie może naruszać ustaleń** Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, w konsekwencji w „Studium...” należy uwzględnić uwarunkowania wynikające ze „... stanu ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony”.*

Mały Słownik Języka Polskiego podaje, że ład to „... harmonijny porządek, uregulowany układ...” Z kolei cytowana ustawa nawiązując do przedmiotu swoich ustaleń uznaje, że „ustalenia dotyczące zasad ochrony i kształtowania ładu przestrzennego powinny zawierać ... określenie cech elementów zagospodarowania przestrzennego, które wymagają

uksztalowania lub rewaloryzacji, oraz określenie nakazów, zakazów, dopuszczeń i ograniczeń w zagospodarowaniu terenów”.

Biorąc pod uwagę powyższe, w „Studium ...” wprowadza się następujące zapisy:

- a) rejon zabudowy niskiej wymagają podniesienia standardu, wyposażenia w urządzenia komunalne oraz urządzenia ulic;
- b) w celu uzyskania widocznego podniesienia poziomu ładu przestrzennego i estetyki realizowane zespoły zabudowy **zagrodowej i jednorodzinnej** wymagają przestrzegania:
 - **zasad ujednolicania linii grodzień, ich formy – od strony przestrzeni publicznych,**
 - **kształtowania linii zabudowy, w nawiązaniu do istniejącej zabudowy, z zachowaniem przepisów szczególnych,**
 - **zasady ujednolicania (z tolerancją do 20%) wysokości budynków tworzących pierzeje uliczne, charakteru architektonicznego zabudowy (forma dachu, rodzaj i kolorystyka pokrycia dachowego);**
- c) szereg kolizji dotyczących ładu przestrzennego wynika obecnie ze wzajemnych relacji pomiędzy różnymi formami zainwestowania i użytkowania terenów, np.:
 - z braku harmonijnego współistnienia pomiędzy zabudową mieszkaniową i usługową, **produkcyjną, składową,**
 - relacje pomiędzy agresywną ekspansją urbanizacyjną a walorami środowiska przyrodniczego zakłócają ład, harmonijny układ pomiędzy walorami dolin rzecznych traktowanych jako korytarze ekologiczne;
- d) **kształtowanie przestrzeni publicznej wokół obiektów użyteczności publicznej – urządzenie nawierzchni placów, małej architektury, oświetlenia, zieleni.**

Ogólne wytyczne dla kształtowania ładu przestrzennego zawarte zostały również w poszczególnych rozdziałach dotyczących układu komunikacyjnego, przeprowadzania urządzeń infrastruktury technicznej oraz w ustaleniach dla poszczególnych stref polityki przestrzennej.

XI. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DIAGNOZY SYSTEMU KOMUNIKACYJNEGO GMINY

XI.1. Stan istniejącego systemu komunikacyjnego

Układ drogowych powiązań zewnętrznych gminy

Powiązania gminy z obszarem kraju i województwa zapewniają: droga krajowa Nr 19, droga wojewódzka, powiatowe (9 ciągów) oraz ważniejsze drogi gminne. Gminę z regionem łączy również linia kolejowa stanowiąca oś gminy.

DROGA KRAJOWA

Gmina leży w ciągu głównego krajowego powiązania drogowego tj. drogi Nr 19. **Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 24 marca 2010 r. w sprawie ustalenia**

przebiegu dróg krajowych w województwach dolnośląskim, ..., lubelskim, ..., zachodniopomorskim (Dz. U. z 2010 r. Nr 59, poz. 371) i zarządzeniem nr 73 Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad z dnia 2 grudnia 2008 r. w sprawie nadania numerów drogom krajowym, w granicach administracyjnych gminy Wilkołaz przebiega obecnie droga krajowa nr 19 (DK 19) relacji: granica państwa – Kuźnica – Białystok – Siemiatycze – Międzyrzec Podlaski – Kock – Lubartów - Lublin – Kraśnik – Janów Lubelski – Nisko – Sokołów Małopolski – Rzeszów.

Odcinek drogi krajowej Nr 19 przebiegający przez gminę został zaliczony do klasy GP główna ruchu przyspieszonego (zarządzenie nr 83 Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad z dnia 24 grudnia 2009 r. zmieniające zarządzenie w sprawie klas istniejących dróg krajowych, DK 19 na odc. Lubartów - Lublin – Kraśnik – Janów Lubelski – Nisko – Sokołów Małopolski – Rzeszów).

Droga ta przechodzi przez centralną część gminy, przecina gminę z kierunku północno - wschodniego na południowy – zachód. Jej całkowita długość w granicach gminy wynosi 12,8 km, szerokość pasa drogowego i korony – zmienna, pasa w granicach 18-28 m, korony 11,0-16,5 m; szerokość jezdni jest zróżnicowana od 7-13 m. Najszersza jezdnia występuje w rejonie ośrodka gminnego w Wilkołazie. Droga ma utwardzone pobocza obustronnie na całym przebiegu przez gminę. W ośrodku gminnym wybudowano obustronnie chodniki szerokości 2-3,0 m. Droga w miejscowości Wilkołaz przekracza rzekę Urzędówkę mostem trwałym o konstrukcji żelbetowej o szerokości 25,0 m.

Tuż za mostem drogę przekracza linia kolejowa w innym poziomie wiaduktem stalowym (usytuowanym pod kątem około 35° w stosunku do osi drogi). Droga Nr 19 na całym przebiegu przez gminę ma nawierzchnię bitumiczną (jezdni + pobocza). Na obszarze gminy krzyżują się z nią:

- droga wojewódzka nr 842*
- drogi powiatowe (Nr 2247, Nr 2724, Nr 2701, Nr 2726, Nr 2725, Nr 2728).*

Włączają się do niej drogi gminne oraz parę dróg wiejskich.

Wielkość ruchu samochodowego przenoszona przez tę drogę wynosi -

na odcinku Niedrzwica Duża – Rudnik Szlachecki – 14 107 pojazdów silnikowych ogółem na dobę,

na odcinku Rudnik Szlachecki – Kraśnik – 12 834 pojazdów silnikowych ogółem na dobę.

Jest to w dużej mierze ruch ciężki o charakterze tranzytowym.

DROGA WOJEWÓDZKA

W miejscowości Rudnik Kolonia do drogi krajowej S-19 włącza się droga wojewódzka nr 842 relacji: Rudnik Szlachecki - Wysokie - Żółkiewka - Krasnystaw - stanowiąca jedno z ważnych powiązań regionalnych. Jest to droga klasy G (główna) o szerokości 7,0 m i szerokościach w liniach regulacyjnych 18,0 m. Jej długość w granicach gminy wynosi 3,650 km. Stan nawierzchni dobry. W miejscowości Rudnik - Kolonia zrealizowano jednostronny chodnik po stronie szkoły i przystanku autobusowego. Wielkość ruchu przenoszona przez tę drogę wynosi 2 300 pojazdów umownych na dobę.

DROGI POWIATOWE

Na terenie gminy wyznaczonych jest 9 ciągów dróg powiatowych. Stanowią one połączenie z sąsiednimi gminami oraz tworzą trzon podstawowego układu drożnego. Prowadzone są w pasach o różnej szerokości, nie zawsze odpowiadającej wymaganym liniom regulacyjnym.

Szerokość wywłaszczonych pasów drogowych wynosi:

a. po zachodniej stronie drogi krajowej:

- Nr 2247 Chodel - Borzechów - Wilkołaz - 14,5 m
- Nr 2251 Kłodnica - Białowola - Zalesie - 10,0 m
- Nr 2724 Ostrów - Rudnik – 12,0 – 16,0 m
- Nr 2701 Wilkołaz - Urzędów – Dzierzkowice – Annopol -18,0 m
- Nr 2723 Dąbrowa Bór - Ostrów - Mazurów, granica środek drogi (w całości nieurządzona) - 4,0 m,

b. po wschodniej stronie drogi krajowej

- Nr 2292 Wilkołaz - Kiełczewice (w całości nieurządzona) - 10,0 m
- Nr 2726 Wilkołaz -Zakrzówek - 18,0 m
- Nr 2725 Zdrapy - Pułankowice - 8,0 i 14,0 m
- Nr 2728 Rudki - Kolonia Góry - 6,0 m.

Stan techniczny urządzonych dróg powiatowych jest średni lub poniżej średniego. Większości dróg brakuje utwardzonych poboczy. Wzdłuż obszarów zabudowanych na terenie gminy brakuje chodników (poza Wilkołazem Trzecim i Ostrowem). Szczególnie niebezpieczne miejsca w ciągu dróg powiatowych to:

- skrzyżowanie dróg: powiatowej 2247 i gminnej Nr 108332 L (drzewa zasłaniają widoczność);
- w miejscowości Wólka Rudnicka gwałtowny zakręt (drogi powiatowej Nr 2725) pod kątem 90° tuż przed budynkiem mieszkalnym;
- przekroczenia torów kolejowych (w tym samym poziomie przejazdu kolejowe niestrzeżone) w miejscowościach Wilkołaz Pierwszy (2247), Rudnik Szlachecki (842).

Jedyny w gminie strzeżony przejazd kolejowy w miejscowości Zdrapy uległ likwidacji.

Długość wszystkich dróg powiatowych w granicach administracyjnych gminy wynosi 33,035 km, w tym o nawierzchni asfaltowej 28,508 km.

Uzupełnieniem układu powiązań zewnętrznych gminy są niektóre drogi gminne, dochodzące do granic administracyjnych. Będą to:

- 108346 L - w kierunku gminy Niedzwica Duża (o nawierzchni bitumicznej);
- 108335 L - w kierunku gminy Borzechów (gruntowa);
- 108319 L - w kierunku gminy Urzędów (gruntowa)
- 108342 L - w kierunku gminy Zakrzówek (gruntowa).

KOLEJ

*Przez obszar gminy równolegle do drogi krajowej Nr 19 przechodzi linia kolejowa **normalnotorowa nr 68, relacji Lublin – Kraśnik - Przeworsk** z przystankami: w Wilkołazie Pierwszym, w Wilkołazie – Stacja Kolejowa i w Pułankowicach.*

Dla obsługi ruchu pasażerskiego dostępne są jedynie pociągi osobowe.

Układ bliskich wewnętrznych powiązań drogowych gminy

W stanie istniejącym obsługa komunikacyjna wewnętrzna gminy oparta jest zarówno na drodze krajowej i wojewódzkiej jak i na układzie dróg powiatowych i gminnych.

Obsługa komunikacyjna terenów przyległych do istniejącej drogi krajowej nr 19 oraz wojewódzkiej nr 842 – klasy „G” powinna spełniać wymagania określone w szczególności w §9 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie.

W szczególności obsługa komunikacyjna obszarów położonych przy ww. drogach powinna się odbywać za pośrednictwem dróg niższych kategorii. Obowiązuje zakaz tworzenia nowych zjazdów, dopuszcza się pozostawienie istniejących do czasu zrealizowania docelowej obsługi komunikacyjnej.

Obsługa terenów zabudowy przez drogi powiatowe i gminne odbywa się bez ograniczeń zarówno w ilości włączeń jak i wjazdów bramowych. Drogi gminne z racji pełnionej funkcji służą bezpośredniej obsłudze istniejącej zabudowy. Pełnią także rolę łączników pomiędzy drogami powiatowymi.

Na terenie gminy w wykazie dróg gminnych zarejestrowanych jest 21 dróg.

Tabela nr 8. Wykaz dróg gminnych na terenie gminy Wilkołaz (stan na 30.04.2013 r.)

Lp.	Nr drogi	Przebieg drogi	Długość całkowita m	Nawierzchnia utwardzona m	Nawierzchnia nieutwardzona m	Szerokość pasa drogi wg. ewid. gruntów m
1.	108319L	Ostrów Kolonia - Popkowice Księżę - Kol. Popkowice Księżę	1792	532	1260	
2.	108329L	Wilkołaz - Marianówka – gr. gm. Borzechów	5978	2406	3572	5
3.	108330L	Wilkołaz – Wilkołaz I - Obroki	4802	1938	2864	zmienna 3-9; 12
4.	108331L	Kol. Wilkołaz Górny – dr. gm. 108343L	1093		1093	
5.	108332L	Wilkołaz Wieś – Wilkołaz II – Wilkołaz III	2688	2688		14,5
6.	108333L	dr. pow. 2251L - Wilkołaz Dolny - dr. gm. 108332L	3654	3654		6-9
7.	108334L	Kol. Zalesie – Wilkołaz Dolny – dr. gm. 108333L	2568	480	2088	
8.	108335L	Kol. Zalesie – Ewunin – gr. gm. Urzędów	1422		1422	
9.	108336L	Kol. Zalesie – Ewunin – Ostrów – Ostrów Wieś	3601	3601		10
10.	108337L	Zalesie – dr. gm. 108339L	2540	2540		
11.	108338L	Zalesie – Wilkołaz Dolny – Ostrów Kolonia Połudn. – dr. gm. 108339L	2422		2422	
12.	108339L	Ostrów Kolonia – Zdrapy	5179	1069	4110	
13.	108340L	dr. kraj. 19 – Rudnik Kolonia – dr. woj. 842	1157	816	341	
14.	108341L	dr. woj. 842 – Rudnik Wieś	813		813	
15.	108342L	Pułankowice – Rudnik Wieś	2251	933	1318	
16.	108343L	Zdrapy – Wilkołaz III	2625		2625	
17.	108344L	Zadworze – Popkowice Księżę – Kolonia Ostrów – dr. gm. 108339L	3958	155	3803	
18.	108345L	dr. pow. 2701L – Ostrów Wieś – dr. pow. 2724L	1926		1926	
19.	108346L	Marianówka – Kol. Obroki – gr. gm. Niedzwica Duża	1692	1692		5
20.	108659L	droga oznaczona nr ewid. 829 położona w Ostrowie (dr. powiatowa 2724L – Ostrów Kolonia – droga gminna	1414,5	1414,5		4 brak ark. 3

		108339L)				ewid. Ostrów
21.	108686L	droga oznaczona nr ewid. 862 i 536 położona w Wilkołazie Pierwszym (od drogi gminnej 108696 – Wilkołaz Pierwszy – Obroki)	1525 zmierzona przez „WIDOK” wg ewidencji		1525 zmierzona przez „WIDOK” wg ewidencji	4 zmierzona przez „WIDOK” wg ewidencji

Całkowita długość dróg gminnych wynosi ok. 55 100,0 m, z czego ok. 23 918,5 m ma nawierzchnię utwardzoną, 31 182,0 m nawierzchnię nieutwardzoną.
Powyższe dane nie obejmują drogi gminnej nr 108686L, której nadano numer uchwałą Nr CLXXVI/3614/2013 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 14 maja 2013 r.

Dane dotyczące parametrów technicznych pochodzą z następujących źródeł:

- pomiarów własnych w terenie;
- z map ewidencji gruntów;
- wykazu dróg gminnych (stan na 30.07.2013 r.).

XI.2. Ocena stanu istniejącego systemu komunikacyjnego

Układ drogowy

Gmina ma dość dobrze rozwiniętą sieć dróg. Zgodnie z wykazami wg obowiązującego stanu prawnego w gminie jest ogółem ok. 100 km dróg. Nawierzchnię asfaltową posiada ok. 59 km dróg. Drogi: krajowa nr 19 i wojewódzka nr 842 mają na całej długości 16,450 km nawierzchnię asfaltową w dobrym stanie. W kategorii dróg powiatowych tylko ok. 4,5 km nie posiada utwardzenia:

- 2723 Dąbrowa Bór - Ostrów Mazurów na całej długości (0,500 km)
- 2292 Wilkołaz - Kiełczewice na całej długości (3 km)
- 2251 Kłodnica - Białowoda - Zalesie na ok. 1/3 długości (przez las) między Zalesiem a Białowodą na długości 1 km.

W układzie dróg gminnych urządzenie wymaga 31 182,0 m. Nawierzchnię utwardzoną posiada 23 918,0 m dróg, co stanowi ponad 43 % wszystkich dróg gminnych. Zapewnienie właściwej obsługi istniejącego i projektowanego zainwestowania wymaga realizacja jedynie kilku dodatkowych dróg gminnych lub wewnętrznych wiejskich (poza projektowanymi w obowiązującym miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego).

Istniejący układ dróg krajowych i wojewódzkich tworzy dość symetrycznie rozmieszczoną w obszarze gminy sieć powiązań umożliwiających powiązania z województwem i krajem. Przebieg dróg jest poprawny również dla stanu istniejącego oraz zainwestowania docelowego. Poza potrzebą utwardzenia dotychczas gruntowych dróg powiatowych oraz poprawą bezpieczeństwa i parametrów technicznych, układ podstawowy gminy wymaga nieznacznej rozbudowy.

Najszerze skutki będą się wiązać z budową drogi ekspresowej S 19 w ciągu drogi krajowej nr 19 oraz rozbudową drogi wojewódzkiej nr 842 do parametrów drogi klasy „G” – główna. Związane z tą kategorią wymogi techniczne wymagają dostosowania do nowej sytuacji istniejącego układu komunikacyjnego gminy. Droga ekspresowa podzieli obszar gminy na dwie części po jej dłuższej osi. Docelowa obsługa komunikacyjna powinna być powiązana z drogą krajową ogólnodostępną, ekspresową i wojewódzką wyłącznie poprzez skrzyżowania

(węzły) dróg publicznych, z zachowaniem warunków technicznych odnośnie klasy powiązań oraz odległości pomiędzy skrzyżowaniami (węzłami).

Droga wojewódzka nr 842 winna mieć poszerzone na całej długości linie rozgraniczające z 18,0 do min. 25,0 m.

Analizując istniejący układ pod względem sprawności i bezpieczeństwa ruchu, podkreśla się, iż należałoby poprawić stan techniczny jak również parametry techniczne części dróg. Dotyczy to głównie dróg powiatowych i gminnych. Poszerzenia wymagają linie rozgraniczające najczęściej z 10,0 do 15,0 m oraz jezdnie z 5,5 do 6,0 m. Modernizacją należy objąć drogi:

- 2251 - Kłodnica - Białowola - Zalesie - poszerzenie na całej długości linii rozgraniczających z 10,0 do 15,0 m, w terenach zabudowy dopuszcza się szerokość min. 12,0 m;*
- 2724 - Ostrów - Rudnik - poszerzenie linii rozgraniczających na odcinku Ostrów Wieś - Ostrów Kolonia z 12,0 do 15,0 m oraz na odcinku dr Nr 19 - Mazurów z 8,0 do 15,0 m, z wyłączeniem terenów zabudowy w których dopuszcza się minimalną szerokość 12,0 m oraz poszerzenia jezdni na całej długości z 5,5 m do 6,0 m;*
- 2723 - Dąbrowa Bór - Ostrów Mazurów - poszerzenie linii rozgraniczających z 4,0 do 15,0 m poza terenem zabudowy oraz w terenach zabudowy do min. 12,0 m i budowa drogi;*
- 2292 - Wilkołaz - Kiełczewice - poszerzenie linii rozgraniczających z 10,0 do 20,0 m i budowa drogi;*
- 2725 - Zdrapy - Pułankowice - poszerzenie z 8,0 do 15,0 m w Zdrapach, z 12,0 do 15,0 m w Pułankowicach, dopuszcza się w terenie zabudowy poszerzenie odcinka drogi do 12,0 m, korekta łuków.*

Stan techniczny nawierzchni dróg poza droga krajową, wojewódzką oraz odcinkami dróg powiatowych 2251 Kłodnica – Białowoda - Zalesie, 2247 Chodel – Borzechów - Wilkołaz, 2724 Ostrów - Rudnik, 2701 Wilkołaz - Urzędów - w granicach średniego. Na pozostałych drogach stan techniczny nawierzchni należy ocenić jako poniżej średniego.

Układ kolejowy

Istniejąca linia kolejowa nr 68 pomimo długiego i symetrycznego usytuowanego położenia w stosunku do obszaru gminy, pełni niewielką rolę w układzie komunikacyjnym (w gminie funkcjonują trzy przystanki kolejowe). Ze względów ekonomicznych ilość kursów pociągów została zmniejszona. Transport kolejowy wypierany jest przez transport drogowy, zwłaszcza w przewozach krótszych i drobnych odbiorców, a kolej dysponuje znacznymi rezerwami przewozowymi. Na odcinku Lublin – Stalowa Wola – Rozwadów (w tym odcinek na obszarze gminy Wilkołaz) linia kolejowa wymaga modernizacji wraz z elektryfikacją, w celu poprawy warunków technicznych i podwyższenia parametrów i bezpieczeństwa ruchu. Podjęcie prac modernizacyjnych i związanych z elektryfikacją poprawi dostępność komunikacyjną obszarów położonych przy trasie linii kolejowej oraz pozwoli na intensyfikację kolejowych przewozów pasażerskich i towarowych.

Komunikacja pasażerska

Przewozy pasażerskie w obszarze gminy świadczone są przez przewoźników prywatnych oraz przez przewoźnika państwowego PKS, którego funkcjonowanie jest stopniowo ograniczane. Częstotliwość kursowania na głównym kierunku powiązań gminy z Lublinem i Kraśnikiem jest

wystarczająca. Niskie częstotliwości występują na kierunkach o małej ilości podróży (względnie ekonomiczne). Siecią komunikacji PKS pokryte są: drogi krajowa i wojewódzka oraz powiatowe.

Przystanek PKS mieści się przy drodze krajowej Nr 19 Lublin - Kraśnik w centrum ośrodka gminnego. Obsługę transportową uzupełniają połączenia kolejowe na trasie Kraśnik - Lublin.

Zaplecze techniczne komunikacji

Na terenie gminy występują dwie stacje paliw:

- w miejscowości Wilkołaz – Stacja Kolejowa przy skrzyżowaniu drogi Nr 19 i drogi powiatowej ; stacja CPN Petrochemia Płock - posiadająca 4 dystrybutory, wiatę i sklep;
- w miejscowości Wilkołaz Dolny - na terenie przedsiębiorstwa "Wilkołaziak"; punkt dystrybucji paliw i gazu z dwoma dystrybutorami.

Wnioski z diagnozy

W opracowanym studium należy:

1/ Ujednolicić symbole i parametry techniczne układu komunikacyjnego, doprowadzając do zgodności z obowiązującymi przepisami i **warunkami technicznymi dotyczącymi** dróg publicznych, **zgodnie z warunkami zarządców dróg**;

2/ Rozbudować w miarę potrzeby układ dróg gminnych i wewnętrznych zapewniając właściwą obsługę komunikacyjną terenów zabudowy;

3/ **Dostosować drogi gminne do parametrów klasy D, zgodnie z warunkami technicznymi**;

4/ Uwzględnić korytarza projektowanej drogi ekspresowej S19, ustalonego decyzją o środowiskowych uwarunkowaniach z dnia 17.12.2017r. znak: WOOS.4200.4.2011.LP (w granicach administracyjnych gminy Wilkołaz wg wariantu WWU, z rozwiązaniem węzła „Strzeszkowice” według wariantu dodatkowego) z projektowaną infrastrukturą drogową (węzły, skrzyżowania różnopoziomowe – przejazdy, MOP-y) i dostosowanie do przyjętych rozwiązań układ komunikacyjny gminy oraz zagospodarowanie terenów przyległych.

5/ Uwzględnić rezerwy terenowe na realizację projektu modernizacji linii kolejowej nr 68 wraz z elektryfikacją.

XII. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DIAGNOZY SYSTEMÓW INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

Zaopatrzenie w wodę

Biorąc pod uwagę kryterium zasięgu terytorialnego na terenie gminy wyróżnia się dwa systemy:

1/ system lokalny,

2/ system indywidualny obejmujący swym zasięgiem pojedyncze obiekty - dom mieszkalny, obiekt usługowy itp.

Ad.1 System lokalny opiera się na 3 ujęciach wód podziemnych: Pułankowice, Zalesie i Marianówka dla zaopatrzenia wodociągów wiejskich.

Wodociąg Pułankowice zaopatruje w wodę mieszkańców gospodarstw położonych na terenie wsi, z ujęcia w skład którego wchodzi:

- studnia wiercona Nr 1 o zasobach w Kat."B" $Q=15,3 \text{ m}^3/\text{h}$ i $s=1,5 \text{ m}$,
- studnia awaryjna Nr 2 o zasobach: $Q_{d \text{ śr.}} = 90,0 \text{ m}^3/\text{d}$; $Q_{d \text{ max.}} = 125 \text{ m}^3/\text{d}$; $Q_{h \text{ max.}} = 9 \text{ m}^3/\text{h}$
- stacja wodociągowa zlokalizowana w pomieszczeniu budynku Straży Pożarnej.

Wodociąg pracuje w układzie jednostopniowym. Długość sieci wodociągowej w Pułankowicach wynosi ok. 4 km sieci głównej i 4 km przyłączy. Eksploatację ujęcia prowadzi Zakład Budowy i Eksploatacji Wiejskich Urządzeń Komunalnych w Bełżycach. "Analiza techniczna warunków glebowo-wodnych w rejonie komunalnych ujęć wód podziemnych" (opracowanie Fundacji Ochrony Środowiska -1998 r.) wytypowała ujęcie wody w Pułankowicach do opracowania i utworzenia pośredniej strefy ochrony. Utworzenie stref ochronnych a następnie wprowadzenie zasięgów wraz z zakazami i zaleceniami w użytkowaniu terenów do planu zagospodarowania przestrzennego gminy stanowi podstawę dla ochrony ilościowej i jakościowej.

Wodociąg grupowy Wilkołaz zaopatruje w wodę mieszkańców z ujęcia wody w Zalesiu, w skład którego wchodzi studnia wiercona o głębokości 70 m o zasobach eksploatacyjnych: $Q = 70 \text{ m}^3/\text{h}$, $s=3,5 \text{ m}$ dla pokrycia zapotrzebowania bytowo-gospodarczego wsi objętych wodociągiem grupowym Wilkołaz: $Q_{\text{śr.}} = 1211 \text{ m}^3/\text{d}$, $Q_{\text{max.}} = 1365 \text{ m}^3/\text{d}$ i $Q_{\text{max.}} = 145 \text{ m}^3/\text{h}$.

W 2007 r. oddano do użytku 28,346 km wodociągu grupowego Wilkołaz – etap I wraz z 490 przyłączami o długości 21411 mb w miejscowościach cz. Zalesie, cz. Wilkołaz Dolny, Wilkołaz Trzeci, Wilkołaz Drugi, Wilkołaz Pierwszy, cz. Obroki i cz. Wilkołaz Górny.

Natomiast w 2008 roku oddano do użytku 11,617 km - kolejną część wodociągu grupowego Wilkołaz – etap I wraz ze 110 przyłączami o długości 4,738 km w miejscowościach: pozostała cz. Zalesie i Wilkołaz Dolny, Ewunin i cz. Ostrów.

W 2009 r. oddano do użytku sieć wodociągową z przyłączami wodociągu grupowego Wilkołaz - II etap w miejscowościach Zdrapy, Wilkołaz Pierwszy, Wilkołaz Górny i Wilkołaz Stacja Kolejowa. Wykonano 14,735 km sieci wodociągowej i 6,872 km przyłączy wodociągowych.

W 2011 r. odebrano 9,637 km sieci wodociągowej oraz 3,917 km przyłączy wodociągowych wodociągu grupowego Wilkołaz - II etap w obrębach Ostrów, Ostrów Kolonia (część) i Zalesie (część).

Przewiduje się kolejne zwodociągowanie wsi Ostrów-Kolonia (część), Rudnik-Kolonia (część), Rudnik Szlachecki (do torów PKP) oraz w dalszej kolejności Wólka Rudnicka, Rudnik-Kolonia (pozostała część) i Rudnik Szlachecki (pozostała część).

Projektowany wodociąg grupowy Marianówka będzie zaopatrywany z istniejącego ujęcia w Marianówce (obręb Obroki, przy szkole) posiadającego zatwierdzone zasoby eksploatacyjne w kat. „B” w ilości: $Q_e = 20,0 \text{ m}^3/\text{h}$, depresji $S_e = 0,2 \text{ m}$, zasięg leża depresji $R_e = 7 \text{ m}$. *Wodociąg zasili w wodę mieszkańców wsi Marianówka i Obroki (część wsi znajdująca się po prawej stronie linii kolejowej Lublin-Kraśnik).*

Tabela nr 9. Stan wyposażenia Gminy Wilkołaz w infrastrukturę techniczną (stan rok 2007)

L.p.	Sołectwo	Ilość gosp.	Sieć wodociągowa	Sieć kanalizacyjna	Sieć gazowa	
			długość w m	ilość przyłączy	ilość przyłączy	dł. sieci
1	Wilkołaz Pierwszy	237	28 000	-	194	21 801,00
2	Wilkołaz Drugi	123		-	110	9 464,00
3	Wilkołaz Trzeci	151		-	88	4 542,00
4	Wilkołaz Dolny	62		-	58	-
5	Zalesie	114		-	56	10 417,60
6	Zdrapy	58	-	-	164	21 224,00
7	Wólka Rudnik	49	-	-	42	2 791,80
8	Rudnik	148	-	-	56	9 162,20
9	Pułankowice	104	3 800	-	138	15 646,00
10	Ostrów Kolonia	94	-	-	68	13 964,45
11	Ostrów Wieś	96	-	-	77	9 642,00
12	Ewunin	48	-	-	61	11 043,00
13	Marianówka	43	-	-	64	8 680,60
Razem:		1 327	31 800	-	1 176	138 378,65

Źródło: Strategia Rozwoju Lokalnego Gminy Wilkołaz

Ad.2 Mieszkańcy wsi zaopatrują się w wodę w systemie indywidualnym, czerpią ją do celów bytowo-gospodarczych z własnych indywidualnych studni wierconych i kopanych.

Wykaz studni głębinowych, posiadających zatwierdzoną dokumentację hydrologiczną w kat. „B” (stan na 30.04.1999 r. wg archiwum Wydziału Ochrony Środowiska Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie) przedstawia poniższe zestawienie.

Tabela nr 10 Wykaz studni głębinowych

Lp	Miejscowość	Użytkownik (w dniu zatwierdzenia dokumentacji)	Wielkość zasobów Kat "B" m 3fh	Depresja m	Uwagi
1.	Marianówka	Szkoła Podstawowa	16,0	0,0	
2.	Żurawiniec	Nadleśnictwo	90,0	5,0	ruina, nie ma bud.
3.	Ewunin	Szkoła Podstawowa.	18,0	3,0	
4.	Ostrów	prywatny	76,0	0,50	2 studnie
5.	Wilkołaz Dolny	OSM	8,0	0,75	
6.	Wilkołaz	Ośrodek Zdrowia	14,0	0,5	
7.	Wilkołaz	GS "SCH"	13,30	0,40	
8.	Wilkołaz	Magazyn zbożowy	2,40	0,20	
9.	Wilkołaz	Prywatny SAVONA	10,0	4,0	
10.	Rudnik Szlachecki	Szkoła Podstawowa	17,0	1,50	
11.	Pułankowice	Wodociąg wiejski	15,0	1,50	
12.	Zdrapy	PKP Oddział Budynków	10,5	0,30	

Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków

Obszar gminy nie posiada zorganizowanego systemu kanalizacji sanitarnej. Ścieki gromadzone są w zbiornikach i wywożone taborem asenizacyjnym na oczyszczalnię ścieków w Kraśniku bądź Zakrzówku. Na terenie gminy powszechnie stosuje się rolnicze wykorzystanie ścieków sanitarnych. Jedynie w Rudniku Szlacheckim dla potrzeb szkoły podstawowej zrealizowano w 1996 r. oczyszczalnię mechaniczno-biologiczną, o schemacie technologicznym:

- przepompownia,
- złożo tarczowe,
- zbiorniki osadnicze.

Założono oczyszczanie ścieków bytowo-gospodarczych w ilości $Q_{dmax} = 15,86 \text{ m}^3/\text{d}$ i $Q_{hmax} = 1,98 \text{ m}^3/\text{h}$. Odprowadzenie oczyszczonych ścieków do wód - cieku "Sucha Urzędówka".

Gospodarka odpadami

Gmina Wilkołaz jako członek Związku Międzygminnego „Strefa Usług Komunalnych” w Kraśniku posiada Plan Gospodarki Odpadami dla Związku Międzygminnego „Strefa Usług Komunalnych” w Kraśniku. Powstał on jako realizacja ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach. Uwzględnia zapisy zawarte w aktualnie obowiązujących aktach prawnych z zakresu gospodarki odpadami oraz wytyczne dokumentów nadrzędnych, czyli Krajowego Planu Gospodarki Odpadami i Planu Gospodarki Odpadami dla województwa lubelskiego.

Związek Międzygminny „Strefa Usług Komunalnych” w Kraśniku powstał w 1999 r. Obejmuje sześć gmin powiatu kraśnickiego: Dzierzkowice, Kraśnik, Urzędów, Wilkołaz, Zakrzówek i miasto Kraśnik oraz dwie gminy powiatu lubelskiego – Strzyżewice i Niedrzwicę Dużą.

W roku 2003 na terenie Związku Międzygminnego zebrano i przyjęto na składowiska 14 904 Mg odpadów to jest ok. 56 870 m³. Ilość wytworzonych odpadów komunalnych wynosiła 16 747 Mg, z czego aż 51,6 % zostało wytworzonych w Kraśniku.

Na terenie gmin należących do Związku Międzygminnego „Strefa Usług Komunalnych” w Kraśniku dominującym sposobem zbierania odpadów jest zbiórka odpadów zmieszanych, które następnie unieszkodliwiane są poprzez składowanie na składowiskach odpadów komunalnych. Selektywna zbiórka odpadów w roku 2002 była prowadzona w niewielkim zakresie. Od roku 2003 we wszystkich gminach Związku rozszerzono system zbierania o wyselekcjonowywanie surowców wtórnych.

Na terenie Gminy Wilkołaz odpady są gromadzone w indywidualnych pojemnikach 120 ltr. na frakcję mokrą i w workach o pojemności 120 ltr. na frakcję suchą i odbierane od mieszkańców 1 raz w miesiącu lub 1 raz na dwa miesiące. Dodatkowo odpady wysegregowane mogą być składowane w 61 pojemnikach do selektywnej zbiórki rozmieszczonych przy budynkach użyteczności publicznej i zabudowie mieszkalnej w tzw. „gniazdach”, w skład których wchodzi pojemniki na szkło białe, kolorowe, metal, plastik i w niektórych na makulaturę.

Odpady z terenu Gminy Wilkołaz unieszkodliwiane są poprzez ich składowanie na składowisku odpadów w miejscowości Kraśnik – Piaski Zarzecz II.

Z prognozy opartej na wskaźnikach emisji odpadów przyjętych w Krajowym Planie Gospodarki Odpadami wynika, że w okresie 2004-2014 masa odpadów wytwarzanych w sektorze komunalnym gmin należących do Związku Międzygminnego wzrośnie w stosunku do roku 2003 o około 7,8 tys. Mg.

Szczegółowe zasady gospodarki odpadami na terenie gminy Wilkołaz reguluje uchwała Nr XXII/118/2013 Rady Gminy Wilkołaz z dnia 21 marca 2013 r. w sprawie uchwalenia regulaminu utrzymania czystości i porządku na obszarze Gminy Wilkołaz.

Azbest

Specyficzne własności azbestu spowodowały, że znalazł on bardzo szerokie gospodarcze zastosowanie przede wszystkim w budownictwie, energetyce, a także w transporcie oraz w przemyśle maszynowym, stoczniowym, włókienniczym, chemicznym i innych gałęziach przemysłu w postaci około 3000 wyrobów. W Polsce ok. 90% azbestu używano do produkcji wyrobów azbestowo - cementowych. Najwięcej azbestu użyto w latach 70-tych. W latach 80-tych, a zwłaszcza 90-tych ilość użytego azbestu do produkcji wyrobów azbestowo - cementowych znacznie się zmniejszyła. W Polsce w 1997 r. wprowadzono ustawę o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest.

Najwięcej odpadów zawierających azbest powstaje w trakcie prac remontowo – budowlanych: podczas wymiany pokryć dachowych oraz elewacji wykonanych z wyrobów azbestowo - cementowych.

Zgodnie z opracowanym „Programem usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski” planuje się usunięcie tego typu materiałów niebezpiecznych do roku 2032. Ilość ich szacowana jest na około 15 466 tys. ton wyrobów zawierających azbest w tym 14 866 tys. ton płyt azbestowo-cementowych.

Województwo lubelskie jest jednym z województw o największej ilości tego typu materiałów (około 2 188 890 ton płyt azbestowo-cementowych).

Zgodnie z założeniami „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski” prognozuje się, że w Związku Międzygminnym można się spodziewać, że w latach 2003-2032 zostanie wytworzonych około 100 tys. ton odpadów zawierających azbest.

Jedyną stosowaną w Polsce metodą unieszkodliwiania odpadów azbestowych jest ich składowanie. W województwie lubelskim odpady azbestowe przyjmowane są na składowisko: w Kraśniku (Piaski, Zarzecze II)

Najważniejszymi kierunkami działań na lata 2004-2014 związanymi z gospodarką odpadami w Gminie Wilkołaz to:

- objęcie zorganizowaną zbiórką odpadów wszystkich mieszkańców gminy,*
- podnoszenie świadomości społecznej obywateli, w szczególności w zakresie minimalizacji wytwarzania odpadów,*
- podniesienie skuteczności selektywnej zbiórki odpadów (z uwzględnieniem rozwoju selektywnej zbiórki odpadów komunalnych ulegających biodegradacji),*
- wdrażanie selektywnej zbiórki odpadów wielkogabarytowych, budowlanych i niebezpiecznych,*
- redukcja zawartości składników biodegradowalnych w odpadach kierowanych na składowiska.*

Na obecnym etapie rozwoju gospodarczego wydaje się, że bardzo trudne będzie ograniczenie ilości powstających odpadów zarówno komunalnych jak i z sektora gospodarczego w Gminie Wilkołaz. Jednak zgodnie z hierarchią ważności zapisaną w polskim prawodawstwie w zakresie gospodarki odpadami na pierwszym miejscu jest minimalizacja powstawania

odpadów, a dopiero potem ich ponowne użycie, odzysk i recykling, na końcu unieszkodliwianie poprzez składowanie.

W zakresie minimalizowania wytwarzania ilości odpadów komunalnych istotną rolę odgrywa świadomość ekologiczna społeczeństwa w tym zakresie. Minimalizacja ilości wytwarzanych odpadów powinna być priorytetem w przyjętej strategii gospodarki odpadami.

W celu zmiany zachowań mieszkańców na bardziej proekologiczne (redukcja ilości wytwarzanych odpadów) należy stosować systematyczną edukację społeczną.

Działania powinny mieć charakter informacyjno – edukacyjny. Poza przekazywaniem treści edukacyjnych, należy informować np. o ilości zebranych odpadów niebezpiecznych, miejscach i sposobach zbiórki selektywnej odpadów, terminach odbioru, oznaczeniach umieszczanych na opakowaniach.

W ramach prowadzonej edukacji należy zachęcać mieszkańców do kupowania towarów w opakowaniach wielokrotnego użytku oraz w opakowaniach biodegradowalnych, rezygnacji z przedmiotów jednorazowego użytku, wykorzystywania mniej toksycznych produktów (farb i lakierów) itp.

Zaopatrzenie w ciepło i w gaz

Źródłem ciepła są lokalne źródła ciepła opalane paliwem stałym lub gazowym.

Źródłem zasilania układu rozdzielczego średniego ciśnienia jest gazociąg wysokiego ciśnienia DN 700 Rozwadów - Puławy, poprzez stację redukcyjno – pomiarową I stopnia zlokalizowaną we wsi Rankowskie gm. Urzędów. Północna część gminy - wieś Marianówka i część Obrok zasilana jest z gazociągu średniego ciśnienia w sąsiedniej gminie - Niedzwica Duża. Gazyfikację przewidziano z możliwością wykorzystania gazu do celów socjalno - bytowych i grzewczych.

Stopień gazyfikacji gminy opisany został w tabeli nr 9.

Elektroenergetyka

Źródła zasilania oraz linie energetyczne wysokiego napięcia

Na terenie gminy Wilkołaz nie ma Głównego Punktu Zasilającego (tj. stacji transformatorowej 110/SN). Gmina zasilana jest w energię elektryczną z GPZ - Budzyń, GPZ - Bychawa, GPZ - Bełżyce i GPZ - Abramowice poprzez układ sieci średniego napięcia.

Przez teren gminy przebiega linia energetyczna wysokiego napięcia WN -110 kV relacji GPZ Budzyń – GPZ Bychawa.

Ze względu na potrzebę elektryfikacji linii kolejowej Nr 68 istnieje potrzeba budowy na terenie gminy GPZ (w obrębie Rudnik Szlachecki) zasilanego poprzez projektowane napowietrzne linie elektroenergetyczne 110 kV z istniejącej linii WN 110 kV relacji GPZ Budzyń – GPZ Bychawa oraz linii elektroenergetycznej WN 110 kV na odcinku od planowanego GPZ do granicy gminy Niedzwica Duża oraz do planowanej Podstacji Trakcyjnej Pułankowice, zasilającej linię kolejową, oraz innych obiektów infrastruktury technicznej. Dopuszcza się wariantowo lokalizację Podstacji Trakcyjnej na terenie rezerwowanym na GPZ.

Sieć średniego napięcia i stacje transformatorowe SN/NN

Sieć energetyczna średniego napięcia zrealizowana jest w wykonaniu napowietrznym, pracuje na znamionowym napięciu 15 kV. Linie napowietrzne tworzą układ powiązań pomiędzy ww. GPZ-ami.

Linie energetyczne pracują na znormalizowanym napięciu 15 kV. Linie przebiegają w układzie GPZ - Budzyń, GPZ - Bełzyce i GPZ - Bychawa. Liczne odgałęzienia zasilają słupowe stacje transformatorowe 15/04 kV. Moc zainstalowanych jednostek transformatorowych wynosi od 30 do 250 kVA.

Stan techniczny linii jest dość dobry, ale powinna być dokonana modernizacja pod kątem zwiększenia ilości stacji transformatorowych i poprawy parametrów sieciowych po stronie niskiego napięcia.

Sieć niskiego napięcia

Sieć energetyczna niskiego napięcia na terenie gminy zasilająca i oświetleniowa istnieje głównie w wykonaniu napowietrznym.

Telekomunikacja

Gmina Wilkołaz znajduje się w strefie numerycznej Lublina. Łączność telefoniczna jest zautomatyzowana w związku z realizacją kabla światłowodowego relacji: Lublin -Bychawa – Zakrzówek - Wilkołaz - Kraśnik, do którego włączone są automatyczne, cyfrowe centrale telefoniczne obsługujące abonentów z terenu gminy.

Centrale telefoniczne zainstalowane są w Urzędach pocztowo - telekomunikacyjnych w miejscowości:

1. Wilkołaz Poduchowny - centrala typu RDLU o pojemności 800 łącz;
2. Pułankowice - centrala typu RDLU o pojemności 400 łącz.

Istnieje możliwość rozbudowy central i zwiększenia liczby łącz (w miarę zapotrzebowania), bez konieczności powiększania zajmowanych obecnie pomieszczeń. Sieć telefoniczna jest generalnie w wykonaniu napowietrznym oraz kablowym.

Systemy melioracji

Część użytków zielonych i gruntów ornych na terenie gminy jest zmeliorowana za pomocą otwartych rowów melioracyjnych, część podziemną siecią drenarską.

Wyznaczone obszary zmeliorowane obejmują: „Urzędówkę Górną – użytki zielone”, „Urzędówkę Górną – grunty orne” (obręb Zalesie), „Majdan Sobieszczański” (obręb Obroki), „Wilkołaz II” (obręb Wilkołaz Drugi i Wilkołaz Pierwszy) (wg map z UG – 1987 – obrębami, określone obszary zmeliorowane, granice gruntów zdrenowanych).

Stopień melioracji w gminie wynosi 9,65%, powierzchnia zmeliorowanych gruntów ornych wynosi 523 ha, a zmeliorowanych użytków zielonych 125 ha. Łączna długość rowów i cieków naturalnych na terenie gminy wynosi 23756 mb.

XIII. ELEMENTY STRATEGII ROZWOJU GMINY

W „Strategii rozwoju gminy Wilkołaz” wyodrębniono następujące mocne i słabe strony gminy oraz zagrożenia i szanse dla jej rozwoju:

Mocne strony:

- ♦ *dobrze rozwinięte i efektywnie funkcjonujące rolnictwo,*
- ♦ *nieszkodliwy dla środowiska przemysł,*
- ♦ *duży potencjał ludzki,*
- ♦ *dobra sieć szkół,*
- ♦ *wysoki poziom kształcenia w placówkach szkolnych,*
- ♦ *gotowość społeczeństwa do współdziałania w zakresie kultury i sportu,*
- ♦ *walory turystyczne, atrakcyjne przyrodniczo i kulturowo tereny,*
- ♦ *korzystne warunki środowiska naturalnego sprzyjające rozwojowi usług agroturystycznych i produkcji zdrowej żywności,*
- ♦ *względnie niskie rejestrowane bezrobocie,*
- ♦ *istniejące wolne tereny pod działalność gospodarczą,*
- ♦ *wspieranie działań organizacji zajmujących się pracą na rzecz biednych,*
- ♦ *duże zasoby konkurencyjnej płacowo grupy aktywnych zawodowo osób,*
- ♦ *dobra pozycja finansowa Gminy dająca możliwość znacznego zadłużenia na wykonanie niezbędnych inwestycji infrastrukturalnych w Gminie,*
- ♦ *wychodzenie naprzeciw potrzebnym zmianom,*
- ♦ *świadome wyzwania cywilizacyjnych władze Gminy.*

Słabe strony:

- ♦ *odpływ wykształconych i aktywnych mieszkańców Gminy do dużych aglomeracji,*
- ♦ *niski poziom rozwoju gospodarczego,*
- ♦ *duże zaległości w infrastrukturze technicznej Gminy,*
- ♦ *pogarszająca się struktura demograficzna mieszkańców Gminy,*
- ♦ *brak placówek kulturalno – oświatowych,*
- ♦ *brak średnich szkół,*
- ♦ *występowanie zjawiska ukrytego bezrobocia,*
- ♦ *niski poziom wykształcenia bezrobotnych,*
- ♦ *zły stan ośrodka zdrowia,*
- ♦ *słaba sieć wodociągowa,*
- ♦ *brak sieci kanalizacyjnej,*
- ♦ *brak lokalnych organizacji gospodarczych w zakresie wspierania przedsiębiorczości,*
- ♦ *brak zakładów przetwórczych i przemysłowych,*
- ♦ *brak stałej bazy skupowej i związane z tym trudności w zbyciu płodów rolnych,*
- ♦ *słabo rozwinięty sektor usług rolniczych,*
- ♦ *niedostateczna promocja Gminy tak pod względem gospodarczym jak i turystycznym,*
- ♦ *postępujące ubożenie społeczności lokalnej, uniemożliwiające inwestowanie na wsi,*

- ♦ *slabo rozwinięta lokalna infrastruktura drogowa.*

Szanse:

- *położenie Gminy na skrzyżowaniu ważnych szlaków drogowych,*
- *walory kulturowe i środowiskowe,*
- *możliwość napływu kapitału w związku z przystąpieniem do Unii Europejskiej,*
- *możliwość dużego wsparcia środkami pomocowymi przy inwestycjach komunalnych Gminy,*
- *możliwość wykorzystania funduszy pomocowych na upowszechnienie nowoczesnych form wspomagania przedsiębiorczości,*
- *perspektywy szerszej współpracy międzynarodowej na poziomie Gminy,*
- *ożywienie działalności instytucji, organizacji i stowarzyszeń obsługujących przedsiębiorców,*
- *powstawanie coraz większej liczby instytucji finansowych z udziałem funduszy pomocowych, do wspierania rozwoju MSP,*
- *rozwój produkcji rolnej poprzez upowszechnianie powstawania grup producenckich,*
- *zmiana polityki fiskalnej Państwa, obniżenie podatków.*
- *moda na agroturystykę.*

Zagrożenia:

- *wzrost bezrobocia,*
- *zbyt mała pula środków pomocowych na inwestycje komunalne w gminach, szczególnie ze RPO i PROW,*
- *odpływ wykształconej młodzieży z terenów wiejskich,*
- *złe prognozy demograficzne,*
- *wzrost przestępczości,*
- *brak skoordynowanej polityki wspierania MSP,*
- *brak perspektyw rozwoju rolnictwa,*
- *niska rentowność produkcji rolnej.*

Cele strategiczne i misja gminy

Misja gminy zdefiniowana została następująco:

„Gmina Wilkołaz dobrze rozwinięta gospodarczo i społecznie - stwarzająca warunki godnego życia oraz rozwoju materialnego i intelektualnego, zachęcająca do rozwoju ludzi młodych, wykształconych i przedsiębiorczych”

Zrealizowanie powyższej misji nastąpić może poprzez realizację celu nadrzędnego, jakim jest podniesienie atrakcyjności gminy zarówno dla jej mieszkańców jak również inwestorów zewnętrznych oraz turystów.

„Wzrost poziomu życia mieszkańców poprzez stwarzanie lepszych źródeł utrzymania, budowę infrastruktury technicznej oraz wszechstronny i zrównoważony rozwój społeczności gminnej, oparty na solidnej bazie gospodarczej i edukacyjnej, przy jednoczesnym wzmocnieniu pozycji gminy w powiecie i województwie oraz zwiększeniu atrakcyjności inwestycyjnej gminy w regionie”.

Powyższy cel nadrzędny realizowany będzie poprzez cele strategiczne, takie jak:

- *Cel Strategiczny 1: Wzrost potencjału gospodarczego gminy przekładający się na polepszenie poziomu życia mieszkańców*
 - *Cel Operacyjny 1: Rozwój infrastruktury technicznej poprawiającej atrakcyjność inwestycyjną gminy*
 - *Cel Operacyjny 2: Rozwój lokalnej przedsiębiorczości i turystyki*
 - *Cel Operacyjny 3: Poprawa efektywności gospodarstw rolnych*
- *Cel Strategiczny 2: Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego w gminie gwarantujący wzrost jakości życia mieszkańców gminy*
 - *Cel Operacyjny 1: Poprawa poziomu i jakości wykształcenia mieszkańców*
 - *Cel Operacyjny 2: Rozwój kapitału społecznego i kultury w gminie*

XIV. POLITYKA PRZESTRZENNA JAKO ELEMENT POLITYKI ROZWOJU GMINY

XIV.1. Cele

Cele strategiczne

Wiodącym celem rozwoju i zagospodarowania przestrzennego jest osiągnięcie wyższej pozycji ekonomicznej gminy pozwalające na poprawę warunków życia oraz zamożności mieszkańców.

Generalnie gmina powinna poprawić swoją pozycję w regionie pod względem gospodarczym, kulturalnym i społeczno - administracyjnym. Ważną podstawą ugruntowania pozycji jest rozwój osady gminnej jako lokalnego ośrodka usług i przedsiębiorczości w powiecie krańickim oraz dalsze wzbogacanie bazy ekonomicznej i usługowej gminy w obiekty podnoszące rangę ekonomiczną i kulturalną Wilkołaza.

Osiągnięcie celu określa się przez:

- 1) Bardziej racjonalne wykorzystanie walorów położenia gminy przy głównej i międzynarodowej trasie tranzytowej w rozwoju obsługi komunikacji i funkcji produkcyjno-usługowych;
- 2) Intensyfikację rozwoju rolnictwa jako zaplecza surowcowego przemysłu rolno - spożywczego oraz żywnościowego;
- 3) Podniesienie standardu obsługi ludności;
- 4) Wykorzystanie podmiejskiego charakteru części gminy;
- 5) Wykorzystanie atrakcyjności rekreacyjnej gminy;
- 6) Wykorzystanie naturalnych zasobów surowcowych gminy.

Cele rozwoju przestrzennego

Głównymi determinantami kształtowania struktury przestrzennej gminy określającymi zakres i kierunki zagospodarowania są:

- 1) Kształtowanie ładu przestrzennego przez ochronę terenów otwartych i poprawę struktury terenów zabudowanych tj. szczególnie zachowanie zwartej struktury osadniczej terenów wiejskich, dążenie do intensyfikacji zabudowy; krystalizowanie i integrację funkcjonalno-przestrzenną jednostek osadniczych;
- 2) Planowany wzrost rangi ośrodka gminnego i wykreowanie Wilkołaza - jako lokalnego ośrodka usługowo-przemysłowego przy trakcie tranzytowym i ośrodka kultury;
- 3) Uwzględnienie rezerw terenowych na budowę drogi *ekspresowej S 19* i jej nowych odcinków (w tym obejścia miejscowości gminnej Wilkołaz), *na modernizację linii kolejowej nr 68 wraz z elektryfikacją (budowę GPZ, budowę Podstacji Trakcyjnej, na pasy techniczne napowietrznych linii WN 110kV zasilających GPZ oraz zasilającej linii elektroenergetycznej 110 kV oraz budowę kablowych linii SN wyprowadzanych z projektowanej stacji WN/SN)* ;
- 4) Przekształcenia układu osadniczego oraz obsługującego go układu dróg powiatowych i gminnych z uwzględnieniem uwarunkowań wynikających z aspektów technicznych, ekologicznych i krajobrazowych dostosowania drogi nr 19 do parametrów drogi ekspresowej;
- 5) Tworzenie lokalnego systemu ekologicznego, szczególnie terenów zadrzewień (fitomelioracji) jako podstawowego elementu wzbogacającego system powiązań doliny z układem przyrodniczo - przestrzennym; warunkującego harmonizację procesów urbanizacyjnych i inwestycyjnych z ochroną środowiska przyrodniczego oraz kulturowego;
- 6) Rewaloryzacja i rehabilitacja zdegradowanych zasobów środowiska przyrodniczego i krajobrazu kulturowego, warunkujące zachowanie tożsamości kulturowej społeczności gminy oraz rozwój rekreacji;
- 7) Tworzenie stref wypoczynku i rekreacji dla mieszkańców gminy; stanowiących rekompensatę niskich zasobów leśnych i wód otwartych;
- 8) Ochrona walorów środowiska i zasobów wód podziemnych wynikająca z uwarunkowań regionalnych, kształtowanie racjonalnej gospodarki wodno - ściekowej, uwzględniające szczególną podatność środowiska przyrodniczego gminy na degradację;
- 9) Wzbogacenie oferty funkcji usługowo -rekreacyjnych w gminie, szczególnie w zakresie kultury, oświaty, ochrony zdrowia, rehabilitacji i profilaktyki, sportu, zieleni, wypoczynku i gastronomii;
- 10) Zwiększenie wyposażenia miejscowości wiejskich w placówki i urządzenia usługowe, ukształtowanie lokalnych ośrodków obsługi, atrakcyjnych programowo dla mieszkańców oraz rozbudowa i modernizacja bazy lokalowej usług;
- 11) Kształtowanie terenów koncentracji przedsiębiorczości jako stref przekształceń i szczególnej aktywizacji rozwoju gminy. Jednoczesne stymulowanie rozwoju funkcji produkcyjnych w oparciu o surowce rolnictwa oraz wykorzystanie możliwości lokalizacji funkcji komercyjnych - usługowych, produkcyjnych i związanych z obsługą komunikacji przy trakcie transportowym drogi ekspresowej;
- 12) Przekształcenie istniejącej bazy obsługi rolnictwa, przez jej modernizację i rozwój zakładów przetwórstwa rolno - spożywczego. Bardziej efektywne zagospodarowanie terenów stanowiących zaplecze techniczne rolnictwa a także rozwój usług rzemiosła i innych form przedsiębiorczości w sferze gospodarki żywnościowej.

XIV.2. Główne kierunki zagospodarowania

1. Adaptacja i rozwój układu osadniczego, umożliwiający poprawę warunków zamieszkania i realizację potrzeb mieszkaniowych ludności, w oparciu o uwarunkowania przyrodnicze i kulturowe, przez:

- rozbudowę i rozwój terenów zainwestowania w nawiązaniu do tradycyjnych układów przestrzennych wsi,
- koncentrację zabudowy ośrodka gminnego oraz stworzenie rezerwy kierunkowego rozwoju miejscowości Wilkołaz,
- skupianie rozproszonej urbanizacji w ciągi i zespoły osadnicze,
- ochrona istniejących zasobów rolniczej przestrzeni.

2. Aktywizacja gospodarcza gminy, zapewniająca trwałe podstawy stabilizacji dochodów ludności oraz rozwój bazy ekonomicznej, przez wykorzystanie walorów położenia gminy oraz predyspozycji naturalnych, obejmująca:

- modernizację i rozwój gospodarki rolnej, zwłaszcza specjalistycznych form gospodarki tzw. działów specjalnych (sadownictwo, warzywnictwo, produkcję roślinną, uprawy roślin przemysłowych),
- modernizację oraz rozwój ośrodków i stref przedsiębiorczości,
- udostępnienie eksploatacji zasobów mineralnych występujących w gminie,

3. Budowa bazy infrastruktury społecznej i komunalnej, z uwzględnieniem ilościowego wzrostu ludności oraz jakościowego rozwoju gminy, szczególnie w zakresie:

- usług publicznych, zwłaszcza w zakresie oświaty i kultury,
- wyposażenia w sieć i urządzenia komunalne,
- mieszkalnictwa,

4. Budowa i uzupełnianie systemów infrastruktury technicznej w zakresie:

- komunikacji,
- gospodarki wodno-ściekowej,
- gospodarki odpadami,
- elektroenergetyki.

5. Tworzenie systemu ekologicznego i poprawa struktury przyrodniczo - przestrzennej gminy m.in. przez:

- rozszerzenie powierzchni obszarów objętych ochroną,
- wykształcenie systemu zasilania ekologicznego,
- kształtowanie powiązań ekologiczno-funkcjonalnych różnymi formami zieleni, wspomagających komunikację ekologiczną w obrębie systemu zasilania, m. in. poprzez takie ogniwa jak:
 - węzły ekologiczne o charakterze wodno – łąkowo - leśnym,
 - korytarze ekologiczne doliny rzek, suche i podmokłe dolinki, zadrzewione i zadarnione wąwozy,
 - ciągi ekologiczne utożsamiane ze strefami korytowymi rzek i cieków.

XV. ZASADY POLITYKI PRZESTRZENNEJ – KIERUNKI ROZWOJU

XV.1. Zasady ogólne

1. Za wiodącą zasadę zagospodarowania przestrzennego w gminie uznaje się realizację zrównoważonego rozwoju i politykę kształtowania ładu przestrzennego.

W oparciu o uwarunkowania oraz ocenę potencjałów gminy, szans i potrzeb określono w studium jako obowiązujące:

- 1/ zasady strefowego zagospodarowania i obszary potencjalnego zainwestowania,
- 2/ obszary i obiekty podlegające ochronie,
- 3/ tereny przeznaczone dla realizacji funkcji publicznych,
- 4/ zasady rozwoju systemów infrastruktury technicznej.

2. W studium dokonano wydzieleni obszarów oraz wymienionych elementów struktury funkcjonalno-przestrzennej, przy czym linią ciągłą określono uściślone ich granice, zaś linią przetrwaną projektowane i orientacyjne, do ostatecznego rozstrzygnięcia w planach miejscowych, bądź w szczegółowych projektach i programach.

3. W obszarze gminy wydzielono 4 funkcjonalne strefy polityki przestrzennej:

- I - Strefę ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego;
- II - Strefę ochrony zabytkowego krajobrazu kulturowego;
- III - Strefę ochrony i kształtowania fizjonomii krajobrazu kulturowego;
- IV - Strefę rozwoju

oraz obszary hierarchicznie im podporządkowane.

4. W studium wyznaczono granice obszarów objętych ochroną i zastrzonych rygorów dot. środowiska przyrodniczego, kulturowego, krajobrazu, ochrony zdrowia ludzi i innych elementów przestrzennych. Warunki ograniczenia użytkowania terenu oraz sposobu ich zagospodarowania wynikające z objęcia szczególną ochroną wynikają bądź z przepisów ogólnie obowiązujących, lub powinny być określone, z zachowaniem odpowiednich procedur.

5. Działania formalno-prawne, których wdrożenie ustala się w studium dla obszarów oznaczonych na rysunku studium jako:

1/ obszary dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego i wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych na cele nierolnicze:

- *tereny rozwojowe i obszary kierunkowego rozwoju ośrodka gminnego „Wilkołaz”,*
- *inne tereny rozwojowe zespołów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, zagrodowej, koncentracji i kierunkowego rozwoju przedsiębiorczości, usług, w szczególności związane z regulacją podziału geodezyjnego, trasowania układu komunikacyjnego i uzbrojenia,*
- *tereny wskazane do przekształceń funkcjonalnych i zmiany sposobu zagospodarowania*
 - *usługowo-mieszkaniowe,*
 - *usługowe, usług publicznych, obsługi i produkcji rolnej,*

2/ opracowanie projektów zagospodarowania, z zachowaniem procedury określonej przez przepisy szczególne:

- dla obszarów poeksploatacyjnych, wskazanych do rekultywacji rolnej – wodnej (budowy stawów rybnych, zbiorników retencyjnych), na cele rekreacyjne (zbiornik wodny),
- dla obszarów rehabilitacji, wskazanych w studium, w szczególności figurujących w Gminnej Ewidencji Zabytków (cmentarz wojenny z I wojny światowej),

3/ wdrożenie procedury, zgodnie z przepisami szczególnymi, związanej z:

- zaliczeniem dróg do kategorii dróg gminnych lub zmiany kategorii drogi gminnej na drogę wewnętrzną (niepubliczną),
- opracowaniem i ustanowieniem stref ochronnych komunalnych ujęć wody,
- udokumentowaniem złóż torfu, w obszarze oznaczonym jako „potencjalna baza zasobów torfu”.

XV.2. Zasady ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego

1. Działania w zakresie ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego w gminie Wilkołaz powinny prowadzić do weryfikacji dotychczasowych zasad rozwoju przestrzennego, nie uwzględniających w stopniu dostatecznym odporności środowiska przyrodniczego na antropopresję, jak też nie liczących się rzeczywistymi i potencjalnymi zagrożeniami na degradację, wynikających z charakterystycznej dla gminy struktury przyrodniczej i ekologicznej (dość niskiej jej zasobności i chłonności). Korekta polega głównie na przyjęciu jako naczelnej w zagospodarowaniu przestrzennym:

1/ zasady rozwoju zrównoważonego,

2/ przyznania priorytetu działaniom w zakresie ochrony stosunków wodnych oraz przeciwerozyjnym (fitomelioracjom).

2. Funkcjonowanie przyrody na poziomie ponadekosystemowym odbywa się w obrębie tzw. fizjocenozy (zespołów ekosystemów powiązanych ze sobą węzłami wzajemnych zależności i oddziaływań) a także pomiędzy nimi, a sposób ich funkcjonowania w ujęciu schematycznym wyobraża system ekologiczny. W gminie Wilkołaz identyfikuje się fizjocenozy: dolinną (tj. dolinę Urzędówki), 3 wierzchowinowe o charakterze polnym (z minimalnym udziałem ekosystemów leśnych i zaroślowych oraz łąkowo-wodnych, ze zdecydowaną przewagą agroekosystemów) oraz 2 fizjocenozy leśne.

Granice fizjocenozy doliny Urzędówki i wierzchowinowej położonej po północnej stronie doliny mają charakter liniowy, natomiast granice pozostałych dwóch rozmyte (ekotonalny). Ponieważ wierzchowinowe fizjocenozy odznaczają się ubóstwem przyrodniczym i podlegają silnym zakłóceniom wewnętrznym (erozji, zakwaszeniu gleb) wymagają wzbogacenia ekologicznego zmierzającego w kierunku podniesienia ich naturalnej odporności. Stworzenie trwałych podstaw zrównoważonego rozwoju gminy wymaga przede wszystkim:

1/ zwiększenia powierzchniowego udziału terenów biologicznie czynnych o wysokiej aktywności biologicznej (lasów i zadrzewień, zarośli, zadarnień, powierzchni pod wodą);

2/ kształtowanie lokalnego systemu ekologicznego na terenach wierzchowinowych przy bezwzględnej ochronie: -wszystkich trwałych i okresowych podmokłości w dolinach i zagłębieniach, -refugiów naturalnej i zbliżonej do naturalnej roślinności w obrębie polnych stref ekologicznych.

3. Dolina rzeki Urzędówki oraz kompleksy leśne jako główne elementy układu przyrodniczego są w przestrzennej izolacji w stosunku do innych elementów struktury ekologicznej. Brak jest klasycznie rozwiniętych korytarzy ekologicznych, można natomiast

rozpoznać potencjalne powiązania przyrodnicze. Kierunki tych powiązań wyznaczają wąwozy i suche doliny denudacyjne jako najbardziej predysponowane pasmowe formy geomorfologiczne do pełnienia w przyszłości funkcji korytarzy ekologicznych, zostały podkreślone na rysunku studium. Dodrzewione i dokrzewione stanowiłyby naturalne sięgacze i powiązania doliny Urzędówki z lasami. Ważne jest także kształtowanie zadrzewień w bezleśnej strefie wododziałowej zlewni Wyżnicy i Bystrzycy. Dla osłabienia liniowych barier ekologicznych w niektórych strefach wskazano konieczność zachowania ekstensywnych form zagospodarowania oraz poprawy drożności powiązań przyrodniczych m.in. przez realizację przepustów i likwidację barier. Powierzchnia zajmowana przez wskazane wyżej ogniwa systemu ekologicznego w sumie nie jest duża na terenie gminy. Dominuje tzw. tło ekologiczne obszaru, w którym głównie powinny koncentrować się działania fitomelioracyjne.

4. Zakłócenia w funkcjonowaniu układów przyrodniczych mają charakter abiotyczny; przede wszystkim dotyczą gleb. Są to: erozja wodna i wietrzna. Ponieważ degradujące czynniki rozprzestrzeniają się głównie w jednym typie geokompleksu tj. w glebie -działania naprawcze w gminie należy dostosować do lokalnego charakteru zagrożenia przez zwiększenie zróżnicowania krajobrazu. Zróżnicowanie to można osiągnąć przy pomocy fitomelioracji, która w konsekwencji powinna przyczynić się do podniesienia wartości agroekologicznych rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Warunkiem jest takie zaprojektowanie poszczególnych form fitomelioracji (głównie zadrzewień i zakrzewień) a także zadarnień i ich rozmieszczenie w krajobrazie, aby pełniąc funkcje glebochronne, wodochronne, klimatyczne (głównie wiatrochronne) i krajobrazowe nie powodowały ograniczeń w strukturze terenów polnych. Zaproponowano zastosowanie wszystkich podstawowych form fitomelioracji (określając ich główny zasięg na rysunku) tj.:

- 1/ zadrzewienia pasowe; powinny być tworzone przez zieleń wysoką w pasach o szerokości min. 5,0 m, z przeznaczeniem przeciwoerozyjnym i przeciwwietrznym;
- 2/ zadrzewienia rzędowe, ich zadaniem jest głównie ochrona przed wiatrem zaś w strefie przydolinnej Urzędówki ochrona wód;
- 3/ zadrzewienia (zakrzewienia) żywopłotowe, ich zadaniem jest przede wszystkim hamowanie spływów na granicy wierzchowin i zboczy, hamowanie i rozpraszanie skoncentrowanych spływów w dnach suchych dolin;
- 4/ zadrzewienia kępowe; głównie jako czynnik urozmaicenia krajobrazu i obniżenia podatności deflacyjnej gruntów ornych;
- 5/ zadarnienia - do zastosowania głównie w górnych partiach zboczy i strefach krawędziowych wąwozów i doliny Urzędówki. Wskazana jest również częściowa transformacja gruntów ornych na użytki zielone w górnej części doliny Urzędówki.

Nie jest to jednak szczegółowy projekt fitomelioracji, który powinien być przedmiotem odrębnego szczegółowego projektu. Dobór gatunków w każdym przypadku musi uwzględniać diagnozę fitosocjologiczną. Wytępuje ona optymalne dla tych celów gatunki rodzime. Jest pożądane aby wprowadzane gatunki z jednej strony nie wpływały negatywnie na stan sanitarny upraw rolniczych, a z drugiej stanowiły bazę surowcową dla przemysłu spożywczego, zielarskiego i pszczelarstwa.

Z uwagi na położenie gminy przy jednej z głównych tras tranzytowych (o bardzo intensywnym ruchu komunikacyjnym) ważnym problemem jest osłabienie negatywnego wpływu komunikacji i zanieczyszczeń na przyległe tereny; jest to możliwe pod warunkiem kształtowania zieleni izolacyjnej. Działania te winny obejmować:

- 1/ dogęszczanie zieleni przydrożnej (istniejące zadrzewienia w niewielkim stopniu pełnią rolę ochronną),

2/ na odcinkach newralgicznych (przede wszystkim Wilkołaz, Obroki, Pułankowice), przebiegających przez tereny zabudowane, zaprojektowanie masywów zieleni o zróżnicowanej strukturze poziomej, pionowej i gatunkowej, dostosowanej do siedliska.

Droga ekspresowa powoduje pogorszenie klimatu akustycznego w strefach zabudowy gminy. Rosnący ruch komunikacyjny, a zwłaszcza jego struktura tj. wysoki udział transportu ciężkiego - wzmagają natężenie hałasu i podwyższone drgania. Powstaje problem działań ochronnych przed hałasem i zabezpieczeń technicznych. *Na obszarach przyległych do drogi krajowej Nr 19, w przypadku zwiększenia zasięgu uciążliwości ruchu drogowego, należy stosować urządzenia które ograniczą jego oddziaływanie do poziomu ustalonego w odpowiednich przepisach. Urządzenia te powinny być stosowane przez inwestora w ramach prowadzonych zamierzeń budowlanych. Wymóg ten dotyczy w szczególności zabudowy mieszkaniowej usytuowanej na terenach przylegających do obecnego i planowanego przebiegu drogi krajowej.*

5. W celu ochrony w sumie dość skromnego potencjału biotycznego gminy i narażonego na dalsze uszczuplenie - dla zapewnienia warunków zasilania ekologicznego ubogich przyrodniczo terenów - w strukturze funkcjonalno-przestrzennej gminy wyznacza się strefę ochrony i kształtowania środowiska.

Za podstawę strefy uznaje się lokalny *System Przyrodniczy Gminy (SPG)*, koncentrujący w wyznaczonych w Studium granicach potencjał biotyczny gminy i grupujący tereny najbardziej przydatne i wskazane do współtworzenia ciągłego systemu biotopów. *SPG* jest definiowany jako ekologicznie aktywny układ przestrzenny zapewniający łączność pomiędzy terenami prawnie chronionymi oraz terenami o pokryciu roślinnym i ukształtowaniu naturalnym wyróżniającym je z ogólnego tła gminy (o podwyższonej w stosunku do rolniczego otoczenia aktywności ekologicznej).

6. W studium gminy uwzględnia się istniejące i projektowane obszary i obiekty chronione, których formy przewiduje ustawa o ochronie przyrody, ustawa o lasach oraz prawo wodne. *Zaproponowane w studium formy ochrony przyrody to pomniki przyrody (ustanawiane uchwałą rady gminy), lasy ochronne (ustanawiane decyzjami administracyjnymi – Ministra ds. środowiska w odniesieniu do „Lasów Państwowych”, Starosty – w odniesieniu do lasów prywatnych).* Istotne miejsce w polityce przestrzennej zajmuje ochrona planistyczna, wspomagająca ochronę prawną. W gminie obejmuje ona *System Przyrodniczy Gminy (SPG)*, strefę ochrony źródłiskowej rzeki Urzędówki oraz obszary zlewni chronionych górnej i środkowej rzeki Urzędówki, górnej rzeki Chodelki oraz górnej i środkowej Bystrzycy, *Krężniczanki oraz Nędznicy (Sobieszczanki).*

W wyodrębnionych jednostkach przyrodniczych objętych różnymi formami ochrony określa się zasady zagospodarowania i użytkowania terenu. Celem zastosowanego strefowania przyrodniczo-krajobrazowego jest zróżnicowanie polityki przestrzennej, w tym ochronnej w odniesieniu do obszarów gminy o odrębnych wartościach przyrodniczych i krajobrazowych oraz randze ekologicznej w regionalnym i lokalnym systemie obszarów chronionych.

7. Poza wskazanymi, systemowymi działaniami ekologicznymi, w strategii polityki przestrzennej ważne miejsce mają zadania związane z rekultywacją zdegradowanych elementów środowiska przyrodniczego oraz związane z realizacją systemów inżynierskich służących do ochrony; przyjmuje się, że osiągnięcie wyraźnej poprawy w stanie sanitarnym gminy wymaga:

- radykalnego uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej,
- zorganizowania systemu gospodarki odpadami *z punktami selektywnego zbierania odpadów komunalnych (PSZOK) i wywóz do Zakładu Zagospodarowania Odpadów (ZZO),*
- opracowania i realizacji programu rekultywacji licznych w gminie wyrobisk poeksploatacyjnych,
- poprawy gospodarki leśnej w lasach prywatnych.

8. W zakresie gospodarki wodno-ściekowej, z uwagi na przewidywany rozwój wodociągów i wzrastającą ilość ścieków bytowych niezbędne jest przyspieszenie realizacji oczyszczalni zbiorczych i lokalnych celem skanalizowania głównych terenów zabudowy. Rzeka Urzędówka nad którą rozbudowały się główne ciągi osadnicze gminy, obejmujące m.in. Wilkołaz, Zdrapy, Wólka Rudnicka, Zalesie i Ostrów jest szczególnie zagrożona. Należy także mieć na uwadze, że rzeka ta zasila stawy. Jest więc najwyższy czas do podjęcia szeroko zakrojonych działań inwestycyjnych w zakresie ochrony wód, która jest także obligowana uwarunkowaniami ochrony wód podziemnych.

9. W sytuacji niewielkiej lesistości gminy za preferowaną formę rekultywacji wyrobisk poeksploatacyjnych uznaje się ich zalesienie. Szczególnie ważnym zadaniem jest ochrona istniejących lasów prowadzona dwutorowo: jako przebudowa drzewostanów zgodnie z warunkami siedliskowymi oraz dbałość o ich stan sanitarny i przyrodniczy. Przewiduje się korektę granicy rolnoleśnej w celu zwiększenia zawartości rozdrobnionych enklaw leśnych oraz powiększenia zasobów. Z uwagi na dobre gleby możliwości zwiększenia powierzchni leśnych są dość ograniczone, należy jednak wykorzystać wszystkie tereny predysponowane do tego celu. Do zalesień przewidziano enklawy śródlasne Żurawieniec i Obroki, tereny rolne w obrębach *Ostrów, Obroki, Wilkołaz Drugi, Wilkołaz Trzeci, Wilkołaz Dolny, Zalesie i Ewunin – położone w sąsiedztwie istniejących kompleksów leśnych, na zboczach wąwozów i suchych dolin.*

10. Małą retencję traktuje się jako niezbędny, uzupełniający czynnik wzbogacający środowisko przyrodnicze. Możliwości jej rozwoju są ograniczone do Urzędówki i jej dopływu. Przewiduje się rozbudowę stawów i zbiorników wodnych, *oraz budowę nowych obiektów małej retencji m. im. z wykorzystaniem wyrobisk torfu.* Niezależnie od zbiorników dopuszcza się możliwość realizacji małych urządzeń piętrzących *i innych budowli hydrotechnicznych w korycie rzeki Urzędówki.*

11. W kształtowaniu układu osadniczego przyjmuje się następujące zasady:

- 1/ dążenie do utrzymania zwartej zabudowy, a powstrzymanie jej rozpraszania tam, gdzie takie tendencje występują,
- 2/ zachowanie wolnych przestrzeni w ciągach zabudowy w strefach przydolinnych jako niezbędnego warunku ekologicznej wymiany międzystrefowej,
- 3/ ochronę przed zmianą użytkowania terenów leśnych, użytków zielonych oraz gleb o najwyższej przydatności rolniczej, *za wyjątkiem terenów które uzyskały zgodę na przeznaczenie na cele nierolnicze.*

XV.3. Obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego, zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

Zadaniem polityki przestrzennej jest ochrona zasobów krajobrazu kulturowego gminy i jej zabytków, tworzących tożsamość kulturową, stanowiących inspirację dla kształtowania zagospodarowania.

Podstawą ochrony prawnej jest ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. z późn. zmianami, w tym zmianą ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami opublikowaną w dniu 18 marca 2010 r. w Dzienniku Ustaw Nr 75.

Ogólne zasady ochrony konserwatorskiej

1. Ścisłej ochronie konserwatorskiej podlegają obiekty i zespoły zabytków wpisane do rejestru zabytków:

• Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków nieruchomych „A” województwa lubelskiego:

1a) Kościół parafialny pw. św. Jana Chrzciciela – obręb Wilkołaz Poduchowny – nr rej. A/431,

1b) Drzewostan na terenie cmentarza przykościelnego – obręb Wilkołaz Poduchowny - nr rej. A/431,

1c) Ogródenie cmentarza przykościelnego – obręb Wilkołaz Poduchowny - nr rej. A/431;

2) Cmentarz wojenny z I wojny światowej – obręb Wólka Rudnicka - nr rej. A/1043,

• Zabytek nieruchomy wpisany do rejestru zabytków nieruchomych – archeologicznych „C” województwa lubelskiego;

3) Wczesnośredniowieczne grodzisko – obręb Zalesie - nr rej. C/8.

W odniesieniu do zabytków wpisanych do rejestru obowiązują:

- adaptacja, z dopuszczeniem przekształceń mających na celu przede wszystkim rewaloryzację, rewitalizację zespołu lub obiektu,*
- działania w zakresie:*

- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,*
- prowadzenia badań konserwatorskich, badań archeologicznych,*
- przemieszczanie zabytku,*
- dokonywanie podziałów geodezyjnych zabytku,*
- zmiany przeznaczenia lub sposobu korzystania z zabytku,*
- umieszczania na zabytku urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów,*
- podejmowania innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku,*

wymagane jest uzyskanie pozwolenia konserwatorskiego w formie decyzji administracyjnej.

Prace mogą zostać poprzedzone wydaniem zaleceń konserwatorskich, zgodnie z odpowiednimi przepisami szczegółowymi (art. 27 oraz art. 36 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568, z późn. zm.)).

2. Pośredniej ochronie konserwatorskiej podlegają obiekty i zespoły nie wpisane do rejestru zabytków, ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Należą do nich:

- 1) budynek gminy z ok. 1910 r. – obręb Wilkołaz Poduchowny;
- 2) cmentarz parafialny „Stary” – 1846 r.-1926 r. – obręb Wilkołaz Poduchowny;
- 3) cmentarz parafialny „Nowy” – 1926 r. – obręb Wilkołaz Poduchowny;
- 4) cmentarz parafialny „były” – XIV w.-1846 r. – obręb Wilkołaz Poduchowny;
- 5) kapliczka z figurą św. Katarzyny – ok. 1905 r. – obręb Wilkołaz Pierwszy;
- 6) kapliczka z figurą św. Jana Nepomucena – XIX w. – obręb Wilkołaz Dolny;
- 7) młyn spalinowy, ob. elektryczny – 1881 r., 1927 r., 1938 r. – obręb Wilkołaz Dolny;
- 8) mogiła z I wojny światowej – 1915 r. – obręb Ostrów.

Roboty budowlane i prace remontowe prowadzone przy zabytkach niewpisanych do rejestru a ujętych w gminnej ewidencji zabytków wymagają uzgodnienia z LWKZ, zgodnie z odrębnymi przepisami szczegółowymi (art. 39 ust. 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2010 r. Nr 243, poz. 1623, z późn. zm.) oraz art. 7 i 8.3 ustawy z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2010 r. Nr 75, poz. 474)).

3. Pośredniej ochronie konserwatorskiej podlegają, wyznaczone na rysunku studium, stanowiska archeologiczne figurujące w wojewódzkiej ewidencji – nie wpisane do rejestru zabytków województwa lubelskiego – ujęte w gminnej ewidencji zabytków.

W odniesieniu do ww. zabytków archeologicznych obowiązują następujące zasady ochrony konserwatorskiej:

- *prace ziemne prowadzone w obrębie stanowisk archeologicznych wymagają przeprowadzenia badań archeologicznych w formie nadzoru. Na badania te należy uzyskać pozwolenie LWKZ.*
Planowane w obrębie stanowisk archeologicznych zamierzenia inwestycyjne m. in. związane z budową nowych budynków i inwestycji liniowych (drogi, sieci, melioracje, infrastruktura techniczna), którym towarzyszą prace ziemne i przekształcenia naturalnego ukształtowania – wymagają wcześniejszego uzgodnienia w celu uzyskania zaleceń konserwatorskich dla przedmiotowej inwestycji
- *w przypadku ujawnienia podczas pozostałych, nienadzorowanych prac ziemnych i budowlanych przedmiotów, które posiadają cechy zabytku archeologicznego (np. fragmenty naczyń glinianych, szklanych, kafli, fragmenty konstrukcji murowanych, drewnianych, wyroby metalowe, znaleziska monetarne, materiały kostne będące pozostałością pochówków, itp.) osoby prowadzące roboty obowiązane są wstrzymać wszelkie prace mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryte zabytki, a także zabezpieczyć je oraz miejsce ich odkrycia oraz niezwłocznie zawiadomić Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków lub Wójta Gminy.*

4. Oprócz zasady prawnej i planistycznej ochrony, należy jak najszerzej propagować ochronę uspołecznioną - poprzez edukację kulturoznawczą i budzenie świadomości wśród właścicieli zabytków, młodzież szkolnej i dorosłego społeczeństwa.

Uszczegółowione wnioski konserwatorskie:

W gminie jedynie Wilkołaz posiada cechy zurbanizowania, dla którego redaguje się poniżej zasady ochrony układu i zabudowy:

1. Wilkołaz położony był w węźle staropolskich dróg, wzbogaconym drogami z XIX i XX w. oraz przebiegiem linii kolejowej. W efekcie tego powstał gwiazdzisty układ dróg, wzdłuż których wykształciła się zabudowa. Układ ten jest wyjątkowy zarówno wśród układów ruralistycznych, jak i urbanistycznych naszego regionu – do zachowania.
 - 1) *Wskazane ukształtowanie placu* w centrum układu (pomiędzy szosą lubelską a kościołem) - owalnicowego, z odpowiednio ukształtowanymi architektonicznie narożami wylotowych dróg, jak to obserwujemy w jedynej zachowanej kamieniczce z lat 1920-tych;
 - 2) Nie należy komunikować między sobą ramion gwiazdzistego układu dodatkowymi połączeniami na kształt „pajęczyny”;
 - 3) Nie należy też mnożyć połączeń między mostami jezdnyymi na Urzędówce, poza istniejącymi na skrajach W-Z Wilkołaza Drugiego i Trzeciego; pomiędzy nimi dopuszcza się tylko kładki pieszo-jezdne;
 - 4) Rozwój urbanistyczny miejscowości przewidywać należy jako *kontynuację* zabudowy wzdłuż dróg wylotowych.
2. Zabudowa Wilkołaza pomimo pewnych cech zurbanizowania posiada wiejski charakter - szczególnie w starszych częściach, odsuniętych od szosy lubelskiej. I ten charakter należy utrzymać poprzez zabudowę jednorodzinną, *parterową z poddaszem użytkowym*.
 - 1) W centrum historycznego Wilkołaza dopuszcza się zabudowę dwukondygnacyjną (*bez poddasza użytkowego*);
 - 2) W dzielnicy nowszej południowej zabudowa może osiągać 2-3 kondygnacje (*maksymalna wysokość 2 kondygnacje nadziemne i poddasze użytkowe*).
3. *Cmentarze i miejsca pamięci*
 - 1) Cmentarz w Wólce Rudnickiej (wpisany do rejestru zabytków) winien być poddany dalszej opiece *poprzez*:
 - *usunięcie samosiewów i poszycia z wałów, otaczających cmentarz w części południowo-zachodniej,*
 - *usunięcie wytypowanych drzew, zagrażających mogiłom w oparciu o pozwolenie Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;*
 - 2) Na cmentarzu w Wilkołazie Poduchownym tzw. *"byłym" ujętym w GEZ*, brak jest tablic informujących o jego pierwotnym przeznaczeniu, co należy uzupełnić;
 - 3) Stan pozostałych cmentarzy *rzymsko-katolickich „Starego” i „Nowego” – ujętych w GEZ*, nie budzi zastrzeżeń.
4. *Obiekty architektury sakralnej*
 - 1) *Zespół kościelny w Wilkołazie Poduchownym, wraz z otoczeniem podlega zasadom ścisłej ochrony konserwatorskiej poprzez wpis do rejestru zabytków;*
 - 2) Po wymianie plebanii w Wilkołazie na nowszą - działce plebańskiej nie przysługuje prawo ochrony *konserwatorskiej*. Jest to jednak teren ciekawie ukształtowany, z pozostałościami wysokiej zieleni komponowanej, który postuluje się objąć ochroną planistyczną oraz fachową ewidencją zieleni (wraz z zadrzewieniem przykościelnym);
 - 3) Zabudowa w otoczeniu zespołu kościelnego nie może zakłócać roli kościoła jako dominanty architektonicznej, szczególnie eksponowanej od strony drogi jak i brzegu Urzędówki;

- 4) Wszystkie pozostałe budowle zabytkowe z grupy architektury sakralnej - kapliczki chronione są punktowo na podstawie wpisu do GEZ.

5. Architektura rezydencjonalna

- 1) W Wilkołazie znajdował się w okresie staropolskim drewniany dwór, pierwotnie starościński z gankiem, loggią i zapewne narożnymi alkierzami, jak to można odczytać z lustracji z 1565 r. Miejsce jego usytuowania nie jest znane, być może było ono tożsame z późniejszym folwarkiem ordynackim w Wilkołazie Dolnym. Folwark ten zachowany jest szczątkowo, w postaci dwupiętrowego murowanego młyna (*ujętego w GEZ*) ustawionego w obrębie dużego dobrze czytelnego majdanu folwarcznego, do którego dojazd od strony płd.-wsch. Poza majdanem zachowane są reliktury murowanej obory oraz *pozostałości jednej (wyschniętej)* z trzech sadzawek jakie wyznaczały wschodnią granicę zespołu. Rozplanowanie zespołu znane jest bardzo dobrze z historycznej kartografii, z której odczytuje się też zasięg dawnych wód i zieleni;
- 2) Folwark ordynacki w Wilkołazie Górnym, dla którego dysponujemy dobrą historyczną kartografią zachował się w jeszcze bardziej szczątkowym stanie, a mianowicie zupełnie przekształconego, murowanego dawnego budynku gospodarczego i rozległego zielonego wnętrza (dawniej sad) otoczonego szpalerem drzew liściastych. Teren położony na łagodnym stoku wzniesienia opadającego dawniej ku sadzawkom. Postuluje się otoczyć wnętrza ochroną planistyczną, z zachowaniem szpalerów, możliwością wprowadzenia do wnętrza obiektu kubaturowego o funkcji mieszkalnej, rekreacyjnej lub użyteczności publicznej, z wyłączeniem przemysłowej i magazynowej. Należy obsadzić drzewami drogę dojazdową do d. zespołu od strony szosy;
- 3) Zespół dworsko - parkowy w Obrokach. Murowany dworek =d. rządówka ordynacka i spichlerz - do zachowania i konserwacji;
- 4) Dawne zespoły dworskie w Ostrowie, Pułankowicach i Rudniku Szlacheckim nie zachowały się, do braku pełnej czytelności w terenie, w związku z czym nie redaguje się dla nich żadnych zaleceń konserwatorskich.

6. Architektura obronna – zabytki archeologiczne

- 1) Z zakresu architektury obronnej w gminie zachowany jest jedynie tzw. "Okopiek" w Zalesiu, *figurujący w rejestrze zabytków*, poczytywany uprzednio jako wczesnośredniowieczne grodzisko. Po badaniach archeologicznych okazał się mieć nowożytną metrykę, co w związku z obronnym charakterem wzgórza zakwalifikowano jako pozostałość fortalitium. Jednakże nie ma ono śladów regularnych fos i wałów cechujących fortalitia średniowieczne i nowożytne, a jedynie cechy wykorzystywania naturalnych warunków obronnych cypla na skraju urzeźbionej krawędzi doliny Urzędówki, jakich to form quasi -obronnych można wskazać jeszcze kilka w tejże okolicy. Deprecjonuje to nieco znalezisko w Zalesiu, tym niemniej z racji wpisu do rejestru zabytków wzgórze powinno pozostać niezalesionym nieużytkiem, bez prawa rozkopywania, regulowania, prowadzenia ścieżek i dróg;
- 2) Poza "Okopkiem" w gminie brak jest dalszych zabytków archeologicznych o własnej formie krajobrazowej, a także o wyjątkowej wartości merytorycznej. Strefy nasyczone znaleziskami ruchomymi - jako obszary wymagające wzmożonej obserwacji archeologicznej - zostały włączone do *Gminnej Ewidencji Zabytków*.

7. Układy ruralistyczne

- 1) Poza samym Wilkołazem wsie reprezentują układy jednodrożnicowe i takie układy należy kontynuować, unikając nadmiernego nasycenia krajobrazu siedliskami samotniczymi i tzw. przysiółkami bezładnymi;

- 2) Siedliska w gminie należą do bezokólnikowych, co stanowi najprostszą formę do kontynuacji;
- 3) Zabudowa wiejska nie posiada lokalnych cech wyróżniających, a reprezentowana jest głównie przez obiekty z I tercji XX w. W gminie nie wyspecyfikowano też w żadnej wsi zespołu cenniejszych domów bez wtretów nowszych, który kwalifikowałby się do objęcia szczególną opieką ze względów agroturystycznych. Jediną wsią o walorach agroturystycznych jest Zalesie ze względu na malowniczość krajobrazu.

8. Proponowane szlaki turystyczne z infrastrukturą towarzyszącą

W celu prospekcji krajobrazu kulturowego można zaproponować z Wilkołaza Poduchownego (ze zwiedzaniem kościoła) poprzez Wilkołaz Drugi do Zalesia, gdzie atrakcję turystyczną stanowi "Okopek", usytuowany w pasie wyjątkowo malowniczo urzeźbionej krawędzi doliny Urzędówki. W pobliżu także źródłiska i zagroda młynarska nad czytelnym zarysem d. stawu królewskiego -do ewentualnej rekultywacji. Z Zalesia można trasę poprowadzić przez Ostrów i Popkowice do Dzierzkowic i Urzędowa, gdzie znajdują się interesujące obiekty do zwiedzania. W/w trasa nawiązuje do historii starego traktu krakowskiego, który odegrał tak ważną rolę kulturotwórczą w gminie wilkołaskiej. Związane były z nim niegdyś zajazdy i karczmy, które nie zachowały się ale ich istnienie może stanowić inspirację do utworzenia zajazdów "Staropolskich". Szczególnie dotyczy to Wilkołaza, gdzie do dziś utrzymuje się tradycja charakterystycznej dla karczm nazwy "Piekło". Inne lokalizacje nie muszą obligatoryjnie wiązać się z usytuowaniem karczm historycznych.

9. Rozłogi pól - stanowią bardzo ważny element krajobrazu kulturowego wsi. Czytelne zachowanie się układu łąnowego, datującego się od XIV w. i XV w., we wszystkich częściach Wilkołaza i w Wólce Rudnickiej, będącej dawną Wólką Wilkołaską -należy do rzadkości. Należy przy tym podkreślić, że były to wielkie łąny królewskie, podczas gdy układ łąnów kmiecych, o połowę krótszych zachował się w Pułankowicach (stąd symptomatyczna nazwa). Zachowanie się w Wilkołazie systemu łąnowego ogromnie podnosi rangę wartości jego zespołu. Jednakże stwarza to bardzo trudny problem do ochrony w planowaniu przestrzennym.

Ze względu na przepisy szczególne z zakresu gospodarki nieruchomościami i z zakresu zagospodarowania przestrzennego, plan nie może stanowić podstawy do ustalenia zasad podziału nieruchomości rolnych. Jediną formą ochrony planistycznej pozostaje nadanie rolniczemu krajobrazowi kulturowemu o czytelnym rozmiarzeniu łąnowym statusu „terenu wyłączanego z zabudowy” – co niestety nie zapobiegnie w przyszłości przekształceniom własnościowym.

XV.4. Kierunki rozwoju struktury przestrzennej gminy

Główne uwarunkowania determinujące przekształcenia

Podstawowymi, nowymi (nie wynikającymi wprost ze stanu zagospodarowania) czynnikami określającymi zakres przekształceń struktury przestrzennej gminy są:

- *projektowana budowa drogi ekspresowej S 19 na kierunku istniejącej drogi krajowej Nr 19. Na rysunku studium uwzględniono rekomendowany przez Zarządcę Drogi - wariant WWU, wg opracowania pn. „Studium Techniczno-Ekonomiczno-Środowiskowe Etap II budowy drogi ekspresowej S 19 granica państwa – Białystok – Lublin – Nisko – Rzeszów – Barwinek – granica państwa na odcinku koniec obwodnicy Lublina – granica woj. lubelskiego i podkarpackiego”. Wg ww. projektu – w północnej części gminy (od granicy do początku obwodnicy Wilkołaza) trasa S 19 jest wyznaczona w nawiązaniu do przebiegu drogi krajowej Nr 19, która docelowo na tym odcinku pełnić*

będzie funkcje drogi serwisowej. Na wschód od istniejącej drogi krajowej Nr 19 wyznaczone zostało obejście ośrodka gminnego Wilkołaz, z węzłem drogowym (na przecięciu z drogą powiatową nr 2726) i przejazdami drogowymi, różnopoziomowymi, które umożliwią komunikację lokalną między terenami położonymi na wschód i zachód od ww. obwodnicy. Projektowana trasa obwodnicy została uwzględniona jako rezerwa terenowa w dotychczas obowiązujących opracowaniach planistycznych i tylko nieznacznie została wydłużona i przesunięta w kierunku wschodnim. Południowy odcinek projektowanej na obszarze gminy S 19 – od końca obwodnicy Wilkołaza do południowej granicy gminy został zmieniony tj. nie pokrywa się z przebiegiem drogi krajowej Nr 19 jak planowano to w studium i planie. Jest trasowany na zachód od drogi krajowej Nr 19.

Ostateczny przebieg drogi ekspresowej został ustalony w granicach administracyjnych gminy Wilkołaz w decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach z dnia 17.12.2013 r., znak: WOOS.4200.4.2011.LP, zgodnie ze wskazanym wyżej wariantem, z rozwiązaniem węzła „Strzeszkowice” według wariantu dodatkowego;

- *budowa drogi ekspresowej S 19 – w przypadku wyboru ww. wariantu jej trasy, tworzy następujące uwarunkowania dla rozwoju terenów:*
 - *położonych w zasięgu oddziaływania (prognozowany, maksymalny zasięg hałasu odkomunikacyjnego) – przekształcenia terenów zabudowy mieszkaniowej na mieszkalno-usługową, uzupełnienia zabudowy obiektami nie przeznaczonymi na stały pobyt ludzi,*
 - *położonych między istniejącą drogą krajową i obwodnicą Wilkołaza oraz nową trasą S 19 – w obrębie Wilkołaza Trzeciego – kreowanie terenów kierunkowego rozwoju przedsiębiorczości (usługowo-produkcyjno-składowych), na terenach użytkowanych dotychczas rolniczo a „odciętych” od arealu pól trasą S 19;*
- *modernizacja linii kolejowej nr 68 relacji Lublin – Stalowa - Wola Rozwadów wraz z elektryfikacją*
- *przekształcenia własnościowe obiektów produkcji i obsługi rolnictwa (dawne - SKR Ostrów, RSP w Kol. Wilkołaz Górny, zlewnie mleka) jako czynnik przekształceń funkcjonalnych i kształtowania lokalnych ośrodków produkcyjno-usługowych, wskazanych dla lokalizacji obiektów infrastruktury technicznej, usług komercyjnych;*
- *wzrost zapotrzebowania na tereny przeznaczone na funkcje wypoczynku i rekreacji mieszkańców miast, warunkujące możliwość zagospodarowania terenów najatrakcyjniejszych przyrodniczo (regionalny korytarz ekologiczny - rejon Marianówki i Obroków, tereny przydolinne Urzędówki oraz Zalesie i Ostrów - miejscowości o wysokich walorach krajobrazowych);*
- *wzrost zapotrzebowania na funkcje nierolnicze – w szczególności zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i mieszkalno-usługowej dla mieszkańców gminy zatrudnionych poza rolnictwem i mieszkańców miast;*
- *uwarunkowania demograficzne – spadek urodzeń i liczby młodzieży szkolnej – determinujący przekształcenia części placówek oświaty na inne funkcje usługowe.*

Kierunki rozwoju struktury przestrzennej gminy

1. Podstawowe kierunki restrukturyzacji istniejącego układu przestrzennego gminy w zasadniczym stopniu są związane z przebudową jej **układu komunikacyjnego** jako rusztu układu osadniczego. Określone w pkt. 4.2 planowane przekształcenia ponadlokalnego układu komunikacyjnego, a w szczególności włączenie drogi powiatowej (Wilkołaz - Zakrzówek) do

obwodnicy Wilkołaza w ciągu drogi ekspresowej nr 19 poprzez węzeł powoduje, że wzrośnie ranga tego odcinka drogi. Wzrost liczby uczestników ruchu kołowego wiąże się z potrzebą wyznaczenia rezerw terenu dla ponadlokalnych dróg publicznych, z dostosowaniem do parametrów określonych w przepisach szczególnych dla odpowiednich klas oraz zapewnienie ich maksymalnej drożności poprzez ograniczone planowanie nowych terenów budowlanych wzdłuż ich tras. Tereny rozwojowe mieszkalnictwa (intensyfikacji zabudowy) wyznaczone są w układzie rusztowym (poprzecznym) do ich przebiegu (za wyjątkiem terenów w Rudniku Szlacheckim położonych przy drodze nr 842).

Wzrośnie również znaczenie dróg powiatowych tworzących powiązanie ponadlokalne z ośrodkami sąsiednich gmin. W szczególności główna oś poprzeczna gminy - droga Wilkołaz - Urzędów, komunikująca tereny gminy Urzędów sąsiadujące od zachodu z terenami położonymi na wschód w gminie Strzyżewice i Zakrzówek, winna być zmodernizowana do pełnych parametrów wymaganych dla klasy "Z" (zbiorcza).

Ograniczenie dezintegracji przestrzennej gminy zakłada się poprzez budowę na trasie drogi ekspresowej nr 19 przejazdów gospodarczych w rejonach największej koncentracji osadnictwa a tworzących pośrednie (między węzłami) elementy powiązań dróg lokalnych gminnych we wschodniej i zachodniej części gminy. Tym samym priorytetowego znaczenia nabiera budowa dróg gminnych i wewnętrznych prowadzących przez planowane przejazdy, zgodnie z rysunkiem studium.

Wykluczenie bezpośredniej dostępności drogi ekspresowej z terenów do niej przyległych w powiązaniu z ukształtowanym układem własnościowym, powoduje potrzebę budowy lokalnego układu drogowego - gminnego lub wewnętrznego (jezdnie serwisowe towarzyszące drodze ekspresowej). Połączenia dróg obsługujących zarówno tereny polne jak i planowane do zainwestowania (usługowo-mieszkalne i przemysłowo-składowe) będą realizowane wyłącznie poprzez układ lokalnych dróg, w tym dróg serwisowych połączonych przejazdami nad lub pod S 19.

Przekształcenia układu komunikacyjnego rzutują na lokalizację planowanych obiektów obsługi komunikacji – adaptuje się stacje paliw – istniejące – w obrębach Wilkołaz Trzeci, Pułankowice i planowaną - przy drodze nr 842 w obrębie Rudnik Szlachecki. Wskazana (zgodnie z ustaleniami zmiany studium) do likwidacji jest lokalizacja stacji paliw planowanej (w planie miejscowym), która koliduje z trasą drogi S 19.

Na terenach przyległych do drogi krajowej (istniejącego i planowanego przebiegu) należy planować taki sposób zagospodarowania na który nie mają wpływu ewentualne uciążliwości ruchu drogowego.

W zagospodarowaniu terenów przyległych należy uwzględnić minimalizację skutków tego ruchu dla zainwestowanych zabudową mieszkaniową terenów wsi (dotyczy zabudowy części wsi Obroki, Pułankowice i Kol. Rudnik Szlachecki oraz ośrodka gminnego Wilkołaz) poprzez formowanie pasm zieleni izolacyjnej i ew. stosowanie innych form zabezpieczeń technicznych.

Przewiduje się stosowanie przez inwestorów zamierzeń budowlanych, sytuowanych na terenach przylegających do obecnego i planowanego przebiegu drogi krajowej, urządzeń, które w przypadku zwiększenia zasięgu uciążliwości DK 19, będą ograniczały ich oddziaływanie poniżej poziomu ustalonego w odpowiednich przepisach. Wymóg ten odnosi się w szczególności do istniejącej zabudowy mieszkaniowej usytuowanej na ww. obszarach.

Jest to zarazem strefa o szczególnej atrakcyjności dla rozwoju funkcji usługowych. Na rysunku studium wyznacza się obszary dla rozwoju drobnej przedsiębiorczości z dopuszczonymi funkcjami mieszkalnymi w obszarze Pułankowic i Rudnika Szlacheckiego.

Znaczenie trasy ekspresowej dla komunikacji tranzytowej oraz węzła kolejowego (stacja Zdrapy) wykorzystano projektując obszary rozwoju przedsiębiorczości przemysłowo-składowe na gruntach wsi Wilkołaz Trzeci m. linią kolejową i drogą krajową nr 19 oraz drogą krajową

*nr 19 i projektowaną S 19. Zabudowę ww. terenów warunkuje się **zmianą przeznaczenia na cele nierolnicze** (opracowaniem planu miejscowego) i rozwiązaniem **obsługującego je** lokalnego układu dróg, **obsługi infrastrukturalnej**. Ze względu na istniejący układ komunikacyjny oraz projektowane **rozwiązania S 19** rozwój terenów przemysłowo-składowych będzie następował etapowo, **w zależności od budowy S 19 i towarzyszących jej dróg serwisowych oraz przebudowy lokalnego układu dróg.***

2. **Strefy przemysłu, produkcyjno-składowo-usługowe** o znaczeniu lokalnym projektowane są na bazie obiektów produkcyjno-usługowych rolnictwa (*dawne* RSP - Wilkołaz Górny, teren po kółku rolniczym - Kol. Ostrów) podlegającym restrukturyzacji i przekształceniom własnościowym. Dopuszcza się funkcje zamienne (RSP) - zabudowa mieszkaniowa - wymagać to będzie jednak dużych nakładów w przekształceniu istniejącego zagospodarowania.

3. Wyznaczone **nowe elementy struktury przestrzennej** a w szczególności ponadlokalny układ komunikacyjny i tereny przemysłowo - składowe winny być projektowane z zachowaniem warunków ochrony terenów o dużym znaczeniu dla struktury ekologicznej gminy (obszar źródłiskowy Urzędówki i dna dolin rzecznych *suchych dolin*) oraz ekspozycji krajobrazowej.

4. **Elementem krystalizującym** układ przestrzenny gminy winien być **ośrodek gminny**. Ukształtowanie zwartej struktury terenów mieszkalno-usługowych ośrodka proponuje się w obszarze wyodrębnionym przez trasę drogi obwodnicowej. Rozwój mieszkalnictwa wiąże się z koncentracją i rozbudową programu usług i budową nowego centrum po wschodniej stronie drogi nr 19 (w jej obecnym przebiegu). Dla zrównoważenia struktury równie istotnym działaniem jest wzmocnienie rangi ośrodków wspomagających w zakresie usług podstawowych i elementarnych ośrodek gminny poprzez kształtowanie i wzbogacanie programu centrów usługowych wsi Rudnik Szlachecki, Zdrapy, Zalesie, Obroki, Ostrów, Ewunin.

5. Nowymi elementami w zagospodarowaniu gminy mogą stać się tereny związane z budową **bazy obsługi turystyki i rekreacji** - projektowane w dolinie Urzędówki zbiorniki retencyjne w rej. Wilkołaza Drugiego i Trzeciego oraz w Zalesiu. Podniesienie atrakcyjności gminy dla potrzeb turystyki wiąże się również z budową tras rowerowych i rewaloryzacją obiektów zabytkowych. Tworzy to korzystne warunki dla przekształceń zabudowy zagrodowej, sytuowanej w strefach przydolinnych i przyleśnych na funkcje mieszkalnictwa letniskowego (Ostrów, Zalesie, Obroki).

6. Niezależnie od przebudowy układu komunikacyjnego gminy - przebieg drogi ekspresowej przez gminę powoduje potrzebę reorganizacji jej struktury osadniczej. Jak podkreślono model hierarchicznej obsługi i powiązań funkcjonalnych zespołów jednostek osadniczych winien zostać przebudowany przez wzmocnienie roli i samowystarczalności **ośrodków lokalnych** po wschodniej stronie trasy. Przebieg drogi wyznacza granice integralności poszczególnych wsi i wzmacnia tendencje "dośrodkowe" w ich kształtowaniu - koncentrację mieszkalnictwa i rozwój lokalnej bazy usługowej i infrastrukturalnej. Stan ten powoduje z jednej strony konieczność korekty tradycyjnych obszarów osadnictwa oraz delimitację obszarów wskazanych do kontynuacji i uzupełniania nową zabudową.

Obszary te wyodrębniono kierując się zasadą wykluczeń realizacji nowej zabudowy na obszarach położonych w *systemie przyrodniczym gminy (SPG)* ze szczególnym uwzględnieniem dolin rzecznych, terenów krajobrazu otwartego pól i kulminacji krajobrazowych, stref ekspozycji krajobrazowej.

Wyznaczone obszary intensyfikacji zabudowy i kontynuacji ciągów nie obrazują potrzeb bilansowych gminy w zakresie mieszkalnictwa, a znacznie je przekraczają, tworzą ramy dopuszczalnego rozwoju osadnictwa, wskazane do ewentualnego uściślenia w planie miejscowym.

W odniesieniu do pojedynczej zabudowy lub usytuowanej gniazdowo na obszarach objętych w niniejszym studium polityką ochrony lub przekształceń obowiązują zasady dostosowania zagospodarowania do funkcji stref, i tak np.:

- zabudowa istniejąca na obszarach ochrony i wzbogacenia krajobrazu otwartego jest wskazana do adaptacji w granicach siedliska oraz tworzenia pierścieni zieleni osłonowej,
- zabudowa mieszkaniowa położona w strefach uciążliwości obiektów i urządzeń może być adaptowana pod warunkiem, że jest możliwe zmniejszenie ich uciążliwości przez zastosowanie środków technicznych lub przekształcenie zagospodarowania w otoczeniu budynków mieszkalnych (zadrzewienia i zalesienia).

Generalnie zatem przebudowa systemu wiejskich jednostek osadniczych na obszarze gminy, winna sprowadzać się do tworzenia zespołów zwartej zabudowy z wykształconymi centrami usługowymi (usługi podstawowe). W zabudowie wsi, poza obszarami dla których określono pozarolniczy kierunek rozwoju (*projektowane zespoły zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i mieszkaniowo-usługowej*), winno dominować budownictwo zagrodowe. Należy ograniczyć tendencje zabudowy przestrzeni rolniczej o wysokich walorach produkcyjnych. Tendencje te winny zostać wykorzystane do kreowania rozwoju ośrodka gminnego przez ukierunkowanie rozwoju na wyznaczone - odpowiednie tereny.

XV.5. Kierunki rozwoju systemów komunikacji

Zasady kształtowania układu komunikacyjnego

Docelowy układ komunikacyjny gminy oparty został na zhierarchizowanym układzie funkcjonalnym w którym wydzielono:

1. Układ głównych powiązań zewnętrznych przenoszących ruch zewnętrzny daleki - międzynarodowy i krajowy,
2. Układ podstawowych powiązań zewnętrznych bliskich przenoszący ruch w obszarze województwa i pomiędzy sąsiednimi gminami,
3. Układ powiązań lokalnych przenoszący ruch wewnątrz gminny,
4. Układ ścieżek rowerowych i ciągów pieszych.

Poszczególnym systemom, kształtującym hierarchiczny i spójny układ komunikacyjny nadaje się określoną rangę oraz warunki modernizacji, rozbudowy i przekształceń.

Przy tworzeniu sieci powiązań komunikacyjnych przyjęto następujące zasady:

- UKŁAD KOMUNIKACYJNY oparto głównie na istniejącym układzie drogowym i kolejowym zakładając:

- a) wzbogacenie układu o przebiegi dróg dotychczas niezrealizowanych (powiatowe, gminne),
- b) dostosowanie go do parametrów obowiązujących dla poszczególnych *klas* technicznych, *zgodnie z aktualnymi wnioskami zarządców dróg*,
- c) korektę układu dróg przyjętego w dotychczas obowiązującym planie miejscowym gminy, w obszarach polnych, zainwestowanych i projektowanej zabudowy lub tworząc powiązania drogowe wynikające z właściwej obsługi komunikacyjnej przede wszystkim zespołów zabudowy *a także w dostosowaniu do rozwiązań projektowanej S 19*,
- d) *modernizację linii kolejowej nr 68 Lublin – Stalowa Wola – Rozwadow wraz z elektryfikacją.*

W docelowym układzie komunikacyjnym uwzględniono, *wprowadzoną rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 20 października 2009 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych, planowaną na kierunku drogi krajowej nr 19, budowę drogi ekspresowej S 19 relacji: (Grodno) granica państwa – Kuźnica – Sokółka – Korycin – Knyszyn – Dobrzyniewo Duże – Choroszcz – Siemiatycze – Lublin – Nisko – Rzeszów – Barwinek – granica państwa (Preszow);* wywołuje to konieczność przekształcenia układu drogowego zgodnie z obowiązującymi wymaganiami technicznymi tej kategorii drogi.

Przy czym przyjęto:

1/ *Trasę drogi S 19 wyznaczono wg wariantu WWU „Studium Techniczno-Ekologiczno-Środowiskowego Etap II budowy drogi ekspresowej S 19 granica państwa – Białystok – Lublin – Nisko – Rzeszów – Barwinek – granica państwa na odcinku koniec obwodnicy Lublina – granica woj. lubelskiego i podkarpackiego”. Decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach ww. inwestycji drogowej z dnia 17.12.2013 r., znak : WOOS.4200.4.2011.LP ustaliła przebieg drogi S19 na obszarze gminy Wilkołaz zgodnie ze wskazanym wyżej wariantem i z rozwiązaniem węzła „Strzeszkowice” według wariantu dodatkowego. Droga ekspresowa S19 będzie realizowana w korytarzu zatwierdzonym przez ww. decyzję.*

2/ Zachowanie zgodnie z obowiązującym stanem prawnym dotychczasowych kierunków powiązań dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych z propozycją korekty przebiegu lub zmiany *klas* niektórych ich odcinków, w wyniku dostosowania lokalnego i regionalnego układu komunikacyjnego do uwarunkowań wynikających z trasowania drogi ekspresowej *oraz na wniosek zarządców dróg.*

3/ *Zachowanie trasy linii kolejowej nr 68, jej modernizacja i elektryfikacja – docelowo ww. linia kolejowa stanowić będzie część Wschodniej Magistrali Kolejowej, która po modernizacji istniejących linii kolejowych połączy ze sobą miasta wojewódzkie Polski Wschodniej.*

ZAŁOŻONO ROZBUDOWĘ ZHIERARCHIZOWANEGO UKŁADU LOKALNEGO poprzez podział na trzy grupy:

- a) drogi stanowiące powiązania pomiędzy wsiami a ośrodkiem gminnym *w klasie „D” dojazdowych*,
- b) drogi stanowiące uzupełnienie układu podstawowego gminy w zakresie powiązań zewnętrznych bliskich obejmujące ważniejsze drogi gminne - w miarę możliwości *wskazane jest stosowanie* wyższych parametrów

technicznych *niż określone dla klasy „D”*, umożliwiających zwiększenie prędkości i bezpieczeństwa,

- c) sieć dróg *niepublicznych* - wewnętrznych, będących *ogólnodostępnymi* dojazdami do gruntów rolnych, zabudowy rozproszonej lub do obiektów użytkowanych przez podmioty prowadzące działalność gospodarczą, *oznaczonych na rysunku studium symbolem KDW lub nie wyodrębnionych na rysunku studium dróg polnych o szerokości wg ewidencji gruntów.*

PRZY DOBORZE ŚCIEŻEK ROWEROWYCH kierowano się:

- a) atrakcyjnością terenu,
b) w miarę możliwości prowadzeniem ich wzdłuż lub śladami istniejących dróg.

Analizując istniejący stan układu komunikacyjnego, dotychczasowe przeznaczenie i zagospodarowanie terenu, własności gruntów, uwzględniając przesłanki układu zewnętrznego wchodzącego w obszar gminy oraz przesądzenia prawne, zaproponowano koncepcję docelowego układu komunikacyjnego gminy, opartą na przebiegu drogi ekspresowej S-19, posiadającym *tylko częściowo* rezerwę terenu w obecnie obowiązującym planie miejscowym gminy. Pokazano konsekwencje dostosowania układu komunikacyjnego gminy do przebiegu drogi ekspresowej S-19. Należy przy tym podkreślić, iż zasady powiązań układu dróg krajowych rozstrzyga polityka przestrzenna kraju. Kierunki przebiegów precyzuje plan województwa. Natomiast plany miejscowe jedynie uszczegółwiają trasowanie poszczególnych odcinków powyższych dróg.

Układ głównych powiązań zewnętrznych dalekich

Układ głównych powiązań zewnętrznych w obszarze gminy tworzą ciągi dróg: krajowa nr 19 i wojewódzka nr 842.

- Droga krajowa S-19 wymaga zarówno zmian w przebiegu sytuacyjnym jak i eliminacji skrzyżowań z drogami powiatowymi i z drogami gminnymi. *Pozostanie powiązanie z drogą powiatową nr 2726 w Wilkołazie Poduchownym, jako „Węzeł Wilkołaz”.* Zasady powiązań układu dróg powiatowych i gminnych z systemem powiązań zewnętrznych krajowych i międzynarodowych wymagają uściślenia na etapie projektów technicznych.

Docelowa obsługa komunikacyjna powinna być powiązana z drogą krajową ogólnodostępną lub ekspresową wyłącznie poprzez skrzyżowania (węzły) dróg publicznych, z zachowaniem warunków technicznych odnośnie klasy powiązań oraz odległości pomiędzy skrzyżowaniami (węzłami).

Obsługa komunikacyjna terenów przyległych do istniejącej drogi krajowej nr 19 winna spełniać wymogi przepisów szczególnych z zakresu warunków technicznych dróg publicznych i ich usytuowania. Wynika z nich zakaz tworzenia nowych zjazdów. Dopuszcza się pozostawienie istniejących, do czasu realizacji docelowej obsługi komunikacyjnej.

Obsługa komunikacyjna terenów przyległych do drogi ekspresowej S 19, jest planowana wyłącznie poprzez drogi niższych kategorii, w tym drogi serwisowe (dojazdowe) towarzyszące drodze ekspresowej. Zgodnie z obowiązującymi przepisami stosowanie zjazdów na drogę S 19 jest zabronione.

Wprowadzenie w układ gminy drogi w kategorii ekspresowej położonej symetrycznie do obszaru po jej dłuższej osi (północ -południe), spowoduje:

- ♦ oddziaływanie negatywne:
 - utrudnienie w obsłudze terenów po obu stronach drogi,
 - konieczność rozbudowy układu lokalnego w tym dróg *serwisowych*,
 - wydłużenie przebiegu dróg krzyżujących się *w stanie istniejącym z* projektowaną trasą;
- ♦ oddziaływanie pozytywne:
 - zwiększy prawdopodobieństwo rozwoju gospodarczego gminy (przyciąganie inwestorów dużych inwestycji, spowoduje zwiększenie ilości miejsc pracy i zasilanie budżetu gminy).

Dla złagodzenia uciążliwości w obsłudze lokalnej przyległego terenu w ciągu drogi ekspresowej przewiduje się realizację przejazdów gospodarczych i umożliwiających obsługę podzielonych części działek rolniczych. W doborze miejsc lokalizacji przejazdów kierowano się uzasadnionymi interesami gospodarczymi i ekonomicznymi oraz sytuacją terenową.

Szczegółowa lokalizacja przejazdów i ich ilość będzie ustalona w koncepcji przebiegu trasy S 19. Ponieważ droga ekspresowa nie obsługuje terenu przyległego wzdłuż jej obu stron, w miarę potrzeb przewiduje się realizację dróg *serwisowych*.

W docelowym układzie droga nr 842 Rudnik Szlachecki – Wysokie – Krasnystaw, przechodząca od drogi *krajowej nr 19* na wschód pozostaje w swym przebiegu sytuacyjnym niezmieniona. Wymagane jest natomiast dostosowanie w zakresie:

- parametrów technicznych *jak dla drogi klasy „G” - główna (w tym szerokość w liniach rozgraniczających minimum 25,0 m)*
- usprawnienia trasy i skrzyżowań poprzez ograniczenie do min. obsługi bezpośredniej terenu (wjazdów bramowych) - *likwidacja skrzyżowań z drogami publicznymi w dostosowaniu do przepisów dotyczących dróg publicznych i ich usytuowania, z uwzględnieniem potrzeb funkcjonalno-ruchowych i ukształtowania istniejącej sieci drogowej. Obsługa komunikacyjna obszarów przyległych do drogi wojewódzkiej powinna odbywać się za pośrednictwem istniejących zjazdów i dróg niższych kategorii.*
- podniesienia bezpieczeństwa ruchu (m.in. realizacji chodników).

W układzie powiązań dalekich znajduje się także istniejąca linia kolejowa Lublin-Kraśnik, której przebieg przez obszar gminy został zaadoptowany. Zakłada się jedynie podniesienie sprawności i bezpieczeństwa ruchu (zabezpieczenie przejazdów kolejowych).

Układ podstawowych powiązań zewnętrznych bliskich

Układ podstawowych powiązań zewnętrznych obejmuje głównie sieć dróg powiatowych i ważniejszych gminnych. Wspomagany jest układem dróg:

- krajową ekspresową S-19, w ograniczonym zakresie poprzez „Węzeł Wilkołaz” na drodze powiatowej nr 2726,
- wojewódzką nr 842.

Z sieci dróg powiatowych układ będą tworzyły ciągi dróg nr 2701 *w klasie „Z” (zbiorcza)* i nr 2726 Urzędów – Wilkołaz - Zakrzówek, w *klasie „L” (lokalna)*, docelowo po wybudowaniu

węzła dwupoziomowego klasa drogi winna zostać podwyższona w dostosowaniu do pełnionej funkcji w układzie komunikacyjnym gminy. Zakłada się podniesienie bezpieczeństwa ruchu, z zachowaniem dotychczasowego przebiegu sytuacyjnego.

Pozostałe drogi powiatowe w klasie *lokalnej (L)*. Zakłada się *utrzymanie* parametrów technicznych większości z nich. *Przebudowa istniejących (zagospodarowanych i ukształtowanych) ciągów drogowych będzie prowadzona w istniejących pasach drogowych.* Przebiegi tych dróg pozostaną niezmienione.

Układ powiązań lokalnych - gminnych

W obsłudze tych powiązań największą rolę pełnią drogi gminne, wspomagane powiatowymi, w tym także drogi *wewnętrzne i serwisowe*.

Drogi gminne stanowiące powiązanie wsi z ośrodkiem gminnym i pomiędzy sobą oparto na istniejącym obowiązującym układzie dróg gminnych (objętym wykazem dróg gminnych), z ew. korektami i rozbudową.

Korekty występują w przebiegach dróg i nowe propozycje włączenia odcinków do sieci dróg gminnych *określono poniżej w pkt. pn. "Wnioski o zmianę kategorii dróg"*.

Zakłada się powiązanie dróg gminnych wchodzących do obszaru gminy z gmin sąsiednich. Propozycję rozbudowy *sieci dróg gminnych z uwzględnieniem ich klas funkcjonalnych podano na rysunku studium*.

Gmina posiada niewielką ilość urządzonych dróg gminnych i właściwie wszystkie posiadają zaniżone parametry techniczne oraz bardzo często nieuregulowany stan prawny. Ze względów ekonomicznych teren pod drogi nie jest wyłączony, ani nie są one wyłączone. Ostatnio często drogi gminne realizowane są wyłącznie w pasach istniejących dróg gruntowych. Poprawa stanu technicznego i bezpieczeństwa ruchu może jedynie nastąpić przy znacznym zwiększeniu nakładów na budowę i modernizację oraz ewentualne złagodzenie przepisów dotyczących wyłączenia z użytkowania rolniczego.

W studium przyjęto, że wszystkie drogi na obszarze gminy będą dostosowane docelowo do parametrów klasy „D” (dojazdowa).

Obsługa transportowa i zaplecze techniczne

Zakłada się dotychczasowe świadczenie usług transportowych komunikacji publicznej autobusowej na trasach linii przelotowych (przez jednostki transportu zewnętrznego). Dla obsłużenia terenów zabudowy mieszkaniowej gminy sieć linii transportu zbiorowego winna obejmować wszystkie drogi powiatowe. Zwiększenia wymaga częstotliwość kursowania na drogach powiatowych. Pojawia się potrzeba zorganizowania obsługi przewozów wewnątrzgminnych, zwłaszcza w obliczu realizacji drogi ekspresowej, która wydłuży i utrudni powiązania pomiędzy zachodnią i wschodnią stroną gminy. Dla tego typu transportu wskazany byłby transport "Busowy".

W obszarze ośrodka gminnego należy przewidzieć realizację małego przystanku dworcowego z małą gastronomią (2-3 stanowiska odjazdowe z niewielkim parkingiem) oraz zadaszeń na przystankach komunikacji zbiorowej.

Z zaplecza technicznego motoryzacji przyjmuje się dotychczasowe lokalizacje stacji paliw *z wyjątkiem projektowanej stacji w Obrokach*, z możliwą rozbudową o stanowiska naprawcze, myjnie itp.

Wnioski o zmianę kategorii dróg

W wyniku przyjętej koncepcji rozwoju układu drogowego wystąpi konieczność dokonania zmian klasyfikacji funkcjonalnej dróg, a tym samym w stanie prawnym sieci dróg. Wymaga to wdrożenia działań formalno-prawnych określonych przepisami o drogach publicznych w odniesieniu do następujących dróg i ich odcinków lub do ich części w zależności od rozwiązań technicznych drogi ekspresowej S-19 i lokalnych potrzeb:

1. Drogi gminne projektowane (KG-P):

1) uwzględnione w planie miejscowym

- odcinek od drogi gminnej nr 108329 L w Marianówce i Obrokach do drogi gminnej nr 108330 L w Wilkołazie Pierwszym (droga w trakcie nadania statusu drogi gminnej),
- odcinek od drogi powiatowej nr 2725, wzdłuż linii kolejowej,
- w Kolonii Ostrów – przedłużenie drogi gminnej nr 108344 L do granicy gminy,
- w Obrokach – od drogi gminnej nr 108329 L do drogi gminnej nr 108346 L,
- w Ewuninie – odcinek dla obsługi istniejącej zabudowy – od drogi gminnej 108336 L,
- w Wilkołazie Poduchownym – dla obsługi terenów po drugiej stronie rzeki od drogi gminnej nr 108330 L,
- w Obrokach – od drogi serwisowej – do granicy gminy,
- w Wilkołazie Górnym – dwa odcinki od drogi powiatowej nr 2726 L – do granicy gminy;

2) projektowane w studium dla obsługi terenów rozwojowych

- w Wilkołazie Pierwszym, z włączeniem do drogi serwisowej przy S-19,*
- w Rudniku Szlacheckim, od drogi powiatowej nr 2725 L do granicy gminy.*

2. Zmiana kategorii drogi gminnej na drogę wewnętrzną KDG/KDW

- droga nr 108329 L na odcinku od projektowanej drogi gminnej (poz. 1) do drogi powiatowej nr 2247.

XV.6. Kierunki rozwoju systemów infrastruktury technicznej

Założenia ogólne kształtowania systemu infrastruktury technicznej

1. Położenie gminy Wilkołaz *w obszarach zlewni chronionych rzek oraz w projektowanym obszarze ochronnym zbiornika wód podziemnych „Niecka Lubelska” (GZWP nr 406),* zobowiązuje do ochrony wód przed zanieczyszczeniem i uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej. Ponadto z uwagi na średnie zasoby wód powierzchniowych i niskie zasoby wód podziemnych istnieje konieczność racjonalnego korzystania z wód powierzchniowych.
2. Dla zapewnienia odpowiedniego standardu życia mieszkańców wsi, a więc możliwości korzystania odbiorców z wodociągu, kanalizacji, gazu, energii elektrycznej i c.o., konieczne jest wyposażenie zabudowy w infrastrukturę techniczną.
3. Gospodarkę wodno - ściekową rozwiązano w oparciu o komunalne urządzenia źródłowe i sieci przy założeniu modernizacji i wdrażania najnowszych rozwiązań technicznych, z racjonalizacją zużycia wody. *Dla zabudowy kolonijnej i rozproszonej, położonej poza zasięgiem sieci komunalnych, dopuszcza się indywidualne systemy zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków.*

4. Realizacji wodociągów wiejskich winno towarzyszyć równoległe rozwiązywanie zagadnień kanalizacji wsi i oczyszczalni ścieków, *przy założeniu sukcesywnej likwidacji bezodpływowych zbiorników ścieków* oraz zachowania warunków ochrony wód podziemnych, powierzchniowych i gleby. Dla zabudowy kolonijnej wsi, położonej poza zasięgiem sieci komunalnych zakłada się intensyfikację budowy małych przydomowych oczyszczalni ścieków pracujących dla jednego czy grupy gospodarstw.
5. Gospodarkę odpadami rozwiązano *ustanawiając punkt selektywnego zbierania odpadów komunalnych tzw. PSZOK w Zalesiu (teren dawnego Kółka Rolniczego) lub wariantowo w Ewuninie*, przy założeniu minimalizacji ilości powstających odpadów i właściwej formy ich utylizacji w *Zakładzie Zagospodarowania Odpadów. Założono objęcie zorganizowanym systemem zbierania odpadów komunalnych 100% mieszkańców, w tym zbieraniem selektywnym oraz zmniejszenie ilości odpadów komunalnych ulegających biodegradacji unieszkodliwianych przez składowanie. Wymogiem ochrony środowiska jest likwidacja dzikich wysypisk.*
6. Źródłem zaopatrzenia w ciepło winny być wyłącznie paliwa niskoemisyjne, przy założeniu racjonalizacji systemów grzewczych w obiektach istniejących i nowobudowanych. Zaopatrzenie w gaz przewodowy ziemny z istniejącego systemu średnioprężnego, z możliwością ewentualnej rozbudowy.

Zaopatrzenie w wodę

Istniejący *zbiorowy* system zaopatrzenia w wodę *nie zaspokaja potrzeb bytowo-gospodarczych gospodarstw wiejskich oraz potrzeb przeciwpożarowych*. Zakłada się konserwację istniejących sieci i urządzeń oraz sukcesywną budowę, rozbudowę i modernizację wodociągów o zasięgach obsługi:

- *Zalesie, Wilkołaz Dolny, Wilkołaz Pierwszy, Wilkołaz Drugi, Wilkołaz Trzeci, Wilkołaz Górny, Wilkołaz - Stacja Kolejowa, Wilkołaz Poduchowny, Zdrapy, Obroki (część wsi), Ostrów, Ostrów Kolonia, Ewunin, Wilkołaz Dolny, Wólka Rudnicka, Rudnik Szlachecki, Rudnik Szlachecki Kolonia z istniejącego ujęcia w Zalesiu;*
- *Marianówka, Obroki (część wsi znajdująca się po prawej stronie linii kolejowej Lublin-Kraśnik) z istniejącego ujęcia wody przy szkole podstawowej w Marianówce (obr. Obroki);*
- *Pułankowice z istniejącego ujęcia na terenie OSP;*
- *część Rudnika Szlacheckiego Kolonia z ujęcia wodociągu w gm. Zakrzówek, docelowo z ujęcia w Zalesiu.*

Sieć wodociągowa doprowadzająca wodę do jednostki osadniczej powinna zapewniać wodę do celów przeciwpożarowych, zgodnie z ustawą z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. z 2006 r. Nr 123, poz. 858, z późn. zm.) oraz rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 24 lipca 2009 r. w sprawie przeciwpożarowego zaopatrzenia w wodę oraz dróg pożarowych (Dz. U. z 2009 r. Nr 124, poz. 1030).

Dla zabudowy kolonijnej i rozproszonej położonej poza zasięgiem wodociągów wiejskich dopuszcza się zaopatrzenie w wodę z indywidualnych ujęć wód podziemnych.

W eksploatacji wód do celów przemysłowych warunkiem będzie ich racjonalne wykorzystanie poprzez eliminację technologii produkcji wodochłonnych, stosowanie obiegów zamkniętych oraz ewentualnie wykorzystywanie wód powierzchniowych.

W celu zapewnienia odpowiedniej jakości wody ujmowanej do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia oraz zaopatrzenia zakładów wymagających wody wysokiej jakości, a także ze względu na ochronę zasobów wodnych, zaleca się opracowanie i ustanowienie stref ochronnych komunalnych ujęć wód podziemnych, zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Gospodarka ściekowa

Zbiorczym systemem kanalizacji sanitarnej objęto *wszystkie sołectwa na terenie gminy. Oczyszczalnię gminną wyznaczono w obrębie Ostrów, na części działki nr ewid. 144 o korzystnych warunkach gruntowo-wodnych (z wyłączeniem południowego krańca działki). Odbiornikiem oczyszczonych ścieków będzie rzeka Urzędówka.*

Ścieki bytowo-gospodarcze wszystkich jednostek osadniczych i zakładów odprowadzane będą do oczyszczalni siecią kanalizacji grawitacyjnej i ciśnieniowej, z licznymi pompowniami strefowymi.

Dopuszcza się możliwość podłączenia kilkanastu gospodarstw we wsi Ostrów i w Kol. Wilkołaz Górny do kanalizacji wsi w sąsiednich gminach – Urzędów i Zakrzówek.

Dopuszcza się dokonanie korekty lokalizacji wyznaczonej na rysunku studium i zasięgu obsługi terenów oraz wskazanie nowych lokalizacji, w oparciu o koncepcje rozbudowy sieci, na etapie sporządzania planu miejscowego.

Dla zabudowy rozproszonej, położonej poza zasięgiem zbiorczych sieci kanalizacyjnych, dopuszcza się kanalizację indywidualną – szczelny zbiornik bezodpływowy i wywóz taborem asenizacyjnym do punktu zlewnego oczyszczalni.

Zakłada się wdrażanie systemów indywidualnej kanalizacji sanitarnej (prydomowe oczyszczalnie ścieków), z uwzględnieniem warunków gruntowo-wodnych, w szczególności poziomu wody gruntowej.

Melioracje

W zakresie melioracji:

- 1) Ustala się zachowanie istniejącej infrastruktury i sieci rowów odwadniających, z zastrzeżeniem pkt 2;*
- 2) Ustala się iż w przypadku podjęcia działań inwestycyjnych, w szczególności zabudowy, na obszarze wyposażonym w podziemną sieć drenarską, inwestor jest zobowiązany do przebudowy istniejących systemów melioracyjnych, w porozumieniu z właściwym zarządcą melioracji i urządzeń wodnych. Obowiązuje zakaz zabudowy na terenach zmeliorowanych za pomocą otwartych rowów melioracyjnych;*
- 3) Dopuszcza się realizację nieprzewidzianej w studium infrastruktury technicznej na wszystkich obszarach, w razie wystąpienia takiej potrzeby, pod warunkiem maksymalnego respektowania funkcji danego terenu;*
- 4) Ustala się budowę sieci i urządzeń infrastruktury technicznej z preferencją lokalizacji wzdłuż dróg oraz po granicy działek;*
- 5) Zabrania się właścicielowi gruntu zmiany stanu wody na gruncie ze szkodą dla gruntów sąsiadujących zgodnie z przepisami odrębnymi;*
- 6) W celu ochrony istniejących urządzeń drenarskich zalesienia na obszarach gruntów zdrenowanych, określonych na rysunku studium, należy uzgodnić z Wojewódzkim Zarządem Melioracji i Urządzeń Wodnych w Lublinie.*

Gospodarka odpadami

W „Planie gospodarki odpadami dla województwa lubelskiego 2017 r.”, przyjętym przez Sejmik Województwa Lubelskiego uchwałą Nr XXIV/396/2012 z dnia 30 lipca 2012 r., gminę Wilkołaz zakwalifikowano do Regionu Południowo-Zachodniego z Zakładami Zagospodarowania Odpadów (ZZO) w Kraśniku i Bełżycach. System zbierania odpadów musi być dostosowany do technologii stosowanych w ZZO.

Realizując ustawę z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U z 2012 r. poz. 391, z późn. zm.) wyznaczono punkt selektywnego zbierania odpadów komunalnych (PSZOK) w Zalesiu (teren dawnego Kółka Rolniczego) lub wariantowo w Ewuninie.

Zaopatrzenie w ciepło i gaz

Na obszarze gminy nie jest przewidywana realizacja zorganizowanego systemu zaopatrzenia w ciepło. Zakłada się zmianę struktury zużycia nośników energii z węgla na gaz ziemny lub zastosowanie innych paliw niskoemisyjnych jako źródeł zaopatrzenia w ciepło. Możliwość wykorzystania gazu do celów grzewczych przyczyni się do stopniowego zmniejszania emisji zanieczyszczeń powietrza, przez eliminację powszechnie stosowanego ogrzewania piecowego, spalającego paliwa stałe (węgiel, koks, drewno opałowe).

Przewiduje się modernizację systemów ogrzewania oraz termomodernizację budynków.

Zaopatrzenie w gaz ziemny odbywać się będzie z istniejącego systemu średnioprężnego, zasilanego z gmin sąsiednich - Urzędowa i Niedrzwicy Dużej. Istniejący układ rozdzielczy zapewnia pełną gazyfikację mieszkańców gminy, z możliwością wykorzystania gazu do celów socjalno-bytowych i grzewczych.

Wymagania dotyczące sieci gazowych, w szczególności szerokości stref kontrolowanych dla gazociągów określa rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 26 kwietnia 2013 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać sieci gazowe i ich usytuowanie (Dz. U. z 2013 r. poz. 640). Strefa kontrolowana to obszar wyznaczony po obu stronach osi gazociągu, którego linia środkowa pokrywa się z osią gazociągu, w którym przedsiębiorstwo energetyczne zajmujące się transportem gazu ziemnego podejmuje czynności w celu zapobieżenia działalności mogącej mieć negatywny wpływ na trwałość i prawidłowe użytkowanie gazociągu. W strefie kontrolowanej nie należy wznosić obiektów budowlanych, urządzać stałych składów i magazynów oraz podejmować działań mogących spowodować uszkodzenia gazociągu podczas jego użytkowania.

Wszelkie prace w strefie kontrolowanej mogą być prowadzone tylko po wcześniejszym uzgodnieniu sposobu ich wykonania z właściwym operatorem sieci gazowej.

Szerokość stref kontrolowanych dla gazociągu niskiego i średniego ciśnienia wynosi 1,0 m (dla gazociągów o maksymalnym ciśnieniu roboczym do 0,5 MPa włącznie) z zastrzeżeniem, że dla gazociągów układanych w ziemi o ciśnieniu gazu nie większym niż 0,4 MPa wybudowanych przed dniem 12 grudnia 2001 r. lub dla których przed tym dniem wydano pozwolenie na budowę, szerokość strefy kontrolowanej wynosi np. 3,0 m dla budynków i drzew.

Drzewa mogą być sadzone w odległości min. 2,0 m od gazociągu (dot. gazociągów o średnicy do DN 300 włącznie), licząc od osi gazociągu do pni drzew.

Obowiązuje dostosowanie zaopatrzenia gminy w gaz i ciepło do warunków wynikających z ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r. poz. 1059) tj. opracowanie projektu założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe.

Elektroenergetyka

1. Podstawowym źródłem zasilania gminy *stanie się projektowany na terenie gminy GPZ Rudnik Szlachecki*, natomiast rezerwowymi będą: *GPZ Budzyń*, GPZ Bychawa, GPZ Bełżyce, GPZ Abramowice lub zamiennie projektowany GPZ w Niedrzwicy Dużej. Wzrost zapotrzebowania na energię elektryczną jest związany z rozwojem budownictwa mieszkaniowego, drobnego przemysłu, usług i handlu, *dopuszczeniem* na terenie gminy lokalizacji dużych zakładów przemysłowych lub innych obiektów wysoko energochłonnych, a wymagających energii rzędu kilku MW-atów. Wybudowanie własnego źródła energii tj. stacji 110/15 kV *umożliwi* linia energetyczna WN -110 kV, przebiegająca przez południowe tereny gminy Wilkołaz. Obecnie linia ta pracuje w systemie wysokiego napięcia i jest podstawowym nośnikiem energii pomiędzy GPZ -Budzyń i GPZ -Bychawa i *będzie* zasilac GPZ *w Rudniku Szlacheckim poprzez wybudowane dwie napowietrzne linie elektroenergetyczne 110 kV*.
2. W systemie średniego napięcia adaptuje się istniejący układ oraz zakłada się jego modernizację i rozbudowę. Rozbudowa sieci jest związana z miejscowym wzrostem zapotrzebowania na energię elektryczną, co wiąże się z potrzebą budowy nowych stacji transformatorowych 15/04 kV wraz z liniami zasilającymi SN -15 kV. Na terenie gminy linie średniego napięcia są w wykonaniu napowietrznym, w związku z czym nowe linie mogą być również w wykonaniu napowietrznym. Zaleca się jednak realizację kablowych linii SN na terenach zwartej zabudowy i usługowej np. w ośrodku gminnym. *Wzdłuż istniejących i projektowanych dróg (po obu stronach) zakłada się budowę linii kablowych SN (rezerwa pasów technicznych o szerokości 2,0 m) wyprowadzanych od projektowanej stacji WN/SN w Rudniku Szlacheckim*.
3. Zapotrzebowanie na energię elektryczną na obszarach wsi zabezpieczają słupowe stacje transformatorowe 15/04 kV (o różnych jednostkach transf. dostosowanych do przewidywanego obciążenia), natomiast w ośrodku gminnym powinno się stosować stacje transformatorowe wewnętrzne, typu miejskiego.
4. Adaptuje się istniejącą sieć energetyczną niskiego napięcia, która jest przede wszystkim w wykonaniu napowietrznym. Taki rodzaj sieci dopuszcza się do realizacji również w przyszłości, ale zaleca się stosowanie głównie linii NN kablowych, zasilających jak i oświetleniowych.

Telekomunikacja

Gmina należy do strefy numerycznej Lublina i posiada automatyczną bezpośrednią łączność krajową i międzynarodową, zrealizowaną w oparciu o istniejący kabel światłowodowy relacji Lublin - Bychawa - Wilkołaz - Kraśnik i automatyczne centrale telefoniczne. Stopniowo należy przebudować istniejące napowietrzne linie telefoniczne na doziemne, kablowe. Przewiduje się rozwój pozwalający na upowszechnienie telefonów w gospodarstwach wiejskich, co wiąże się z pełnym wykorzystaniem istniejącej centrali i rozbudową rozdzielczej sieci telefonicznej w poszczególnych sołectwach. *Przewiduje się lokalizację sieci telekomunikacyjnych zarówno w tradycyjnych jak i nowych technologiach, w tym budowy, rozbudowy i modernizacji infrastruktury światłowodowej oraz łączności bezprzewodowej np. stacje wieżowe telefonii komórkowej.*

Zakłada się objęcie terenu gminy zintegrowanym systemem telekomunikacyjnym, połączonym z systemami sieci internetowych: wojewódzkiej i krajowej.

Zakłada się rozwój systemów telekomunikacyjnych i teleinformatycznych (przewodowych i bezprzewodowych) stosownie do wzrostu zapotrzebowania na usługi telekomunikacyjne i teleinformatyczne w gminie Wilkołaz i w rejonie.

XV.7. Kierunki rozwoju rolnictwa

1. Dość powolne z punktu widzenia efektywności rolnictwa - zmiany w strukturze agrarnej wskazują, że w gminie kontynuowane będą przemiany charakterystyczne dla terenów charakteryzujących się intensywnymi i pracochłonnymi uprawami, z dość dużym udziałem gospodarstw dwuzawodowych. Działania na rzecz poprawy stanu rolniczej przestrzeni produkcyjnej powinny być ukierunkowane na fitomelioracje o funkcjach przeciwoerozyjnych; w obszarze gminy wskazuje się następujące ich formy:

- zadrzewienia pasmowe o znaczeniu przeciwwietrznym i wodochronnym,
- zadrzewienia rzędowe o znaczeniu przeciwwietrznym,
- zadrzewienia i zakrzewienia kępowe o znaczeniu wodochronnym,
- żywoploty i zadarnienia przeciwoerozyjne,

stabilizujące stosunki glebowo-wodne i poprawiające warunki agroklimatyczne, ważne szczególnie dla specjalizacji ogrodniczo-sadowniczych. Na ten cel powinno być przeznaczone ok. 5-7 % powierzchni użytków rolnych.

2. Jednocześnie wzrasta zainteresowanie m. in. terenami budowlanymi, możliwością prowadzenia działalności gospodarczej (rozwój funkcji pozarolniczych), co spowoduje, zmniejszenie w okresie 10-15 lat ogólnej powierzchni gruntów ornych o ok. 2-3 %. Jednocześnie powinny nastąpić - w znacznie większej skali, korzystne zmiany w strukturze użytkowania gruntów, obejmujące wzrost udziału łąk i pastwisk (z 3,7 do ok. 4,2 %), sadów (z 3,6 do ok. 5-6 %) oraz udziału upraw intensywnych. Struktura agrarna w gminie jest na średnim poziomie w województwie, znaczny odsetek gospodarstw nie spełnia wymogów gospodarstwa towarowego. Zmiany społeczno gospodarcze w kraju, konieczność dostosowywania do norm europejskich spowodują, że część gospodarstw ulegnie likwidacji. Szacuje się, że działy specjalne produkcji rolnej pozwolą na utrzymanie 4 osobowej rodziny już przy powierzchni do 10 ha, natomiast gospodarstwa o profilu ogólnorolnym powinny w nieodległym czasie osiągnąć powierzchnię min. 20-30 ha, by zapewnić utrzymanie takiej samej rodziny. Przy utrzymaniu obserwowanych tendencji w strukturze agrarnej gminy należy oczekiwać pozytywnych efektów restrukturyzacyjnych - ich podstawową bazą mogą być: dobre wyposażenie w budynki gospodarcze, w sprzęt i maszyny a także korzystne położenie gminy w układzie drogowo-transportowym.

Istnieją przesłanki by sądzić, że funkcja rolnicza wzmocni swoją efektywność na znacznej części obszaru gminy. Generalnie należy stwierdzić, że ponieważ ok. 68 % stanowią gospodarstwa małe do 7 ha, nie przewiduje się decydującej koncentracji ziemi i zasadniczych zmian w strukturze produkcji rolnej.

3. Tradycje rolnictwa w obszarze gminy, a także warunki glebowe są przesłankami świadczącymi, że dominować będzie produkcja roślinna; dla tych kierunków w obszarze gminy istnieją duże możliwości poprawy efektywności.

Tam gdzie jest możliwy ze względów ekonomicznych rozwój upraw intensywnych lub tam, gdzie wymagają tego uwarunkowania przyrodnicze, powinno się wprowadzać rolnictwo zintegrowane i ekologiczne.

Celem zapewnienia wysokiej produktywności gleb w długim horyzoncie czasu niezbędny jest wzrost udziału nawożenia organicznego, co wskazuje na potrzebę zainteresowania się produkcją zwierzęcą, umożliwiającą większe zrównoważenie struktury produkcyjnej.

4. W produkcji zwierzęcej, w zakresie chowu i hodowli bydła zakłada się przyspieszenie procesu jednokierunkowego użytkowania (mięso lub mleko). Istotny będzie dobór odpowiednich ras mięsnych i krów o wysokiej wydajności. Z uwagi na nowe technologie produkcji i eliminowanie w żywieniu ziemniaków, możliwy jest także dynamiczny rozwój produkcji trzody chlewnej. Nowa ocena rzeźna żywca wieprzowego wymusi stosowanie w żywieniu proporcjonalnych mieszanek przemysłowych. Z aktualnych uwarunkowań ekonomicznych wynika, że powinny powstawać gospodarstwa specjalizujące się w produkcji trzody chlewnej w cyklu zamkniętym (min. 250-300 sztuk w skali roku).

Współczesna koncentracja chowu zwierząt i związana z tym baza techniczna stwarza ekologiczne problemy. Z powodu braku niezawodnych i efektywnych technologii unieszkodliwiania i utylizacji odchodów fermy stają się źródłem zanieczyszczenia naturalnego środowiska (wód i gleby) amoniakami, azotanami, drobnoustrojami.

Produkcja owczarska na terenie gminy pozostanie w nielicznych gospodarstwach.

Ze względu na powyższe uwarunkowania wprowadza się na obszarze gminy zakaz lokalizacji obiektów produkcji zwierzęcej zaliczanych do mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko, w znaczeniu obowiązujących przepisów.

Obowiązuje ochrona mieszkańców i środowiska przed negatywnym oddziaływaniem obiektów produkcyjnych działalności rolnej, w tym ferm o dużej koncentracji zwierząt (zaliczanych do przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko) w sąsiedztwie istniejącej i planowanej zabudowy mieszkaniowej. Przedsięwzięcia te mogą być lokalizowane pod warunkiem, że planowane przedsięwzięcie nie będzie kolidować z kierunkiem rozwoju terenu i nie jest sprzeczne z celami polityki przestrzennej przyjętymi w studium dla wyznaczonych stref.

Nakazuje się dostosowanie produkcji zwierzęcej pod względem ilości, koncentracji inwentarza oraz technologii chowu do warunków środowiskowych a w szczególności:

- planowana inwestycja nie może powodować uciążliwości związanych z emisją hałasu i zanieczyszczeń powietrza oraz nie wpłynie na ograniczenie sposobu zagospodarowania terenów sąsiednich,*
- lokalizacja przedsięwzięcia nie wpłynie na ryzyko nie osiągnięcia celów środowiskowych zawartych w planie zagospodarowania wodami dorzecza Wisły.*

Lokalizację obiektów chowu i hodowli zwierząt, zaliczanych do przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko na terenie gminy Wilkołaz uzależnia się od sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, określającego warunki zabudowy i zagospodarowania terenu, na podstawie uściślonego wniosku inwestorskiego, w sposób eliminujący negatywne oddziaływanie na środowisko i konflikty między użytkownikami przestrzeni, z zachowaniem przepisów szczególnych.

W odniesieniu do pozostałych obiektów produkcji rolnej - zwierzęcej, nie zaliczanych do przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, w tym sytuowanych w zabudowie zagrodowej i na terenach rolnych w odległości mniejszej niż 100 m od terenów zabudowy mieszkaniowej i innych wymienionych w przepisach szczególnych, obowiązuje ograniczenie obsady zwierząt i ich lokalizacja w maksymalnym oddaleniu od budynków mieszkalnych, z uwzględnieniem ochrony warunków środowiskowych i ww. przepisów. Lokalizacja każdej kolejnej inwestycji o identycznym lub zbliżonym profilu działalności produkcyjnej, nie kwalifikowanych do ww. grupy przedsięwzięć ale mogącej powodować kumulację negatywnego oddziaływania na środowisko, powinna być warunkowana:

- rozpoznaniem przewidywanych skutków jakie może powodować (wynikających z istniejącego i planowanego zagospodarowania a w szczególności z rozmieszczenia już istniejących ferm i obiektów hodowli zwierząt),
- zachowaniem zasady przezorności,
- w przypadkach stwierdzenia ryzyka wystąpienia kumulacji negatywnego oddziaływania – opracowaniem miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu inwestycji .

5. Należy propagować rolnictwo integrowane wykorzystujące w sposób harmonijny postęp techniczny i biologiczny w uprawie, nawożeniu i ochronie roślin. W rolnictwie integrowanym przemysłowe środki produkcji (nawozy mineralne i pestycydy) są stosowane w umiarkowanych ilościach, wspomagają one całokształt poczynąń agrotechnicznych rolnika i są efektywnie wykorzystywane. Celem gospodarowania jest uzyskanie stabilnej wydajności i odpowiedniego dochodu rolniczego, doraźnie, jak również w długim okresie w sposób nie zagrażający środowisku przyrodniczemu. Można w uproszczeniu stwierdzić, że jest to system który łączy w sobie najlepsze elementy rolnictwa ekologicznego (płodozmian, nawożenie organiczne, uprawa międzyplonów, mechaniczna pielęgnacja, dbałość o żyzność biologiczną i aktywność gleby) i konwencjonalnego (nawozy mineralne stosowane w umiarkowanych dawkach oraz interwencyjnie aplikowane pestycydy).

6. Wraz z rozwojem funkcji nierolniczych, szczególnie usług, należy podejmować w gminie działania umożliwiające podnoszenie dochodów gospodarstw rolniczych. Jedną z tych form jest produkcja zdrowej żywności, zwłaszcza do spożycia w stanie nie przetworzonym, a także rozwój gospodarstw agroturystycznych. Taka funkcja jest preferowana m.in. w Zalesiu, Obrokach, Ewuninie, Marianówce, Pułankowicach. Atrakcyjność gminy w tym zakresie podnosi położenie w strefie podmiejskiej Kraśnika. Działania zmierzające do wykorzystania walorów gminy w rozwoju ekologicznie uwarunkowanych funkcji muszą być prowadzone zarówno w odniesieniu do siedlisk (poprawa stanu technicznego, sanitarnego i estetycznego) ale przede wszystkim w dziedzinach związanych z rozwojem infrastruktury na rzecz obsługi turystyki. Jednocześnie technologie stosowane w rolnictwie nie powinny ograniczać wspomnianych, innych form działalności, a przede wszystkim nie powodować pogorszenia warunków życia w otoczeniu rolniczej przestrzeni produkcyjnej. O przyjętej strukturze upraw i stosowanych technologiach decydować będzie głównie rynek. Zasoby siły roboczej w rolnictwie pozwalają na podjęcie technologii proekologicznych. Gmina ma bardzo duże możliwości produkcyjne, wykorzystanie których zależeć będzie m.in. od kompleksu zabiegów proekologicznych, restrukturyzacji struktury agrarnej, ale także od poprawy zabiegów agrotechnicznych, wśród nich najważniejszy jest poziom wapnowania gleb.

Rozbudowa infrastruktury wiejskiej oraz poprawa obsługi wsi i rolnictwa

1. W uwarunkowaniach rozwoju rolnictwa występują także inne czynniki ograniczające jego modernizację, których przełamanie lub zmiana jest niezbędna dla poprawy szans ekonomicznych gospodarstw rolnych. Należą do nich:

- niedorozwój usług i rzemiosła na rzecz wsi i rolnictwa;
- degradacja funkcjonalna i materialna ośrodków i obiektów obsługi rolnictwa (GS, SKR, SUR), a także wykorzystanie tych terenów na inne funkcje nie związane z rolnictwem;
- słaba infrastruktura techniczna większości wsi (niedorozwój dróg utwardzonych i kanalizacji);
- niskie dochody ludności rolniczej, utrudniające inwestowanie;
- trudności w zbyciu produktów rolnych.

Efektywność produkcji rolnej jest uzależniona od poziomu obsługi rolnictwa zwłaszcza w zakresie odbioru płodów rolnych i zaopatrzenia w środki do produkcji. Bardzo ważnym zadaniem będzie nie tylko utrzymanie istniejących obiektów obsługi rolnictwa, a także stworzenie warunków dla powstawania nowych, związanych z różnymi formami obsługi. Na lokalizację takich ośrodków wskazano: Wilkołaz –St. Kolejowa - Zdrapy, Ostrów, Wilkołaz Dolny i Wilkołaz Górny. W obsłudze gospodarki rolnej powinno się dążyć do utrzymania zorganizowanych form zaplecza i terenów obejmujących zainwestowanie: bazy, składy, magazyny, chłodnie, suszarnie i elewatory, drobne przetwórstwo i inne składniki niezbędnego majątku trwałego i obiektów związanych z potrzebami rolnictwa. Gmina Wilkołaz ma wyjątkowo sprzyjające warunki do rozwoju zaplecza technicznego i produkcyjnego rolnictwa w porównaniu z gminami sąsiadującymi.

2. Wszystkie omawiane procesy związane z przebudową rolnictwa będą wymagały zwiększenia nakładów związanych z budową i uzupełnianiem infrastruktury w zakresie:

- zaopatrzenia wsi i rolnictwa w wodę,
- melioracji regulujących stosunki wodne,
- kanalizacji wsi,
- telefonizacji i,
- reelektryfikacji,
- budowy i modernizacji dróg dla potrzeb rolnictwa.

Ważną i stale rosnącą rolę spełniać będzie doradztwo i oświata rolnicza dostosowana do zmieniających się warunków rynkowo-gospodarczych, reżimów technologicznych i ochronnych konsumenta.

Charakterystyka nowych technologii

W związku z preferencjami technologii ekologicznie przyjaznych środowisku, niezbędne jest stopniowe przygotowywanie dla nich właściwych podstaw rozwoju. Opierają się one na następujących głównych zasadach i wymaganiach:

1. W systemie zintegrowanym gospodarstwo jest wielokierunkowe, produkcja roślinna zwierzęca zrównoważona (1-2 gatunki). Zmianowanie uproszczone (4-5 gatunków) z udziałem roślin motylkowych (może dominować jakaś grupa roślin):

- nawożenie jest zrównoważone (organiczne i mineralne),
- poplony uprawia się na paszę i dla poprawy jakości stanowiska na 1-2 polach, (głównie krzyżowe i mieszanki z udziałem motylkowych),
- zużycie nawozów mineralnych mniejsze od pobrania, przy czym azotowych w granicach ekologicznie i ekonomicznie uzasadnionych, w uprawie roli głęboszowanie jest stosowane sporadycznie, a orki zastępowane często innymi uprawami,
- odmiany dobrane do intensywności gospodarowania, odporne, nasiona kwalifikowane, zaprawione, siew w postaci ścieżek technologicznych,
- pielęgnowanie mechaniczne i chemiczne interwencyjne, gdy szkodnik przekracza próg szkodliwości, a dokarmianie dolistne tylko wg potrzeby,
- w produkcji zwierzęcej bez hormonów wzrostu z dopuszczeniem określonych leków (w tym antybiotyków), dopuszczone uzupełnienia pasz z zakupu.

2. Gospodarstwo rolne w systemie ekologicznym jest wielokierunkowe, ale z obsadą kilku gatunków zwierząt dostosowaną do możliwości paszowych (produkcja tylko w oparciu o własne pasze):

- stosuje się zmianowanie tradycyjne wielopolowe z udziałem motylkowych i strączkowych, bez przewagi jednej grupy roślin, często uprawia się mieszanki i tzw. mieszaniny,
- nawożenie tylko organiczne często w formie kompostu, z dużym udziałem poplonów (co najmniej 50% areалу), głównie w postaci mieszanek z udziałem motylkowych,
- nawozy stosowane jako dodatki minerałów do kompostów (rzadziej do gleby) - azotowych nie stosuje się.

XVI. ZASADY POLITYKI PRZESTRZENNEJ I KIERUNKI ROZWOJU W UKŁADZIE STREFOWYM

Realizacja zagospodarowania w obszarze gminy powinna odpowiadać kryteriom oraz uwzględniać ustalenia proponowane w obrębie wyznaczonych stref polityki przestrzennej; warunkujących osiągnięcie zamierzonych celów oraz kierunków przekształceń i rozwoju gminy. Główne zasady strategii rozwoju i polityki przestrzennej przedstawiono na rysunku studium oraz w niniejszym rozdziale.

XVI.1. Strefa I – ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego

W celu wzmocnienia potencjału biotycznego środowiska i podkreślenia walorów krajobrazowych gminy, a także w celu wzmocnienia osłabionych elementów struktury ekologicznej gminy wyznacza się

STREFĘ I

OCHRONY I KSZTAŁTOWANIA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

Ze względu na niekorzystne przekształcenia środowiska przyrodniczego i krajobrazu gminy (w większości typowe dla Wyżyny Lubelskiej), polegające głównie na:

- wylesieniu terenu;
- zubożaniu hydrograficznym obszaru gminy i zanieczyszczeniu wody rzeki Urzędówki;
- modyfikowaniu fizycznych i wodnych właściwości gleb;
- degradacji powierzchni ziemi wskutek erozji;
- przejmowaniu terenów rolnych i leśnych na cele budownictwa;
- likwidacji zadrzewień i zakrzewień śródpolnych (wraz z postępującą mechanizacją) i łągowych

ustala się formy działań służące realizacji strategii proekologicznej.

Warunkiem zachowania równowagi ekologicznej oraz ukształtowania zrównoważonej struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy jest wzmocnienie zubożonych zasobów środowiska przyrodniczego, zwiększenie skuteczności ich ochrony a także wzbogacenie struktury ekologicznej gminy.

Głównym zadaniem wyodrębnionej strefy jest stworzenie warunków kształtowania rozwoju wiodących funkcji gminy na zasadzie harmonizowania zagospodarowania przestrzennego z układem przyrodniczym. Podstawą jest zwiększenie stabilności krajobrazu.

Ze względu na szczególną rolę w strukturze i systemie ekologicznym - główne działania powinny być skupione w obszarze:

Den dolin rzecznych

Dolina Urzędówki stanowi główny ciąg ekologiczny gminy – łąkowo - łęgowy; wyróżniający się w jej krajobrazie polnym. Dolina, rozległa w centralnej części gminy (między wsiami Wilkołaz Pierwszy i Wilkołaz Drugi), przewęża się w rejonie wsi Zalesie. Należy podkreślić także znaczenie dolinki, bezmiennego dopływu Urzędówki, biorącego swój początek w okolicach wsi Obroki. Zbiorowiska łęgowe w dnie doliny Urzędówki zaliczane są do zbiorowisk ginących, a mających kluczowe znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej środowiska przyrodniczego gminy. Z uwagi na względną różnorodność występujących jeszcze w jej obszarze ekosystemów jest ona dla przeważającej części gminy strefą zasilania ekologicznego. Obejmuje się szczególną ochroną dna dolin wraz ze strefą krawędziową w granicach określonych na rysunku studium:

1) **Dolinę Urzędówki** - w nawiązaniu do kontekstu przestrzennego, regionalnego bądź lokalnego identyfikuje się jako ekologiczną strefę wodno - łąkową, ciąg ekologiczny bądź strefę zasilania ekologicznego,

2) **Dolinkę dopływu Urzędówki** - z uwagi na użytkowanie części doliny jako uprawy polowe i charakter zbiorowisk roślinnych identyfikuje się ją jako podstrefę wspomagania ekologicznego.

Podstawową zasadą jest ochrona biologicznej struktury dolin oraz ich użytkowanie podporządkowane wymogom ochronnym i prawnym obowiązującym w ich obszarach. Ustala się:

- ochronę naturalnych i półnaturalnych siedlisk łąkowych i łęgowych, typowych dla dolin i ich obrzeży;
- wykluczenie zabudowy kubaturowej oraz obiektów budowlanych i urządzeń infrastruktury, poza przypadkami określonymi i dopuszczonymi planem miejscowym;
- zakaz form użytkowania terenu, stwarzających zagrożenia dla ich funkcji ekologicznych;
- działania w kierunku renaturalizacji dna doliny; zaleca się przekształcanie gruntów ornych na użytki zielone;
- zakaz tworzenia nasypów i grodzienia poprzecznie do osi doliny;
- ochrona pasmowych zadrzewień i zakrzewień na obrzeżu doliny, jako biologicznego buforu chroniącego łąkowe i podmokłe dno dolin przed spływami zeutrofizowanych wód.

Ważną funkcję w układzie przyrodniczo-krajobrazowym gminy przypisuje się:

- **suchym obniżeniom dolinnym** - okresowo odprowadzających wodę powierzchniową z terenów wierzchowinowych i stref zboczowych. Ze względu na ich rolę w lokalnym systemie ekologicznym podstawowym warunkiem w ich użytkowaniu jest zachowanie drożności ekologicznej oraz wzmocnienie ich potencjału przyrodniczego.

W obszarach wyznaczonych w planach miejscowych, powinny obowiązywać następujące zasady:

- zakaz lokalizacji zabudowy kubaturowej poza przypadkami określonymi w planie miejscowym;
- zakaz składowania odpadów i nieczystości;
- zakaz lokalizacji nasypów i ogrodzeń poprzecznie do osi dolin; poprawa przepustowości tras komunikacyjnych, przecinających dolinki;

- kształtowanie trwałej szaty roślinnej o funkcji przeciwoerozyjnej, głównie przez zalesienia i zadrzewienia zboczy;
- stosowanie płodozmianów przeciwoerozyjnych;
- wyłączenie z zalesień dna dolin.

Ochroną obejmuje się także rozcinające strefy zboczowe *dolin rzecznych* – wąwozy, głęboznice *i suche doliny*. Przeważnie zadrzewione i zakrzewione, spełniają ważne funkcje ekologiczne jako ostoje dla drobnej zwierzyny oraz miejsca lęgowe dla ptaków.

XVI.1.1. Obszary ochrony zasobów przyrodniczych

Zadaniem wyodrębnionej podstrefy jest ochrona i wzmocnienie geokomponentów środowiska które decydują o potencjale środowiska przyrodniczego gminy i sposobie funkcjonowania przyrody. Szczególną wagę przypisuje się do ochrony:

- hydrosfery, obejmuje się ochroną wody otwarte, zwłaszcza źródła i rzeki, a także stawy w dolinie Urzędówki;
- szaty roślinnej związanej z naturalnymi dla niej siedliskami tj. formacjami łęgowymi (leśnymi i nieleśnymi);
- lasów i zadrzewień porastających wąwozy;
- naturalnej rzeźby terenu, która determinuje walory i harmonię krajobrazu kulturowego gminy;
- obszarów złóż surowców mineralnych.

Wody płynące

Ze względu na znaczenie Urzędówki w wyjątkowo ubogim systemie rzeczonym gminy - jej ochrona zarówno pod względem sanitarnym jak i krajobrazowym należy do priorytetowych zadań polityki przestrzennej i strategii ekologicznej. W gminie Wilkołaz sieć rzeczna jest słabo rozwinięta, ponadto rzeki mają małe przepływy, co wiąże się z bardzo niską zdolnością do samooczyszczania. Dlatego przywiązuje się szczególne znaczenie nie tylko do ochrony istniejących rzek ale także do wzbogacenia ich wodności poprzez rozwój retencji oraz odtworzenie dawnych zbiorników wodnych.

Ochronie podlegają:

- rz. Urzędówka płynąca przez środkową część gminy;
- rzeczka (beziemienna) płynąca w rejonie miejscowości Wilkołaz Pierwszy;
- okresowe i wysychające strugi w obszarze całej gminy.

Ustala się:

- obowiązek utrzymania koryta Urzędówki i cieków w stanie naturalnym; ograniczając regulację do działań związanych z konserwacją np. w przypadku budowy zbiorników retencyjnych, dopuszcza się odmulanie i pogłębianie koryta rzek *oraz do regulacji i skanalizowania odcinków rzeki Urzędówki i cieków naturalnych na terenach zurbanizowanych, umożliwiającą ochronę przeciwpowodziową tych obszarów* ;

- zakaz odprowadzania do wód i gruntu nie oczyszczonych ścieków, składowania odpadów; obowiązuje eliminacja ognisk zanieczyszczeń;
- zakaz usuwania zarośli i zadrzewień łęgowych ze strefy brzegowej rzeki, za wyjątkiem przypadków służących konserwacji i działaniom przeciwpowodziowym; obowiązuje kształtowanie biologicznej obudowy koryta rzeki.

Dopuszcza się *budowę obiektów małej retencji i budowli hydrotechnicznych w korycie rzeki Urzędówki* (służących retencji wód lub zabezpieczeniu przeciwpowodziowym).

W zakresie działań przeciwpowodziowych wskazuje się:

- konieczność konserwacji grobli i opasek brzegowych chroniących brzegi przed erozją i utrzymujących wody rzek w korycie; *dopuszcza się prowadzenie robót konserwacyjnych i modernizacyjnych na urządzeniach melioracji podstawowych (rzeka Urzędówka),*
- selekcję, wycinkę drzew i krzewów, *karczowanie pni*, utrudniających swobodny przepływ wezbrań,
- zakaz wznoszenia mostków i innych obiektów tego typu na ciągach komunikacyjnych, nie będących powiązaniami ogólnodostępnymi,
- *zakaz zabudowy działek, grodzienia, zalesiania, zadrzewiania i sadzenia krzewów w odległości mniejszej niż 1,5 m od linii brzegowej cieków,*
- *zakaz lokalizacji nowej zabudowy w dolinach rzecznych, na terenach narażonych na niebezpieczeństwo powodzi.*

Wody stojące (stawy, źródła)

Gmina jest uboga w wody powierzchniowe stojące. Obejmują one głównie stawy skupione w dolinie Urzędówki w rejonie Wilkołaza Pierwszego, Wilkołaza Poduchownego, we wsi Zalesie a także staw śródleśny w Żurawieńcu oraz nieliczne oczka wodne. Ze względu na przesuszenie większej części obszaru oraz na wyjątkowe znaczenie wody w strukturze i systemie ekologicznym gminy obejmuje się szczególną ochroną istniejące jeszcze tereny podmokłe oraz naturalne i sztuczne zbiorniki wodne. Wody powierzchniowe są bardzo ważnym elementem obszarów aktywnych biologicznie. Należy zatem zachować zarówno wysięki i podmokłości w okolicy Rudnika Szlacheckiego i miejscowości Obroki jak też kilkanaście małych zbiorników wodnych i sadzawek, wypełniających obniżenia i zagłębienia terenu na całej powierzchni gminy. Zaleca się kształtowanie wokół zbiorników wodnych zadarnionych i zadrzewionych stref brzegowych.

Podkreśla się, że bardzo ważnym elementem ochrony i wzbogacania systemu hydrologicznego jest ochrona źródeł i oczek wodnych. Obowiązuje szczególna dbałość o te - zanikające obiekty hydrograficzne, poprzez:

- zakaz zmian stosunków wodnych w ich otoczeniu, prowadzących do osuszania lub obniżania poziomu wód gruntowych,
- zakaz zanieczyszczania źródeł i ich otoczenia, obowiązuje likwidacja ognisk zanieczyszczeń (w tym dzikich składowisk odpadów), zakaz przekształcania naturalnych warunków wypływu wody ze źródeł, wymagana dbałość o stały swobodny odpływ z nisz źródłiskowych, poprzez systematyczne ich oczyszczanie z liści i gałęzi.

Projektowane zbiorniki retencyjne

Ze względu na fakt, że wody powierzchniowe zajmują zaledwie ok. 0,3 % powierzchni gminy pożądany jest dalszy rozwój małej retencji. Jej głównym zadaniem jest stabilizacja stosunków wodnych w dolinie rzeki Urzędówki oraz w obszarach przydolinnych. Możliwości powiększenia sieci zbiorników są także związane z ew. eksploatacją w dolinie Urzędówki zasobów torfu. Ustala się:

- rekonstrukcję i rewitalizację istniejących w przeszłości zbiorników i stawów w dolinie (Wilkołaz Pierwszy i ewentualnie Wilkołaz Dolny);
- budowę zbiornika wodnego w rejonie miejscowości Zalesie; dopuszcza się możliwość realizacji zbiornika w Wilkołazie Drugim i Trzecim na terenie wyrobiska torfu pod warunkiem jego całkowitej eksploatacji;
- możliwość budowy systemu niskich przetamowań podnoszących poziom wody w korycie rzeki oraz położonych na pobliskich łąkach i torfiankach.

Łąki i zadrzewienia w dolinach rzecznych

Zadaniem wyznaczonego obszaru jest częściowa transformacja użytkowania ornego na łąkowe - dolin oraz ochrona krajobrazu łąkowego, terenów podmokłych celem podniesienia ich przydatności dla funkcji ekologicznej.

W strukturze użytkowania terenu łąki i pastwiska, koncentrujące się w większości w dolinie Urzędówki, zajmują aktualnie zaledwie ok. 3,6 % powierzchni gminy. Ich dalszy przyrost może przyczynić się do poprawy systemu ekologicznego gminy.

Ustala się zakaz zmiany przeznaczenia łąk i pastwisk na cele budowlane a także na inne formy użytkowania rolniczego. Z uwagi na uwarunkowania ekologiczne zaleca się przekształcanie na użytki zielone gruntów ornych położonych w dolinach rzek, na podmokłych terenach, w obrzeżu zbiorników wodnych oraz w obszarach suchych dolin i innych obniżen terenowych.

Dla systemu przyrodniczego wysoką wartość mają zbiorowiska łąkowe. Na terenie gminy nie są one zbyt liczne, ich powierzchnia powinna być zwiększona, jak również wzbogacona struktura gatunkowa. Ze względu na konieczność ochrony ekosystemów wodnych wraz ze strefami ekotonowymi, rodzime typy zadrzewień łąkowych powinny podlegać rygorystycznej ochronie. Obecnie występują one tylko na pewnych odcinkach doliny Urzędówki. Ustala się zakaz wycinki drzew i zakrzaczeń łąkowych za wyjątkiem przypadków związanych z działaniami przeciwpowodziowymi i gospodarką wodną (konserwacja).

Lasy i zadrzewienia

W strukturze przyrodniczej odczuwa się zbyt niski udział terenów leśnych. Niecałe **900 ha** istniejących lasów i zadrzewień stanowi zaledwie **ok. 11,0 %** powierzchni gminy. Istniejące lasy są zbyt rozdrobnione oraz rozmieszczone nierównomiernie na terenie gminy, głównie w północnej i południowej jej części. Największe kompleksy leśne występują w rejonie miejscowości Obroki, Kol. Obroki, Wilkołaz Dolny i Ewunin. Niewielkie zwarte zespoły leśne występują w pobliżu miejscowości Pułankowice, Ostrów, Rudnik Szlachecki, Rudnik Szlachecki Kolonia.

Pod względem typologii leśnej siedliska leśne gminy to przede wszystkim las mieszany świeży (LMśw - zajmuje 70 % powierzchni), znacznie mniej jest siedlisk lasu świeżego (Lśw ok. 20 % powierzchni). Pozostałe powierzchnie leśne to bór mieszany świeży (BMśw) i ols. Pod względem fitytosocjologicznym występują następujące typy siedlisk: świetlista dąbrowa typu

wyżynnego, grądy, łągi olszowe siedlisk wodnogruntowych. Las mieszany świeży (odpowiadający świetlistej dąbrowie) porasta rędziny, występuje na północ od Wilkołaza Dolnego, na południe od Marianówki, w okolicach wsi Obroki, Rudnika Szlacheckiego, Pułankowic i Ostrowa. Świetlista dąbrowa jest bogatym florystycznie lasem z drzewostanem dębowo-sosnowym z domieszką grabu. Las świeży odpowiada pod względem fitosocjologicznym grądowi. Występuje w północnej części gminy w lesie Żurawieniec oraz w okolicy wsi Pułankowice i Rudniku Szlacheckim Kolonia.

Typ drzewostanu składa się z sosny z domieszką dębów. W dolinie Urzędówki w okolicy wsi Wólka Rudnicka znajduje się niewielki fragment łągu olchowego. Drzewostan składa się z olszy czarnej.

Lasy państwowe stanowią niespełna 21 % niewielkiej powierzchni leśnej gminy. W studium wskazuje się możliwość powiększenia terenów leśnych głównie poprzez zalesienia przeciwerozryjne oraz powierzchni zadrzewień poprzez fitomelioracje.

Dla terenów leśnych ustala się: zakaz zmiany użytkowania leśnego na nieleśne, ochronę i kształtowanie granicy rolno-leśnej, zgodnie z zaleceniami ekologicznymi (ochrona strefy ekotonalnej przed użytkowaniem ornym), systematyczne odnawianie lasu, kształtowanie struktury gatunkowej w kierunku powiększenia różnorodności biologicznej i zwiększania odporności na czynniki zewnętrzne, wymóg zalesień gatunkami dostosowanymi do typu miejscowego siedliska leśnego.

W celu ochrony kompleksów leśnych ustala się *na obszarach z nimi sąsiadujących zakaz lokalizacji wielkokubaturowych (za wyjątkiem dopuszczonych w planie miejscowym) oraz obiektów i przedsięwzięć destabilizujących stosunki wodne obszarów leśnych.*

Roślinność kserotermiczna

W celu ochrony różnorodności biologicznej środowiska obejmuje się ochroną roślinność ciepłolubną. Zbiorowiska kserotermiczne należą do najbardziej interesujących w gminie zbiorowisk roślinnych oraz zawierają najwięcej gatunków rzadkich i chronionych. Zajmują one głównie nasłonecznione strome zbocza i grzbiety wąwozów lessowych i doliny Urzędówki oraz wyniosłości wyżynne.

Obowiązuje bezwzględna ochrona zbiorowisk muraw o charakterze stepowym oraz zarośli kserotermicznych.

Tereny złóż surowców mineralnych do potencjalnej eksploatacji

Zadaniem wskazanych terenów jest wykorzystanie miejscowych zasobów do celów gospodarczych oraz ograniczenie innych form zagospodarowania. Gmina jest dość zasobna w surowce mineralne.

Podstawową bazę surowcową gminy stanowią kruszywa naturalne, surowce ilaste i węglanowe (margle, opoka). Mogą one służyć jako surowiec do celów budowlanych, produkcji cegły i klinkieru oraz produkcji wapna nawozowego.

W Wilkołazie Drugim znajduje się złóż margli (dokumentowane C₁) - do wykorzystania w produkcji wapna nawozowego. W dolinie Urzędówki (*Wilkołaz Drugi i Wilkołaz Trzeci*) znajduje się złóż torfu opałowego (udokumentowane C₁) o średniej miąższości ok. 3,0 m. Złóż surowców ilastych w Wilkołazie Dolnym eksploatowane jest na potrzeby produkcji cegły. *Wykaz udokumentowanych złóż surowców mineralnych na obszarze gminy Wilkołaz – wg stanu na dzień 30.04.2013 r. zawiera tabela nr 7.*

Na wszystkich obszarach zasobowych – udokumentowanych, obowiązuje ochrona terenu przed zabudową oraz zagospodarowaniem ograniczającym ewentualne przyszłe wydobywanie złóż.

Przyjęto zasadę, że na terenach wskazanych w planie miejscowym dopuszcza się powierzchniową eksploatację złóż, z zachowaniem warunków określonych w przepisach. Zasoby geologiczne i warunki eksploatacji są określone w koncesjach na wydobywanie kopalin systemem odkrywkowym.

Wydobywanie surowców powinno podlegać następującym uwarunkowaniom przyrodniczym - zachowaniu warunków ochrony zasobów, ochronie powierzchni ziemi, wód powierzchniowych i podziemnych a także innych elementów środowiska przyrodniczego.

Wiodącą zasadą na terenach określonych na rysunku jest ochrona krajobrazu i walorów środowiska przed kolizyjnym użytkowaniem kopalń. Eksploatacja złóż jest wiązana z rekultywacją wyrobisk poeksploatacyjnych, racjonalnym gospodarowaniem ich zasobami oraz kompleksowym wykorzystaniem złóż.

Preferowane kierunki rekultywacji terenów poeksploatacyjnych:

- 1) położonych w systemie przyrodniczym gminy (SPG) i w jego bezpośrednim sąsiedztwie: leśne, wodne (zbiornik retencyjny, rekreacyjny) lub rolne (staw rybny),*
- 2) na pozostałych obszarach – rolne, leśne, produkcyjne (np. fotowoltaika) lub inne określone na rysunku studium.*

XVI.1.2. Obszary wzmacniania struktury i odporności środowiska przyrodniczego

Zadaniem wyznaczonych obszarów jest ukierunkowanie działań wzbogacających zasoby środowiska przyrodniczego i wartości naturalne terenów zdegradowanych oraz powiązanie ich z potrzebami poprawy aktywności systemu ekologicznego gminy. W studium wskazano zadania priorytetowe, odnoszące się do wzmacniania głównych ogniw systemu ekologicznego tj. dolin rzecznych, terenów leśnych i zadrzewień, terenów podmokłych, suchych dolin i wąwozów - wchodzących w system kształtowania powiązań między głównymi ogniwami *Systemu Przyrodniczego Gminy - SPG*.

Z uwagi na cechy środowiska przyrodniczego gminy główną zasadą obowiązującą w strefie będą:

A. WZMACNIANIE STRUKTURY I ODPORNOŚCI ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

Obejmuje następujące elementy struktury:

Obszary wskazane do zalesienia

Zadaniem wyznaczonych obszarów jest określenie potencjalnych możliwości powiększenia zasobów leśnych oraz kierunków kształtowania granicy rolno-leśnej. Ponieważ gmina ma tylko nieznaczny udział gleb słabych o niskiej bonitacji możliwości powiększenia zasobów leśnych są stosunkowo niewielkie. Zwiększenie udziału zadrzewień w strukturze ekologicznej gminy powinno być osiągnięte drogą fitomelioracji, jako formą wiodącą. W studium wskazuje się możliwość zalesień:

- gruntów przyleśnych oraz pozwalających na powiększenie powierzchni leśnych lub ich powiązanie przestrzenne,
- gruntów marginalnych, zdegradowanych i wskazanych przez użytkowników,

- gruntów najsłabszych, jako alternatywnej formy użytkowania gospodarczego,
- stromizm w ramach melioracji przeciwoerozyjnych (fitomelioracja),
- terenów położonych na kierunkach powiązań ekologicznych.

Zaproponowana w studium granica rolno-leśna uwzględnia trzy aspekty:

- 1) użytkowy, wskazując pod zalesienie grunty stosunkowo mniej przydatne dla produkcji rolnej,
- 2) ekologiczny, przeznaczając pod zalesienie tereny położone na kierunkach powiązań przyrodniczych i sprzyjając tym samym większej spójności systemu ekologicznego,
- 3) krajobrazowy, wskazując zasadę kształtowania kompleksu leśnego oraz zalesień terenów z uwzględnieniem walorów ekspozycji i fizjonomii krajobrazu.

W procesie regulacji granicy rolno-leśnej należy uwzględnić kształtowanie strefy ekotonalnej na granicy lasu z gruntami rolnymi o szerokości **12-30 m** oraz wyłączenie ich z lokalizacji zabudowy *lub ograniczenie zabudowy do przypadków określonych w planie miejscowym.*

W celu ochrony istniejących urządzeń drenarskich zalesienia na obszarach gruntów zdrenowanych, określonych na rysunku studium, należy uzgodnić z Wojewódzkim Zarządem Melioracji i Urządzeń Wodnych w Lublinie.

Grunty orne wskazane do transformacji na użytki zielone

Zadaniem wyznaczonych terenów jest przebudowa składu gatunkowego szaty roślinnej i podniesienie walorów przyrodniczych terenów użytkowanych rolniczo, położonych w układzie powiązań ekologicznych. Transformacja powinna być realizowana głównie w dolinach rzek, w obniżeniach dolinnych, w strefach ujściowych wąwozów i **suchych** dolin, na terenach podmokłych, na obrzeżach zbiorników wodnych.

W studium wskazano do transformacji grunty orne:

- w otoczeniu zbiorników wodnych,
- w dolinie rzeki Urzędówki i jej dopływów,
- grunty przyleśne.

Pasmowe zadrzewienia i zakrzewienia na kierunkach powiązań przyrodniczych

Zadaniem wyznaczonych na rysunku studium terenów jest wspomaganie funkcji ekologicznych w systemie przyrodniczym oraz wzbogacenie krajobrazu gminy.

Krajobraz gminy przechodził niekorzystne przeobrażenia m. in. wylesianie terenu na rzecz pól uprawnych oraz likwidację zadrzewień śródpolnych. Skutkiem tych procesów jest zwiększenie podatności gruntów rolnych na erozję wietrzną i wodną oraz przesuszenie i zakwaszenie gleb, jak również ubożenie estetyczne krajobrazu.

Tworzenie pasmowych zadrzewień i zakrzewień, poprzez nasadzenia zieleni średniej i wysokiej jest elementem wzrostu stabilności krajobrazu, z drugiej strony jest elementem kształtowania ciągłości i drożności systemu ekologicznego. Szczególnie niewystarczająca jest ilość powiązań pomiędzy doliną Urzędówki a wieloprzestrzennymi obszarami rolnymi. Istnieje potrzeba, usprawnienia funkcjonowania systemu ekologicznego poprzez zadrzewienia i zakrzewienia w powiązaniu z fitomelioracjami. Działania związane z kształtowaniem zieleni winny sprzyjać:

- udrożnieniu pasm ekologicznych (ciągów i korytarzy);
- biologicznym wzmacnianiu istniejących powiązań przyrodniczych;
- kształtowaniu nowych powiązań ekologiczno-funkcjonalnych.

Ustala się następujące zasady formowania zieleni:

- zakaz likwidacji zieleni mającej znamiona założeń, skupisk zieleni, konieczność uzupełniania drzewostanu istniejących alei, szpalerów i innych form zieleni komponowanej;
- ochrona i uzupełnianie naturalnych zadrzewień i zakrzewień wąwozów, krawędzi skarp;
- kształtowanie ciągów szpalerowych i alei wzdłuż dróg publicznych, tras rowerowych i dróg gospodarczych;
- tworzenie pasmowych nasadzeń w granicach obrębów geodezyjnych;
- nasadzenia drzew na terenach siedlisk rolnych i wokół nich.

B. OCHRONA NATURALNEJ ŻYZNOŚCI W ŚRODOWISKU GLEBOWYM I PRODUKTYWNOŚCI GLEB

Główne piętno na pokrywie glebowej gminy wywierają pyłowo-piaszczyste utwory lessopodobne. Statystyka dowodzi wyraźnej przewagi gleb o walorach bliskich optymalnych. Jednak wielowiekowa intensywna produkcja rolna spowodowała niemal zupełne wylesienie gminy i radykalne obniżenie zdolności retencyjnych podłoża co doprowadziło do osłabienia odporności gleb, przesuszenia, zakwaszenia i jałowienia gleb. Erozja nieustannie prowadzi do ubytku areálu gruntów o wysokich walorach agrotechnicznych. Na niektórych obszarach skutkiem erozji jest znaczna utrata próchnicy w glebie, głównie z uwagi na:

- skłony i spadki terenu,
- brak trwałej pokrywy roślinnej na przeważającej części obszaru gminy,
- występowanie wąwozów drogowych bez umocnienia biologicznego.

Z uwagi na niekorzystną ewolucję krajobrazu i wzrastające zagrożenie degradacji ekologicznej głównym zadaniem jest ochrona naturalnej równowagi w środowisku glebowym i żyzności gleb. W studium zatem wytypowano:

- obszary narażone na erozję b. silną, silną i średnio wskazane do kompleksowych melioracji przeciwoerozyjnych,
- rejonów wymagające dogęszczenia zieleni śródpolnej,
- obszary do realizacji fitomelioracji (zadrzewienia, zakrzewienia, zadarnienia) o funkcjach przeciwoerozyjnych, przeciwwietrznych i wodochronnych,
- obszary wskazane do rekultywacji.

Zaproponowano zastosowanie i rozmieszczenie wszystkich podstawowych form fitomelioracji:

- zadrzewienia pasmowe, powinny być tworzone przez zieleń wysoką w pasach o szerokości min. 5,0 m (z przeznaczeniem pod funkcje przeciwoerozyjne i przeciwwietrzne);
- zadrzewienia rzędowe, głównie o funkcjach przeciwwietrznych;
- zadrzewienia (zakrzewienia) żywopłotowe, mające hamować spływy na granicy wierzchowin i zboczy oraz zapewnić hamowanie skoncentrowanych spływów w dna dolin;
- zadrzewienia kępowe, głównie o charakterze krajobrazowym;
- zadarnienia, służące głównie umocnieniu biologicznemu górnych partii zboczy.

Główną zasadą obowiązującą w strefie jest zwiększenie udziału użytków zielonych i terenów posiadających trwałą pokrywę roślinną. Jest to możliwe wyłącznie poprzez intensywne działania fitomelioracyjne (wyżej wskazane) oraz ograniczanie upraw okopowych - zaś preferowaniu w strukturze upraw mieszanek trawiastych. Biologiczne melioracje przeciwoerozyjne powinny zwiększać spójność pozostałości naturalnych ekosystemów,

głównie zadrzewionych i zakrzewionych fragmentów wąwozów, najczęściej funkcjonujących w izolacji pośród pól.

Zadaniem wyznaczonych obszarów jest także przywrócenie naturalnych i użytkowych walorów - terenów przekształconych lub zdegradowanych oraz neutralizowanie obiektów destrukcyjnych.

Ponieważ największym źródłem zagrożeń środowiska w gminie jest niekontrolowana eksploatacja surowców mineralnych oraz odpady gromadzone w wyrobiskach poeksploatacyjnych, do priorytetów powinny należeć działania na rzecz poprawy stanu sanitarnego i estetycznego środowiska. W tym zakresie ustala się:

- rekultywację wyrobisk i terenów poeksploatacyjnych,
- likwidację dzikich wysypisk śmieci i wdrożenie systemu składowania odpadów na wysypisku komunalnym.

XVI.1.3. Obszary chronione i wskazane do objęcia prawną ochroną (obowiązująca/projektowana)

Zadaniem wyznaczonych obszarów jest stworzenie obszarowej ochrony prawnej środowiska przyrodniczego

Za podstawę obszarowej ochrony przyjmuje się *System Przyrodniczy Gminy*. Wyróżniające się w skali regionu wartości środowiska przyrodniczego i krajobrazu uzasadniają rozszerzenie prawnej ochrony obszarowej w gminie. W studium uwzględnia się istniejące i projektowane obszary i obiekty chronione, których formy przewiduje *ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013 r. poz. 627, z późn. zm.) oraz ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2011 r. Nr 12, poz. 59, z późn. zm.)*. Projektowane obszary chronione, do czasu ustanowienia ochrony prawnej obejmuje się ochroną planistyczną.

Południowy, zalesiony fragment gminy znajduje się w Kraśnickim Obszarze Chronionego Krajobrazu. W jego granicach obowiązują zasady zagospodarowania określone *rozporządzeniem Nr 39 Wojewody Lubelskiego z dnia 17 lutego 2006 r. (Dz. U. Woj. Lub. z 2006 r. Nr 65, poz. 1224) w sprawie Kraśnickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu*.

Ustalenia dotyczące czynnej ochrony ekosystemów Obszaru:

- 1) zachowanie oraz poprawa stosunków wodnych poprzez ograniczanie nadmiernego odpływu wód, gospodarowanie zasobami wodnymi w sposób uwzględniający potrzeby ekosystemów wodnych i wodno-błotnych, zachowanie naturalnego charakteru rzek, cieków wodnych, zbiorników wodnych i starorzeczy, ochronę funkcji obszarów źródłiskowych o dużych zdolnościach retencyjnych, zachowanie lub przywracanie dobrego stanu ekologicznego wód;*
- 2) zachowanie lub odtwarzanie różnorodności biologicznej właściwej dla danego typu ekosystemu, głównie poprzez zachowanie lub przywracanie właściwego stanu siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk roślin, zwierząt lub grzybów;*
- 3) uwzględnianie potrzeb ochrony przyrody w gospodarce człowieka, w tym w gospodarce rolnej, leśnej, wodnej, rybackiej i turystyce;*
- 4) ochrona i kształtowanie zadrzewień, ze szczególnym uwzględnieniem zadrzewień nadwodnych i śródpolnych;*
- 5) ochrona specyficznych cech krajobrazu, w tym dolin rzecznych, starorzeczy, naturalnych form rzeźby terenu (wydmy, doliny denudacyjne, wąwozy lessowe, kotły i studzienki erozyjne);*

- 6) tworzenie i ochrona korytarzy ekologicznych, umożliwiających migrację gatunków;
- 7) kształtowanie zagospodarowania przestrzennego w sposób umożliwiający zachowanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych oraz wartości kulturowych, w szczególności przez: ochronę otwartej przestrzeni przed nadmierną zabudową, zachowanie ciągłości korytarzy ekologicznych, kształtowanie zalesień w sposób optymalny dla ochrony różnorodności biologicznej i walorów krajobrazowych, ochronę punktów, osi i przedpoli widokowych, usuwanie lub przesłanianie antropogenicznych elementów dysharmonijnych w krajobrazie;
- 8) dążenie do odtworzenia starych odmian drzew owocowych i ras zwierząt hodowlanych;
- 9) dążenie do rewitalizacji zespołów zabudowy, w tym układów zabytkowych, propagowanie tradycyjnych cech architektury;
- 10) eliminowanie lub ograniczanie źródeł zagrożeń, w szczególności zanieczyszczenia powietrza, wód i gleb, poprzez usuwanie zanieczyszczeń antropogenicznych, kształtowanie prawidłowej gospodarki wodnościekowej, promowania sposobów gospodarowania gruntami, ograniczających erozję gleb.

Na obszarze zakazuje się:

- 1) zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor i legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarłisk, złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką;
- 2) realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r. poz. 1235); nie dotyczy realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, dla których ocena oddziaływania na środowisko wykazała brak znaczącego negatywnego wpływu na ochronę przyrody Obszaru;
- 3) likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych; nie dotyczy prac wykonywanych na potrzeby ochrony przyrody;
- 4) wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu; nie dotyczy terenów, dla których udzielono koncesji na wydobywanie kopalin przed dniem wejścia w życie niniejszego rozporządzenia;
- 5) wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztormowym, przeciwpowodziowym lub przeciwoświsiskowym lub utrzymaniem, budową, odbudową, naprawą lub remontem urządzeń wodnych;
- 6) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna gospodarka wodna lub rybacka;
- 7) likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno-błotnych;
- 8) lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej; nie dotyczy obiektów lokalizowanych w obszarach wyznaczonych w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin lub w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego lub w ciągach istniejącej zabudowy.

Zakazy wymienione w pkt 2 nie dotyczą lokalizacji inwestycji celu publicznego, uwzględnionych w studium i realizowanych zgodnie z przepisami odrębnymi z zakresu ochrony środowiska.

Zasady te sprowadzają się do ochrony naturalnych ekosystemów oraz dbałości o harmonijne zagospodarowanie z poszanowaniem wartości przyrodniczo - krajobrazowych. Obowiązuje zakaz zagospodarowania powodującego zmniejszenie tych walorów i dbałość o estetykę krajobrazu.

Pomniki przyrody

A. istniejące

- *Wilkołaz Pierwszy*
 - *lipa drobnolistna o obwodzie 410 cm - w gospodarstwie rolnym*
 - *lipa drobnolistna o obwodzie 456 cm - w gospodarstwie rolnym, w miejscu spalonego kościoła,*
- *Wilkołaz Poduchowny*
 - *kasztanowiec zwyczajny o obwodzie 380 cm - na terenie parafii,*
 - *lipa drobnolistna o obwodzie 390 cm przy cmentarzu*
 - *dąb szypułkowy o obwodzie pnia ok. 333 cm przy plebanii*
- *Wilkołaz Trzeci*
 - *wiąz szypułkowy o obwodzie 360 cm w pobliżu wiaduktu kolejowego*

B. projektowane

- *lipa drobnolistna w Wilkołazie Trzecim w pobliżu wiaduktu kolejowego o obwodzie 340 cm*
- *grupa drzew - 2 kasztanowce zwyczajne i lipa drobnolistna w Wilkołazie Poduchownym przy kościele o obwodzie 340-460 cm*
- *głaz narzutowy w Ostrowie i Wilkołazie Dolnym*

Ustala się następujące zasady ochrony:

- 1) zakaz pozyskiwania, niszczenia lub uszkodzania obiektów poddanych ochronie oraz dokonywania istotnych zmian obiektów;
- 2) zapewnienie właściwych dla gatunków drzew - warunków siedliskowych, ułatwiające pobieranie wody i substancji mineralnych;
- 3) ochrona podłoża wokół systemu korzeniowego przez zakaz zmiany stosunków wodnych i lokalizacji obiektów i urządzeń (poza ogrodzeniem ochronnym w odległości mniejszej niż 20 m);
- 4) zakaz niszczenia gleby, zakopywania i wylewania odpadów i nieczystości, palenia ognisk, stosowania środków chemicznych w otoczeniu obiektów;
- 5) zakaz umieszczania na obiektach tablic, napisów i innych znaków nie związanych z ochroną obiektu;
- 6) konserwacja i leczenie, podporządkowanie zabiegów pielęgnacyjnych celom ochronnym.

Lasy ochronne

1) Lasy wodochronne - projektowane:

- łąg olchowy w dolinie rzeki Urzędówki we wsi Wólka Rudnicka,
- łąg olchowy i ols w miejscowości Obroki wzdłuż rzeki Sobieszczanki;

2) Lasy glebochronne - projektowane:

- fragment lasu dębowo-grabowego na północ od Wilkołaza Dolnego; porastający rędziny wytworzone z margli, występują tu liczne lejki krasowe,
- las i zarośla grądowe porastające zbocza i wąwozy w rej. Ewunina,
- las dębowo-grabowy - Las Dębina k. Rudnika Szlacheckiego,
- las dębowo-grabowy - Las Krzywda w Wólce Rudnickiej ;

3) Lasy ochronne wokół miast (do 10 km) - istniejące (głównie o funkcji masowego wypoczynku):

- las położony wzdłuż drogi Lublin - Kraśnik, na południe od Rudnika Kol.,
- las w rejonie Pułankowic,
- las w rej. Ostrowa.

W obszarach lasów ochronnych obowiązuje:

1) ograniczenie dostępności lasów dla celów gospodarczych; zachowanie

trwałości struktury biotycznej lasu;

2) zakaz odwadniania terenów podmokłych i bagien śródlęsnych;

3) zakaz regulacji stosunków wodnych, powodujących obniżanie poziomu wód

gruntowych lub zasadniczo je zmieniających;

4) maksymalna ochrona gleby i roślinności leśnej, przez zakaz grabienia, niszczenia roślinności krzewinkowej, pozyskiwania żywicy i karpiny;

5) systematyczne odnawianie lasu, kształtowanie struktury gatunkowej i przestrzennej lasu zgodnie z warunkami siedliskowymi, w kierunku powiększania różnorodności biologicznej i zwiększania odporności na wpływ działań antropogenicznych z otaczających gruntów nieleśnych.

W obszarach tych obowiązuje podporządkowanie gospodarki leśnej wiodącym funkcjom ochronnym, ograniczenie wstępu oraz zakaz zrębów zupełnych. Szczegółowe sposoby prowadzenia gospodarki leśnej w lasach ochronnych określone są w Rozporządzeniu MO ŚZNiL z dnia 25 sierpnia 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu uznawania lasów za ochronne oraz szczegółowych zasad prowadzenia w nich gospodarki leśnej (Dz. U. Nr 67 poz. 337 z 7.09.1992 r.).

XVI.1.4. Obszary wskazane do objęcia ochroną planistyczną

Zadaniem wyznaczonych obszarów jest kształtowanie powiązań przyrodniczych i ochrona obszarów zasilania ekologicznego

Obejmują obszary posiadające wiodące znaczenie dla utrzymania aktywności środowiska, tworzące ciągłość powiązań w systemie ekologicznym.

Ich celem jest stworzenie właściwych warunków dla funkcjonowania przyrody oraz uaktywnienie procesów odpornościowych środowiska. Ustala się następujące formy ochrony planistycznej:

- *System Przyrodniczy Gminy (SPG)*; wiążący ze sobą tereny chronione, stabilizujący krajobraz i tworzący związki funkcjonalne systemu lokalnego z systemem regionalnym;
- Kierunki powiązań w obrębie *SPG* – strategiczne strefy, warunkujące drożność powiązań ekologicznych;
- Ochrona źródliskowa Urzędówki i Sobieszczanki; w celu zabezpieczenia obszaru alimentacyjnego źródeł dających początek rzekom;
- Obszary Zlewni Chronionych, obejmujące zasięg zlewni:
 - górnej i środkowej rzeki Urzędówki,
 - górnej rzeki Chodelki,
 - górnej i środkowej rzeki Bystrzycy,
 - *rzeki Krężniczanki*;
- *Obszar ochronny zbiornika wód podziemnych „Niecka Lubelska” (GZWP nr 406).*

W wyodrębnionych obszarach zasilania ekologicznego, obowiązuje szczególna ochrona powierzchni biologicznie czynnych. Podstawową zasadą jest zachowanie istniejącego układu fizjograficznego i przyrodniczego w związkach funkcjonalnych z terenami otwartymi.

SPG - stanowi ekologicznie aktywny, ciągły przestrzennie układ, którego podstawę tworzą:

- dolina rzeki Urzędówki;
- dolinka bezimiennego dopływu Urzędówki;
- dolinka Nędznicy (Sobieszczanki);
- kompleksy leśne w rejonach Obroków, Wilkołaza Dolnego, Ewunina, Marianki oraz na południu w rejonie Ostrowa, Pułankowic i Rudnika Szlacheckiego;

ponadto system współtworzą:

- suche obniżenia dolinne, umożliwiające kształtowanie przyrodniczych powiązań pomiędzy rdzeniem systemu jaki stanowi dolina Urzędówki a lokalnymi biocentrami i lasami;
- strefy ochrony warunków siedliskowych lasów.

W granicach gminy znajdują się miejsca, które mogą pełnić funkcje węzłów ekologicznych (biocentrów), zasilające jej strukturę przyrodniczą, będące ostoją różnorodności biologicznej. W rejonie wsi Zdrapy i Wólka Rudnicka znajduje się węzeł wodno-łakowy, zadrzewiony, którego oddziaływanie jest lokalne w skali gminy. W południowej i północnej części gminy bardziej naturalny charakter mają węzły leśne.

Zasady gospodarowania w "Systemie" podporządkowuje się funkcjom dla których został utworzony, a więc funkcjom ekologicznym i ochronie środowiska. Za funkcje uzupełniające uznaje się gospodarkę leśną, rolno-hodowlaną, a także rekreację (głównie specjalistyczną - wędkarstwo), podlegające określonym rygorom.

W użytkowaniu i zagospodarowaniu terenu nacisk należy położyć na:

- ochronę tych terenów przed uszczuplaniem ich powierzchni,
- ochronę przed zmianą przeznaczenia na użytkowanie zagrażające ich funkcji podstawowej,
- podniesienie aktywności biologicznej,
- działaniach prowadzących do ochrony rzadkich gatunków roślin i zwierząt a także wzbogacania składu gatunkowego flory i fauny.

Z systemu wyklucza się:

- lokalizację wszelkich inwestycji mogących destabilizować równowagę ekologiczną i dysharmonizować krajobraz, w szczególności zakładów przemysłowych i ferm, a także magazynów, składów, baz w postaci zwartych i monolitycznych form zabudowy kubaturowej; z wyjątkiem **obiektów** budowlanych wskazanych do adaptacji oraz obiektów realizowanych dla celów ochronnych;
- lokalizację nowych kopalń surowców mineralnych;
- składowanie odpadów oraz lokalizację wylewisk i grzebowisk zwierząt;
- tworzenie nasypów ziemnych, usytuowanych poprzecznie do osi dolin i innych wyraźnych obniżen; odprowadzania ścieków do wód i gruntu;
- wprowadzania zmian w ukształtowaniu i pokryciu naturalnym terenu;
- wprowadzanie funkcji niezgodnych z przeznaczeniem terenu, z wyjątkiem służących celom ochrony ekologicznej i sanitarnej.

Za integralny składnik **SPG** uznaje się strefę ochrony warunków siedliskowych lasu. Strefa ta jest wyłączona spod lokalizacji obiektów uciążliwych dla środowiska leśnego oraz innych wykluczonych z **SPG**, a także spod prac hydrotechnicznych i melioracyjnych, które mogą zakłócić stosunki wodne. Gospodarka w strefie powinna uwzględnić walory wizualno-krajobrazowe, jakie współtworzy las i wykluczać zabudowę mieszkaniową w promieniu **12-30 m** od linii brzegowej lasu.

OBSZARY ŹRÓDLISKOWE

Ze względu na ubóstwo wód powierzchniowych, szczególne znaczenie ma ochrona wodności istniejących rzek. Jedyne cieką prowadzące wodę to Urzędówka ze swoimi dopływami oraz mały odcinek rzeki Sobieszczanki. Swoją początek Urzędówka bierze z licznych wysięków i podmokłości w okolicy wsi Rudnik Szlachecki oraz okolicy wsi Obroki. W północnym skraju gminy występują też źródła jednego z cieków Nędznicy (Sobieszczanki). W bezpośrednim sąsiedztwie gminy znajdują się też źródła Chodelki. Obszary źródłiskowe odznaczają się brakiem odporności środowiska, m.in. ze względu na minimalne przepływy. Obszary alimentacyjne źródeł obejmuje się statusem Obszaru Ochrony Źródłiskowej. Główną zasadą jest zwiększanie lesistości zlewni oraz ich ochrona przed działaniami naruszającymi równowagę hydrologiczną, poprzez:

- zakaz zmiany stosunków wodnych, prowadzących do obniżania poziomu wód gruntowych i osuszania terenu;
- zakaz przekształcania naturalnych wysięków, podmokłości i źródeł oraz zmiany warunków wypływu wody;
- zakaz zmiany ukształtowania i pokrycia terenu wokół źródeł;
- ochronę istniejących zadrzewień i zarośli, kształtowanie naturalnej ochronnej strefy buforowej, utrudniającej bezpośrednią dostępność do miejsc źródłiskowych;
- zwiększenie roślinności łąkowej w celu zwiększenia retencyjności obszaru źródłiskowego;
- zakaz eksploatacji surowców mineralnych;
- zakaz lokalizacji cmentarzy, stacji paliw i obiektów mogących naruszyć lub pogorszyć stosunki wodne.

ZLEWNIE CHRONIONE

Przez obszar gminy przebiega dział wodny II rzędu zlewni Wisły (Wyżnica, Chodelka) i Wieprza (Bystrzyca). Cały obszar gminy znajduje się w zasięgu zlewni, którym nadano status zlewni chronionych, ze względu na ochronę zasobów wód powierzchniowych i podziemnych. Stanowią je:

- zlewnia rzeki Wyżnicy (wraz ze swym dopływem Urzędówką);
- zlewnia górnej i środkowej Bystrzycy;
- zlewnia rzeki Chodelki;
- zlewnia Krężniczanki.

Ochrona zlewni ma na celu przeciwdziałanie degradacji wód podziemnych i powierzchniowych oraz zwiększenie retencyjności zlewni. Główną zasadą jest zwiększenie lesistości terenu, wzmacnianie odporności środowiska przyrodniczego przez zabiegi fitomelioracji oraz uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej.

Ustala się zakazy:

- 1) wprowadzania nie oczyszczonych ścieków do wód powierzchniowych;
- 2) lokalizacji i organizacji wysypisk śmieci i odpadów przemysłowych, z wyjątkiem śmietników i gnojowisk w indywidualnych gospodarstwach rolnych i domowych;
- 3) rolniczego wykorzystywania ścieków;
- 4) zakopywania przeterminowanych środków ochrony roślin;
- 5) odwadniania użytków zielonych;
- 6) budowy i rozbudowy obiektów które pogorszyłyby stan sanitarny wód.

OBSZARY OCHRONY WÓD PODZIEMNYCH

Region Wyżyny Lubelskiej charakteryzuje się bogactwem wód podziemnych, w obrębie gminy są one związane z utworami czwartorzędowymi i kredowymi. Znaczna część tych obszarów charakteryzuje się brakiem naturalnych izolacji i jest podatna na zagrożenie zanieczyszczeniami powierzchniowymi. Ze względu na zasobność i jakość wód są one objęte statusem ochrony planistycznej, która ma na celu zabezpieczenie ich eksploatacji w perspektywie na potrzeby zaopatrzenia mieszkańców regionu.

Obszar gminy jest położony w obrębie Głównego Zbiornika Wód Podziemnych (GZWP) nr 406 (Lublin). Dążąc do ochrony ilościowej i jakościowej zasobów wodnych, w rejonie największej eksploatacji wód podziemnych planowane jest (na szczeblu regionalnym) ustanowienie obszaru ochronnego tego zbiornika.

Zasady zagospodarowania (zakazy, nakazy, zalecenia) na jego terenie powinny być zgodne z propozycjami dotyczącymi Lubelskiego Obszaru Szczególnej Ochrony wód podziemnych, zawartymi w „Dokumentacji określającej warunki hydrologiczne dla ustanowienia obszaru ochronnego zbiornika wód podziemnych – Niecka Lubelska – (GZWP nr 406)”.

W szczególności obowiązują zakazy:

- *lokalizowania inwestycji szkodliwych oraz mogących pogorszyć stan środowiska; zakaz nie dotyczy inwestycji celu publicznego,*
- *wprowadzania nieoczyszczonych ścieków do gruntu, wód podziemnych i powierzchniowych,*
- *gromadzenia ścieków bytowych w nieszczelnych szambach i dołach chłonnych,*
- *rolniczego wykorzystania ścieków,*
- *stosowania środków ochrony roślin innych niż dopuszczone do stosowania w strefach ochronnych.*

XVI.2. Strefa II – ochrony zabytkowego krajobrazu kulturowego

W celu ochrony wartości krajobrazu kulturowego oraz kształtowania harmonijnych układów przestrzennych w zagospodarowaniu gminy wyznacza się

STREFĘ II

OCHRONY ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

Zadaniem wyznaczonej strefy jest ochrona zasobów zabytkowego krajobrazu kulturowego gminy, określających jej tożsamość kulturową i stanowiących źródło i inspirację przekształceń zagospodarowania.

Główną zasadą obowiązującą na obszarze stref jest dostosowanie rodzaju działań konserwatorskich oraz zagospodarowania terenu w otoczeniu obiektów i zespołów zabytkowych do ich walorów wynikających ze stopnia zachowania (w układzie i substancji) oraz wartości historycznych i artystycznych.

W oparciu o waloryzację krajobrazu kulturowego gminy wyodrębniono następujące strefy ochrony konserwatorskiej.

XVI.2.1. Strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej „A”

Głównymi zadaniami obowiązującymi w strefie jest ochrona obiektów i zespołów o najwyższych na terenie gminy wartościach zabytkowych, zachowanych w układzie i substancji lub w układzie i częściowo w substancji. *Należą do nich zabytki objęte ochroną prawną na podstawie przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003r. (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) w tym zmiana ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami opublikowana w dniu 18 marca 2010 r. w Dzienniku Ustaw Nr 75.*

Obszary i obiekty wpisane do rejestru zabytków woj. lubelskiego:

** zabytki nieruchome:*

1. zespół kościoła parafialnego w Wilkołazie Poduchownym - A/431, obejmujący:

- kościół parafialny pw. św. Jana Chrzciciela*
- drzewostan na terenie cmentarza przykościelnego*
- ogrodzenie cmentarza przykościelnego*

** cmentarze:*

2. cmentarz wojenny z I wojny światowej w Wólce Rudnickiej - A/1043,

** zabytki archeologiczne:*

3. wczesnośredniowieczne grodzisko w Zalesiu - C/8.

Główną zasadą obowiązującą w odniesieniu do tych zespołów jest ochrona i konserwacja zabytkowych obiektów, ich układu i substancji architektonicznej. Dopuszcza się

przekształcenia w celu rewaloryzacji w oparciu o badanie interdyscyplinarne i dokumentację zatwierdzone przez władze konserwatorskie.

W strefach objętych ścisłą ochroną oraz w ich najbliższym sąsiedztwie (w obszarach nieruchomości sąsiadujących z zespołem lub wyodrębnionych w studium jako obszary ekspozycji widokowej), prace mogące zmienić wygląd i funkcje obiektów wpisanych do rejestru zabytków, sylwetę w panoramach miejscowości, przesłonić wgląd na obiekt wymagają *pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków*.

W odniesieniu do zabytków wpisanych do rejestru, działania w zakresie:

- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,*
- prowadzenia badań konserwatorskich, badań archeologicznych,*
- przemieszczanie zabytku,*
- dokonywania podziałów zabytku,*
- zmiany przeznaczenia lub sposobu korzystania z zabytku,*
- umieszczania na zabytku urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów,*

podejmowania innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku,

wymagane jest uzyskanie pozwolenia konserwatorskiego w formie decyzji administracyjnej. Prace mogą zostać poprzedzone wydaniem zaleceń konserwatorskich zgodnie z odpowiednimi przepisami szczegółowymi (art. 27 oraz art. 36 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568, z późn. zm.).

Obowiązują następujące uszczegółowione zasady ochrony konserwatorskiej w odniesieniu do zespołów zabytkowych w strefie A

Zespół kościoła parafialnego pw. św. Jana Chrzciciela w Wilkołazie Poduchownym (*poz. 1*):

- ochrona i konserwacja obiektów sakralnych i starodrzewu oraz komponowanej zieleni w otoczeniu dawnej plebani, zgodnie z zaleceniami konserwatorskimi;
- realizacja zabudowy w otoczeniu kościoła, na terenach sąsiadujących z nim nie może ograniczać jego roli jako dominanty architektonicznej eksponowanej od strony placu przy drodze Wilkołaz - Borzechów i jako zespół zieleni wysokiej z lewego brzegu Urzędówki w Wilkołazie Trzecim.

Cmentarz wojenny z I wojny światowej w Wólce Rudnickiej (*poz. 2*):

- ochrona i wyodrębnienie terenu cmentarza jako miejsca pamięci;
- dopuszcza się wprowadzenie elementów małej architektury podkreślającej symbolikę miejsca i zieleni w oparciu o projekt rewaloryzacji uzgodniony ze służbami konserwatorskimi.

Wczesnośredniowieczne grodzisko w Zalesiu (*poz. 3*):

- jedyny relikw architektury obronnej na obszarze gminy tzw. "Okopek" wpisany do rejestru zabytków jako obiekt archeologiczny o własnej formie krajobrazowej;

- weryfikacja historycznego znaczenia obiektu - w oparciu o badania archeologiczne stwierdzono jego nowożytną metrykę i zakwalifikowano jako pozostałość fortalicjum bez zachowanych elementów ziemnych (wały, fosy) układu obronnego;
- obowiązuje pozostawienie wzgórza jako niezalesionego nieużytku bez prawa rozkopania, regulowania, prowadzenia ścieżek i dróg oraz zabudowy, jako obiektu o walorach historyczno-krajobrazowych i uwzględnienie tych uwarunkowań w planie miejscowym;
- urządzenie punktu widokowego na dolinę Urzędówki i d. trakt królewski z elementami podkreślającymi symbolikę miejsca - kamienne ławy, tablice informacyjne.

XVI.2.2. Strefa ochrony konserwatorskiej

zabytków figurujących w Gminnej Ewidencji Zabytków (GEZ)

Strefa jest wyznaczona w celu zachowania i uzupełnienia wartości kulturowych; zabytkowych obiektów i zespołów, zachowanych w elementach układu i substancji zabytkowej, obejmujących obiekty sakralne, przemysłowe i techniki, użyteczności publicznej, cmentarze i miejsca pamięci.

Obszary i obiekty ujęte w wojewódzkiej ewidencji - nie wpisane do rejestru zabytków woj. lubelskiego, ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Wilkołaz i objęte ochroną planistyczną:

** zabytki nieruchome:*

- kapliczka z figurą św. Katarzyny – Wilkołaz Pierwszy,
- kapliczka z figurą św. Jana Nepomucena - Wilkołaz Dolny,
- budynek Urzędu Gminy – Wilkołaz Poduchowny,
- młyn - Wilkołaz Dolny;

** cmentarze:*

- mogiła wojenna z I wojny światowej - Ostrów,
- cmentarz parafialny "stary" – Wilkołaz Poduchowny,
- cmentarz parafialny "nowy" – Wilkołaz Poduchowny,
- cmentarz parafialny "były" – Wilkołaz Poduchowny;

** zabytki archeologiczne – stanowiska archeologiczne wyznaczone na rysunku studium.*

Główną zasadą obowiązującą w tej strefie jest ochrona i konserwacja zachowanych elementów układu i substancji a w odniesieniu do obiektów przemysłowych uzupełnienie i rewaloryzacja wraz z adaptacją na nowe funkcje określone w projektach zagospodarowania i planie miejscowym.

Roboty budowlane i prace remontowe prowadzone przy zabytkach niewpisanych do rejestru, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków wymagają uzgodnienia z Lubelskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, zgodnie z odrębnymi przepisami szczegółowymi (art. 39 ust. 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2010 r. Nr 243, poz. 1623, z późn. zm.) oraz art. 7 i 8.3 ustawy z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2010 r. Nr 75, poz. 474)).

W sąsiedztwie obiektów objętych pośrednią ochroną konserwatorską zabrania się wznoszenia obiektów szpecących i nie harmonizujących z zabytkiem, o kubaturze przesłaniającej zabytek o agresywnej kolorystyce i funkcjach kolidujących z nim lub go degradujących.

Na obszarach o wartościach archeologicznych (wyznaczonych znaleziskami powierzchniowymi z epoki neolitu i wczesnego średniowiecza mającymi charakter zabytków ruchomych) główną zasadą winna być ochrona stanowisk archeologicznych w zakresie i formie uzależnionej od ich układu i koncentracji.

Prace ziemne prowadzone w obrębie wyznaczonych stanowisk archeologicznych wymagają przeprowadzenia badań archeologicznych w formie nadzoru. Na badania te należy uzyskać pozwolenie LWKZ. Planowane w obrębie stanowisk archeologicznych zamierzenia inwestycyjne m.in. związane z budową nowych budynków i inwestycji liniowych (drogi, sieci, melioracje, infrastruktura techniczna), którym towarzyszą prace ziemne i przekształcenia naturalnego ukształtowania – wymagają wcześniejszego uzgodnienia w celu uzyskania zaleceń konserwatorskich dla przedmiotowej inwestycji.

W przypadku ujawnienia podczas pozostałych, nienadzorowanych archeologicznie prac ziemnych i budowlanych, przedmiotów, które posiadają cechy zabytku archeologicznego (np. fragmenty naczyń glinianych, szklanych, kafli, fragmenty konstrukcji murowanych, drewnianych, wyroby metalowe, znaleziska monetarne, materiały kostne będące pozostałościami pochówków, itp.) osoby prowadzące roboty obowiązane są wstrzymać wszelkie prace mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryte zabytki, a także zabezpieczyć je oraz miejsce ich odkrycia i niezwłocznie zawiadomić Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków lub Wójta Gminy.

XVI.2.3. Projektowana strefa planistycznej ochrony konserwatorskiej krajobrazu kulturowego

Celem wyznaczenia strefy (w granicach określonych na rysunku studium) jest ochrona tożsamości krajobrazu oraz historycznych elementów rozplanowania przez wprowadzenie stosownych ustaleń do planu miejscowego (jako przepisów prawa miejscowego).

W obszarze strefy wyodrębniono obszary i elementy określające - poza chronionymi prawnie (Strefa 2.1 i 2.2) wartości krajobrazu gminy tj.:

- układy ruralistyczne najstarszych wsi,
- obszary polne o czytelnym układzie łańcuchowym,
- relikty zespołów folwarcznych,
- dawny folwark ordynacki w Wilkołazie Dolnym. Pozostałości folwarku to murowany młyn ujęty w ewidencji SOZ, a także relikty murowanej obory oraz cz. wyschnięta sadzawka. Pośrednią ochroną planistyczną postuluje się objęcie majdanu folwarcznego z młynem. Dopuszcza się lokalizację nowej zabudowy bez wymogu stosowania historycznych form architektonicznych, natomiast z zaleceniem dookólnej zabudowy wokół majdanu.

W strefie tej winny obowiązywać następujące zasady:

- Na nie istniejących odcinkach historycznych traktów (obecnie drogi polne lub pola uprawne) uczynienie powiązań poprzez wyznaczenie tras turystycznych (ścieżek rowerowych i pieszych) oraz rewaloryzację zachowanych obiektów zabytkowych, ukształtowanie zieleni i ewentualnie restytucję obiektów nie zachowanych, tworzących tradycję miejsca np. karczmy staropolskie;

- Zachowanie zabytkowych cech układu urbanistycznego ośrodka Wilkołaz oraz układów ruralistycznych wsi tj.
 - w Wilkołazie - utrzymanie gwiazdowego układu dróg z ograniczeniem wprowadzania powiązań pierścieniowych, uformowanie placu (o kształcie zbliżonym do owalnicowego) wraz z obudową ukształtowaną w nawiązaniu do wylotów dróg, przyjęcie kierunków rozwoju urbanistycznego jako kontynuacji obudowy dróg wylotowych,
 - na terenach najstarszych wsi Wilkołaz Pierwszy, Drugi i Trzeci, Wólka Rudnicka zachowanie i kontynuacja jednodrożnicowego układu i jednostronną lub obustronną zabudową.

W czasie prowadzenia robót budowlanych, osoba kierująca tymi pracami jest obowiązana w razie znalezienia przedmiotu, który posiada cechy zabytku powiadomić władze konserwatorskie i gminne oraz wstrzymać prace do wydania odpowiednich zarządzeń.

XVI.3. Strefa III – ochrony zabytkowego krajobrazu kulturowego

W celu kształtowania ładu przestrzennego i poprawy struktury terenów otwartych i zabudowanych wyznacza się

STREFĘ III

OCHRONY I KSZTAŁTOWANIA FIZJONOMII KRAJOBRAZU KULTUROWEGO.

Zadaniem strefy jest delimitacja obszarów i elementów krajobrazu gminy o najwyższych wartościach oraz kształtowanie harmonijnych układów przestrzennych wiążących walory użytkowe i estetyczne w zagospodarowaniu i zabudowie terenu. W studium wyznaczono obszary zróżnicowanej polityki w odniesieniu do krajobrazu. Odnoszą się one przede wszystkim do warunków rozwoju podstawowych funkcji gminy w zgodności z predyspozycjami naturalnymi i kulturowymi krajobrazu - głównym kryterium jest aspekt wizualny i widokowy.

XVI.3.1. Strefa ochrony krajobrazu otwartego przed zabudową

Zadaniem na wyznaczonych obszarach jest ochrona rozległych, otwartych krajobrazów polnych przed zabudową i zmianą charakteru użytkowania oraz zachowanie jego tożsamości kulturowej przez *wyłączenie z zabudowy*.

Celem tak określonej ochrony jest zachowanie ekspozycji krajobrazu w dalekim widoku i ochrona rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

Główną zasadą obowiązującą w strefie jest utrzymanie dotychczasowego sposobu użytkowania terenów polnych, a w szczególności najbardziej eksponowanych elementów ukształtowania terenu (górných partii wierzchowinowych i zboczowych) oraz zachowanie

struktury przestrzennej gminy (istniejącej relacji między terenami niezainwestowanymi i zabudowanymi) przez ograniczenia wszelkich form zainwestowania do terenów ukształtowanej i kształtującej się zabudowy wiejskiej.

Na obszarze strefy w szczególności winny obowiązywać:

- zakaz lokalizacji nowych budynków poza istniejącymi siedliskami;
- dopuszcza się uzupełnianie zabudowy w istniejących siedliskach pod warunkiem utrzymania gabarytów *(nowe budynki o wysokości nie przekraczającej maksymalnej wysokości budynków istniejących)*;
- tworzenie osłon krajobrazowych przez nasadzenia zieleni wysokiej wokół zabudowy (pojedyncze siedliska) istniejącej na tym obszarze;
- kształtowanie układów zieleni na kierunkach powiązań ekologicznych (zalesienia), przydrożnej (szpalery, aleje) i śródpolnej (gniazdowo);
- ograniczanie budowy obiektów i urządzeń infrastruktury technicznej (naziemnych) w górnej partii wierzchowin.

XVI.3.2. Strefa ekspozycji i ochrony przedpoła widoku zespołów zabytkowych i o wartościach architektonicznych

Zadaniem tej strefy jest ochrona przed zabudową lub innymi formami zainwestowania lub zagospodarowania (zieleni wysoka) terenów otwartych w otoczeniu zespołu sakralnego, dworskiego, folwarcznych oraz innych obiektów stanowiących o wartości krajobrazu kulturowego gminy.

Obejmuje się ochroną następujące obszary przedpoła widoku jako strefy ekspozycji zespołów zabytkowych:

- kościoła parafialnego pw. św. Jana Chrzciciela i dzwonnicy w Wilkołazie Poduchownym – od południa (rejon lewego brzegu Urzędówki z drogi powiatowej i północnego wschodu (od drogi powiatowej),
- zespołu dworcowego w Zdrapach (obwód Wilkołaz Trzeci) od strony dojazdu od drogi krajowej nr 19 – plac przed dworcem.

Podstawową zasadą obowiązującą w strefie jest ochrona otwarcia widokowych oraz eliminacja form zagospodarowania mogących stanowić bariery widokowe w oglądzie zabytkowych zespołów.

Ustala się następujące warunki ochrony:

- likwidacja obiektów dysharmonijnych na przedpolu zabytku i wykluczenie nowych budynków i inwestycji liniowych "przysłaniających wgląd" na obiekt zabytkowy;
- formowanie zieleni umożliwiającej ekspozycję najcenniejszych elementów widoku a stanowiącej osłonę obiektów szpecących (które nie mogą być zlikwidowane) zlokalizowanych w strefie ekspozycji.

XVI.3.3. Punkty widokowe z otwarciami widokowymi, osie widokowe

Zadaniem tej strefy jest ochrona przed zabudową wyodrębnionych na rysunku studium punktów widokowych celem umożliwienia ekspozycji najcenniejszych wartości krajobrazu, który występuje w obszarze gminy i jest dziedzictwem harmonijnej ciągłości krajobrazu kulturowego. Obejmuje się ochroną następujące otwarcia widokowe:

- w Wilkołazie Trzecim przy drodze powiatowej do Urzędowa – punkt widokowy na zespół kościelny przy Wilkołazie Poduchownym,
- w Ostrowie przy drodze powiatowej do Urzędowa – na strefę zboczową doliny Urzędówki ze stanowiskiem archeologicznym „Okopek”,
- w Wilkołazie Trzecim oś widokowa na zespół dworcowy prowadzona jako droga powiatowa od drogi nr 19 do placu przed dworcem.

Znaczenie punktu widokowego można przypisać również do terenu stanowiska archeologicznego (fortalicjum) „Okopek” usytuowanego na wyniesionym zboczu doliny Urzędówki. Zasady zagospodarowania tego punktu widokowego ze względu na wpis obiektu do rejestru zabytków są podporządkowane rygorom ścisłej ochrony konserwatorskiej.

Podstawową zasadą obowiązującą na wyznaczonych terenach jest ochrona otwarć widokowych przez utrzymanie lub wprowadzenie form zagospodarowania nie stanowiących „barier widokowych” w oglądzie krajobrazu o najwyższych walorach tj. między punktem widokowym a eksponowanym elementem krajobrazu (dominanta, akcent architektoniczny) oraz dostosowanie formy urządzenia punktów do warunków ich ekspozycji i otaczającego krajobrazu oraz funkcji obsługi ruchu turystycznego.

Ustala się następujące warunki ochrony:

- odgospodarowanie i wykluczenie nowych realizacji obiektów kubaturowych (pasmowej zabudowy) oraz inwestycji liniowych, przysłaniających wgląd i ograniczających powiązania widokowe;
- odgospodarowanie zadrzewień na osiach widokowych;
- formowanie zieleni „nakierowujące wgląd” – aleje, szpalery, ciągi zadrzewień, wprowadzenie elementów zagospodarowania akcentujących tradycję miejsca.

XVI.3.4. Dominanty

Głównym zadaniem wyodrębnionych na rysunku studium elementów kompozycji krajobrazu jest ochrona dominant krajobrazowych naturalnych i architektonicznych warunkująca ich „czytelność” w zagospodarowaniu przestrzennym oraz ustalenie form zagospodarowania umożliwiających ich wyeksponowanie.

Do głównych elementów krajobrazu określających jego walory widokowe są zaliczane:

Dominanty naturalne

Elementy otwartego krajobrazu kulturowego najwyraźniej wyodrębniające się w krajobrazie jako tzw. „ostańce” i stanowiące najcenniejsze wartości rzeźby terenu eksponowane w tzw. „widokach bliskich i dalekich” z głównych traktów komunikacyjnych.

Obejmuje się ochroną *wyodrębnione na rysunku studium* dominanty naturalne stanowiące o walorach polnego krajobrazu kulturowego gminy.

Podstawową zasadą obowiązującą w strefach jest ochrona przed zainwestowaniem, przekształceniem rzeźby i zmianą warunków ekspozycji.

W szczególności winny obowiązywać zasady:

- wykluczenie nowych obiektów kubaturowych oraz inwestycji liniowych (napowietrzne linie elektroenergetyczne),
- zakaz naruszania rzeźby terenu przez m.in. eksploatację surowców mineralnych.

Dominanty architektoniczne

Śladowe zachowanie zespołów zabytkowych oraz ich położenie w przydolinnych mało wyniesionych obszarach gminy określiły uwarunkowania kształtowania panoram wsi - jedyną zabytkową dominantą architektoniczną jest zespół kościelny w Wilkołazie Poduchownym wraz z otaczającym go starodrzewem, eksponowany w planach "bliskiego i dalekiego widoku". W zagospodarowaniu przestrzennym obowiązuje ochrona jego rangi w widokach lokalnych przez eliminację form zagospodarowania przysłaniających zespół lub „konkurujących” w panoramie wsi.

Współczesne dominanty architektoniczne to kaplica rzymsko - katolicka i szkoła podstawowa w Rudniku Szlacheckim. Zarówno ze względu na położenie w bliskości linii kolejowej jak i formę architektoniczną są to obiekty wskazane do osłony zielenią wysoką i średnią kształtowaną w układach pasmowych, tworzących "bariery" widokowe.

XVI.3.5. Obszary ochrony i kształtowania zieleni

Zieleń przydrożna, aleje, szpalery

Wyznaczające historyczne powiązania funkcjonalno-przestrzenne zespołów dworskich i folwarcznych, pozostających w jednym związku gospodarczym (ordynackim w majątkach drobnoszlacheckich) zachowała się podobnie jak większość tych zespołów, śladowo.

Pozostałością takiego powiązania jest zapewne dukt leśny pomiędzy Obrokami a Żurawieńcem w dawnych "lasach urządzonych" ordynacji.

Pozostałości powiązania pomiędzy zespołem sakralnym w Wilkołazie Poduchownym i folwarkiem w Wilkołazie Górnym to fragmenty alei lipowej z pomnikową lipą w rejonie plebanii.

Nieczytelne są natomiast powiązania między folwarkami w Wilkołazie Dolnym i Górnym oraz ośrodkiem dóbr w Ostrowie a nieistniejącymi folwarkami w Ewuninie i Mazurowie.

Ustala się podniesienie rangi zieleni pasmowej, zwłaszcza ochrony istniejącego starodrzewu i pozostałości alei oraz zagospodarowanie zielenią terenów wzdłuż dróg publicznych, ścieżek rowerowych i turystycznych i przy obiektach publicznych w nawiązaniu do tradycji historycznej.

W zagospodarowaniu terenu winny obowiązywać:

- ochrona zabytkowych alei, szpalerów, ich pozostałości - konserwacja starodrzewu, kontynuacja nasadzeń w nawiązaniu do zachowanych założeń kompozycyjnych,
- wykluczenie ogrodzeń naruszających system korzeniowy drzew.

Ponadto w formowaniu nowych układów zieleni należy uwzględnić:

- kontynuację tradycyjnych nasadzeń i kształtowanie nowych wzdłuż dróg publicznych (głównych ciągów widokowych), w szczególności, w przypadku modernizacji dróg powodującej wycinkę drzew a także wzdłuż tras rowerowych (z wyłączeniem obszarów w strefie ekspozycji krajobrazowej);
- kształtowanie szpalerów i zieleni kurtynowej przysłaniających negatywne widoki; kształtowanie zieleni wokół obiektów użyteczności publicznej, uwzględniające warunki ich ekspozycji (osłona lub kształtowanie otwarć widokowych);
- kształtowanie pasów zieleni izolacyjnej i osłonowej wzdłuż dróg, wokół terenów zainwestowania przemysłowego, składów, baz i innych obiektów wielokubaturowych i uciążliwych dla ich otoczenia.

Cmentarze (katolicki/wojenny/miejsca pamięci)

Ochrona przed niewłaściwym zagospodarowaniem cmentarzy czynnych i zamkniętych, oraz innych miejsc pamięci wraz z otoczeniem jako obiektów symbolizujących historię ziemi wilkołaskiej jest prawnie usankcjonowana przez wpis do rejestru zabytków cmentarza wojennego oraz do *Gminnej Ewidencji Zabytków* pozostałych.

Na terenie gminy w Wilkołazie Poduchownym znajdują się trzy cmentarze grzebalne:

- cmentarz zwany *"byłym"* istniejący od pocz. XIX w. do 1843 r. na skrzyżowaniu dróg krajowej i powiatowej do Zakrzówka. Na cmentarzu brak jest nagrobków a symbolikę miejsca podkreśla rzeźba Chrystusa Błogosławionego z napisami poświęconymi żołnierzom AK poległym w czasie II wojny światowej;
- cmentarz "stary" po północnej stronie drogi do Zakrzówka funkcjonował do 1926 r. i użytkowany obecnie;
- cmentarz "nowy", założony po 1926 r., położony naprzeciw starego.

Cmentarz wojenny z I wojny światowej w Wólce Rudnickiej - z mogiłami 188 żołnierzy armii austrowęgierskiej oraz 282 armii rosyjskiej. Cmentarz *jest częściowo wyodrębniony* ogrodzeniem, oznaczony granitowym, potrójnym krzyżem z tablicą kommemoratywną. Jako miejsca pamięci są objęte również ochroną planistyczną.

XVI.4. Strefy polityki rozwoju

W celu wykorzystania zasobów i walorów środowiska przyrodniczego gminy oraz stworzenia korzystnych warunków dla podnoszenia poziomu życia mieszkańców wyznacza się

STREFY POLITYKI ROZWOJU

poprzez określenie obszarów zróżnicowanej polityki rozwoju podstawowych funkcji gminy; umożliwiającą wzbogacenie bazy ekonomicznej zgodnie z naturalnymi predyspozycjami

środowiska oraz preferencjami wynikającymi z oceny potencjałów występujących w obszarze gminy.

Obowiązuje generalna zasada rozwoju bazy ekonomicznej i funkcji komplementarnych na obszarze gminy z warunkami:

Zakaz lokalizacji przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko, za wyjątkiem dopuszczonych w studium przedsięwzięć z zakresu infrastruktury technicznej, komunikacyjnej i kolejowej oraz innych inwestycji celu publicznego określonych w przepisach art. 6 ustawy o gospodarce nieruchomościami.

Zakaz budowy zakładów stwarzających zagrożenia dla życia lub zdrowia ludzi a w szczególności zagrożenie wystąpienia poważnych awarii.

Ograniczenie lokalizacji przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, pod warunkami, że:

- nie będą kolidować z kierunkiem rozwoju terenu i nie jest to sprzeczne z przyjętymi w studium celami polityki przestrzennej dla wyznaczonych stref,*
- zostanie zapewniony właściwy stopień ochrony i jakości środowiska w oparciu o obowiązujące normy,*
- zostanie zapewniony zrównoważony rozwój produkcji rolniczej, zwierzęcej przy jednoczesnym zabezpieczeniu praw i interesów mieszkańców gminy.*

W celu poprawy efektywności rolnictwa oraz zwiększenia bazy produkcyjnej i usług komplementarnych dla produkcji rolnej wyznacza się

XVI.4.1. Obszary rozwoju rolnictwa

Zadaniem wyznaczonych terenów jest ukierunkowanie modernizacji i przekształceń w rolnictwie na racjonalne wykorzystanie walorów agroekologicznych i użytkowych gleb oraz dostosowanie bazy usług i przedsiębiorczości związanej z obsługą gospodarki rolnej - stosownie do możliwości i potrzeb występujących w gminie.

Tereny obsługi rolnictwa

Obejmują tereny przeznaczone na lokalizację baz i składów zaopatrzenia, skupu i zbytu, przechowalnictwa, zaplecza usług mechanizacji, agrotechnicznych, napraw i konserwacji sprzętu, których działalność warunkuje rozwój funkcji rolniczych oraz specjalizacji produkcji rolnej, zaliczanych do działów specjalnych.

Zadaniem wyodrębnionych obszarów jest rozwój przedsiębiorczości i usług komplementarnych w zakresie gospodarki rolnej tj. upraw polowych, ogrodnictwa, sadownictwa, rybactwa, hodowli itp. wspomagających modernizację i rozwój gospodarstw rolnych.

W studium określa się adaptację zainwestowanych terenów obsługi rolnictwa (urządzenia skupu i zaopatrzenia rolnictwa), których lokalizacja nie stwarza kolizji z uwarunkowaniami przyrodniczymi. Głównie znaczenie i koncentrację funkcji obsługi rolnictwa przypisuje się strefie przy stacji Kolejowej Wilkołaz - Zdrapy, w oparciu o zainwestowanie bazy GS "SCH", magazyny i silosy b. Zakładów Zbożowych, Spółdzielnię Ogrodniczą.

Tereny stanowiące dotychczas zaplecze obsługi rolnictwa m.in. zlewnie mleka, RSP, wskazuje się do przekształceń i modernizacji ograniczających ich uciążliwość, z pozostawieniem obiektów usługowo-handlowych. Istnieją tu także możliwości rozszerzenia funkcji produkcyjno-składowych. Przewiduje się bardziej efektywne wykorzystanie na funkcje zaplecza rolnictwa, zwłaszcza usługi, handel i zaopatrzenie wsi, *funkcje produkcyjno-*

składowe, przetwórstwa rolno-spożywczego - terenów w Ostrowie (b. RSP i skup buraków), w Wilkołazie Dolnym (Firma Eksport-Import) i Zalesiu (Kółko Rolnicze) oraz w innych miejscowościach na bazie istniejących zdegradowanych terenów przeznaczonych na funkcje związane z gospodarką rolną. W większości nie są one wystarczająco wykorzystywane, wymagają uporządkowania oraz poprawy intensywności zagospodarowania terenu. Weryfikacja sposobu zagospodarowania (na nieuciążliwe funkcje produkcyjne, składowe oraz usługi) proponowana jest zwłaszcza w Wilkołazie Górnym, ze względu na terenowe możliwości rozwoju. Ocenia się, że efektywne wykorzystanie wymienionych terenów powinno zapewnić właściwą obsługę w obszarze gminy.

Wiodącą zasadą zagospodarowania terenów obsługi rolnictwa jest poprawa stanu technicznego i estetyczno-sanitarnego istniejącego zainwestowania oraz ukierunkowanie przekształceń na minimalizację uciążliwego oddziaływania na otoczenie. W wyznaczonych obszarach ustala się następujące warunki zagospodarowania:

- grupowanie i koncentrowanie funkcjonalne usług i urządzeń obsługujących obszary rolne;
- zachowanie odpowiednich do rodzaju działalności warunków sytuowania budynków, a także zagospodarowanie działki zielenią osłonową i izolacyjną;
- możliwość przekształceń nieużytkowanych i zdegradowanych obiektów pod względem funkcjonalnym (usługi handlu, obsługa komunikacji) pod warunkiem zmniejszenia uciążliwości dla środowiska;
- możliwość lokalizacji nowych obiektów na warunkach szczegółowych określonych w planie dla terenów *produkcyjno-składowych, produkcji rolnej i obsługi rolnictwa*.

Tereny produkcji rolnej

Głównym zadaniem wyznaczonych terenów jest optymalne wykorzystanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej i większe dostosowanie kierunków produkcji do naturalnych predyspozycji agroklimatycznych obszaru gminy, a także poprawa efektywności produkcyjnej gospodarstw rolnych, poprzez:

- ochronę przed zmianą użytkowania rolnego gleb o najwyższej bonitacji - *II i III klasy* przydatnych do produkcji rolnej (poza funkcjami rolnymi dopuszcza się ekologiczne – zadrzewienia, drogi i liniowe urządzenia infrastruktury *oraz wyznaczone w planach miejscowych, które uzyskały zgodę właściwych organów na przeznaczenie na cele nierolnicze, zgodnie z przepisami ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych*);
- przeznaczenie terenów zboczowych, skarp i stromizn (marginalnych) pod zalesienie i zadrzewienie;
- przeznaczenie terenów ornych w dnach dolin, obniżonych i podmokłych na użytki zielone;
- wspomaganie przekształceń podnoszących walory użytkowe gleb i warunki produkcji (zabiegi przeciwoerozyjne, wapnowanie i inne);
- adaptację gospodarstw rolnych i specjalistycznych wiązaną z poprawą ich stanu sanitarnego i zmniejszaniem uciążliwości dla otoczenia i planowanego zagospodarowania;
- intensyfikacja rozwoju gospodarki rolnej w obszarach posiadających korzystne uwarunkowania agrotechniczne w dostosowaniu do zasad określonych w strefach polityki przestrzennej, wspomaganie przekształceń podnoszących efektywność gospodarstw rolnych (koncentracja ziemi, poprawa struktury agrarnej gminy);

- wspomaganie specjalizacji gospodarstw rolnych w kierunkach proekologicznych, szczególnie agroturystycznych;
- poprawę stanu i rozwój infrastruktury wiejskiej takiej jak drogi gminne i dojazdowe do pól;
- kształtowanie zieleni osłonowej przed wpływami zanieczyszczeń agrotechnicznych do wód powierzchniowych i gruntowych.

Gmina Wilkołaz charakteryzuje się wysokimi walorami rolniczej przestrzeni produkcyjnej tak pod względem jakości gleb jak też z uwagi na rozległość przestrzenną kompleksów rolnych. Uwarunkowania naturalne sprzyjają rozwojowi intensywnej produkcji rolnej, szczególnie:

- specjalistycznych gospodarstw produkcyjnych w produkcji roślinnej, roślin przemysłowych, zielarstwa, chmielarstwa, ogrodnictwa i sadownictwa;

gospodarki zwierzęcej, zwłaszcza bydła mlecznego *z zastrzeżeniem, że na obszarze gminy wyklucza się obiekty chowu i hodowli zwierzęcej zaliczane do przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko.*

Obowiązuje ochrona mieszkańców i środowiska przed negatywnym oddziaływaniem obiektów produkcyjnych działalności rolnej, w tym ferm o dużej koncentracji zwierząt (zaliczanych do przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko) w sąsiedztwie istniejącej i planowanej zabudowy mieszkaniowej. Przedsięwzięcia te mogą być lokalizowane pod warunkiem, że planowane przedsięwzięcie nie będzie kolidować z kierunkiem rozwoju terenu i nie jest sprzeczne z celami polityki przestrzennej przyjętymi w studium dla wyznaczonych stref.

Nakazuje się dostosowanie produkcji zwierzęcej pod względem ilości, koncentracji inwentarza oraz technologii chowu do warunków środowiskowych a w szczególności:

- *planowana inwestycja nie może powodować uciążliwości związanych z emisją hałasu i zanieczyszczeń powietrza oraz nie wpłynie na ograniczenie sposobu zagospodarowania terenów sąsiednich,*
- *lokalizacja przedsięwzięcia nie wpłynie na ryzyko nie osiągnięcia celów środowiskowych zawartych w planie zagospodarowania wodami dorzecza Wisły.*

Lokalizację obiektów chowu i hodowli zwierząt, zaliczanych do przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko na terenie gminy Wilkołaz uzależnia się od sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, określającego warunki zabudowy i zagospodarowania terenu, na podstawie uściślonego wniosku inwestorskiego, w sposób eliminujący negatywne oddziaływanie na środowisko i konflikty między użytkownikami przestrzeni, z zachowaniem przepisów szczególnych.

W odniesieniu do pozostałych obiektów produkcji rolnej - zwierzęcej, nie zaliczanych do przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, w tym sytuowanych w zabudowie zagrodowej i na terenach rolnych w odległości 100 m od terenów zabudowy mieszkaniowej i innych wymienionych w przepisach szczególnych, obowiązuje ograniczenie obsady zwierząt i ich lokalizacja w maksymalnym oddaleniu od budynków przeznaczonych na pobyt ludzi, z uwzględnieniem ochrony warunków środowiskowych i ww. przepisów. Lokalizacja każdej kolejnej inwestycji o identycznym lub zbliżonym profilu działalności produkcyjnej, nie kwalifikowanych do ww. grupy przedsięwzięć ale mogącej powodować kumulację negatywnego oddziaływania na środowisko, powinna być warunkowana:

- *rozpoznanie przewidywanych skutków jakie może powodować (wynikających z istniejącego i planowanego zagospodarowania a w szczególności z rozmieszczenia już istniejących ferm i obiektów hodowli zwierząt),*

- zachowaniem zasady przezorności,

*- w przypadkach stwierdzenia ryzyka wystąpienia kumulacji negatywnego oddziaływania –
opracowaniem miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu inwestycji .*

Podstawą unowocześnienia gospodarki rolnej i jej dostosowania do wymogów jakościowych produktów żywnościowych krajów wspólnoty europejskiej jest restrukturyzacja rolnictwa - ukierunkowana na poprawę efektywności produkcji oraz zmiany w strukturze produkcyjnej - wywołane potrzebami specjalizacji i koncentracji produkcji.

Rolnictwo pozostanie funkcją wiodącą gminy, jednak wymaga stymulowania następujących przemian:

- 1) wzrostu średniej powierzchni gospodarstw rodzinnych do poziomu średnio 20-30 ha;
- 2) wprowadzenia scaleń i optymalizacji rozłogów polnych w indywidualnych gospodarstwach (obecnie w skład jednego gospodarstwa wchodzi 4 działki o średniej powierzchni 1,2 ha) o co najmniej 50 %;
- 3) wzrostu produktywności gleb, głównie poprzez poprawę żyzności i aktywności gleb oraz doskonalenie technologii produkcji (obecnie możliwości te nie są wykorzystywane). Działania agrotechniczne wiążą się m.in. ze wzbogaceniem zawartości próchnicy w glebach, likwidacją niedoborów składników mineralnych, poprawą stosunków wilgotnościowych, neutralizacją zakwaszenia gleb;
- 4) zwiększenia udziału w rozłogach produkcyjnych - terenów zielonych, zadrzewionych i leśnych, łagodzących zagrożenie erozją gleb pochodzenia lessowego;
- 5) propagowanie w dłuższym horyzoncie czasu rolnictwa zintegrowanego, w powiązaniu z rozwojem produkcji zdrowej żywności, zwłaszcza do spożycia w stanie nieprzetworzonym lub minimalnie przetworzonym;
- 6) rozwój funkcji towarzyszących - ekologicznie uwarunkowanych, w preferowanych miejscowościach (np. Zalesie, Obroki, Ewunin, Pułankowice itp.) i w wybranych gospodarstwach rolnych (m.in. agroturystyki i ekoturystyki).

Procesy pro efektywne w gospodarstwach rolnych powinny być wspierane działaniami w sferze rozwoju zaplecza technicznego i produkcyjnego rolnictwa, ukierunkowanymi na:

- zrzeszaniu się producentów rolnych - celem tworzenia silniejszej bazy produkcyjnej i inwestycyjnej,
- modernizację i wzmacnianie siły ekonomicznej gospodarstw rodzinnych w celu zwiększenia ich towarowości,
- organizacji giełd (wspólnych z innymi gminami) i terenów urządzonych dla obsługi rolnictwa,
- pozyskiwaniu kapitału na modernizację i rozwój zaplecza magazynowo - przetwórczego rolnictwa.
- Poprawa możliwości i warunków zbytu produktów rolnych może mieć miejsce przy właściwym dostępie gospodarstw do rynków zbytu - jedną z głównych dróg jest organizacja giełd rolnych i marketingowych towarzystw gospodarczych. W przyszłości ważną rolę odgrywać powinna ponownie spółdzielczość rolników. Istotną rolę w obsłudze odgrywać będą grupy producentów określonego profilu produkcji rolnej. Grupom takim, powinno udzielać się pomocy doradczej i finansowej. Nieodzowne stanie się wspieranie preferencyjnymi kredytami tworzenia zakładów usługowych, stwarzających dodatkowe miejsca pracy dla rolników. Przeobrażenia w rolnictwie

trzeba traktować jako zjawisko konieczne, chociaż będzie długotrwałe, kosztowne i może powodować dalszy przejściowy regres.

Obszary rozwoju gospodarki rybackiej

Zadaniem wyznaczonego obszaru jest wykorzystanie zespołów stawów Wilkołaz Drugi do gospodarki hodowlanej, z uwzględnieniem przepisów obowiązujących na terenie dolin rzecznych. Pożądana jest dodatkowa specjalizacja ukierunkowana na obsługę turystyki kwalifikowanej (wędkarstwo) i rekreację - istniejące i projektowane zbiorniki wodne w: Zalesiu, Wilkołazie Drugim i Trzecim oraz Wilkołazie Poduchownym, staw w Żurawieńcu. Adaptacja istniejących i odtwarzanych zbiorników winna być związana z ich przekształceniem i modernizacją na warunkach określonych w *przepisach szczególnych i z uwzględnieniem* ochrony powiązań widokowych *i walorów krajobrazu*. Dla uatrakcyjnienia funkcji rybackiej pożądane jest zagospodarowanie terenów przyległych na cele obsługi rekreacji *i sportu*.

Tereny przetwórstwa rolno-spożywczego

Obejmują tereny przeznaczone na rozwój bazy przetwórstwa, przechowywania i uszlachetniania produktów rolnych, których lokalizacja sprzyja aktywizacji produkcji i obszarów wiejskich. Zadaniem tych terenów jest umożliwienie modernizacji i rozbudowy istniejących obiektów produkcyjno-usługowych oraz tworzenie rezerw dla sytuowania nowych na wyznaczonych terenach - z uwzględnieniem warunków określonych w strefach polityki przestrzennej I-III. Wiodącą zasadą jest koncentracja przedsiębiorczości w nawiązaniu do istniejącego zainwestowania w celach optymalnego zagospodarowania terenu i wykorzystania infrastruktury technicznej oraz minimalizacja uciążliwości. Dla lokalizacji przetwórstwa rolno-spożywczego preferuje się strefę w rejonie stacji kolejowej Wilkołaz - Zdrapy, w Wilkołazie Górnym (d. RSP) i Ostrowie (d. Kółko Rolnicze).

W zagospodarowaniu terenu na powyższe funkcje winny obowiązywać zakazy lokalizacji *przedsięwzięć, w znaczeniu przepisów szczególnych*:

- *mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko,*
- *mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko,* w bezpośrednim sąsiedztwie istniejącej i planowanej zabudowy mieszkaniowej.

Dopuszcza się możliwość adaptacji i przekształcenia istniejącej zabudowy gospodarczej na funkcje drobnej przedsiębiorczości i przetwórstwa rolnego o ile nie koliduje to z warunkami określonymi w strefach polityki przestrzennej.

W celu właściwego wykorzystania zasobów leśnych zwiększenia ich powierzchni w gminie wyznacza się

XVI.4.2. Obszary rozwoju gospodarki leśnej

Zadaniem wyznaczonych terenów jest zapewnienie ochrony i prowadzenie racjonalnej gospodarki leśnej oraz zwiększenie lesistości i powierzchni terenów zadrzewionych i zakrzewionych. Podstawą prowadzenia gospodarki leśnej są plany urządzenia lasu. Powinny one uwzględniać w większym stopniu zalecenia wynikające z oceny związków lasów z systemem przyrodniczym i ekologicznym regionu i gminy. W obszarze gminy wyróżniono następujące strefy polityki przestrzennej na terenach leśnych, zgodnie z układem przestrzennym określonym na rysunku studium.

- **Lasy gospodarcze**
- **Lasy wodochronne**
- **Lasy glebochronne**

- **Lasy ochronne wokół miast (do 10 km) – o funkcji masowego wypoczynku**
- **Obszary kierunkowego powiększania kompleksów leśnych (*obszary wskazane do zalesienia*)**

Wiodącą zasadą jest dostosowanie warunków ochrony i gospodarki leśnej do statusu lasu, oraz działania skierowane na ograniczenie negatywnego oddziaływania czynników antropogenicznych na środowisko leśne. W studium wskazuje się konieczność podniesienia rangi problemu ochrony lasów, szczególnie zmniejszenia skutków rabunkowej eksploatacji lasów prywatnych, a także wydzielenie z lasów gospodarczych - terenów leśnych (fragmentów kompleksów) które ze względu na swoją rolę (znaczenie w systemie ekologicznym) i położenie powinny uzyskać kategorie lasów ochronnych. W strefach leśnych powinna obowiązywać segregacja funkcjonalna gospodarki leśnej oraz ukierunkowanie dostępności lub ograniczenia dostępności lasów stosownie do kategorii przestrzennej i ochronnej lasu.

Drugim założeniem strategicznym jest poprawa racjonalności gospodarki leśnej w odniesieniu do eksploatacji jej zasobów. Należy zwiększyć działania na rzecz poprawy zasobności lasów gospodarczych przez wspomaganie i wzbogacanie struktury gatunkowej i piętrowej drzewostanu (właściwy dobór gatunków dosadzeń). Obecnie zasobność lasu jest zróżnicowana, występują tu niemal wszystkie nizinne typy siedliskowe lasu.

Stan zdrowotny drzew jest na ogół dobry. Zagwarantowanie optymalnych warunków siedliskowych lasom, zwłaszcza wilgotnościowych wymaga działań nie tylko w granicach terenów zalesionych.

Przy projektowaniu obszarów przeznaczonych do zalesienia brano pod uwagę zarówno funkcje gospodarcze jak i pozaprodukcyjne lasów. Równorzędnie potraktowano potrzeby w zakresie wzmocnienia struktury ekologicznej gminy oraz gospodarcze - zwiększenia zwartości i koncentracji kompleksów leśnych. Zalesienie gruntów porolnych powinno odbywać się pod nadzorem służb leśnych, w celu zapewnienia maksymalnej udatności nasadzeń. W miarę możliwości należy stosować zabiegi i technologie zabezpieczające pierwsze pokolenie drzew przed zaatakowaniem przez hubę korzeniową. Do zalesień przewidziano enklawy w kompleksie leśnym Żurawieniec i Obroki, tereny rolne w obrębach: Wilkołaz Drugi, Wilkołaz Trzeci, Wilkołaz Dolny, Zalesie i Ewunin.

Na obszarze gminy wyróżniono trzy kategorie lasów ochronnych: glebochronne, wodochronne i masowego wypoczynku (szczegółowo omówione w strefie I). Pierwsze z nich mają chronić siedliska narażone na erozję wietrzną i inne formy degradacji (najczęściej stabilizują stosunki wodno-glebowe i pokrycie szaty roślinnej). Drugie zabezpieczają mają siedliska wilgotne i związane z nimi biocenozy leśne. Ochrona tych siedlisk ważna jest również dla utrzymania retencji wodnej i poprawy bilansu wodnego w skali zlewni Urzędówki i Bystrzycy.

Do celów rekreacyjnych szczególnie przydatne są kompleksy leśne duże lub co najmniej średniej wielkości. Istotny jest udział drzewostanów starszych o umiarkowanym zwarcie i niezbyt bujnym podszyciu. Ze względów ochronnych, z wykorzystania rekreacyjnego powinny być wykluczone siedliska najsuchsze. Nieprzydatne są również lasy trwale podmokłe. Jako nadające się do funkcji rekreacyjnej kwalifikują się obszary leśne położone w południowej części gminy, w strefie podmiejskiej Kraśnika (w obrębie Ostrowa i Pułankowic).

Celem aktywizacji rozwoju pozarolniczych i zwiększenia bazy ekonomicznej gminy wyznacza się

XVI.4.3. Obszary rozwoju usług i przemysłu

Zadaniem wyznaczonych obszarów jest zdynamizowanie procesów gospodarczych gminy i wzbogacenie jej bazy ekonomicznej przez rozwój sfery produkcyjnej i usługowej. W studium określa się możliwości modernizacji i rozwoju istniejących obiektów oraz wyznacza się nowe tereny do rozwoju nieuciążliwej działalności produkcyjno-usługowej. Ustala się możliwość lokalizacji obiektów w zakresie: rzemiosła, drobnej wytwórczości, zaplecza produkcyjno - usługowego, składów, baz i innych rodzajów przedsiębiorczości oraz usług. Dopuszcza się obiekty wykorzystujące technologie o niskiej uciążliwości i niskiej emisji zanieczyszczeń wód, gleby i powietrza, a także nie pogarszające walorów krajobrazu.

Rozwój sfery usługowo-produkcyjnej w gminie obejmował będzie:

Obszar rozwoju przemysłu (składy, bazy, produkcja nieuciążliwa)

Zadaniem tych obszarów jest stworzenie możliwości rozwoju różnych form działalności produkcyjnych, składowania i magazynowania. Jednocześnie powinna obowiązywać zasada efektywnego wykorzystania terenu i uzbrojenia technicznego wiążąca się m.in. z grupowaniem obiektów produkcyjno-magazynowych oraz z zagospodarowaniem uwzględniającym niekolizyjność z funkcjami sąsiednich terenów. Generalną zasadą jest strefowe rozmieszczenie programu zagospodarowania w obrębie działki.

Ustala się ukierunkowanie przekształceń istniejącej bazy produkcyjno - składowej i zaplecza technicznego d. RSP w Wilkołazie Górnym przez modernizację zagospodarowania oraz ograniczenie uciążliwego oddziaływania na obiekt mieszkalny d. agronomówki. Możliwości rozwoju i lokalizacji nowych obiektów produkcyjno - składowych tworzy się przez wyodrębnienie w Wilkołazie Trzecim terenów *kierunkowego rozwoju funkcji usługowo-produkcyjnych*, które ze względu na usytuowanie (oddalenie od zabudowy mieszkaniowej, dobra dostępność komunikacyjna - przy drodze nr 19 oraz linii kolejowej Lublin - Rozwadow) preferowane są do rozwoju przedsiębiorczości. W zagospodarowaniu wyznaczonych obszarów wskazuje się na:

- restrukturyzację zainwestowania d. RSP w Wilkołazie Górnym określaną jako dostosowanie istniejących obiektów magazynowo-produkcyjnych do nowych, nieuciążliwych funkcji usługowych, składowo-hurtowych, technicznych itp., z możliwością uzupełnienia zabudowy o usługi gastronomii i handlu;
- preferencję dla rozwoju obiektów produkcyjno-usługowych o profilu warunkującym aktywizację gospodarczą gminy (np. przetwórstwo miejscowych surowców, produkcja stolarsko-budowlana, zakłady usługowo-budowlane itp.) w strefie rozwoju przedsiębiorczości Wilkołaz Trzeci;
- budowę i rozbudowę układów infrastruktury technicznej dostosowaną do wzrostu potrzeb zaopatrzenia w energię, urządzenia zaplecza sanitarnego (odprowadzenie ścieków, gospodarka odpadami); uwzględnienie w zagospodarowaniu warunków ochrony środowiska dotyczących wód i powietrza (uszczelnianie podłoża, odwodnienie nawierzchni placów itp.);
- kształtowanie pasów zieleni izolacyjnej i osłonowej na granicy z terenami mieszkalnictwa i usług oraz przy drodze nr 19;
- uwzględnienie wymogów dotyczących:
 - gabarytu zabudowy (*obiekty nie powinny stanowić negatywnych dominant w krajobrazie*),
 - potrzeb parkingowych użytkowników terenu,
 - *kształtowania architektonicznego zespołów zabudowy*,

- o realizacji infrastruktury wspólnej dla zespołu - jak drogi dojazdowe (*serwisowe* przy drodze nr 19, place nawrotowe) itp.,
- o warunku zagospodarowania działek zielenią, jednoczesnego z realizacją inwestycji.

Obszary potencjalnej eksploatacji złóż surowców

Zadaniem wskazanych terenów jest wykorzystanie miejscowych zasobów do celów gospodarczych gminy oraz dla celów rozwoju przedsiębiorczości.

Bazę surowcową gminy, jako złoża udokumentowane, stanowią głównie margle i opoki, surowce ilaste, piaski oraz złoża torfu. Ich występowanie, warunki eksploatacji *i rekultywacji* omówiono w Strefie I.1. Wykorzystanie tych surowców wiąże się z koniecznością spełnienia warunków określonych w przepisach szczególnych dotyczących uzyskania koncesji. Projekt zagospodarowania złóż winien uwzględniać zasady eksploatacji oraz rekultywacji terenów wyeksploatowanych z uwzględnieniem wymogów ochrony środowiska.

Wiodącą zasadą jest ochrona krajobrazu i walorów środowiska przed kolizyjnym użytkowaniem kopalń.

Tereny koncentracji usług nieuciążliwych

Zadaniem wyznaczonych terenów jest ukierunkowanie rozwoju usług (komercyjnych i publicznych) w lokalnych ośrodkach wiejskich, ich koncentracja w zespołach nawiązujących do obiektów istniejących lub w zabudowie mieszkaniowej, lokalizowanych w oparciu o programy gminy i indywidualne (inwestorskie). Podstawową zasadą jest grupowanie usług o charakterze centrotwórczym oraz ochrona terenu wskazanego na usługi wielofunkcyjne przed chaotycznym i wzajemnie kolizyjnym zagospodarowaniem. Lokalizacja usług o uciążliwości nie mieszczącej się w strefie działki i zabudowy mieszkaniowej powinna być uzupełnieniem obszaru rozwoju przedsiębiorczości.

Obowiązuje kształtowanie wokół obiektów usługowych przestrzeni publicznej obejmującej m.in. place, skwery, parkingi, małą architekturę. W studium wskazano tereny na lokalizację określonych obiektów usługowych i użyteczności publicznej, niezbędnych w związku z przyjętymi celami strategii polityki przestrzennej.

Ze względu na warunki organizacji, działanie usług i formy użytkowania terenu wskazuje się

Tereny usług komercyjnych

Zadaniem wyznaczonych terenów jest wykorzystanie możliwości aktywizacji ekonomicznej gminy przez rozwój usług oraz zwiększenie ich sieci celem wzbogacenia programu usług dla ludności i bazy obsługi komunikacji tranzytowej.

Obejmują tereny *istniejących usług, usługowo-mieszkaniowe* wyznaczone *w planie miejscowym oraz jako tereny rozwojowe* głównie na usługi: handlu, gastronomii, usługi bytowe, usługi rzemiosła, usługi turystyki, rozrywki i inne o charakterze komercyjnym. *Dopuszcza się na wyznaczonych w studium terenach usługowych, usługowo-mieszkaniowych lokalizację obiektów drobnej przedsiębiorczości (rzemiosła produkcyjnego, przetwórstwa rolno-spożywczego itp.), których oddziaływanie nie przekroczy granic działki na której są sytuowane.* Wiodącą zasadą jest grupowanie usług i kształtowanie ośrodków wykorzystujących:

- centralne położenie w obszarach wsi,
- dobrą dostępność do usług,
- grunty agencji rolnej,
- przekształcenie i zagospodarowanie obiektów zdegradowanych i nieużytkowanych.

W studium określa się następujące, główne warunki rozwoju:

1) adaptacja istniejących obiektów usługowych, *oraz istniejących w terenach usługowych i usługowo-mieszkaniowych obiektów drobnej przedsiębiorczości*, z dopuszczeniem ich modernizacji lub rozbudowy, w dostosowaniu do wymagań określonych w *przepisach szczególnych*;

2) koncentracja usług w rejonie istniejących obiektów, w miejscowościach: Wilkołaz Poduchowny, Pułankowice, Zalesie, Ewunin, Rudnik Szlachecki Kolonia, Obroki; *na terenach wyznaczonych na rysunku studium jako usługowe – z dopuszczeniem obiektów drobnej przedsiębiorczości, na terenach usługowo- mieszkaniowych – lokalizacja usług i zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, z dopuszczeniem funkcji drobnej przedsiębiorczości*;

3) ukształtowanie centrów grupujących usługi elementarne w miejscowościach: Zdrapy, Ostrów;

4) w obszarze ośrodka gminnego Wilkołaz:

- adaptacja istniejących usług, w powiązaniu z funkcją mieszkaniową,
- rozwój usług w centrum ośrodka poprzez wprowadzenie nowych funkcji, uzupełniających dotychczasowe zainwestowanie oraz wyznaczenie nowych terenów dla rozwoju usług ponadlokalnych i związanych z zespołem mieszkalnictwa we wschodniej części ośrodka;

5) w ramach kształtowania programu funkcji obsługi komunikacji:

- jako element programu ośrodka gminnego,
- przy głównych trasach komunikacyjnych,
- na zasadach kształtowania kompleksowej i urozmaiconej oferty obsługi podróżnych i motoryzacji, przez:
 - koncentrację usług przy głównych traktach komunikacyjnych i węzłach,
 - tworzenie bazy noclegowej, gastronomii, rozrywki i usług kultury w formie zajazdów, moteli, pensjonatów itp.,
 - tworzenie zaplecza motoryzacji, z wyposażeniem obiektów usługowych w zaplecze rekreacyjne, usługi finansowe, telekomunikacyjne itp.

W zagospodarowaniu wydzielonych na rysunku studium obszarów ustala się:

- możliwość lokalizacji usług w wyznaczonych terenach budowlanych lub w istniejącej zabudowie mieszkaniowej; wyklucza się lokalizację obiektów mogących pogorszyć stan środowiska i szkodliwych dla ludzi - lokalizację usług warunkuje się ograniczeniem uciążliwości do granic terenu do którego inwestor ma tytuł prawny;
- zapewnienie w obrębie każdej działki przeznaczonej na funkcje usługowe: miejsc parkingowych i zieleni izolacyjnej;
- możliwość lokalizacji zamiennych funkcji usługowych i uzupełniających program podstawowy (w tym mieszkalnictwo, usługi publiczne) jeśli nie będą kolidowały z istniejącym i projektowanym przeznaczeniem terenów lub innymi funkcjami (w obiektach wielofunkcyjnych).

Tereny usług publicznych

Zadaniem wyznaczonych terenów jest stworzenie możliwości modernizacji i rozbudowy istniejących obiektów usług oraz ich rozwój, celem podniesienia standardu obsługi ludności oraz rangi ośrodka gminnego.

Na wyznaczonych terenach przewiduje się uzupełnienie wyposażenia gminy w usługi podstawowe i elementarne co pozwoli na poprawę dostępności do usług i korzystniejszą organizację przestrzenną obsługi.

Funkcje publiczne obejmują tereny wyznaczone na lokalizację usług oświaty i wychowania, kultury, zdrowia, opieki społecznej, administracji, obronności, porządku i bezpieczeństwa, sakralne, łączności, urządzenia sanitarne, kultury fizycznej i inne związane z realizacją oczywistych celów publicznych.

W studium określa się następujące, główne warunki rozwoju:

- adaptację istniejących usług oraz powiększenie działek do wielkości normatywnej celem umożliwienia rozbudowy obiektów, ich zaplecza technicznego i zaplecza rekreacyjnego (szkoły, strażnice);
- możliwość rozbudowy szkół w obrębach Ostrów, *Rudnik Szlachecki Kolonia*, a także w Wilkołazie Poduchownym zgodnie z potrzebami programu *usług oświaty*;
- *możliwość przekształceń funkcjonalnych szkół w Zalesiu, Ewuninie, Obrokach na inne usługi publiczne (w szczególności z zakresu kultury, ochrony zdrowia, opieki społecznej, sportu i rekreacji), usługi komercyjne oraz mieszkania socjalne, komunalne, w tym zaliczone do przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, których lokalizację warunkuje się zachowaniem przepisów szczególnych i niekolizyjnością z funkcjami terenów istniejących i planowanych w ich otoczeniu;*
- uzupełnienie programu usług przez:
 - lokalizację obiektów *sportu i rekreacji dla zespołu usług oświaty* i ośrodka kultury w Wilkołazie Poduchownym;
 - lokalizację usług ochrony zdrowia w Pułankowicach;
 - realizację ośrodka sportowo-rekreacyjnego w Wilkołazie Poduchownym oraz terenów na urządzenie małych boisk we wszystkich miejscowościach;
 - uzupełnienie wyposażenia w strażnice i usługi kultury w obrębach Obroki, Ostrów, Rudnik Szlachecki Kolonia, ew. Rudnik Szlachecki, Wilkołaz Pierwszy, Zdrapy;
 - *wzbogacenie funkcji istniejących strażnic w obrębach Ewunin, Pułankowice, Wólka Rudnicka, Wilkołaz Poduchowny, Zalesie o usługi komercyjne (dopuszczenie rozbudowy lub zmiany sposobu użytkowania części obiektów);*
 - modernizację obiektu usług zdrowia i łączności w Wilkołazie.

Tereny obsługi komunikacji

Zadaniem wyznaczonych terenów jest budowa bazy komunikacji i urządzeń zaplecza technicznego w celu usprawnienia obsługi w obszarze gminy oraz podniesienie standardu obsługi rekreacji i turystyki.

Ustala się następujące zasady zagospodarowania:

- 1) koncentracja urządzeń obsługi komunikacji – *budowa MOP I i MOP II – Rudnik Szlachecki, po obu stronach projektowanej S19;*
- 2) adaptacja i modernizacja istniejących *stacji paliw*, zakładów obsługi motoryzacji, w sposób niekolizyjny z ochroną środowiska, na warunkach określonych *w przepisach szczególnych;*
- 3) realizacja parkingów dla obsługi komunikacji i potrzeb ludności - w rejonie cmentarza, w centrum ośrodka, w zespołach usługowych oraz w strefach wskazanych na rysunku studium;
- 4) realizacja przystanku dworcowego w ośrodku gminnym.

W celu stworzenia możliwości rozbudowy zasobów mieszkaniowych oraz poprawy struktury terenów zabudowanych wyznacza się

XVI.4.4. Obszary rozwoju mieszkalnictwa

Zadaniem polityki przestrzennej jest poprawa efektywności wykorzystania terenów budowlanych oraz wyposażenia w infrastrukturę komunalną, zwłaszcza kanalizację. Rozwój mieszkalnictwa wiąże się jednocześnie z możliwością kształtowania ośrodków - zespołów obsługi ludności i usług powiązanych z zabudową.

Obejmują tereny określone na rysunku studium jako:

- osadnictwo wiejskie - w obszarach:
 - 1) koncentracji zabudowy,
 - 2) intensyfikacji zabudowy i kontynuacji ciągów osadniczych – *tereny rozwojowe,*
 - 3) przekształceń osadnictwa z zabudową ekstensywną,
 - 4) adaptacji zabudowy rozproszonej,
- osadnictwo ośrodka gminnego – w obszarach
 - 1) koncentracji zabudowy ośrodka w istniejącym układzie urbanistycznym miejscowości Wilkołaz Poduchowny wraz z integracją przyległych ciągów osadniczych miejscowości Wilkołaz Pierwszy, Wilkołaz Drugi, Wilkołaz Trzeci,
 - 2) kierunkowego rozwoju ośrodka, głównie w rejonie Wilkołaza Pierwszego między *istniejącą* drogą nr 19, drogą do Zakrzówka *i projektowaną drogą S 19, z uwzględnieniem prognozowanego zasięgu oddziaływania ruchu komunikacyjnego (hałasu) na drodze ekspresowej* oraz wzdłuż drogi do Borzechowa (*obręb Wilkołaz Drugi*).

W obszarach zabudowy mieszkaniowej - w osadnictwie wiejskim - jako wiodącą zasadę zagospodarowania przestrzennego przyjęto utrzymanie historycznych układów ruralistycznych charakteru zabudowy oraz kształtowanie nowych zespołów zabudowy jako kontynuacji tradycji budownictwa wiejskiego:

- w tradycyjnych układach ruralistycznych - łańcuchówki jednodrożnicowej,
- w skali zabudowy - maksymalnie *dwie kondygnacje nadziemne, droga w poddaszu użytkowym*, w ośrodku gminnym dopuszcza się realizację zespołów zabudowy o wysokości *do III kondygnacji (w centrum historycznego Wilkołaza dopuszcza się zabudowę dwukondygnacyjną - bez poddasza użytkowego; w dzielnicy nowszej, południowej zabudowa może osiągać 2-3 kondygnacje - maksymalna wysokość 2 kondygnacje nadziemne i poddasze użytkowe),*

- w formie i proporcji bryły budynków w nawiązaniu do tradycji lokalnych (bryła, kształtowanie proporcji dachu),
- w sytuowaniu zabudowy:
 - w układzie kalenicowym, jako dominującym,
 - w tradycyjnej/ujednoliconiej linii wzdłuż dróg publicznych,
 - w zwartych układach (optymalna szerokość frontu ok. 30 m).

Obszary koncentracji zabudowy wiejskiej zagrodowej

Zadaniem wyznaczonych obszarów jest ochrona wartości tradycyjnych układów osadniczych oraz zabudowa enklaw w terenach budowlanych.

Obszary koncentracji zabudowy wiejskiej obejmują ukształtowane ciągi osadnicze w terenach budowlanych (ustalonych w dotychczas obowiązującym planie miejscowym gminy), w miejscowościach: Wilkołaz Pierwszy, Drugi, Trzeci, Zdrapy, Pułankowice, Wólka Rudnicka, Rudnik Szlachecki, Ewunin, Ostrów, Wilkołaz Dolny, Obroki, Marianówka.

Powinny one stanowić "rdzeń" struktury funkcjonalno - przestrzennej osadnictwa gminy. Podstawowymi zasadami rozwoju jest kształtowanie węzłowo - pasmowych układów zabudowy, jako obustronnej obudowy dróg gminnych rzadziej powiatowych oraz wyznaczenie rezerw na lokalizację usług o charakterze publicznym.

Ważną zasadą w tych miejscowościach jest również grupowanie usług w ośrodki/centra obejmujące sieć usług podstawowych (np. szkoła podstawowa, wiejski ośrodek kultury, sklepy, obiekty sakralne, placówka ochrony zdrowia, placówka pocztowa, urządzone tereny rekreacyjno-sportowe) z dostosowaniem programu usług do wielkości jednostki wiejskiej i funkcji, którą pełni w strukturze przestrzennej gminy.

Obszary intensyfikacji zabudowy i kontynuacji ciągów osadniczych – tereny rozwojowe lub w formie zespołów zabudowy

Zadaniem wyznaczonych obszarów jest ukierunkowanie rozwoju w układzie pasmowym oraz skupianie zabudowy wraz z modernizacją i uzupełnianiem usług elementarnych.

Obszary intensyfikacji zabudowy i kontynuacji ciągów osadniczych obejmują obszary poza terenami budowlanymi, wyznaczonymi w studium i planie miejscowym (dotychczas obowiązującymi) i w niniejszej zmianie są określone jako tereny rozwojowe osadnictwa wiejskiego.

Obejmują one tereny przeznaczone pod zabudowę zagrodową, zagrodową i jednorodzinną, zespoły zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej – na podstawie wniosków właścicieli. Proponuje się wyznaczenie nowych terenów zabudowy w w obrębach Marianówka, Ewunin, Ostrów, Zalesie, Wilkołaz Drugi, Wilkołaz Górny, Wilkołaz Poduchowny, Zdrapy. Ponadto wskazuje się do przekształceń funkcjonalnych teren budowlany w Obrokach a także położone w obszarach suchych dolin, narażone na zalewanie wodami okresowymi tereny w Ostrowie, Pułankowicach i Rudniku Szlacheckim Kolonia. Wyznacza się w ww. miejscowościach tereny rozwojowe położone poza kierunkiem spływu wód okresowych dla odtwarzania i budowy nowych siedlisk.

Poza strukturą urbanistyczną określoną w studium pozostają wyznaczone niniejszą zmianą studium tereny rozwojowe zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej – w obrębach Ostrów, Wilkołaz Trzeci, Wilkołaz Pierwszy, Rudnik Szlachecki Kolonia, Rudnik Szlachecki. Ich zabudowa – ukształtowanie zespołów budownictwa jednorodzinnego jest warunkowana uzyskaniem zgody na przeznaczenie na cele nierolnicze i opracowaniem planów miejscowych,

określających zasady podziału geodezyjnego i uzbrojenia. W przypadku braku zgody właściwych organów na zmianę przeznaczenia na cele nierolnicze dopuszcza się w ich obrębie zabudowę zagrodową, w pasie do 150 m wzdłuż obsługujących je dróg publicznych.

Zabudowa powinna rozwijać się w nawiązaniu do już ukształtowanych jednostek poprzez dalsze skupianie zabudowy; z zachowaniem reguł polityki określonej dla strefy. Podstawową zasadą jest stymulowanie dotychczasowego rozwoju wybranych ciągów zabudowy:

- położonych poza uciążliwością ponadlokalnych tras komunikacyjnych,
- nie kolidujących z systemem obszarów chronionych,
- o korzystnych dla sytuowania budownictwa mieszkaniowego warunkach fizjograficznych.

Obszary przekształceń osadnictwa z zabudową ekstensywną

Zadaniem wyznaczonych obszarów jest zapewnienie warunków zrównoważonego rozwoju osadnictwa z funkcjami obszarów o dużym znaczeniu w systemie ekologicznym gminy.

Obszary przekształceń osadnictwa z zabudową ekstensywną obejmują *w szczególności* tereny wskazane na rysunku studium, położone w strefie przydolinnej i w strefie zboczowej doliny Urzędówki, w obrębie miejscowości: Zalesie, Wilkołaz Drugi i Trzeci, Rudnik Szlachecki, Ostrów a także w obszarach przyleśnych wsi Obroki.

Podstawową zasadą jest sukcesywne:

- zmniejszanie intensywności zainwestowania (przenoszenie zamierzeń inwestycyjnych/odtworzenie zabudowy -na tereny rozwojowe),
- przekształcenie funkcji zabudowy zagrodowej na letniskową - jako mniej kolizyjną formę użytkowania i zagospodarowania terenu,
- wzbogacanie w zieleni, tworzącą m.in. osłonę krajobrazową.

Obszary adaptacji zabudowy

Zadaniem wyznaczonych obszarów jest zahamowanie dezintegracji i ekspansji zabudowy na tereny użytkowane rolniczo oraz docelowe zwiększenie powierzchni terenów otwartych.

Obszary adaptacji zabudowy obejmują rozproszoną zabudowę - *kolonijną i samotnicze siedliska w terenach rolnych – w obszarach wskazanych na rysunku studium.*

Na tym obszarze winno obowiązywać ograniczenie działalności inwestycyjnej do granic obecnego zainwestowania działek budowlanych. Uzupełniającą zasadą jest osłabienie negatywnej ekspozycji w widokach lokalnych rozproszonej zabudowy, przez preferowane tworzenie kompleksów zieleni użytkowej i ozdobnej w jej otoczeniu (sady przydomowe, ogrody ozdobne, plantacje drzew ozdobnych). Na obszarze wskazanym na rysunku studium dopuszcza się wyłącznie: rozbudowę, budowę obiektów i urządzeń infrastruktury technicznej i dróg, służących poprawie standardu wyposażenia siedlisk i funkcjonowania istniejącego osadnictwa.

Obszar kierunkowego rozwoju ośrodka

Zadaniem wyznaczonego obszaru jest stworzenie możliwości rozbudowy terenów mieszkaniowych w ośrodku gminnym Wilkołaz (obręb Wilkołaz Pierwszy, Drugi, Trzeci i Poduchowny).

Główną zasadą polityki jest kontynuacja struktury przestrzennej miejscowości przez kształtowanie:

- zespołu mieszkalno-usługowego, między drogą krajową nr 19 i obwodnicą wschodnią ośrodka gminnego w obszarze Wilkołaza Pierwszego i Wilkołaza Poduchownego;
- elementów krystalizujących m.in. przestrzeni publicznych, centrum usług podstawowych, układu komunikacyjnego (w obrębie projektowanego zespołu i w jego sąsiedztwie;
- pasm zabudowy wzdłuż drogi do Borzechowa (zabudowa zagrodowa i jednorodzinna).

Obszar kierunkowego rozwoju zabudowy jednorodzinnej umożliwia tworzenie zasobów mieszkalnictwa w dostosowaniu do wzrostu liczby mieszkańców ośrodka gminnego przez stworzenie zorganizowanej struktury funkcjonalno - przestrzennej.

Podział terenów dotychczas niezabudowanych a przeznaczonych na lokalizację zespołów mieszkalno-usługowych i ich zagospodarowanie powinno być poprzedzone opracowaniem planu w skali uszczegółowionej.

Ważną zasadą obowiązującą na tym obszarze jest ochrona terenów dotychczas niezabudowanych, położonych obrzeżnie do centrum zainwestowania tj. głównie w Wilkołazie Poduchownym, Wilkołazie Pierwszym i Drugim, przed nieplanowaną chaotyczną zabudową. Do czasu określenia warunków realizacji docelowej struktury urbanistycznej oraz przekształcenia funkcjonalnego terenów zabudowy zagrodowej w sąsiedztwie projektowanej zabudowy winien obowiązywać zakaz zabudowy ww. terenów.

Obszar koncentracji zabudowy ośrodka gminnego

Zadaniem wyznaczonego obszaru jest kreacja miejscowości Wilkołaz w nawiązaniu do tradycji osady handlowej, usytuowanej na rozwidleniu ważnych traktów komunikacyjnych oraz integracja przestrzeni publicznych, przez:

- 1) podkreślenie w przestrzeni urbanistycznej rangi i walorów głównych obiektów publicznych m.in. zespołu kościelno-plebańskiego, urzędu gminy (urządzenie nawierzchni, małej architektury, zieleni, formy ogrodzenia, oświetlenia);
- 2) uczytelnienie rozplanowania miejscowości i zabudowy oraz ukształtowanie układu o cechach urbanistycznych przez wydzielenie przestrzeni publicznych (placu, ciągów pieszych);
- 3) kształtowanie istniejących i nowych usług publicznych w nawiązaniu do skali i ekspozycji miejsca oraz położenia terenu (jako obudowy placu);
- 4) ochronę starodrzewu, wzbogacenie terenu o zielenią ozdobną i publiczną (pomnikowa zielenią w rejonie kościoła i cmentarza).

Generalną zasadą rozwoju Wilkołaza jest uczytelnienie zabytkowych elementów w strukturze przestrzennej miejscowości Wilkołaz Poduchowny i Wilkołaz Pierwszy - zabytkowego zespołu zabudowy sakralnej, obiektów użyteczności publicznej w powiązaniu z ochroną walorów widokowych, a także uzupełnianie nową zabudową nawiązującą do tradycji lokalnego budownictwa. Gwiaździsty układ urbanistyczny Wilkołaza winien być podkreślony wytyczeniem zurbanizowanego placu w centrum układu (pomiędzy szosą lubelską a

kościółem). Warunkiem ukształtowania takiego placu jest uformowanie zbliżone do owalnicowego z ukształtowanymi architektonicznie narożami w nawiązaniu do form zabudowy na skrzyżowaniu drogi nr 19 i drogi powiatowej do Borzechowa. Wysokość zabudowy centrum II kondygnacje, dopuszczone w elementach III kondygnacji.

Elementem krystalizującym układ zabudowy winien być nowy budynek gimnazjum. Aranżacji i zagospodarowaniu placu miejskiego może towarzyszyć urządzenie targowiska koszyczkowego.

Zadaniem uzupełniającym w tym obszarze winno być podniesienie efektywności wykorzystania i kształtowanie atrakcyjności terenów miejscowości gminnej.

Powyższy obszar obejmuje strefy:

- KSZTAŁTOWANIA CENTRUM USŁUGOWEGO
- KSZTAŁTOWANIA MIESZKALNICTWA JEDNORODZINNEGO

W strefie KSZTAŁTOWANIA CENTRUM USŁUGOWEGO, określonej w oparciu o tereny centralnie położone i o dobrej dostępności komunikacyjnej (w części użytkowane obecnie rolniczo oraz zagospodarowane na funkcje usługowe w tym publiczne) - wiodącym zadaniem jest krystalizacja układu osadniczego i koncentracja funkcji usług publicznych i uzupełniających komercyjnych, przez:

- kształtowanie kompozycji urbanistycznej z określeniem elementów kreujących sylwetę miejscowości (dominanty, subdominanty, akcenty) oraz regulacja układu Starego Centrum podporządkowana wymogom konserwatorskim rewaloryzacji zespołu plebańsko-kościelnego i sąsiedztwa Urzędu Gminy (plac, ulice, pierzeje - ciągi piesze, pasma zieleni);
- zwiększenie intensywności zabudowy i jej zwartości;
- tworzenie powiązań przestrzennych (funkcjonalnych, kompozycyjnych, widokowych) ze strefami mieszkalnictwa.

Zadaniem wiodącym w obszarze Nowego Centrum winno być podniesienie efektywności wykorzystania terenów położonych najbliżej centrum osady oraz kształtowanie atrakcyjności terenów położonych nad doliną Urzędówki. Realizację założeń przewiduje się przez:

- przekształcenia zabudowy zagrodowej i obiektów użytkowanych niezgodnie z główną funkcją strefy (rozbiórka lub przeniesienie na inne lokalizacje obiektów substandardowych lub uciążliwych),
- rewitalizacja strefy zboczowej doliny, zagospodarowanie obszaru z usługami publicznymi i zielenią, obejmującego m.in. gminny ośrodek sportu i rekreacji, program powinien być wzbogacony o usługi kultury,
- zagospodarowanie terenu a w szczególności budowa nowych obiektów winno uwzględniać warunki fizjograficzne terenu - obniżenia terenowe, tereny przydolinne winny być wykluczone z zabudowy i zagospodarowane zielenią.

W strefie KSZTAŁTOWANIA MIESZKALNICTWA JEDNORODZINNEGO wiodącą zasadą zagospodarowania jest stworzenie zorganizowanego zespołu osiedlowego przez zaprojektowanie układu ulicznego wiążącego jednostki mieszkaniowe i umożliwienie realizacji różnych form zabudowy usługowo - mieszkaniowej. Podstawowe założenia powinny być realizowane przez:

- zapewnienie wysokich standardów zamieszkania w zakresie mieszkalnictwa, wyposażenia w infrastrukturę społeczną i komunalną;
- tworzenie terenów zieleni ogólnodostępnej, warunkujących ochronę środowiska przyrodniczego i poprawę środowiska życia;
- stworzenie izolacji i ochrony głównie od tras komunikacyjnych i obiektów uciążliwych,
- kształtowanie ciągów funkcjonalnych m.in. usługowo-handlowych przez sytuowanie usług nieuciążliwych dla zabudowy mieszkaniowej (usługi "wbudowane" i obiekty wolnostojące);
- podniesienie walorów estetycznych i rekreacyjnych terenów mieszkaniowych przez zwiększenie terenów zieleni przyulicznej, skwerów itp. oraz kształtowanie architektoniczno-urbanistyczne zespołów budownictwa o ujednoliconej skali, zasadach sytuowania w pierzejach ulicznych, zharmonizowanej formie i kolorystyce, zgodnie z wymogami ładu przestrzennego.

W celu zapewnienia sprawnej obsługi komunikacyjnej oraz powiązań zewnętrznych i wewnętrznych gminy wyznacza się

XVI.4.5. Obszary rozwoju komunikacji

Rozwiązywanie problemów komunikacyjnych, a szczególnie stworzenie sprawnego układu komunikacji należy do głównych zadań strategii rozwoju gminy i polityki przestrzennej. Zapewnienie właściwej obsługi istniejącego i projektowanego zainwestowania wymaga:

- modernizacji istniejących tras komunikacyjnych przez utwardzenie nawierzchni ok. 1/2 długości dróg publicznych oraz dostosowanie ich parametrów technicznych i geometrii do obowiązujących przepisów;
- rozbudowy dróg publicznych i budowy nowych odcinków dróg;
- przekształcenia układu funkcjonalnego dróg wskazanych na rysunku studium z dostosowaniem do uwarunkowań wynikających z perspektywicznych przekształceń układu komunikacyjnego gminy *oraz rozwoju terenów inwestycyjnych na obszarze gminy;*
- budowy *(i rozbudowy)* obiektów obsługi komunikacji;
- podniesienia sprawności i bezpieczeństwa ruchu kolejowego na odcinku linii kolejowej Lublin - Kraśnik (przejazdy kolejowe);
- podniesienia sprawności ruchu i bezpieczeństwa pieszych na istniejących w obszarze gminy odcinkach dróg, przenoszących transport osobowy i towarowy.

W studium określa się zasady ukształtowania spójnego, hierarchicznego układu powiązań komunikacyjnych, opartych o system dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych, wzajemnie współdziałających w powiązaniach zewnętrznych gminy i jej obsłudze wewnętrznej.

Zasady kształtowania układu komunikacyjnego

Docelowy układ komunikacyjny gminy oparty został na zhierarchizowanym układzie funkcjonalnym, w którym wydzielono:

- *układ powiązań zewnętrznych dalekich, przenoszący ruch daleki – krajowy i międzynarodowy. Obejmuje drogę krajową i wojewódzką;*

- układ powiązań podstawowych zewnętrznych bliskich, przenoszący ruch w obszarze województwa i pomiędzy sąsiednimi gminami. Obejmuje drogi powiatowe;
- układ powiązań lokalnych przenoszący ruch wewnątrz gminy. Obejmuje drogi gminne i częściowo powiatowe, wspomagane drogami niepublicznymi (wewnętrznymi);
- układ ścieżek rowerowych, ciągów pieszych.

Droga krajowa

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 24 marca 2010 r. w sprawie ustalenia przebiegu dróg krajowych w województwach dolnośląskim, ..., lubelskim, ..., zachodniopomorskim (Dz. U. z 2010 r. Nr 59, poz. 371) i zarządzeniem nr 73 Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad z dnia 2 grudnia 2008 r. w sprawie nadania numerów drogom krajowym, w granicach administracyjnych gminy Wilkołaz przebiega obecnie droga krajowa nr 19 relacji: granica państwa – Kuźnica – Białystok – Siemiatycze – Międzyrzec Podlaski – Kock – Lubartów – Lublin – Kraśnik – Janów Lubelski – Nisko – Sokołów Małopolski – Rzeszów.

Stosownie do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 20 października 2009 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych (Dz. U. z 2009 r. Nr 187, poz. 1446) na kierunku istniejącej drogi krajowej nr 19 jest planowana budowa drogi ekspresowej S19 relacji (Grodno) granica państwa – Kuźnica – Sokółka – Korycin-Knyszyn – Dobrzyniewo Duże – Choroszcz – Siemiatycze – Lublin – Nisko – Rzeszów – Barwinek – granica państwa (Preszow).

Rysunek studium uwzględnia preferowany przebieg trasy S19 oraz rozwiązania techniczne planowanej drogi ekspresowej, zgodnie ze „Studium Techniczno – Ekonomiczno – Środowiskowym Etap II budowy drogi ekspresowej S19 granica państwa – Białystok – Lublin – Nisko – Rzeszów – Barwinek – granica państwa, na odcinku koniec obwodnicy Lublina – granica województwa lubelskiego i podkarpackiego” – wariant WWU na odcinku koniec obwodnicy m. Lublin – początek obwodnicy m. Kraśnik – rekomendowany przez Komisję Oceny Projektów Inwestycyjnych przy Generalnym Dyrektorsie D.K.i A., obejmujący:

- budowę dwujezdniowej drogi ekspresowej na odcinku od północnej granicy gminy do początku obejścia ośrodka gminnego Wilkołaz – w nawiązaniu do przebiegu istniejącej drogi krajowej nr 19, po jej wschodniej stronie,
- budowę obejścia ośrodka gminnego Wilkołaz, po wschodniej stronie od terenów zainwestowanych (w obrębach geodezyjnych Wilkołaz Pierwszy, Poduchowny i Trzeci) w ciągu drogi ekspresowej, z węzłem „Wilkołaz” (skrzyżowanie z drogą powiatową nr 2726L) i przejazdem kolejowym (trasa S19 na tym odcinku obwodnicy tylko nieznacznie odbiega od rezerwy terenowej wyznaczonej na ten cel w planie miejscowym),
- budowę dwujezdniowej drogi ekspresowej po nowym przebiegu, trasowanym na odcinku od obejścia Wilkołaza do południowej granicy gminy, poza obszarami zainwestowanymi miejscowości Pułankowice i Ostrów, na zachód od istniejącej drogi S19. Przy ww. odcinku drogi po obu jej stronach jest planowana budowa MOP-1 „Rudnik Szlachecki”.

Decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach ww. inwestycji drogowej z dnia 17.12.2013 r., znak WOOS.4200.4.2011.LP ustaliła przebieg drogi S19 na obszarze gminy Wilkołaz, zgodnie ze wskazanym wyżej wariantem i z rozwiązaniem węzła „Strzeszkowice” według wariantu dodatkowego. Droga ekspresowa S19 będzie realizowana w korytarzu zatwierdzonym przez ww. decyzję.

Szerokość terenu w liniach rozgraniczających pod planowany przebieg drogi ekspresowej S19 należy przyjąć zgodnie z ww. dokumentacją, rezerwując pas terenu o szerokości w liniach rozgraniczających 100-120 m, z odpowiednimi poszerzeniami. Szerokość

rezerwowanego pasa drogowego powinna umożliwić docelową budowę dwóch jezdni drogi ekspresowej, MOP-ów, węzłów i skrzyżowań różnopoziomowych, wiaduktów drogowych, a także realizację dróg dojazdowych, urządzeń ochrony środowiska takich jak ekrany akustyczne, przejścia dla zwierząt oraz wykonanie optymalnego systemu odwodnienia drogi, obejmującego także urządzenia służące odprowadzeniu wód z pasa drogowego, zgodnie z wymiarami przyjętymi w ww. Studium Techniczno - Ekonomiczno - Środowiskowym.

Na pozostałym odcinku drogi krajowej (poza planowaną S19) szerokość drogi w liniach rozgraniczających należy przyjąć jak dla klasy GP (główna ruchu przyspieszonego) – stosownie do przepisów rozporządzenia Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r. w sprawie warunków technicznych jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie (Dz. U. z 1999 r. Nr 43, poz. 430, z późn. zm.). Ze względu na konieczność docelowego sytuowania w liniach rozgraniczających drogi elementów jej wyposażenia, poprawiających bezpieczeństwo ruchu i obsługę podróżnych oraz urządzeń teletechnicznych – szerokość drogi krajowej klasy GP w liniach rozgraniczających przyjmuje się na min. 40,0 m (min. 25 m na obszarze ośrodka gminnego, na odcinku który zostanie docelowo zastąpiony obwodnicą).

W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego opracowywanych na obszarze gminy Wilkołaz wzdłuż istniejącej drogi krajowej należy uwzględnić kanał technologiczny o szerokości wystarczającej do umieszczenia w nim infrastruktury technicznej związanej i nie związanej z potrzebami zarządzania drogą lub potrzebami ruchu drogowego, zgodnie z przepisami odrębnymi (w szczególności zapisami ustawy z dnia 7 maja 2010 r. o wspieraniu usług i sieci telekomunikacyjnych).

Docelowa obsługa komunikacyjna powinna być powiązana z drogą krajową ogólnodostępną lub ekspresową wyłącznie poprzez skrzyżowania – (węzły) dróg publicznych, z zachowaniem warunków technicznych odnośnie klasy powiązań oraz odległości pomiędzy skrzyżowaniami.

Obsługa terenów przyległych do planowanej drogi ekspresowej – w oparciu o sieć dróg niższych kategorii, z uwzględnieniem rozwiązań przyjętych w dokumentacjach budowy drogi ekspresowej – przewiduje się wykonanie, zgodnie z rysunkiem studium, równoległych do trasy S19, dwukierunkowych dróg dojazdowych. W uzasadnionych przypadkach, w dostosowaniu do prognozowanego ruchu samochodów ciężarowych, parametry techniczne tych dróg – szerokość pasa, nośność – mogą zostać odpowiednio zwiększone, na etapie szczegółowych rozwiązań technicznych w stadium projektu budowlanego.

Włączenie projektowanych dróg dojazdowych (serwisowych) do istniejącego i planowanego lokalnego układu komunikacyjnego i do ww. węzłów oraz wykonanie przejazdów nad trasą S19 umożliwią skomunikowanie terenów, podzielonych przez projektowaną drogę ekspresową oraz istniejących i planowanych wzdłuż jej trasy.

Na pozostałych odcinkach drogi krajowej nr 19 GP obsługa komunikacyjna powinna spełniać wymagania zawarte w rozporządzeniu Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r.

Na terenach przyległych do tych odcinków drogi obowiązuje zakaz tworzenia nowych zjazdów. Nie dotyczy to terenów wyznaczonych w obowiązującym planie, które nie mogą być obsługiwane drogami niższej kategorii lub ustaleniami planu miały zapewniony bezpośredni zjazd na drogę krajową, wówczas dopuszcza się pozostawienie istniejących zjazdów. Docelową obsługę komunikacyjną należy zapewnić w oparciu o drogi niższych kategorii.

Ewentualne podziały nieruchomości są warunkowane docelową obsługą komunikacyjną lub do czasu jej realizacji obsługę ze zjazdów dotychczas istniejących bez możliwości wykonywania nowych.

Droga wojewódzka

Warunki przebudowy drogi wojewódzkiej nr 842 relacji Rudnik Szlachecki – Wysokie – Krasnystaw:

- *parametry techniczne i powiązania z drogami publicznymi jak dla drogi klasy „G” – główna, zgodnie z powołanymi wyżej przepisami szczególnymi w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie,*
- *dostępność ograniczona – obsługa komunikacyjna obszarów przyległych do drogi wojewódzkiej powinna odbywać się poprzez istniejące zjazdy lub drogi niższej kategorii.*

System powiązań ponadlokalnych poza wymienionymi drogami opiera się ponadto na układzie dróg powiatowych. Wymaga on niewielkiej rozbudowy oraz usprawnienia w szczególności przez:

- podniesienie stanu technicznego (parametry, geometria drogi);
- realizację niekolizyjnych powiązań z drogą ekspresową:
 - węzłów,
 - włączeń do ruchu i przepustów w ciągach drogowych,
 - dróg *serwisowych* (towarzyszących).

Dla poprawy i udoskonalenia zewnętrznych powiązań zakłada się rezerwę terenów umożliwiającą modernizację:

- *drogi powiatowej nr 2726L – przebudowa z dostosowaniem do parametrów drogi klasy „Z” - zbiorcza (w etapie klasy „L” – lokalna); docelowo przewiduje się włączenie ww. drogi powiatowej do planowanego węzła "Wilkołaz" – wówczas wzrośnie jej ranga w układzie komunikacyjnym gminy i winna być ona dostosowana do parametrów drogi klasy „Z” – zbiorcza,*
- *modernizację poprzez poprawienie parametrów i geometrii pozostałych dróg powiatowych do parametrów lokalnych „L” – zgodnie z wnioskiem zarządcy.*

System powiązań w obszarze gminy opierał się będzie na:

- sieci dróg gminnych *klasy „D” - dojazdowe,*
- sieci ulicznej ośrodka gminnego.

Dla wewnętrznych powiązań zakłada się wykorzystanie drogi wojewódzkiej i dróg gminnych w relacjach wieś - wieś, wieś - ośrodek gminny. Prawnie określoną sieć dróg gminnych rozbudowuje się poprzez wyznaczenie *nowych odcinków, planowanych do włączenia do sieci (KDG(D)-P) oraz* dróg wewnętrznych dla ruchu pojazdów i pieszych o parametrach dostosowanych do potrzeb ruchowych i technicznych. Ich zadaniem jest uzupełnianie obsługi komunikacyjnej w gminie szczególnie w obszarach rolnych, w obszarach zabudowy rozproszonej oraz w bezpośredniej obsłudze terenów zabudowy. *Wyznaczono odcinek drogi wewnętrznej KDW, który stanowić będzie poprzez drogę gminną 108340L powiązanie z drogą wojewódzką nr 842 – dla obsługi planowanego GPZ.* Zakłada się wydzielenie dla nich pasów technicznych, dostosowanych do potrzeb i nie mniejszych niż wynika to z przepisów szczególnych – *5,0-10,0 m w liniach rozgraniczających.* Projektowany układ został określony na rysunku studium.

W studium wyznaczono ponadto rezerwy terenu na realizację w perspektywie ścieżek rowerowych w nawiązaniu do dróg publicznych istniejących i projektowanych. Przy realizacji ścieżek w pasie drogi linie rozgraniczające drogi należy poszerzyć.

Określa się parametry techniczne dla poszczególnych kategorii dróg, *układu powiązań zewnętrznych bliskich i lokalnych,* zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Transportu i

Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r. w sprawie warunków jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie (Dz. U. Nr 43 z 14 maja 1999 r.):

1) drogi powiatowe KDP(Z) - zbiorcze; szerokość w liniach rozgraniczających min. 20,0 m;

2) drogi powiatowe KDP(L) - lokalne; szerokość w liniach rozgraniczających:

- w terenach zabudowy – min. 12,0 m,*
- poza terenami zabudowy – min. 15,0 m;*

3) drogi gminne KDG(D) i KDG(D)-P - dojazdowe; szerokość w liniach rozgraniczających:

- w terenach zabudowy – min. 10,0 m,*
- poza terenami zabudowy – min. 12,0 m;*

(w etapie dopuszcza się szerokość jezdni 3,5 m z mijankami i utwardzonymi poboczeniami)

4) ścieżki rowerowe dwukierunkowe; szerokość nawierzchni min. 2,0 m.

W terenie zwartej zabudowy drogi powinny posiadać przekrój uliczny z obustronnym chodnikiem ew. pasy postojowe lub półuliczny z jednostronnym chodnikiem.

Dopuszcza się zmiany kategorii i funkcji dróg w zakresie obowiązujących przepisów. Parametry i funkcje dróg oraz warunki sytuowania obiektów budowlanych winny być dostosowane do obowiązujących w czasie ich realizacji normatywów oraz warunków określonych w ustawach i przepisach wykonawczych.

W wyniku dokonanej analizy bieżących i perspektywicznych potrzeb w zakresie obsługi komunikacyjnej mieszkańców gminy z uwzględnieniem potrzeb wynikających z dostosowania układu lokalnego dróg do rozwiązań drogi ekspresowej oraz wyznaczenia terenów rozwojowych przedsiębiorczości, zespołów mieszkaniowych – wprowadza się korekty do dotychczas obowiązującej sieci dróg gminnych. Do sieci zostały wprowadzone nowe odcinki dróg, które powinny mieć rangę i parametry dróg gminnych, jednocześnie przekwalifikowano niektóre odcinki dróg gminnych na drogi wewnętrzne, z możliwością ich realizacji w parametrach niższych niż drogi gminne.

Na rysunku „Studium” wyznaczono trasy rowerowe, wykorzystując istniejące drogi i ścieżki na terenach najatrakcyjniejszych krajobrazowo i przyrodniczo.

Przyjmuje się następujące parametry elementów lokalnego układu komunikacyjnego:

- szerokość nawierzchni ścieżek rowerowych dwukierunkowych – min. 2,0 m;*
- szerokość nawierzchni ścieżek rowerowych jednokierunkowych – min. 1,5 m;*
- szerokość nawierzchni ścieżek rowerowych jednokierunkowych z udziałem pieszych – min. 2,5 m;*
- szerokość dróg wewnętrznych oznaczonych na rysunku „Studium”, w liniach rozgraniczających – w dostosowaniu do funkcji terenu i przepisów technicznych i przeciwpożarowych. Dla dróg wewnętrznych oznaczonych na rysunku studium winna ona wynosić 5,0-8,0 m, z zastrzeżeniem j.w.*

Zasady sytuowania zabudowy

Lokalizacja nowej zabudowy winna spełniać wymagania określone w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. z 2002 r. Nr 75, poz. 690, z późn. zm.) tj. winna być wyznaczona poza zasięgiem uciążliwości powodowanych ruchem

drogowym (m.in. hałasem, drganiami, zanieczyszczeniami powietrza) – w odpowiedniej odległości od dróg publicznych, w szczególności dróg o dużym natężeniu ruchu (krajowej ekspresowej, krajowej nr 19, wojewódzkiej).

W przypadku braku możliwości usytuowania budynków poza zasięgiem ww. uciążliwości – w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego należy ustalić na terenach przyległych do drogi ekspresowej, krajowej, poza jej pasem drogowym, lokalizację odpowiednich elementów zabezpieczających, zmniejszających uciążliwości poniżej poziomu określonego w odpowiednich przepisach. Ewentualne urządzenia i inne środki techniczne zmniejszające zakres uciążliwości ruchu drogowego powinny być realizowane staraniem i na koszt inwestora.

Na rysunku „Studium” wyznaczono prognozowany zasięg negatywnego oddziaływania uciążliwości ruchu drogowego na drodze ekspresowej S19 tj. dopuszczalny poziom hałasu dla obiektów przeznaczonych na stały pobyt ludzi (mieszkalnych, placówek oświaty i zdrowia), z uwzględnieniem wykonania ekranów akustycznych na podstawie „Raportu o oddziaływaniu na środowisko dla drogi ekspresowej S19 ...” wariant WWU. Zasięg hałasu i lokalizacja ekranów mogą ulec zmianom na dalszym etapie prac projektowych drogi ekspresowej S19.

Na wyznaczonym przez zasięg izofon obszarze:

- preferuje się zagospodarowanie i użytkowanie na cele infrastruktury technicznej (w szczególności drogowej i związanej z ochroną środowiska), pasów zieleni izolacyjnej z nasadzeniami odpornymi na zanieczyszczenia odkomunikacyjne;
- przekształcanie istniejących i wyznaczonych ww. planie terenów mieszkaniowych na usługi produkcyjne, składy, obiekty przemysłowe; dopuszcza się adaptację istniejących budynków mieszkalnych i budowę nowych w terenach budowlanych wyznaczonych w dotychczas obowiązujących planach, na wniosek właściciela pod warunkiem:
 - gdy istnieje możliwość jej obsługi przez lokalny układ komunikacyjny,
 - sytuowania nowych obiektów w odległościach maksymalnych od drogi ekspresowej, z zachowaniem przepisów ustawy o drogach publicznych,
 - zastosowania rozwiązań chroniących przed hałasem, które zapewnią właściwy klimat akustyczny wewnątrz mieszkań.

Tereny rozwojowe zabudowy mieszkaniowej wyznacza się w odległościach określonych przez ww. zasięg izofony, jako minimalnej odległości obiektów przeznaczonych na stały pobyt ludzi. Dla pozostałych obiektów budowlanych oraz budynków nie przeznaczonych na stały pobyt ludzi, minimalne odległości ich sytuowania od krawędzi jezdni dróg publicznych winny być wyznaczone zgodnie z art. 43 pkt 1 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (Dz. U. z 2007 r. Nr 19, poz. 115, z późn. zm.).

Ponadto, planowana zabudowa powinna uwzględniać wymagania art. 42 wyżej przywołanej ustawy o drogach publicznych. Przepisy cytowanej ustawy należy uwzględniać w odniesieniu do:

- sytuowania ogrodzeń, obiektów budowlanych i urządzeń infrastruktury technicznej związanej z zabudową mieszkaniową – poza liniami rozgraniczającymi drogę publiczną, z uwzględnieniem rezerwy na kanał technologiczny wzdłuż istniejącej drogi krajowej,
- lokalizacji reklam,
- obowiązku uzgodnienia z zarządcą drogi możliwości obsługi komunikacyjnej, w sytuacjach wymienionych w art. 93 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2010 r. Nr 102, poz. 651, z późn. zm.) oraz w art. 35 ust. 3 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (Dz. U. z 2007 r. Nr 19, poz. 115, z późn. zm.).

Usprawnienie komunikacji na obszarze gminy jest związane ponadto z budową bazy komunikacji i urządzeń zaplecza technicznego:

1) budową obiektów obsługi komunikacji publicznej/autobusowej dla obsługi

ruchu pasażerskiego na trasach przelotowych krajowych i regionalnych:

- przystanku pasażerskiego z małą gastronomią w Wilkołazie,
- miejsca obsługi podróżnych (*MOP I – Rudnik Szlachecki*) *po obu stronach planowanej trasy drogi ekspresowej S19, zgodnie z powołanym „ST-E-Ś” na budowę drogi ekspresowej S19,*
- zadaszeń na przystankach komunikacji zbiorowej,

2) adaptacją i rozbudową istniejących obiektów obsługi komunikacji o stanowiska naprawcze i myjnie,

3) zorganizowaniem obsługi przewozów wewnątrz gminnych (transportu busowego).

XVI.4.6. Obszary rozwoju systemów infrastruktury technicznej

Zadaniem wyznaczonych obszarów jest poprawa standardów użytkowych, ochronnych i technicznych gminy, w istniejących i planowanych terenach zainwestowania.

Wymaga to pełnego ukształtowania w obszarze gminy 6 głównych podsystemów infrastruktury technicznej oraz rozbudowy i budowy dla każdego układu sieci i urządzeń inżynierskich.

Najważniejszym uwarunkowaniem dla systemu wodno-kanalizacyjnego jest ochrona zasobów wód, stanowiących źródło zaopatrzenia ludności i rozwoju gospodarki gminy, pod kątem zabezpieczenia perspektywicznego bilansu potrzeb oraz odnawialności zasobów wód podziemnych. W obszarze gminy zasoby te mają rangę regionalną związaną z *projektowanym obszarem ochrony GZWP 406 „Niecka Lubelska”*. Dlatego gospodarkę wodną zalicza się do zadań gminy szczególnie ważnych, związanych z uwarunkowaniami ekologicznymi.

System gospodarki wodnej podstawowej opiera się na następujących zasadach:

1) wyznacza się tereny do ochrony, w granicach których winny być przestrzegane ściśle rygory w gospodarowaniu wodą oraz lokalizowaniu obiektów, warunkujące spełnienie przypisanych im funkcji:

- zasoby wód podziemnych, *w obszarze ochronnym zbiornika wód podziemnych GZWP 406 „Niecka Lubelska”* - objęte ochroną planistyczną,
- rejony komunalnych ujęć wody,

2) ochrony zasobów, którą przewiduje się poprzez:

- ograniczenie jednokierunkowych prac melioracyjnych polegających na odwadnianiu terenu,
- małą retencję w zlewni Urzędówki,

3) zyskania II klasy czystości przepływającej przez gminę rzeki Urzędówki.

Tworzenie systemu gospodarki wodno-ściekowej opiera się na następujących zasadach:

- współzależnej realizacji systemów wodociągowych i kanalizacyjnych;
- zaopatrzeniu wsi i ośrodka gminnego w wodę z wodociągów grupowych na bazie istniejących i projektowanych ujęć wglebnych;

- utylizacji ścieków poprzez oczyszczalnię mechaniczno-biologiczną;
- odprowadzanie ścieków systemami kanalizacji zbiorczej i lokalnej,
- *likwidację bezodpływowych zbiorników ścieków.*

Gospodarkę wodno-ściekową rozwiązano w oparciu o komunalne urządzenia źródłowe i sieci przy założeniu modernizacji wdrażania najnowszych rozwiązań technicznych, z racjonalizacją zużycia wody.

Zakłada się konserwację istniejących sieci i urządzeń oraz sukcesywną rozbudowę i modernizację oraz budowę wodociągów o zasięgach obsługi:

- *Wilkołaz I, Wilkołaz II, Wilkołaz III, Wilkołaz Dolny, Wilkołaz Górny, Wilkołaz Stacja Kolejowa, Wilkołaz Poduchowny, Zdrapy, Obroki (część wsi), Ostrów, Ostrów Kolonia, Zalesie, Ewunin, Wilkołaz Dolny, Wólka Rudnicka, Rudnik Szlachecki, Rudnik Szlachecki Kolonia z istniejącego ujęcia w Zalesiu;*
- *Marianówka, Obroki (część wsi znajdująca się po prawej stronie linii kolejowej Lublin-Kraśnik) z istniejącego ujęcia wody przy szkole podstawowej w Marianówce (obr. Obroki);*
- *Pułankowice z istniejącego ujęcia na terenie OSP;*
- *część Rudnika Szlacheckiego Kolonia z ujęcia wodociągu w gm. Zakrzówek, docelowo z ujęcia w Zalesiu.*

Dla zabudowy kolonijnej i rozproszonej, położonej poza zasięgiem wodociągów wiejskich dopuszcza się zaopatrzenie w wodę z indywidualnych ujęć wód podziemnych.

Zbiorczym systemem kanalizacji sanitarnej objęto *wszystkie sołectwa na terenie gminy. Oczyszczalnię gminną wyznaczono w obrębie Ostrów, na części działki nr ewid. 144 o korzystnych warunkach gruntowo-wodnych (z wyłączeniem południowego krańca działki). Odbiornikiem oczyszczonych ścieków będzie rzeka Urzędówka.*

Ścieki bytowo-gospodarcze wszystkich jednostek osadniczych i zakładów odprowadzane będą do oczyszczalni siecią kanalizacji grawitacyjnej i ciśnieniowej, z licznymi pompowniami strefowymi.

Dopuszcza się podłączenie kilkunastu gospodarstw we wsi Ostrów i Wilkołaz Górny do kanalizacji sąsiednich wsi w gm. Urzędów i w gm. Zakrzówek.

Dopuszcza się dokonanie korekty lokalizacji ustalonych na rysunku studium i zasięgu obsługi terenów oraz wskazanie nowych lokalizacji w oparciu o koncepcje budowy sieci i obiektów, na etapie sporządzania planu miejscowego.

Dla zabudowy rozproszonej, położonej poza zasięgiem zbiorczych sieci kanalizacyjnych, dopuszcza się kanalizację indywidualną – zbiornik bezodpływowy i wywóz taborem asenizacyjnym do punktu zlewnego oczyszczalni. *Zakłada się wdrażanie systemów indywidualnej kanalizacji sanitarnej (przydomowe oczyszczalnie ścieków), z uwzględnieniem warunków gruntowo-wodnych, w szczególności poziomu wody gruntowej.*

Tworzenie systemu usuwania odpadów z terenu gminy zakłada się poprzez:

- *punkt selektywnego zbierania odpadów komunalnych (PSZOK) w Zalesiu (teren dawnego Kółka Rolniczego); wariantowo w Ewuninie (za szkołą),*
- *Zakład Zagospodarowania Odpadów (ZZO) w Kraśniku lub Bełżcach.*

Podstawą systemu ciepłowniczego pozostaną lokalne źródła ciepła. *Zakłada się zmianę struktury zużycia nośników energii z węgla na gaz ziemny lub zastosowanie innych paliw niskoemisyjnych jako źródeł zaopatrzenia w ciepło.*

Zaopatrzenie w gaz przewodowy ziemny odbywać się będzie z istniejącego systemu średnioprężnego, zasilanego z systemów gmin sąsiednich - Urzędowa i Niedzwicy Dużej. Istniejący układ rozdzielczy zapewnia pełną gazyfikację mieszkańców gminy z możliwością wykorzystania gazu dla celów socjalno - bytowych i grzewczych.

Spośród docelowych systemów infrastruktury w gminie funkcjonuje system elektroenergetyczny.

Elektroenergetyczna sieć dystrybucyjna (obiekty i sieci o napięciu 110 kV i niższym).

1. Stacje transformatorowe 110/15 kV oraz linie elektroenergetyczne wysokiego napięcia 110 kV.

Na terenie gminy Wilkołaz nie projektuje się stacji transformatorowej 110/15 kV tzw. Głównego Punktu Zasilającego.

Źródłem zasilania w energię elektryczną będą jak dotychczas: GPZ 110/15-Budzyń (usytuowany w Kraśniku), GPZ-Bychawa, GPZ-Belżyce, GPZ-Abramowice (usytuowany w Lublinie), z których energia elektryczna będzie przesyłana w oparciu o układ sieci średniego napięcia.

Adaptuje się istniejącą linię elektroenergetyczną wysokiego napięcia WN-110 kV relacji: GPZ Budzyń – GPZ Bychawa, przebiegającą przez teren gminy.

W obrębie Rudnik Szlachecki jest planowana lokalizacja GPZ - stacji WN/SN zasilanej z linii 110 kV relacji GPZ Bychawa – GPZ Budzyń (rezerwacja terenu na dwa odcinki pasów technicznych o szerokości 40 m dla budowy napowietrznych linii 110 kV, zasilających projektowaną stację WN/SN) – lokalizację GPZ (ozn. symbolem E) oraz pasów technicznych ww. linii WN oznaczono na rysunku studium. Na rysunku studium wyznaczono ponadto obszar KK,E obejmujący tereny zamknięte (linii kolejowej nr 68) oraz częściowo tereny otwarte (rolne, leśne) przy ww. terenach kolejowych o szerokości do 40 m, z wyłączeniem terenów zabudowy (istniejącej oraz planowanej w Studium i planie miejscowym). Na terenie KK,E dopuszcza się lokalizację obiektów infrastruktury technicznej związanej z elektryfikacją linii kolejowej nr 68 (w szczególności dopuszcza się lokalizację linii zasilającej 110 kV ze strefą ochronną) - na odcinku z projektowanego GPZ do granicy z gminą Niedzwica Duża oraz do planowanej Podstacji Trakcyjnej Pułankowice. Dopuszcza się wariantową lokalizację Podstacji Trakcyjnej na terenie planowanego GPZ Rudnik Szlachecki. Uściślenie granic terenu przeznaczonego na lokalizację infrastruktury technicznej związanej z elektryfikacją linii kolejowej - w planie miejscowym.

2. Sieć elektroenergetyczna średniego napięcia SN, niskiego napięcia nN i stacje transformatorowe SN/nN .

Na terenie gminy sieć średniego napięcia pracuje na znamionowym napięciu 15kV.

Adaptuje się istniejący układ sieci i urządzeń średniego napięcia, niskiego napięcia oraz zakłada się rozbudowę, przebudowę i budowę nowych odcinków linii elektroenergetycznych i stacji transformatorowych SN/nN.

Nowe stacje transformatorowe SN/nN winny być realizowane w obszarach deficytu mocy. Typ i moc stacji transformatorowych należy dobierać do przewidywanego obciążenia i innych warunków sieciowych, z uwzględnieniem możliwości dojazdu ciężkim sprzętem (samochodem ciężarowym, dźwigiem).

Zakłada się doprowadzenie energii elektrycznej do wszystkich budynków istniejących i projektowanych, ujętych w terenach budowlanych oraz do istniejących budynków mieszkalnych i gospodarczych, stanowiących tzw. zabudowę rozproszoną (która nie jest określona jako rozwojowe tereny budowlane).

Rozbudowa i modernizacja linii elektroenergetycznych oraz stacji transformatorowych powinna się odbywać zgodnie z warunkami technicznymi, określonymi w przepisach szczególnych i przez dysponenta sieci.

Wzdłuż istniejących i projektowanych dróg (po obu stronach) zakłada się budowę linii kablowych SN (rezerwa pasów technicznych o szerokości 2 m), wyprowadzonych od projektowanej stacji WN/SN w Rudniku Szlacheckim na odcinkach określonych w planie miejscowym.

3. Pasy techniczne linii elektroenergetycznych:

Linie elektroenergetyczne wymagają zachowania rezerw terenu na pasy technologiczne o następujących szerokościach:

- 40,0 m - dla linii wysokiego napięcia WN-110 kV (po 20,0 m od osi linii),*
- 15,0 m dla napowietrznych linii średniego napięcia (po 7, 5 m od osi linii),*
- 1,0 m dla elektroenergetycznych linii kablowych.*

W pasach technologicznych z infrastrukturą elektroenergetyczną nie wolno sadzić drzew, budować obiektów oraz składować materiałów. Powinien to być teren stale dostępny dla służb eksploatacyjnych, z możliwością dojazdu. W pasach technicznych linii napowietrznych wysokiego i średniego napięcia dopuszcza się prowadzenie gospodarki leśnej, pod warunkiem utrzymania pod linią drzew nie przekraczających 2,0 m wysokości oraz pozostawienie wokół każdego słupa powierzchni nie zalesionej w odległości co najmniej 4,0 m od słupa.

Zabudowa w obszarze pasa technologicznego - strefy ochronnej pod istniejącymi i projektowanymi liniami napowietrznymi średnich i wysokich napięć jest możliwa, pod warunkiem uzgodnienia z właścicielem sieci i zachowania obowiązujących przepisów, dotyczących dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku.

Ponadto, na wszystkich obszarach przewidzianych pod zalesienie oraz przy zadrzewieniach na terenach planowanej zabudowy należy zachować wymagane przepisami odległości gałęzi i drzew od urządzeń linii elektroenergetycznych.

Zasady rozwoju telekomunikacji

W zakresie telekomunikacji adaptuje się istniejące sieci i urządzenia telekomunikacyjne oraz przewiduje się ich rozbudowę i modernizację zarówno w formie tradycyjnej jak i wykorzystując nowe technologie, w tym budowę, rozbudowę i modernizację infrastruktury światłowodowej.

Zakłada się:

- objęcie terenu gminy zintegrowanym systemem telekomunikacyjnym, połączonym z systemami sieci internetowych: wojewódzkiej i krajowej,*
- rozwój systemów telekomunikacyjnych i teleinformatycznych (przewodowych i bezprzewodowych) stosownie do wzrostu zapotrzebowania na usługi telekomunikacyjne i teleinformatyczne w gminie i w regionie,*
- pełną dostępność do łączy telekomunikacyjnych i rozwój sieci teleinformatycznych.*

Dla zwiększenia dostępności sieci internetowej i rozwoju społeczeństwa informacyjnego, wskazuje się rozwój szerokopasmowego dostępu do Internetu, rozwój sieci bezprzewodowych – budowę systemu nieodpłatnego dostępu do Internetu, zgodnie z przepisami odrębnymi.

XVII. WSKAŹNIKI DOTYCZĄCE ZAGOSPODAROWANIA ORAZ UŻYTKOWANIA TERENÓW

Powierzchnie działek budowlanych, w zależności od rodzaju przeznaczenia, uwzględniając poniższe wielkości w przypadku podziałów geodezyjnych, z wyjątkiem gdy warunki te uniemożliwiałyby zabudowę działki na warunkach ustalonych w planie:

- a) zabudowa zagrodowa – minimalna 1 800 m²,
- b) zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna – minimalna 700 m²,
- c) zabudowa letniskowa – minimalna 1 500 m²,
- d) zabudowa pensjonatowa – minimalna 2 500 m²,
- e) zabudowa mieszkaniowo-usługowa – minimalna 1 500 m²,
- f) usługi oświaty – zabezpieczenie wskaźnika powierzchni terenu na 1 ucznia – minimum 30 m²,
- g) dla pozostałych funkcji nie określa się minimalnej powierzchni; wydzielenie działek przeznaczonych na określone cele winno spełniać wymóg dobrego sąsiedztwa w lokalizacji projektowanych obiektów, obejmować powierzchnię wystarczającą dla zapewnienia standardów jakości środowiska na granicy działki i zapewniać spełnienie przepisów szczególnych.

Powierzchnie biologicznie czynne w powierzchni działek budowlanych, w dostosowaniu do funkcji noworealizowanej zabudowy:

- a) zabudowa zagrodowa – minimum 20%,
- b) zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna – minimum 30%,
- c) zabudowa letniskowa – minimum 50%,
- d) zabudowa pensjonatowa – minimum 40%,
- e) usługi komercyjne, agroturystyczne (w tym zabudowa mieszkaniowo-usługowa) oraz usługi publiczne (z wyjątkiem usług oświaty i wychowania i sportu) – minimum 25%,
- f) usługi oświaty i wychowania – minimum 30%,
- g) działalność produkcyjno-usługowa i obsługi komunikacji – minimum 15%.

Parametry kształtowania zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej:

- a) maksymalna wysokość zabudowy - 10,0 m;
- b) dachy wielospadowe o kącie nachylenia połaci dachowych 30°-45°; *dopuszcza się dachy jednospadowe o nachyleniu połaci do 30° (w tym płaskie).*

Parametry kształtowania zabudowy mieszkaniowej zagrodowej:

- a) maksymalna wysokość zabudowy - 10,0 m;
- b) wysokość określona w lit. a nie dotyczy obiektów i urządzeń związanych z obsługą zabudowy zagrodowej, których wysokość wynika bezpośrednio z wymogów technicznych i konstrukcyjnych;
- c) dachy wielospadowe o kącie nachylenia połaci dachowych 30°-45°; *dopuszcza się dachy jednospadowe o nachyleniu połaci do 30° (w tym płaskie).*

Standardy kształtowania zabudowy letniskowej:

- a) maksymalna wysokość zabudowy - 8,5 m – 2 kondygnacje naziemne, w tym poddasze użytkowe;
- b) dachy wielospadowe o kącie nachylenia połaci dachowych 30°-45°.

Standardy kształtowania zabudowy usługowej (usługi komercyjne):

- a) maksymalna wysokość zabudowy - 12,0 m;
- b) dachy wielospadowe o kącie nachylenia połaci dachowych 30°-45°; *dopuszcza się dachy jednospadowe o nachyleniu połaci do 30° (w tym płaskie).*

Standardy kształtowania zabudowy usługowej (usługi publiczne):

- a) maksymalna wysokość zabudowy - 14,0 m;
- b) dachy wielospadowe o kącie nachylenia połaci dachowych 30°-45°; *dopuszcza się dachy jednospadowe o kącie nachylenia połaci dachowych do 30° (w tym płaskie).*

Standardy kształtowania zabudowy produkcyjnej:

- a) maksymalna wysokość zabudowy - 12,0 m; *dopuszcza się obiekty i budowle o większej wysokości jeżeli wynika to z wymogów technicznych i konstrukcyjnych,*
- b) dachy wielospadowe o kącie nachylenia połaci dachowych 20°-45°; *dopuszcza się dachy jednospadowe o kącie nachylenia połaci dachowych do 30° (w tym płaskie).*

Standardy kształtowania zabudowy o charakterze składów i magazynów:

- a) maksymalna wysokość zabudowy - 12,0 m; *dopuszcza się obiekty i budowle o większej wysokości jeżeli wynika to z wymogów technicznych i konstrukcyjnych,*
- b) dachy wielospadowe o kącie nachylenia połaci dachowych 20°-45°; *dopuszcza się dachy jednospadowe o kącie nachylenia połaci dachowych do 30° (w tym płaskie).*

Warunki zagospodarowania strefy brzegowej lasów (wymagania ochrony strefy brzegowej lasów i ich warunków siedliskowych):

- a) w pasie o szerokości do 30,0 m od brzegu lasu:
 - zakaz lokalizacji obiektów wielkokubaturowych (o gabarytach określonych w planie miejscowym),
 - zakaz lokalizacji obiektów i przedsięwzięć destabilizujących stosunki wodne obszarów leśnych,
- b) *dopuszcza się lokalizację, z zachowaniem warunków i procedur określonych w przepisach szczególnych:*
 - budowli i urządzeń i sieci infrastruktury technicznej, w tym telekomunikacyjnej,
 - dróg z urządzeniami infrastruktury drogowej,
 - nowych budynków i budowli, zgodnie z przeznaczeniem terenów ustalonym w planie miejscowym, z zastrzeżeniem pkt c i d,
 - adaptację istniejącej zabudowy, możliwość jej rozbudowy, wymiany lub uzupełnienia zabudowanych działek nowymi obiektami, z zastrzeżeniem pkt c i d,
- c) *w minimalnej odległości 12,0 m od brzegu lasu dopuszcza się lokalizację budynków, wyłącznie:*
 - w obszarze zabudowanych działek,
 - w terenach przeznaczonych w planie pod zabudowę, gdy zachowanie odległości wymienionej w pkt a nie jest możliwe ze względu na parametry działki budowlanej,
- d) *dopuszcza się adaptację istniejącej zabudowy oraz sytuowanie budowli infrastruktury technicznej w odległości mniejszej niż wymieniona w pkt a:*
 - na terenach zabudowanych, położonych w enklawach leśnych,

- na terenach leśnych na których dopuszcza się również budowę obiektów związanych z gospodarką leśną, obsługą turystyki oraz infrastrukturą techniczną z zakresu telekomunikacji, elektroenergetyki.

XVIII. OBSZARY NARAŻONE NA NIEBEZPIECZEŃSTWO POWODZI I OSUWANIA SIĘ MAS ZIEMNYCH

W obrębie gminy Wilkołaz nie występują zjawiska osuwania się mas ziemnych. Jedynie na terenie wyrobisk górniczych mogą pojawić się niewielkie osuwiska wywołane działalnością człowieka.

Rzeki znajdujące się na terenie gminy są niewielkie. Podczas nawaalnych opadów mogą one wylewać w obrębie den dolin, gdzie brak jest zabudowy.

XIX. OBSZARY WYMAGAJĄCE PRZEKSZTAŁCEN, REHABILITACJI, REKULTYWACJI

Do obszarów wymagających przekształceń zaliczono:

- o *tereny dawnych SKR-ów i obiektów produkcji i obsługi rolnictwa, które mogłyby zostać wykorzystane na cele usługowe i na cele drobnej wytwórczości, lub jako tereny produkcyjno – usługowe.*

Do obszarów wymagających rehabilitacji zaliczono:

- o *tereny objęte ochroną konserwatorską;*
- o *tereny mieszkaniowe, mieszkalno-usługowe - humanizacja zabudowy i terenów poprzez ich komunalne pełne uzbrojenie, podniesienie standardu ładunku przestrzennego, poziomu estetyki;*
- o *tereny zabudowy jednorodzinnej poprzez uzbrojenie komunalne.*

Do obszarów wymagających rekultywacji zaliczono tereny dzikich składowisk odpadów oraz tereny poeksploatacyjne.

Rekultywacja wyrobisk, po wydobyciu złóż surowców mineralnych, obowiązuje na podstawie przepisów z zakresu ochrony gruntów rolnych i leśnych, zgodnie z warunkami decyzji administracyjnej w sprawie rekultywacji i zagospodarowania ww. gruntów.

Preferowane kierunki rekultywacji terenów poeksploatacyjnych:

- 1) położonych w systemie przyrodniczym gminy i jego bezpośrednim sąsiedztwie: leśne, rolne – wodne (stawy rybne, zbiorniki retencyjne) lub rekreacyjno-sportowe;*
- 2) na pozostałych obszarach: rolne, leśne. Dopuszcza się rekultywację i zagospodarowanie ww. terenów na funkcje produkcyjne, z zachowaniem przepisów szczególnych.*

XX. BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

1. W Studium uznaje się:

- *możliwość wykorzystania istniejących terenów zielonych (parków, boisk sportowych, placów) w sytuacjach szczególnych na cele obronności;*
- *maksymalne ograniczenie zabudowy obszarów przyległych do cieków z uwzględnieniem dojazdów do ich brzegów pojazdów mechanicznych w sytuacji szczególnej;*

- za niezbędne, by w ramach istniejącej i realizowanej sieci wodociągowej zapewnione były hydranty naziemne oraz zabezpieczona niezbędna łączność z możliwością wykorzystania tych elementów w sytuacji szczególnej i dla celów p.poż.;
 - by uwzględnione były w podpiwniczeniach (lub odpowiednich pomieszczeniach parterowych) nowej zabudowy zwłaszcza obiektów użyteczności publicznej i znaczących zakładów pracy pomieszczenia o konstrukcji odpornej na zagruzowanie z możliwością bezkolizyjnej i szybkiej ich adaptacji dla celów ochrony ludności w sytuacji zagrożenia.
2. Tereny wolne od zabudowy, a oznaczone na rysunku Studium jako tereny upraw rolnych mogą być wykorzystane na ewakuację mieszkańców i ewentualne doraźne budowle ochronne w przypadkach szczególnych zagrożeń.
3. Wszelkie planowane obiekty o wysokości równej i większej od 50 m nad poziomem terenu podlegają, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, zgłaszaniu poprzez Wojewódzki Sztab Wojskowy w Lublinie do Szefostwa Służby Ruchu Lotniczego SZ RP (Dz. U. z 2003 r. Nr 130, poz. 1193 z późn. zm.).

XXI. OBSZARY, NA KTÓRYCH ROZMIESZCZONE BĘDĄ INWESTYCJE CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU LOKALNYM ORAZ O ZNACZENIU PONADLOKALNYM

XXI.1. Obszary rozmieszczenia inwestycji celu publicznego o znaczeniu lokalnym

1. Określa się, że inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym służące zaspokojeniu potrzeb przede wszystkim mieszkańców gminy Wilkołaz mogą być lokalizowane na podstawie mpzp lub *jego zmiany oraz* decyzji administracyjnych, podejmowanych zgodnie z procedurą określoną w aktualnych przepisach prawa, a w tym:
- a) na terenach mieszkaniowych w formie:
 - obiektów *i funkcji celu publicznego*, o ile prowadzona w nich działalność nie powoduje znacznego oddziaływania na środowisko,
 - urządzeń infrastruktury technicznej i komunikacyjnej,
 - zieleni publicznej jako funkcji uzupełniającej,
 - b) na terenach przemysłowych i dawnych *obiektów produkcji i obsługi rolnictwa*:
 - z wyłączeniem lokalizacji inwestycji, dla których wykonanie raportu oddziaływania na środowisko jest obligatoryjne,
 - urządzenia infrastruktury technicznej i komunikacyjnej,
 - c) na terenach odrębnie wydzielonych, w formie:
 - obiektów i lokali usług publicznych, o ile prowadzona w nich działalność nie powoduje znacznego oddziaływania na środowisko,
 - urządzeń infrastruktury technicznej i komunikacyjnej, w tym budowa i utrzymanie pieszych przepraw mostowych (kładki),
 - urządzonej zieleni publicznej jako funkcji uzupełniającej lub samoistnej (parki, skwery),
 - terenów zieleni cmentarnej,
 - terenów usług sportu i rekreacji,
 - budowy i utrzymania ścieżek rowerowych i turystyczno – rekreacyjnych.

2. *Określenie imiennej listy inwestycji celu publicznego o znaczeniu lokalnym dla nieokreślonego okresu funkcjonowania Studium jest niemożliwe. Uznaje się, że lista takich inwestycji powinna być określana na okres kadencji samorządu gminy z uwzględnieniem występujących potrzeb, realnych możliwości finansowych ich wykonania.*

XXI.2. Obszary rozmieszczenia inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym

1. *Lista inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym i związane z nimi obszary wynikają z jednej strony z przyjętych programów rządowych, wojewódzkich, ofert inwestorów, a z drugiej propozycji samorządu lokalnego wyrażonych w dokumentach określających i kształtujących politykę rozwoju gminy.*
2. *Ustalenia dotyczące inwestycji ponadlokalnych przyjęto w Studium zgodnie z zapisem uchwalonego Planu zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego.*
3. *Lista podstawowych zamierzeń o charakterze rządowym i wojewódzkim dotyczących inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym wynika z zapisu propozycji Planu zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego.*

XXII. INTERPRETACJA ZAPISU STUDIUM

1. *Treść tekstu i rysunku Studium wyraża kierunki polityki przestrzennej gminy Wilkołaz, nie jest jednak ścisłym przesądzeniem o granicach zainwestowania i użytkowania terenów.*
2. *W stosunku do rysunku studium przyjmuje się następującą interpretację:*
 - 1) *ostateczne ustalenie granic terenów powinno być dokonywane w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego;*
 - 2) *w studium przedstawiono zgeneralizowany obraz użytkowania terenów, tzn., że określone na rysunku przeznaczenie terenu oznacza funkcję dominującą (a nie wyłączną) i może być uzupełnione innymi funkcjami, które jednak nie mogą być przeciwstawne funkcji dominującej i pogarszać warunków jej egzystencji;*
 - 3) *tereny budownictwa mieszkaniowego - dotyczą dominujących rodzajów zabudowy. Na terenach tych mogą być lokalizowane także i inne rodzaje budownictwa mieszkaniowego oraz lokalizacje nie przeciwstawne formie podstawowej, a w tym głównie usługi i zieleni;*
 - 4) *uznaje się, że studium stanowić będzie podstawę do określenia ewentualnej niezbędnej aktualizacji programów infrastruktury technicznej gminy;*
 - 5) *uznaje się za istotne koordynowanie polityki przestrzennej w odniesieniu do graniczących z gminą Wilkołaz gmin, celem zapobieżenia przeznaczania terenów na cele, które mogłyby wywrzeć negatywny wpływ na zlokalizowane funkcje w gminie Wilkołaz;*
 - 6) *podane powierzchnie działek zróżnicowanych form zabudowy są traktowane jako optymalne z tym, że w konkretnych warunkach powierzchnie te i usytuowanie budynków muszą spełniać przede wszystkim ustalenia prawa odnoszące się do minimalnych odległości od granic sąsiadów, komunikacji, elementów uzbrojenia komunalnego.*

XXIII. TERENY WSKAZANE DO SPORZĄDZENIA MIEJSCOWEGO PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

1. Listę terenów, dla których **gmina zamierza** sporządzić miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego określa się następująco:
 - 1) obszary kierunkowego rozwoju ośrodka gminnego;
 - 2) teren usług i urządzeń publicznych;
 - 3) inne tereny np. zespoły zabudowy, koncentracji przedsiębiorczości i usług, jeśli jest to związane z potrzebą wytrasowania układu komunikacyjnego i uzbrojenia.
2. Powyższa lista nie wyczerpuje potrzeb w zakresie opracowań m.p.z.p. szczególnie w odniesieniu do przypadków dotyczących porządkowania, scalania i podziału nieruchomości. Stąd w razie wystąpienia rzeczywistych potrzeb realizacyjnych musi być przeprowadzona ocena zasadności przystąpienia do opracowania m.p.z.p. dla danego terenu i podjęta odpowiednia uchwała przez Radę Gminy Wilkołaz.

XXIV. GRANICE TERENÓW ZAMKNIĘTYCH

Zgodnie z ustawą Prawo geodezyjne i kartograficzne tereny zamknięte to tereny o charakterze zastrzeżonym ze względu na obronność i bezpieczeństwo państwa, określone przez właściwych ministrów i kierowników urzędów centralnych.

Na podstawie art. 4 ust. 2a ww. ustawy na terenie gminy Wilkołaz ustalono tereny zamknięte o łącznej powierzchni 48,8618 ha.

WYKAZ TERENÓW ZAMKNIĘTYCH

Lp.	Organ ustalający	Decyzja nr	Lokalizacja	Powierzchnia	Uwagi
1.	Minister Infrastruktury i Rozwoju	Nr 3 dnia 24 marca 2014 r. ze zmianą z dnia 5 stycznia 2016 r.	dz. nr 521/3, 817/5, 817/8 obręb Wilkołaz Trzeci	14,9564 ha	teren linii kolejowej
2.	Minister Infrastruktury i Rozwoju	Nr 3 dnia 24 marca 2014 r.	dz. nr 163/1, 339, 343, 344 obręb Obroki	9,7764 ha	teren linii kolejowej
3.	Minister Infrastruktury i Rozwoju	Nr 3 dnia 24 marca 2014 r.	dz. nr 263/1, 487/1 obręb Pułankowice	9,4782 ha	teren linii kolejowej
4.	Minister Infrastruktury i Rozwoju	Nr 3 dnia 24 marca 2014 r.	dz. nr 35/1 obręb Rudnik Szlachecki	1,6859 ha	teren linii kolejowej
5.	Minister Infrastruktury i Rozwoju	Nr 3 dnia 24 marca 2014 r.	dz. nr 293/1 obręb Rudnik Szlachecki Kolonia	2,5874 ha	teren linii kolejowej
6.	Minister Infrastruktury i Rozwoju	Nr 3 dnia 24 marca 2014 r..	dz. nr 29/1, 29/2 obręb Wilkołaz Poduchowny	2,7599 ha	teren linii kolejowej
7.	Minister Infrastruktury i Rozwoju	Nr 3 dnia 24 marca 2014 r.	dz. nr 860/1 obręb Wilkołaz Pierwszy	7,6176 ha	teren linii kolejowej

**XXV. OBSZARY, NA KTÓRYCH ROZMIESZCZONE BĘDĄ
URZĄDZENIA WYTWARZAJĄCE ENERGIĘ Z ODNAWIALNYCH
ŹRÓDEŁ ENERGII O MOCY PRZEKRACZAJĄCEJ 100 KW
WYKORZYSTUJĄCE ENERGIĘ PROMIENIOWANIA SŁONECZNEGO
WRAZ ZE STREFAMI OCHRONNYMI ZWIĄZANYMI
Z OGRANICZENIAMI W ZABUDOWIE ORAZ
ZAGOSPODAROWANIU I UŻYTKOWANIU TERENU**

Zgodnie z rysunkiem zmiany Studium z dnia 16 marca 2022 roku wskazuje się obszary, na których rozmieszczone będą urządzenia wytwarzające energię z odnawialnych źródeł o mocy przekraczającej 100 kW wykorzystujące energię promieniowania słonecznego wraz ze strefami ochronnymi związanymi z ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu (granice przedmiotowych stref ochronnych pokrywają się z obszarami).